


LIBRARY OF PRINCETON
MAY 29 1952
THEOLOGICAL SEMINARY

TITVLI CALVINISTARVM,

COLLECTI, IN ORDINEM REDACTI, ET EXPLICATI.

Authore

R. P. MARTINO BECANO SOCIETATIS IESV SS. THEOLOGIÆ DOCTORE ET PROfessore ordinario.



MOGVNTIÆ,
Ex Officina Ioannis Albini,
Anno, 1614.



ADMODVM

REVERENDO DOMINO, D. BERNARDO FABRICIO, CANONICO ET SCHOLASTICO Asschaffenburgensi, Dño & amico plurimum obseruando.

SOLITVS es, R^de^ Dñe, quæ Tua humanitas est, ex aliis, quid operis agam, studiosè sciscitari. Vis, dicam ipse? Pergo benè mereri de Caluinistis: Et sicut non ita pridem eorum Priuilegia, ita nunc Titulos, quibus ornati sunt, in lucem produco.

Et verò agnoſcunt ipſi beneficium.

Maluntà me iſta fieri, qui cãdidè & ſine fuco rem gero, quàm ab aliis, quos neſcio, quibus de cauſis, ſuſpectos habent. Atq; ita fit, vt minimè etiam offendantur, ſi aliquando vitia ipſorum perſtringam obiter: modo meo more, id eſt, modeſtè & ſine conuitio id faciã. Quid porro ſpectem in hoc ſcribendi genere, tametſi facile coniicias, paucis tamen explicandum eſt. Tria ſpecto. Primum eſt, vt omnes norint, vnam eandemque ſectam, diuerſis ſæpè nominibus ac titulis ſignificari. In

quo

quo non pauci è vulgo decipiuntur. Putant, alios esse, Caluinistas; alios Puritanos; alios Picarditas; alios Hugonotos. Errant. Nomina diuersa sunt; secta eadem. Sicut olim, teste Augustino in libro de hæresibus, non alij Montanistæ, alij Cataphryges; sed planè iidem. Dicti quidem Montanistæ à Montano, qui sectæ author erat: Cataphryges verò, à Phrygia, in qua morabantur.

Alterum, vt constet de origine singulorum titulorum, quibus Caluinistæ insigniuntur. In qua re sequor, exem-

 plum

plum Augustini, qui loco citato, disertè explicat, vnde Gnostici, Nazaræi, Ophitæ, Encratitæ, Pepuziani, Alogiani, Cathari, sua nomina sortiti sint. Quod nisi fecisset, posteri certè ignorarent. Ego similiter, ne ignorent posteri, disertè explico, vnde suos titulos mutuati sint Caluinistæ.

Tertium, vt quid lateat sub vnoquoque titulo, facile discerni possit. Nam aliqui, si nudam vocẽ spectemus, speciosi sunt: si rem ipsam, (quod pace eorum dixerim) pudendi, infames, prodigiosi. An non speciosum est, vocari Euangelicos, Reformatos, Orthodo-

xos,

xos, Theodidactos? Sic vocãt se Caluiniſtæ. Et tamen, ſi aduertas, mera inquinamẽta ſub his coloribus occultantur. Igitur monendi omnes, vt caueant. Neque nouum hoc monſtrum eſt. Etiam olim in antiquis hæreticis repertum. Certè ſpecioſo titulo vſi ſunt, qui dicebantur Cathari, Apoſtolici, Angelici, Pauliani, Gnoſtici. At his ipſis titulis, quam propudioſa fæditas tegebatur?

Vides, R^do^ D^ñe^, ſcriptionis meæ ſcopum. Cur autem ſub Tuo Nomine Libellum hunc exire velim, quiuis coniiciat, qui me norit. Soleo gratus eſſe in eos, qui ſocietati noſtræ bene fa-

ne faciunt. In illorum numero Tu es. Vt ego ſileam, res ipſa loquitur. Sed loquar & ego; totique orbi manifeſtum faciam, Fabricios inter Patronos ac Benefactores noſtros iure merito annumerari. Atq; hic ſiſto. Quod reliquum eſt, æqui boniq; conſule qualemcunq; meum conatum, & Deum pro me ora. Moguntiæ ex Archiepiſcopali Societatis Ieſu Collegio, die 1. Ianuarij, anni *1614.* quem fælicem tibi euenire, ex animo precor.

Admodum R.D.V.

addictiſſimus

Martinus Becanus.

AD LECTOREM.

VNum eſt, Beneuole Lector, quod tibi indicem. Vndecim Caluiniſtarum Titulos hoc Opuſculo complexus ſum, qui ſigillatim recenſentur & explicãtur hoc ordine. 1. Euãgelici. 2 Reformati. 3. Theodidacti. 4. Orthodoxi. 5. Suingliani. 6. Sacramẽtarij. 7. Caluiniſtæ. 8. Geuſij. 9. Hugonoti. 10. Puritani. 11. Picarditæ.

Præter hos vndecim, duo alij ſuperſũt, quos nõ attigi. Prior eſt, *Nouatores*. Quẽ ideo p̄termiſi, ꝗa ſcio ipſis ingratũ eſſe. Nolunt dici aut haberi Nouatores, tametſi nouitates ſectẽ-

tur. Et ne vulgus hoc intelligat, fingunt se antiquitatis esse studiosissimos; adeo, vt ad solos Apostolos & Prophetas perpetuo prouocent, quoties de fide & religione disputandum est: nec vllius alterius, qui post tempora Apostolorum vixerit, authoritatem admittant. Interim, excepto antiquo Kalendario, omnia ferè noua apud ipsos sunt.

Posterior est, *Prophetæ*. Incipiunt enim Caluinistę, si nescis, nouas Prophetias scribere, & mira de futuris euẽtibus vaticinari. In quo genere excellit Fridericus Braunbom, qui nuper edidit Tractatum, cui

cui Titulus eſt. *Florum Flaminiorum, Romanenſium, Bapalium ſiue Papalium, Decas vna.* In quo quidem Tractatu (quem Sereniſſimo magnæ Britanniæ Regi Iacobo dedicauit) præter alia, vaticinatur hæc duo. Primo, Turcas nunquam potituros Hungaria; ac proinde Principes Imperij non debere parare ſe ad bellum Turcicum, ſed potius ad Romanum. (pag. 16.) Secundo, Romanum Pontificatum, iuxta communem calculum, deſiturum anno 1641. & mox finem mundi adfuturum. Et tametſi Chriſtus & Apo-

ſtoli

ſtoli hoc ignorauerint, ſe tamen habere exploratiſſimum. (pag. 27.)

Hæc ſunt initia huius Prophetæ. Ex quibus facile colligas, quid de eo ſperandum ſit. Quamuis & aliunde conſtare id poteſt. Nam in eodem Tractatu, pag. 49. contra communem ſenſum ac conſenſum orbis Chriſtiani, diſertè ſcribit, Chriſtum non eſſe natum anno trigeſimo Imperij Auguſti Cæſaris, (*vt vulgo perſuaſum eſt*, inquit.) ſed vigeſimo. Et hunc annum fuiſſe hactenus incognitum, ac nunc demum à ſe inuentum. Vnde læ-

tabun-

tabundus exclamat ; *Gaudete mecum , & laudate Deum , quotquot estis Christiani : inueni annum natiuitatis Christi , qui perierat.*

Non inuideo Caluinistis hunc Prophetam: quē si velint imitari, breui futurum est, vt integri Prophetarum cunei per Septētrionem discurrant: Et , quidquid in arcano Dei consilio reconditum est, ipsi palam manifestent. Quod si fiat, Titulus hic , qui adhuc rarus est , toti Caluinistarum genti communis euadet , & cum cæteris vndecim annumerari deinceps poterit. Sed

de hoc

de hoc argumento, alias fortaſſe plura. Interim vale, mi Lector, & quod dixi, in optimam partem interpretare.

APPRO-

APPROBATIO

REVERENDISSIMI IN CHRISTO PATRIS AC DOMINI D. STEPHANI WEBERI, EPISCOPI MYSIENSIS, SS. Theologiæ Doctoris, R^mi & Illust^mi Archiepiscopi Moguntini in Pontificalibus Vicarij Generalis.

HOc Opusculum, quod inscribitur, TITVLI CALVINISTARVM, *Authore R. P. Martino Becano, Societatis Iesu, SS. Theologiæ Doctore & Professore ordinario*; diligenter legi: & dignum censeo, quod typis excudatur. Moguntiæ, anno 1614. in Ianuario.

Idem, qui supra, in fidem propria manu subscripsi.

APPROBATIO R. P. PROVINCIALIS IN PROVINcia Rhenana.

TRactatum hunc P. Martini Becani, *de Titulis Caluinistarum*, à deputatis ad id Theologis lectum & approbatum, Ego quoque Henricus Scherenus, Societatis Iesu apud Rhenum Prouinciatis approbo, & concessa mihi potestate ab Admodum R. P. N. Claudio Aquauiua, Societatis nostræ Prępositο Generali, typis mãdari permitto. Moguntiæ, anno 1614. in Ianuario.

HENRICVS SCHERENVS.



TITVLI CALVINI-STARVM.

OMnes Sectarii, quotquot hactenus exstiterunt, aliquo peculiari titulo vsi sunt, quo à Catholicis discernerentur. Et alii quidem ab authoribus suarum sectarum; alii à doctrina & professione; alii aliunde suos titulos mutuati sunt. PRIMI generis sunt Simoniani, Menandriani, Nicolaitæ, Cerinthiani, Marcionitæ, Taciani,

ni, Noëtiani, Sabelliani, Ariani, Donatistæ, Pelagiani, Manichæi. SECVNDI, Gnostici, Nazaræi, Encratitæ, Alogiani, Ophitæ, Cathari, Apostolici, Ascitæ, Antropomorphitæ. TERTII, Cataphryges, Pepuziani, & similes. De his omnibus agit Augustinus in libro de Hæresibus, & alii, qui catalogum Hæreticorum scripserunt, vt Irenæus, Philastrius, Epiphanius, Theodoretus, Euthymius, Damascenus, Isidorus, Rabanus, Honorius, Gratianus.

At nulli vnquam vsurparunt tot titulos, quot nunc Calui-

Caluiniſtæ. Vocant ſe generatim Euangelicos, Reformatos, θεοδιδάκτους, Orthodoxos: Et ſpeciatim in Heluetia appellantur Suingliani & Sacramentarii: in Germania, Caluiniſtæ: in Belgio, Geuſii: in Gallia, Hugonotti: in Anglia, Puritani: in Bohemia, Picarditæ. De ſingulis aliquid dicendum eſt, ne poſteri neſciant, fuiſſe aliquando homines, qui ex ſingulari priuilegio, tot tamq; ſpecioſos titulos adepti ſint.

PRIMVS TITVLVS.

EVANGELICI.

1 DE hoc titulo multa diſputari poſſunt. 1. quare Caluiniſtæ vocent ſe Euangelicos. 2. an ſoli ipſi, an etiam Lutherani ſint Euangelici. 3. vnde acceperint Euangelium. 4. an habeant Euangelium integrum. 5. an habeant legitimam Euangelii verſionem. 6. an legitimum ſenſum. 7. quomodo argumententur ex Euangelio. 8. an ex ſolo Euangelio poſſint ſuam doctrinam confirmare. 9. an ex ſolo Euangelio ſuas controuerſias dirimere. 10. an in vita & moribus ſint conformes Euangelio.

I. QVÆSTIO.

Quare Euangelici vocent ſe Euangelicos?

2 DIcam, quod ipſi dicunt. Vocant ſe Euangelicos duplici de cauſa. Primo, quia reiecta Traditione, ſolo Euangelio

angelio contenti ſunt. Secundo, quia firmiter apprehendunt promiſſiones Euangelii. In vtroque aiunt ſe differre à Catholicis. Nam hi, præter Euangelium, admittunt etiam Traditionem; neque promiſſiones Euangelii firmiter apprehendunt, vt Caluiniſtæ, ſed dubiè. Vtrunque ſeorſim examinandum eſt.

Primo igitur vocant ſe Euangelicos, quia ſolo Euangelio contenti ſunt. Sed quomodo ſolo Euangelio? An ergo rejiciunt Acta Apoſtolorum, Epiſtolas Pauli, Apocalypſin Ioannis, vaticinia Prophetarum, & reliquum Bibliorum codicem? Nullo modo. Omnia iſta recipiunt. Cur igitur, ſicut vocant ſe Euangelicos, non ſimiliter vocant ſe Apoſtolicos, Epiſtolares, Apocalypticos, Propheticos, Bibliacos? Facilis reſponſio. Volunt in omnibus, quantum fieri poteſt, diſſentire à Catholicis. At Catholici, vt ſunt recti & ſimplices, planè ac propriè loqui ſolent. Caluiniſtæ figuratam locutionem amant. 3

Itaque per synechdochen vsurpant partem pro toto, id est, Euangelium pro Scriptura: Et cùm dicunt, Euangelio contentos se esse, nihil aliud volunt, quàm sola Scriptura contentos se esse, qua Catholici contenti non sunt.

4 DICES; Neque Caluinistæ sola Scriptura contenti sunt, quia præter Scripturam, admittunt etiam Catechismum Heidelbergensem. Et quod amplius est, parem aut maiorem authoritatem illi tribuunt, quàm Scripturæ. Hoc fatetur Vorstius Caluinista in Pleniori Responso ad postremam admonitionem Ministrorum Leuardensium, pag. 17. his verbis; *Multi ex nostris nullum planè discrimen inter Catechismum & ipsum Dei verbum amplius agnoscunt: & isto ferè præterito, in illo solo simpliciter acquiescunt.* Et iterum pag. 20. *Non desunt* ex Caluinistis, *qui Idolum ex Catechismo faciant, dum purè diuinum scriptum esse putant, aut pari cum sacris litteris fide dignum!*

Sunt

Sunt & alii, qui non modo Cate- 5
chiſmum, ſed etiam confeſſionem Belgicam, eodem loco habent, quo Scripturam; adeo vt integram totius fidei ac religionis Normam, ex tribus conflatam eſſe ſtatuant, *Scriptura, Catechiſmo, confeſſione:* Et hæreticus apud eos cenſeatur, qui aliquid iſtorum neget; Euangelicus, qui illis per omnia conformis ſit. Exemplum vidimus in Iacobo Arminio, Profeſſore Leidenſi. Nam primo, vir ille, tametſi Caluinianus eſſet, tamen apud Miniſtros Caluinianos ſuſpectus fuit de hæreſi, quod dixiſſet *Catechiſmum Heidelbergenſem & confeſſionem Belgicam in ſynodo nationali, examini ſubiiciendam eſſe*, vt ipſemet totidem verbis refert in Apologia, ſeu in Reſponſione ad 31. articulos in vulgus ſparſos. (pag. 310.) Idem Arminius, quotieſcunque probare volebat, ſuos articulos, qui hæretici habebantur, hæreticos non eſſe, vtebatur apud Ordines patriæ hoc argumento; Nihil continent contrari-

um Scripturæ, Catechiſmo, Confeſſioni: Ergo hæretici non ſunt. Sic enim ſcribit in Declaratione ſententiæ ſuæ, pagina 154. *Quippe qui mihi conſcius non eſſem vllius doctrinæ, ſiue Leidæ, ſiue Amſterodami à me propoſitæ, quæ Verbo Dei, Confeſſioni aut Catechiſmo contraria eſſet, &c.* Et pag. 160. *Nihil vnquam docui, quod cum Verbo Dei, cum Confeſſione Eccleſiarum Belgicarum, aut Catechiſmo pugnaret.* Et alibi ſæpius.

6 Deniquè alii ſunt ex eodem Caluiniſtarum numero, qui quaſi repudiato Verbo Dei, ſolum Catechiſmum & Confeſſionem, tanquam perfectiſſimam Normam ac Regulam fidei amplectuntur, vt patet ex Adolpho Venatore, Miniſtro Alcmarienſi, in Tractatu de præcipuis doctrinæ controuerſiis. Nam pag. 174. ponit huncillorum articulum; *Vera, optima, certiſſima & perfectiſſima Norma totius fidei Chriſtianæ eſt, Confeſſio Belgica & Catechiſmus Heidelbergenſis.*

Item

Item hunc, pag. ſequenti; *Ex verbo Dei non poteſt pura doctrina clarè intelligi, ſed ſolum ex confeſſione & catechiſmo.* Item, *Verbum Dei non eſt chriſtianis tam neceſſarium ac vtile, quam confeſſio & catechiſmus.* Item, *Vbi confeſſio & catechiſmus eſt, non egemus Verbo Dei.* Item, *Authores confeſſionis & catechiſmi fuerunt prudentiores & fideliores pro Eccleſia, quàm Apoſtoli & Euangeliſtæ.*

Ex his omnibus videtur manifeſtè intelligi, Caluiniſtas ſolo Euangelio contentos non eſſe; ac proinde, ex hac quidem parte, Euangelicos vocari non poſſe. Fateor. Nec habeo, quo illos excuſem. Hoc ſolum dico, eos in hoc puncto, ſicut etiam in alijs, vti ſuo priuilegio, id eſt, varios ac inter ſe diſſectos eſſe. Nam, vt rectè oſtenſum eſt, aliqui affirmant, ſe admittere ſolum Euangelium: alij cum Euangelio, Catechiſmum & confeſſionem: alij hæc duo, ſine Euangelio. Diuiſi ergo ſunt. Addo, & atheos eſſe. An non athei, qui repudiato Dei verbo, humana ſcripta ac placita, tanquam Idola venerantur? 7

Hoc, teste Vorstio Caluinista, faciunt Caluinistæ. Quid porro sentiant de Traditione, incertum ferè est. Verbo negant; reipsa concedunt, vt in progressu videbimus. Atque hæc de priori causa sufficiant.

8 Altera causa, cur se vocent Euangelicos, hæc est, quia firmiter apprehendunt promissiones Euangelij, id est, certo sibi persuadent, promissiones Euangelij ad se pertinere. Vel, vt clarius dicam, Vnusquisque certus est, vtranque promissionem, tam remissionis peccatorum, quàm vitæ æternę, sibi in particulari applicari, ac proinde se sanctum, iustum, prædestinatum, filium ac hęredem Dei esse, nec vllo modo perire se posse. De qua certitudine scribit Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini sess. 6. can. 15. his verbis; *Suæ electionis certos esse conuenit vniuersos fideles.* Et alibi non semel. Sed hæc ipsa certitudo incerta est apud Caluinistas, vt fatetur Arminius. Nam inter articulos, quos tanquam dubios & incertos obtulit Legato Palatino, sunt etiam hi

iam hi duo. 1 *An quis fidelis certus esse possit, se à fide non defecturum? 2 An fideles credere teneantur, se à fide non defecturos?* Si hi duo articuli apud Caluinistas incerti sunt, ergo incertum est, an Caluinistæ sint certi de perseuerantia & vita æterna: Ergo incertum, an firmiter apprehendant promissiones Euangelij de vita æterna: Ergo incertum, ex ipsorum quidem opinione, an sint veri Euangelici. De hac re plura, Titulo 3. quæst. 2.

II. QVÆSTIO.

An soli Caluinistæ sint Euangelici.

AIunt ipsi, non se solos, sed etiam Lutheranos esse Euangelicos. Imo, se & Lutheranos in Euangelio fratres esse. At Lutherani, tametsi non negent se Euangelicos, negant tamen Caluinistarum fratres esse. Hostes, quàm fratres haberi malunt. Nec vllam pacem inter

inter ſe, & Caluiniſtas cõſtare volunt. Certè Lutherus in colloquijs menſalibus, cum de concordia inter Lutheranos & Caluiniſtas ſermo incidiſſet, ingenuè faſſus eſt, non aliam, quàm quæ inter Chriſtum & Iudam interceſſit, ſperari poſſe. Et, ſi quæ tandem ineunda eſſet, non in Dei, ſed omnium Diabolorum nomine, iniri oportere. Ibidem diſertè dixit, Caluiniſtas eſſe *Diabolos incorporatos*, quorum ſtudium ac conatus eo potiſſimum ſpectet, vt alijs nocere poſſint.

10 Scimus, quæ poſtea ſecuta ſunt. In conuentu Maulbrunenſi, anno 1564. auctæ ſunt inimicitiæ. Claudiopoli, anno 1586. in mutua odia iuratum eſt. In celeberrimo Mompelgardẽſi Colloquio, cui Principes ſectarum, Iacobus Andreæ Lutheranus, & Theodorus Beza Caluiniſta interfuerunt, penitus de concordia deſperatum. Nec quicquam crebrius ibi, quam hæ, & ſimiles voces auditæ: *Perturbarentur conſcientiæ noſtræ, ſi vobis aſſentiremur.* Item, *Pacem non poſſumus cum perturbatione*

tione

tione conſcientiarum redimere. Item, *Inter partes conuenire non poteſt.* Item, *Tam acerbè hactenus vtrinque pugnatum eſt, vt facilè appareat, animos ex vtraque parte valdè exulceratos eſſe.* Item, *Non poſſumus per omnia conſentire.* Denique, vt multa talia prætercam, finis colloquij fuit hic; *Quia,* inquit Beza, *dextras fraternitatis nobis porrigere recuſatis, & nos pro fratribus agnoſcere non vultis; amicitiæ dextras etiam nolo.* Cui Iacobus; *Ergo intermittatur.* Et ſanè intermiſſum eſt. Imo creuerunt odia. Nam interea Philippus Nicolai, Tilmannus Heshuſius, Conradus Schluſſenburgius, & multi alij Lutherani, præſertim Gieſſenſes & Tubingenſes, palam ſcriptis ſuis teſtati ſunt, Caluiniſtas eſſe hæreticos, & illorum doctrinam, tanquam *ſacrilegam, execrandam, abominandam & diabolicam* oppugnarunt.

Vnde apparet, antiquum & pertinax odium eſſe inter Lutheranos & Caluiniſtas. Quod quidem Lutherani non diſſimulant. At Caluiniſtæ, neſcio quo occulto prætextu (ſi tamen occultus eſt) 11

tus eſt) fingunt ſe amicitiam colere cum Lutheranis, & eorum in Euangelio fratres eſſe: Nec in vllo ferè puncto grauiori, quod ad fidem pertineat, ab illis diſſidere. Faciamus ſic eſſe; ac deinceps, vtroſque Euangelicos, vtroſque in Euangelio concordes eſſe ſupponamus: Hac tamen conditione, vt ea res non ſit fraudi Lutheranis, qui hanc concordiam penitus reſpuunt, ſed ſolis Caluiniſtis, qui eam ſubdole mentiuntur.

III. QVÆSTIO.

Vnde Euangelici acceperint Euangelium?

AB Apoſtolis & Prophetis aiunt ſe
12 accepiſſe. Audio. Sed, an proximè & immediatè ab illis acceperunt? Non opinor. Nam inter Apoſtolos & Euangelicos multa ſæcula interceſſerunt. A quibus ergo proximè & immediatè? Non aliunde, quàm à Catholicis. Nam codex Euangelij, quo primum vſus eſt

Luthe-

Lutherus, Euangelicorum parens, non alibi, quàm in loco catholico; nec ab alio, quàm à typographo catholico excuſus eſt. Igitur à catholicis habent Euangelium, ſi quod habent.

Porro catholici à ſuis maioribus e- 13
undem codicem nacti ſunt; & illi rurſum à ſuis maioribus, atque ita deinceps, vſque ad tempora Apoſtolorum aſcendendo. Nam Apoſtoli, quaſi per manus, tradiderunt illum ſuis Diſcipulis, Ignatio, Polycarpo, Dionyſio, Papiæ, Clementi: Hi deinde Iuſtino, Irenæo, Tertulliano, Origeni, Cypriano: Hi rurſum Athanaſio, Hilario, Optato, Baſilio, Nazianzeno, Ambroſio, Hieronymo, Chryſoſtomo, Epiphanio: Et iſti poſtea Auguſtino, Paulino, Oroſio, Proſpero, Fulgentio: qui & ipſi ſuis ſucceſſoribus per eandem Traditionem reliquerunt.

Nunc quæro, an Euangelici ad- 14
mittant hanc Traditionem, necne? Si admittũt, ſalua res eſt. Nec iam amplius Euãgelici ſunt, quia ſolo Euangelio

conten-

contenti non ſunt. Si reijciunt, Euangelium quoque reijciant, neceſſe eſt. Nam Euangelium, non niſi per Traditionem, ab Apoſtolis accepimus. Si reſpuunt Traditionem, vnde aſtruent Euangelium ? Rectè Auguſtinus lib. 28. contra Fauſtum, cap. 2. *Sicut ego credo,* inquit, *illum librum eſſe Manichæi, quoniam ex ipſo tempore, quo Manichæus viuebat in carne, per Diſcipulos eius certa ſucceſſione Præpoſitorum veſtrorum ad noſtra vſque tempora cuſtoditus atque perductus eſt : ſic & tu iſtum librum crede eſſe Matthæi, quem ex illo tempore, quo Matthæus ipſe in carne vixit, non interrupta ſerie temporum, Eccleſia certa connexionis ſucceſſione vſque ad tempora iſta perduxit.*

15 Iterum quæro, an maiores noſtri, qui proxime vixerunt ante Lutherum, tradiderint nobis verum & ſincerum Euangelium, an corruptum & deprauatum ? Si verum, laudanda eſt Traditio, per quam verum Euangelium accepimus: laudandi Catholici, qui ſacrum illum theſaurum ab omni corruptione purum & illibatum conſerua-

ſerua-

ſeruarunt. Si corruptum, quis poſtea correxit & emendauit? An Euangelici? Sed ex quo codice? Nam omnes Bibliorum codices, qui tunc exſtabant, à Catholicis erant editi & conſeruati. An forte ex antiquis Patribus? Sed & Patrum illorum libri, non niſi apud Catholicos reperiebantur. Si ergo Catholici codicem Euangelij deprauaſſent, quomodo conſtabit, non ſimiliter codices Patrum deprauaſſe? Aut ſi hic bona fide egerunt, & illic bona fide egiſſe credendum eſt. Concludo, aut Euangelicos non habere verum Euangelium; aut per Traditionem à Catholicis habere. Si verum non habent, veri Euangelici non ſunt. Si à Catholicis per traditionem habent, agnoſcant beneficium, & quod Euangelici ſint, Catholicis & Traditioni acceptum ferant.

IV. QVÆSTIO.

An Euangelici habeant integrum Euangelium?

16 INtegrum quidem acceperunt à catholicis, ſed bonam illius partem decoxerunt. Nam in catholico Bibliorum codice, quem Lutherus primum à catholicis nactus eſt, erant multæ partes, quæ nunc à bonis illis viris exciſæ & reiectæ ſunt; vt Eſther, Iudith, Tobias, Sapientia, Eccleſiaſticus, Machabæi. Habent ergo mutilum & delumbatum Euangelium, non integrũ: Nec deinceps Euangelici, ſed Decoctores Euangelij appellari debent.

17 Dicent ſine dubio, quod ſolent, eas partes, quæ ab ipſis exciſę ſunt, non fuiſſe canonicas Euangelij partes, ſed acceſſorias. At vnde hoc ipſis conſtat? An ex Patrum & Eccleſiæ Traditione? Imo contrarium ex ea conſtat. Nam catholici, quidquid habent in ſuo Bibliorum codice, non aliunde, quàm à ſuis

à ſuis maioribus per Traditionem acceperunt. Si hanc Traditionem admittunt Euangelici, totum Bibliorum codicem admittant, neceſſe eſt. Si reſpuunt, totum codicem reſpuere neceſſe eſt.

Vel ſic apertius. Traditio illa, per 18
quam nos catholici Bibliorum codicem à maioribus noſtris accepimus, vel certa & infallibilis, vel incerta & fallax eſt. Si certa & infallibilis, cur Euangelici tergiuerſantur? cur totum codicem non admittunt, quem certa & infallibili Traditione accepimus? Si incerta & fallax, quomodo certo & infallibiliter ipſis conſtat, exſtare legitimum Bibliorum codicem? An ex incerta & fallaci Traditione? miſeri ſunt, ſi hoc ſentiunt.

Occurrent forte, Traditionem il- 19
lam, partim infallibilem, partim fallacem eſſe: Infallibilem, reſpectu eorum librorum, quos ipſi admittunt: fallacem, reſpectu aliorum, quos non admittunt. An ergo vna eademque

Traditio, in vno verax, in altero fallax est? an in vno nos rectè dirigit, in altero decipit? Vnde hoc probant Euangelici? An ex eo præcisè, quia ipsis sic visum est? Nimis frigidè. An ex alia Traditione? Sed de illa redibit similis quæstio. An ex antiquis Patribus? Sed & illi, vel infallibiles in hoc puncto, vel fallaces sunt. Si fallaces, cur eorum testimonium admittitur? Si infallibiles, victoria nostra est. Nam illi planè conspirant cum Traditione, quam nos vrgemus. Quod sic ostendo.

20 Traditio, quam vrgemus, exhibet nobis illos scripturæ libros, qui in Concilio Tridentino sess. 4. recensentur, hoc ordine. Ex veteri Testamento;

1 Genesis, Exodus, Leuiticus, Numeri, Deuteronomium.
2 Iosue, Iudicum, Ruth.
3 Libri quatuor Regum, & duo Paralipomenon.
4 Duo Esdræ.
5 Tobias, Iudith, Esther.
6 Iob, Psalterium.

7 Para-

7 Parabolæ, Ecclesiastes, Cantica.
8 Sapientia, Ecclesiasticus.
9 Prophetę maiores quatuor, minores duodecim.
10 Duo libri Machabæorum.

Ex Nouo Testamento,

1 Quatuor Euangelia.
2 Actus Apostolorum.
3 Quatuordecim Epistolæ Pauli.
4 Duæ Petri, Tres Ioannis.
5 Vna Iacobi, Vna Iudæ.
6 Apocalypsis Ioannis.

Hos libros acceperunt Patres Con- 21
cilij Tridentini per Traditionem à Concilio Florentino, quod plusquam centum annis præcessit. Nam in illo Concilio recensentur iidem planè libri, qui in Tridentino. Rursum, Patres Concilij Florentini acceperunt eosdem per continuatam Traditionem à Gelasio Papa in Concilio Romano, vt patet ex cap. *Sancta Romana*, dist. 18. Iterum Gelasius ab Augustino, lib. 2. de doctrina christiana, cap. 8. vbi sic scribit;

Totus Canon Scripturarum his li- 22

bris continetur: quinque Moseos, id est, Genesi, Exodo, Leuitico, Numeris, Deuteronomio: & vno libro Iesu Naue, vno Iudicum, vno libello, qui appellatur Ruth, qui magis ad regnorum principia videtur pertinere: Deinde, quatuor Regum, & duobus Paralipomenon, non consequentibus, sed quasi à latere adiunctis, simulque pergentibus. Hæc est historia, quæ sibimet annexa tempora continet, atque ordinem rerum. Sunt aliæ, tanquam ex diuerso ordine, quæ neque huic ordini, neque inter se connectuntur, sicut est Iob, & Tobias, & Esther, & Iudith, & Machabæorum libri duo, & Esdræ duo, qui magis subsequi videntur ordinatam illam historiam, vsque ad regnorum vel Paralipomenon terminatam.

23 *Deinde Prophetæ, in quibus Dauid vnus liber psalmorum, & Salomonis tres, Prouerbiorum, Cantica Canticorum & Ecclesiastes. Nam illi duo libri, vnus qui Sapientia, & alius, qui Ecclesiasticus inscribitur, de quadam similitudine Salomonis esse dicuntur. Nam Iesus filius Sirach eos scripsisse constantissimè perhibetur. Qui tamen, quoniam in authoritatem recipi merue-*

meruerunt, inter propheticos numerandi sunt. Reliqui sunt eorum libri, qui propriè Prophetæ appellati sunt: Duodecim Prophetarũ libri singuli, qui annexi sibimet, quoniam nunquam seiuncti sunt, pro vno habentur: quorũ Prophetarum nomina sunt hæc; Osee, Ioel, Amos, Abdias, Ionas, Micheas, Naum, Abacuc, Sophonias, Aggæus, Zacharias, Malachias. Deinde quatuor Prophetæ sunt maiorũ voluminum, Isaias, Ieremias, Daniel, Ezechiel. His quadraginta quatuor libris, veteris Testamenti terminatur authoritas.

Noui autem, quatuor libris Euangelij, se- 24
cundum Matthæum, Marcum, Lucam, Ioannem: quatuordecim Epistolis Pauli Apostoli: Petri duabus: tribus Ioannis: vna Iudæ & vna Iacobi: Actibus Apostolorum, libro vno: & Apocalypsis Ioannis libro vno. Hactenus Augustini verba.

Hinc perspicuè patet, eosdem pla- 25
nè libros, tam veteris, quàm noui Testamenti, fuisse olim in canonem receptos ab Augustino, qui postea à Gelasio, ac deinde à Concilio Florentino & Tridentino recepti sunt, & nũc etiam

à Catholicis recipiuntur: Et Traditionem, quam vrgemus, à noſtro tempore vſque ad Auguſtini ætatem deduci poſſe. Sed & longius progredimur. Nam Auguſtinus eundem canonem, per eandem Traditionem accepit à Concilio Carthaginenſi tertio, quod alij quintum aut ſextum vocant: Et Patres huius Concilij ab Innocentio primo, epiſt. 3. ad Exuperium, cap. 7. Vixit autem Innocentius anno Domini 402. Igitur ab illo tempore primitiuæ Eccleſiæ ad nos vſque per continuam Traditionem perſeuerauit idem ille Scripturarum Canon, quem nos Catholici nunc tenemus & amplectimur. Ex illo autem canone, vt initio dixi, non paucas partes pro ſuo arbitrio Euangelici exciderunt. In quos optimè quadrat, quod de Manichæis ſcripſit Auguſtinus in lib. de bono perſeuerantiæ cap. 11. *Scripturas ſic accipiunt, vt ſuo quodam priuilegio, imo ſacrilegio, quod volunt, ſumant; quod nolunt, reijciant.*

26 Hoc clarius oſtendi poteſt ex eo canone

none, quem ipsi nunc habent. Quanquam is, non vnus, sed duplex est. Nam alium habent Lutherani, alium Caluinistæ. Lutherani ex suo Canone excludunt hos libros veteris Testamenti, Esther, Iudith, Tobiam, Sapientiam, Ecclesiasticum, Machabæos: Hos item noui Testamenti, Epistolam ad Hebræos, Epistolam Iacobi, Epistolam Iudæ & Apocalypsin. Caluinistæ, hos in nouo Testamento admittunt; illos è veteri excludunt. Igitur triplex hoc tempore est Canon Scripturarum. 1. Catholicus. 2. Lutheranus. 3. Caluinianus. Nos Catholicum, vt ostendi, per continuatam Traditionem deducimus vsque ad tempora primitiuæ Ecclesiæ; eumque authoritate Gelasij, Augustini, Innocentij, & omnium aliorum Patrum, qui interea in Ecclesia floruerunt, solidè confirmamus. Quod nec Lutherani, nec Caluinistæ præstare possunt. Nam Canon Lutheranorum, nec à Catholicis, qui modo sunt, nec à Patribus & Conciliis citatis, nec ab ipsis Caluini-

ſtis, qui Lutheranorum fratres eſſe volunt, vnquam admiſſus aut confirmatus eſt. Idem dico de Canone Caluiniſtarum. Neque enim Catholici, neque Patres & Concilia citata, neq; Lutherani illum recipiunt.

27 Scio, quid dicturi ſint. Dicent, alios eſſe Patres Auguſtino antiquiores, qui cum ipſis ſentiant. Sunt autem hi fere decem: *Melito* Sardenſis apud Euſebium lib. 4. Hiſtoriæ Eccleſiaſticæ, cap. 26. *Origenes* apud eundem, lib. 6. cap. 18. *Euſebius* ipſe, lib. 3. cap. 25. *Athanaſius* in Synopſi, *Hilarius* præfatione in Pſalmos, *Epiphanius* hæreſi 8. *Cyrillus* Hieroſolymitanus catecheſi 4. *Nazianzenus* in carmine de veris & germanis Scripturæ libris, *Hieronymus* in Prologo Galeato, & in Epiſt. 103. ad Paulinum, *Ruffinus* in Expoſitione Symboli. Hi omnes conſignarunt Canonem Scripturarum. Et quidem Melito, Hilarius, Epiphanius, Canonem veteris Teſtamenti: Euſebius, noui: reliqui, vtriuſque.

Omnes

Omnes autem in ſuo Canone videntur diſſentire à Catholicis, & fauere Lutheranis ac Caluiniſtis. Sic enim paſſim hi iactant, Sed falſo. Nam neque diſſentiunt à Catholicis, neque fauent Lutheranis & Caluiniſtis. Vtrunque perſpicuè demonſtrabo.

Ac primo, non diſſentire à Ca- 28
tholicis, certum eſt: quod ex duplici principio oſtendi poteſt. *Vnum eſt*; Quamdiu quæſtio aliqua Eccleſiaſtica in vtranque partem manet dubia, ita vt nihil adhuc certi in alteram partem ab Eccleſia definitum ſit; tamdiu liberum eſt, hanc vel illam partem probabiliter amplecti. Quando autem in alteram legitimè definita eſt, tunc illi parti adhærere omnes debent. *Alterum*; Qui ante definitienem Eccleſiæ, re adhuc dubia exiſtente, vnam partem probabiliter amplectuntur, non cenſentur propriè diſſentire ab illis, qui poſt definitionem Eccleſiæ, alteri adhærent. Nam ſicut hi adhæ-

adhærent definitioni Ecclesiæ, sic etiam alij fecissent, si res fuisset tunc definita. Et sicut alij ante definitionem Ecclesiæ, probabilem partem amplexi sunt, sic etiam hi facerent, si Ecclesia nihil definiuisset. Non ergo propriè, hi illis contrarij sunt.

29 At sic fit in proposito. Nam ante Innocentium primum, nondum erat certo definitum ab Ecclesia, qui libri essent Canonici, qui non essent; ac proinde Melito, Origenes, Eusebius, Athanasius, Hilarius, Epiphanius, Cyrillus, Nazianzenus, Hieronymus, Ruffinus, alterutram partem probabiliter amplecti poterant. At post definitionem Ecclesiæ, (quæ primùm ab Innocentio facta, & postea in variis Conciliis confirmata est) Augustinus & reliqui Patres, definitioni Ecclesiæ adhæserunt. Ergò propriè non censentur dissensisse ab iis, qui ante definitionem Ecclesiæ, alterutram partem probabiliter secuti sunt.

30 Hic discursus, generatim loquendo, per se clarus est. Indiget tamen ali-

qua

qua declaratione in particulari. Igitur
ante definitionem Eccleſiæ, tametſi
certo apud omnes cōſtaret, quoſdam
libros, tam veteris, quam noui Teſta-
menti, canonicos eſſe; de nonnullis
tamen erat dubium, præſertim de his,
Eſther, Iudith, Tobia, Sapientia, Ec-
cleſiaſtico, Machabæis, Epiſtola ad
Hebræos, Epiſtola Iacobi & Iudæ, po-
ſteriore Petri, ſecunda & tertia Ioan-
nis, Apocalypſi, libello Paſtoris, Re-
uelatione Petri, Actibus Pauli, &c.

Hoc patet ex authoribus citatis. 31
Nam Origenes, Hilarius, Epiphani-
us, Cyrillus, Hieronymus, Ruffinus
poſuerunt librum Eſther in Canone:
Melito & Nazianzenus excluſerunt:
Athanaſius nihil certi determinauit.
De Tobia & Iudith, dubiè loquitur
Hilarius: de Sapientia & Eccleſiaſti-
co, Epiphanius. Similiter, de Epiſtola
ad Hebræos, de poſteriore Petri, de ſe-
cunda & tertia Ioannis, dubitatum eſt
apud Originem. Apocalypſis poſita
fuit in Canone ab Athanaſio, Ruffino,
Hieronymo, Origene: omiſſa à Cyril-
lo &

lo & Nazianzeno: in dubium vocata ab Eusebio. Denique de his & similibus, idem Eusebius lib. 3. cap. 25. sic scribit; *Vt omnem noui Testamenti Canonem designemus, primo nobis omnium, Euangeliorum cælestis quadriga iungatur: his Actus Apostolorum copulentur: post hos, Pauli epistolæ socientur: consequatur vero has, prima Ioannis epistola, similiter & Petri prima. Hæc sunt, de quibus nulla vnquam prorsus exstitit dubitatio. Sequenti loco iam sunt illa, de quibus à nonnullis dubitatum est, Reuelatio Ioannis, Epistola Iacobi & Iudæ: Petri quoq́; secunda, & itèm Ioannis secunda & tertia. Post hac iam Scriptura est, quæ dicitur Actus Pauli; sed & libellus, qui appellatur Pastoris, & Reuelatio Petri, de quibus quàm maximè dubitatur. Fertur etiam Barnabæ Epistola, & Doctrina, quæ dicitur Apostolorum. Quidam autem his sociant etiam Euangelium, quod dicitur secundum Hebræos, quo præcipuè vtuntur illi Hebræi, qui Christum suscipere videntur, sed in Ecclesia ei contradicitur, &c.*

Hæc

Hæc omnis dubitatio per Inno- 31
centium Papam ſublata eſt, qui rogatus ab Exuperio, Epiſcopo Toloſano, quid de his dubiis libris ſtatuendum eſſet, Apoſtolica authoritate definiuit, in Canone ponendos eſſe, quos iam nos ponimus; excludendos alios. Quam definitionem ſecutus eſt Auguſtinus cum aliis Epiſcopis Africæ, in Concilio Carthaginenſi: Exuperius cum Epiſcopis Galliæ: Gelaſius in Concilio Romano: totus deniq; orbis Chriſtianus, vſq; ad hæc noſtra tempora. Soli ferè Lutherani & Caluiniſtæ, qui ſe Euangelicos vocant, ſine cauſa tergiuerſantur; & à conſenſu tot Patrum & Conciliorum, ad paucos illos Patres, qui ante definitionem Innocentij ſcripſerunt, importunè prouocant. Sed fruſtra. Nam Patres illi, nullo modo ipſis patrocinantur. Quod ex dictis facile probari poteſt.

Primo, quia Patres illi inter ſe non 32
conueniunt in Canone. Nec mirum. Nam cum res nondum eſſet defi-

nita

nita ab Ecclesia, alij hanc alij illam partem probabiliter sequebantur. Ergo non omnes saltem possunt allegari pro Lutheranis & Caluinistis, nisi Lutherani & Caluinistæ velint discrepantes eorum sententias sequi. SECVNDO, nec Lutherani & Caluinistæ inter se conueniunt in Canone. Nam Caluinistæ admittunt Epistolam ad Hebræos, Epistolam Iacobi & Iudæ, & Apocalypsin Ioannis; quas rejiciunt Lutherani: Ergo, si qui Patres fauent Caluinistis, non fauent Lutheranis: & vicissim, si qui his fauent, illis non fauent. TERTIO, Plerique ex illis Patribus ingenuè fatentur, de quibusdã libris dubium esse, an sint Canonici, nec ne. At Lutherani & Caluinistæ non volunt esse dubium, sed certum: Ergo aliunde, quàm ex illis Patribus, debent ostendere certitudinem, quod tamen non faciunt. Atque hæc generalia sunt argumenta.

33 Addo hæc specialia. Primo, Origenes, Hilarius, Epiphanius, Cyrillus, Hieronymus, Ruffinus admittunt librum

brum Esther, quem Lutherani & Caluinistæ reiiciunt. Ergo saltem illi sex non fauent Lutheranis & Caluinistis. Secundo, Origenes, Athanasius, Hieronymus, Ruffinus admittunt Apocalypsin, quam Lutherani reiiciunt: Et è contrario, Cyrillus & Nazianzenus reiiciunt Apocalypsin, quam Caluinistæ admittunt: Ergo priores Patres repugnant Lutheranis; posteriores Caluinistis. Tertio, Aliqui ex illis Patribus dubitant de Tobia, Iudith, Ecclesiastico, Sapientia, an pertineant ad Canonem, nec ne. At Lutherani & Caluinistæ certo affirmant esse extra Canonem: ergo hanc certitudinem non habent ab illis Patribus. Vnde ergo?

CONCLVDO, nihil præsidij ex tota 34
antiquitate pro se habere Euangelicos: Nullum Concilium, nullos Patres posse adduci, qui per omnia probent ipsorum Canonem. Nam Patres, qui scripserunt ante Innocentium, in multis ab illis discrepant, vt iam ostensum est. Qui autem secuti

ſunt Innocentium, noſtrum Canonem conſignarunt, & per continuatam multorum ſæculorum Traditionem, nobis reliquerunt. Hoc nuper in familiari congreſſu, modeſtè ac amice, obieci quibuſdam Euangelicis: Qui primo quidem non credebant rem ita habere, vt dixi; ſed, cum allatis in medium Auguſtini & aliorum Patrum libris, apertè rem totam demonſtraſſem, faſſi ſunt, ſe hoc præſidio deſtitutos, jam non alio, quam ad Iudæorum authoritatem poſſe confugere, & eorum Canonem ſequi ac venerari. Sed, o miſerum perfugium! An putant, omnes Chriſtianos erraſſe hactenus in Canone; ſolos Iudæos non erraſſe? Cur igitur non reſpuunt Canonem noui Teſtamenti, quem Iudæi reſpuunt? An etiam Chriſtum negaturi ſunt, quia Iudæi illum negant?

35 Sed tamen, quia Iudæorum Canonem pro ſe allegant, dicam, quod res eſt. Fateor, in Canone Iudæorum,

rum, qui tempore Esdræ consignatus est, non fuisse Tobiam, Iudith, Sapientiam, Ecclesiasticum, Machabæos. At inde non sequitur, excludendos esse ex Canone, quem Christiani nunc habent. Primo, quia grauissimi Authores scribunt, præter Canonem, qui tempore Esdræ consignatus est, fuisse alium Canonem, qui multo post fuerit consignatus. Itaque libros illos, tametsi in priori Canone non fuerint, fuisse tamen in posteriori, & ex illo translatos in Canonem Christianorum. De qua re videri potest Genebrardus lib. 2. Chronologiæ, & Serarius in Prolegomenis Bibliacis, cap. 8. quæstio. 16.

Secundo, vt hoc non sit, mini- 36
mè necesse est, vt illi soli habeantur Canonici apud Christianos, qui tales habiti sunt apud Iudæos, vt rectè notat Augustinus lib. 18. de Ciuitate Dei, cap. 36. cùm ait; *Machabæorum libros, non Iudæi, sed Ecclesia pro Canonicis habet.* Et ratio manifesta est,

 quia

quia libri Machabæorum nondum erant ſcripti tempore Eſdræ, quando Canon Iudæorum conſignatus eſt. Quid ergo mirum, ſi in illum Canonem relati non fuerint? Idem poſt Auguſtinum notauit Iſidorus in libro Proæmiorum, de libris veteris ac noui Teſtamenti; *Hebræi*, inquit, *non recipiunt libros Tobiæ, Iudith & Machabæorum; Eccleſia tamen eoſdem inter Canonicas Scripturas enumerat.* Et ibidem; *Sapientia & Eccleſiaſticus parem cum reliquis Canonicis libris tenere noſcuntur autboritatem.*

57 Et lib. 6. Etymolog. cap. 1. ſcribit, Hebræos facere tres ordines librorum veteris Teſtamenti: Primum legis; ſecundum Prophetarum; tertium Hagiographorum: Et in primo ordine, ponere quinque libros Moſis. In ſecundo, librum Ioſue, Iudicum, primum & ſecundum Regum, Iſaiam, Hieremiam, Ezechielem, & duodecim minores Prophetas. In tertio, Iob, Pſalterium, Prouerbia, Eccleſiaſten, Cantica canti-

canticorum, Danielem, duos libros Paralipomenon, Eſdram, Eſther. Præter hos tres ordines, ait quartum à Chriſtianis additum eſſe. *Quartus*, inquit, *eſt apud nos ordo veteris Teſtamenti, eorum librorum, qui in Canone Hebraico non ſunt. Quorum primus Sapientiæ liber eſt: ſecundus, Eccleſiaſticus: tertius, Tobias: quartus Iudith: quintus & ſextus, Machabæorum.*

Atque hæc ſufficiant de Canone 38
Scripturarum. Vnde ſummatim colligo, Canonem, quem noui Euangelici nunc habent, non eſſe ſincerum ac legitimum; quia nec à Catholicis, qui modo ſunt, nec à Patribus, qui Innocentium præceſſerunt, nec ab aliis, qui illum ſecuti ſunt, receptus aut confirmatus eſt. Nec ex Iudæorum Canone confirmari poteſt, vt iam proximè ex Auguſtino & Iſidoro demonſtraui. Maneat ergo, quod initio dixi, Euangelicos accepiſſe quidem integrum Euangelium à Catholicis, ſed multas inde partes exemiſſe & decoxiſſe; ideoque non

Euangelicos, ſed Decoctores Euangelij vocandos eſſe.

V. QVÆSTIO.

An Euangelici habeant legitimam Euangelii verſionem?

39 MIra res. Euangelici admittunt ſacra Biblia (tametſi fœdè mutilata,) quæ à noſtris maioribus tradita ipſis ſunt: Non admittunt verſionem, quæ ſimiliter à noſtris maioribus tradita ipſis eſt. Non, inquam, admittunt veterem & vulgatam Editionem, quæ tot ſæculis in Eccleſia viguit, & communi Chriſtianorũ conſenſu recepta, & à Concilio Tridentino confirmata eſt. Nouas verſiones quotidie moliuntur; latinas & vernaculas omnis generis.

40 Latinæ ſunt hæ. Prima Sebaſtiani Munſteri, Anno 1534. & 1546. quæ eſt

eſt omnium celeberrima. Secunda Oecolampadij, Anno 1535. Tertia Leonis Iudæ & Theodori Bibliandri, quam Leo, ex Iudæo Suinglianus factus, inchoauit; Bibliander, adiuuantibus Conrado Pelicano & Petro Cholino, perfecit anno 1544. Et ſolent vocari Biblia Tigurina, quod Tiguri edita ſint. Quarta Sebaſtiani Caſtalionis, Anno 1556. Baſileæ. Quinta Iunij & Tremellij, primum Geneuæ edita Anno 1590. & poſtea Hanouiæ Anno 1602. Sexta Theodori Bezæ, Eliſabethæ Reginæ Angliæ dedicata. Septima Geneuenſis, quæ, teſte Genebrardo præfatione in Origenem, eſt *rhapſodia ex variis Munſteri & aliorum pannis ac centonibus conſuta.*

Vernaculæ ſunt plures. Prima, 41
Germanica Lutheri, ſæpius ab ipſo recognita. Secunda, Germanica Tigurinorum in Heluetia. Tertia, Belgica. Quarta, Polonica. Quinta, Danica. Sexta, Gallica Geneuenſis. Septima, Gallica Caſtalionis. Octaua,

Anglica Londinensis. Nona, Italica sine loci & authoris nomine, quæ Geneuę putatur edita, anno 1562. vt ex typo colligitur. Decima, Hispanica, etiam sine loci & authoris nomine, quæ apud Bernates in Heluetia videtur euulgata, quia præfixum habet Vrsum, vastantem ac vorantem mel. Præter has generales, vel vtriusque, vel alterius testamenti versiones, sunt aliæ speciales propè infinitæ. Nam aliqui ex Euangelicis Psalterium, vt Bucerus, Caluinus, Musculus; alij alias partes transtulerunt.

42 Quid porro de hac tanta versionum varietate sentiant, tum ipsi Euangelici, qui earum authores sunt, tum etiam Catholici, paucis explicandum est. Euangelici sic sentiunt. Lutherus in comment. de nouissimis Dauidis verbis, in præfatione; *Omnino*, inquit, *melius esset, omisso studio Hebraicæ linguæ, simpliciter retinere illam hactenus receptam & vsitatam versionem Bibliorum, quàm tot nouas versiones cumulari, quibus nihil proficitur, nisi quod dissimilitudo &*

do & discrepantia lectionum, memoriam legentium turbat, & studium remoratur, ac in multis locis incertiorem, quàm fuerat, dimittit. Et in libro prophetiarum suarum, qui à Georgio Waltero, Hallensi Prædicante collectus est; *Tam multæ,* inquit, *nostro tempore sunt versiones Bibliorū, vt paulatim tam multa futura sint Biblia, quàm multi scioli in Hebraica lingua magistros sese profitebuntur.*

Et Reuchlinus (alias Capnion) in 43
hebræas concordantias Rabbi Nathan; *multæ translationes Bibliorum in lucem prodeunt, quas melius fuisset non natas esse, vel statim interijsse.* Addit Kemnitius in prima parte Examinis, sess. 4. *Vtile est, exstare certam aliquam versionem, quæ in citationibus allegetur.* Et Wittakerus controuersia 1. q. 2. cap. 7. *consultè factura esset Ecclesia, si non cuiuis pro arbitratu suo permitteret nouam versionem edere.*

Similiter Robertus Stephanus ini- 44
tio suorum Bibliorum, anno 1557. *Nullum vertendorum Bibliorum finem fieri. & non minus varias eorum interpretationes,*

tationes, quàm varios interpretes hodie existere, iam pridem multi queruntur, qui ex re Ecclesiæ esse existimant, certam aliquam ex tanto numero eligere, &c. In hac cum & nos opinione essemus, &c.

45 Denique, vt alios omittam, Theodorus Beza in cap. 10. Actuum Apostolorum, in digressione de dono linguarum; *Eo res iam deuenit, vt qui scripturam ex græco conuertunt in latinum, aut aliud aliquod idioma, quiduis sibi in interpretando licere putent. Quos si reprehendas, statim audies, interpretis officio fungi, non qui verbum conuertat è verbo, sed qui sententiam exprimat. Ita fit, vt dum quisque iudicium suum liberè sequi mauult, quàm religiosè Spiritus sancti interpretem agere, plurima non tam conuertat, quàm peruertat. Cui libidini & audaciæ nisi occurratur, næ aut ego vehementer fallor, aut intra paucos annos, paulatim ipsarum quoque rerum possessione depellemur.*

46 Nec dissimilis est censura de singulis versionibus in particulari. Lutheri versio-

versionem carpunt Tigurini, Osiandrini: Bucerus, Munsterus, Lutherus ipse. Nam Tigurini *multis sannis* illam excipiunt, vt conqueritur Stoltzius in defensione Lutheri. Osiandrini obiiciunt illi *dolum & falsitatem*: Bucerus, *manifestos & non paucos lapsus*: Munsterus, *multorum versuum omissionem*. Denique Lutherus ipse post 20. annos fassus est, se crebrius errasse, eo quod Rabinorum glossis nimium credidisset, vt testatur Cochlæus in Actis Lutheri, Lindanus in Dubitantio, & alij.

47 Versionem Bezæ damnat Castalio in præfatione ad Anglam, Samuel Huberus in lib. de vltimæ tubæ clangoribus, Hugo Bruchtonus, & quis non? Vicissim versionem Castalionis reprehendit Beza in suis annotationibus, tanquam falsam, ineptam, imperitam, audacem, blasphemam, vitiosam, ridiculam, execrandam, erroneam, impiã, peruersam. Et in Respõsione ad defẽsiones Castalionis, de eadẽ sic loquitur; *Translationem noui Testamenti, tum latinam, tum gallicam, à Sebastiano Castalione*

istic

istic scriptam & excusam, optimo iure reprehensam fuisse in meis annotationibus, non solùm vt indoctam, sed etiam vt multis locis impiam, & à sancti Spiritus sententia prorsus discrepantem, vobis, vt existimo, non constabat, cum edendæ suæ defensionis potestatem illi faceretis; sed nunc tandem, vt spero, conspicuè intelligetis.

48 Munsteri versionem perstringunt Tigurini & Pelicanus in suis præfationibus. Deniq; cum Tigurinorum Biblia à Typographo oblata essét Luthero, hoc responsum ab eo accepit; *Ne posthac mihi aliquid mittas, quod à ministris Tigurinæ Ecclesiæ profectum sit. Nullum enim cum eis posthac commercium habere, nec eorum libros recipere aut legere volo, quandoquidem ipsi iam damnati sunt, & alios quoque miseros homines secum ad inferos abducunt, &c.* Ita refert Hospinianus Caluinista in Historia Sacramentaria, anno 1544.

49 Hæc Euangelici de Euangelicis. Venio ad catholicos. Ex iis multi accuratè de hac re scripserunt præsertim Cochlæus in Actis Lutheri, & in libello

libello de nouis tranſlationibus, Genebrardus præfatione in Origenem, Serarius in Prolegomenis Bibliacis, cap. 20. Gretſerus in primo tomo Defenſionis Bellarminianæ, & alij. Omnes ſentiunt, nouas illas Euangelicorum verſiones, nullo modo tolerari poſſe ac debere. Et merito. 1 quia à malis authoribus prodierunt. 2 quia eo ſpectant, vt veterem ac vulgatam Editionem penitus aboleant. 3. quia corruptæ ac vitioſæ ſunt. 4. quia Iudaiſmum introducunt. 5. quia planè ridiculæ ſunt. 6. quia Grammaticam potius quàm Theologiam ſapiunt. 7. quia ſunt aridæ, inſipidæ & ſine Spiritu. 8. quia inter ſe pugnantes. 9. quia variabiles & inconſtantes. De ſingulis dicam aliquid.

I. Vitium nouarum verſionum.

Primo igitur, verſionum iſtarum 40
non boni authores ſunt. Nam aliqui ex illis fuerunt monachi apoſtatæ, vt Lutherus,

therus, Munſterus, Oecolampadius, Pelicanus, Bucerus. Alij, primùm Iudęi, mox Suingliani, vt Leo Iuda, miniſter Tigurinus. Alij, primùm Iudęi, deinde Monachi, tum Apoſtatę, demùm Caluiniſtæ, vt Tremellius. Alij, primùm chriſtiani, tum athei, dehinc Caluiniſtæ, vt Franciſcus Iunius, qui per integrum biennium fuit atheus, vt ipſemet ſcribit in vita ſua. Alij denique laſciuia & luxuria diffluentes, vt Caluinus, Beza, & plerique iam nominati. Quid boni in re ſacra ac diuina ab his ſperare poſſis? *Mali corui, malum ouum.*

41 Certè Lutherus, vt alios prætercam, ita ſcribit de hac materia, partim in colloquijs menſalibus, partim in prefationibus librorum noui Teſtamenti, vt merito ſuſpectus eſſe debeat. Sunt autem hæc ipſius placita. 1. Argumentum libri eſt ferè, vt argumentum fabulæ. 2. Scriptor illius libri ſcripſit eo modo, quo Terentius ſcripſit ſuas comædias. 3. Non credo omnia facta eſſe eo modo, quo in libro Iob refe-

referuntur. 4. Odi librum Esther, & cuperem non exstare. 5. Liber Tobiæ est poëma, in quo de mulieribus agitur, & exemplar administrandæ familiæ. 6. Multa in hoc libro ridicula & stulta continentur. 7. Liber Iudith non est historia, sed figmentum, compositum ad imitationem Virgilianæ Æneidos & Homericæ Iliados. 8. Author libri, qui Ecclesiastes inscribitur, videtur ocreis & calcaribus destitutus, equitare tantum in soccis; sicut ego soleo, cum adhuc essem in cænobio. 9. Ecclesiasticus, qui hunc librum composuit, est concionator legalis & Iurista: docet, quomodo vita hæc externa & ciuilis benè sit instituenda; sed non est propheta; nihil docet de Christo. Est liber, sicut Thalmuth, ex varijs libris collectus. 10. Libri Regum præcedunt centum & mille cubitos scripto Paralipomenon. Ideo libris Regum plus credendum est, quam libris Paralipomenon. 11. Multa in libro Apocalypsis desidero, vt ne-

vt neq; Apostolicum, neque propheticum iudicem. 12. Nullo modo aduertere queo, à Spiritu sancto compositum esse. 13. Spiritus meus non potest cum hoc libro concordare. 14. Epistola Iacobi, comparatione Euangelij, straminea est, & Apostolico Spiritu destituta. 15. Ioannis Euangelium est vnicum, tenerum, verum, genuinum & principale Euangelium, & tribus reliquis longè, longè præferendum & anteponendum. Hæc Lutherus. Quis credat hunc hominem in vertendis Biblijs à Spiritu sancto fuisse illuminatum? Eadem est ratio de alijs, quos recensui.

II. Vitium.

42 Secundo, Hoc potissimum agunt noui isti versores, vt suis versionibus veterem ac vulgatam Editionem penitus obscurent & aboleant. In qua re imitantur Aquilam, Symmachum & Theodotionem, qui & ipsi nouas versiones olim moliti sunt, in eum finem, vt abolerent versionem 70. Interpretum, quæ

tum, quæ tunc erat celeberrima: Et vt omnia oracula & vaticinia de Christo, quæ à 70. Interpretibus clarè erant expressa, in gratiam Iudæorum redderent obscuriora, vt testatur D. Hieronymus prologo in Iob à se versum, Epiphanius in libro de ponderibus & mensuris, & alij plures. Hos, inquam, imitantur nostri Euangelici. Volunt vulgatam Editionem supprimere, & clariora quædam illius testimonia, quæ ipsorum hæresibus contraria sunt, penitus obscurare. Exempla obuia sunt, vt iam videbimus.

III. Vitium.

Tertio, Versiones Euangelicorum, 43
tum alijs, tum his, potissimum modis corruptæ ac deprauatæ sunt. 1. adiectione. 2. detractione. 3. mutatione. Adiectione. Nam 1. Corinth. 9. 5. vbi Apostolus dicit; *Nunquid non habemus potestatem mulierem sororem circumducendi?* Lutherus de suo adiecit; *in vxorem.* Similiter, Rom. 3. 28.

vbi Apostolus dicit; *Arbitramur iustificari hominem per fidem*; Lutherus adiecit, *solam*. Et rogatus ab amico, cur id fecisset, respondit his verbis; *Si tuus Papista morosum & difficilem præbere se volet de voce*; (*Sola*) *statim dic; Papista & asinus eadem res est: Sic volo, sic iubeo; sit pro ratione voluntas. Nolumus enim Papistarũ esse discipuli, sed Præceptores.* Et infra; *Rogo te, ne quid aliud huiusmodi asellis respondeas de voce* (*Sola*) *sed tantum dicas; Lutherus sic vult: ille Doctor est omnium Doctorum in Papatu, &c.* (In epistola ad amicum, de voce, Sola.)

44 Detractione. Nam Act. 15. 41. Beza & alij Euangelici omittunt totum illum versiculum; *Præcipiens custodire præcepta Apostolorum & seniorum.* Et 2. Petri 1. 10. vbi Apostolus ait; *Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem & electionem faciatis*: omittunt tres illas voculas, *per bona opera*. Nimirum, oderunt bona opera, cõtenti suo sterquilinio; nec volunt Apostolis & senioribus subiecti esse.

Muta-

Mutatione. Nam Lucæ 22. 20. vbi 45
græcus textus habet: τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον, id est, *Hoc poculum nouum Testamentum est in meo sanguine, quod pro vobis effunditur*: Beza sic mutauit, ἐν τῷ αἵματί μου, τῷ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνομένῳ, id est, *in meo sanguine, qui pro vobis effunditur.* Ne scilicet cogeretur fateri, quod catholici vrgent, in illo poculo, quod Christus in vltima cæna dedit Apostolis, fuisse sanguinem Christi. Quæ hæc impostura est?

IV. Vitium.

Quarto, Versores illi nihil aliud 46
ferè spirant, quàm Rabinismum; vt Iudæos potius dixeris, quàm Christianos. Eminet in hoc genere Munsterus, qui in suis Notationibus ad nauseam repetit has voculas, *Rabi Salomon, Dauid Kimhi, Aben Ezra, Rabi Menahem, Rabi Moses de Cozi, Moses Gerundēsis, Arba Tura, Rabi Calonymus, Rabi Iacob, Abrahā de palmis &c.* Vix vnquā

inuenies nomen Hieronymi, Augustini, Ambrosij, Gregorij, Chrysostomi, Basilij, Cyrilli, Nazianzeni. Omnia Rabinis plena sunt. Putant enim boni isti Euangelici, latentem thesaurum reperiri posse in libris Rabinorum, qui apud christianos reperiri non possit. In quo magnopere falluntur, teste Luthero, in præfatione super Psalterium, vbi ait, *se sperasse, recentiores Hebræistas adducturos eximium quid & pretiosum; sed sibi idem euenire, quod olim Salomoni, qui cum speraret pretiosissima quæque ex India se accepturum, nihil aliud acceperit, quàm Simias & Pauones. Plerosque Versores Simias imitari, & vel Rabinos vel veterem translationem referre; vel interpretationes suas Pauonum quasi ornamentis insignire, immixtis Hebraicis vocabulis, &c.* Vide Matthæsium concione 12. de vita & actis Lutheri.

V. Vitium.

47 Quinto, planè ridiculi sunt in nouandis hominum & locorum propriis nomi-

nominibus: Nec ridiculi modo, sed etiam obscuri, vt à paucis intelligi, vix possint. Nam vbi nos in vulgata editione habemus, *Isaias, Hieremias, Ezechiel, Osee, Abdias, Michæas, Habacuc, Sophonias*; Iunius & Tremellius vertunt; *Ieschahia, Iirmeia, Iechezkel, Hoscheah, Hobadia, Mica, Chabakkuk, Tzephania.* Et vbi nos legimus: *Visio Isaiæ filij Amos, quam vidit super Iudam & Ierusalem, in diebus Oziæ, Ioathan, Achaz, & Ezechiæ Regum Iuda*; Oecolampadius vertit; *Visio Iesaaiahu, filij Amos, quam vidit super Iehudah & Ierusalem, in diebus Tzijahu, iotham, Ahhaz, Iehhizkijahu Regum Iehudah.*

Similiter, vbi nos legimus: *Verba Ieremiæ filij Helciæ, de sacerdotibus, qui fuerunt in Anathoth, in terra Beniamin*; Iunius & Tremellius legũt; *Verba Iirmeiæ filij Chilkijæ, de sacerdotibus, qui erant Hanathotis, in terra Beniaminis.* Munsterus verò; *Verba Iirmeiahu filij Hilkyahu, de sacerdotibus, qui erant in Anathoth in terra Biniamin.* 48

Item, vbi nos legimus: *Verbum* 49

Domini, quod factum eſt ad Sophoniam filium Chuſi, filij Godoliæ, filij Amariæ, filij Ezeciæ, &c. Illi ſic vertunt; *Verbum Iehouæ, quod fuit ad Tzephaniam filium Cuſchi, filij Gedaliæ, filij Amariæ, filij Chizkijæ.* Et rurſum, vbi nos; *Nonne frater erat Eſau Iacob, dicit Dominus; & dilexi Iacob, Eſau autem odio habui?* illi ſic; *Nonne frater fuit Heſau Iahakobo? dictum Iehouæ: Dilexi autem Iahakobum, Heſaum verò odiò habui.* Quæ hæc nominum portenta ſunt? Si reuiuiſcerent maiores noſtri, putarent noſtra Biblia interijſſe, & alia in illorum locum ſubrogata.

VI. Vitium.

50 Sexto, Grammaticam magis olent, quàm Theologiam. De qua re conqueritur Genebrardus, præfatione in Origenem, his verbis; *Caſtalionis verſio eſt affectata, plus habens pompæ & phalerarum, quàm rei & firmitatis: plus oſtentationis, quàm ſubſtantiæ: plus fuci, quàm ſucci: plus hominis, quàm Spiritus: plus fumi, quàm flammæ: plus humanarum*

cogita-

cogitationum, quàm diuinorum ſenſuum: plus foliorum, quàm fructuum. Tot verbis vix adhuc explico hominis vanitatem. Elegantiam pollicetur, & tamen verba interdum vſurpat alieniſſima à Ciceronis puritate. Præterea ex inferis ſuſcitat Genios, pollubra, & ſimilia pagana vocabula, quæ pridem ſepulta oportuit, nedum in Scripturæ contextum illata. Myſteria ex oculis ſubducit, ſubmutatis verbis. Vbi dixit Deus, Fiat firmamentū; ille, Iuſſit Deus, ne vllum diuini verbi, per quod omnia facta ſunt, veſtigium in prima rerum conditione appareat.

Et Beza in Caſtalionem; *De latino ſermone, quantum ipſe tibi placeas, nemo non videt.* Et paulo poſt: *Arbitror intolerandam eſſe audaciam, ſi quis ab illa nuda quidem & ſimplici, ſed verè tamen diuina & plena maſculæ maieſtatis elocutione diſcedens, Prophetici & Apoſtolici ſermonis puritatem, quaſi fuco quodam orationis inficiat.* Et infra; *Miror te vetera & omnibus trita vocabula expunxiſſe, vt noua & pleriſque obſcura ſubſtitueres.* Et iterum: *Cum de* 51

reconstat , & vocabula longissimo vsu trita sunt omnibus, vnde tandem hoc nouandi studium, nisi ex stulto & ambitioso ingenio?

VII. Vitium.

52 Septimo, Hinc fit, vt aride, insipide, & sine Spiritu sint huiusmodi versiones. Quod vnico exemplo facile ostendam. In vulgata Editione sic legimus: *Dixit Dominus Domino meo, sede à dextris meis: donec ponam inimicos tuos scabellum pedem tuorum.* Quæ verba, cum sequentibus, non modo clara sunt, sed etiam mellita, suauia, & plena Spiritu ac consolatione. Iunius & Tremellius sic vertunt: *Dixit Iehoua Domino meo, sede ad dextram meam, donec disposuero inimicos tuos in scabellum pedum tuorum. Scipionem robustum tuum emissurus est Iehoua, Tzijone, dicens, Dominare in medio inimicorum tuorum: Populus tuus populus voluntarius die copiarum tuarum in decoris locis sanctitatis: Inde ab vtero sibi aderit ros iuuentæ tuæ accuratissimè.* Castalio sic vertit:

Ait

Ait Ioua Domino meo, ſede ad meam dexteram, donec tuos hoſtes effecero ſcabellum pedum tuorum. Sceptrum tuæ potentiæ mittet ex Sione Ioua, ad dominandũ inter hoſtes tuos. Tuæ copiæ voluntariæ erũnt, qua die expeditionem cum ſacra maieſtate facies: ex vtero auroræ habebis rorem tuæ iuuentutis. Quàm hæc ſicca, arida, ſpinoſa & tetrica ſunt. Aptiſſima tamen ad cantum è choro eliminandum. Non enim video, quis concentus ex huiuſmodi verbis, vel ad aures fidelium oblectandas, vel ad animos in Deum erigendos, oriri poſſit.

IIX. Vitium.

Octauo, Mirè inter ſe diſſentiunt 55
verſores Euangelici, vt ex Cochlæo & Gretſero oſtendi poteſt hoc exemplo. Nos in citato Pſalmo ſic legimus; *Tecum principium in die virtutis tuæ in ſplẽdoribus ſanctorum; ex vtero ante Luciferum genuite.* Euangelici, quiſque pro ſuo ſpiritu ac cerebro, ſic vertunt. 1. Lutherus; *Poſt victoriam tuam offeret tibi ſpontaneè populus tuus in ſancto decore:*

filij tui nascentur tibi, sicut ros ex aurora. 2. Pelicanus: *Populus tuus oblationes liberales in die virtutis tuæ, in decoribus sanctitatis ex vtero auroræ tibi ros generationis tuæ.* 3. Felinus, vel potius Bucerus: *Populus tuus aderit spontaneus in die, quo virtutem tuam declarabis, in vrbe sancto splendore insigni, vt ros matutinus aderit ab vtero iuuentutis tuæ.* 4. Munsterus: *Populus tuus spontanearum est (voluntatum) in die exercitus tui, in magnificentiis sanctitatis, ab vtero auroræ est tibi ros natiuitatis.* 5. Iunius & Tremellius: *Populus tuus populus voluntarius die copiarum tuarum, in decoris locis sanctitatis: inde ab vtero tibi aderit ros iuuentæ tuæ accuratissimè.* 6. Castalio: *Tuæ copiæ voluntariæ erunt, qua die expeditionem cum sacra maiestate facies: Ex vtero auroræ habebis rorem tuæ iuuentutis.* 7. Suinglius in suo Psalterio: *Populus autem tuus in die triumphi tui vota offeret cum sancta pompa.* 8. Leo Iuda in Bibliis Tigurinis: *Habes promptissimum populum, cum educes tuas copias:*

pias: tibi etiam eſt ros generationis tuæ in ſummo decore & ſanctitate ex vtero auroræ. Alij aliter.

Hinc conſtat, veriſſimum eſſe, quod 54
ſupra ex Luthero, Beza, & aliis Euan-
gelicis dixi, hanc variam & multipli-
cem Bibliorum verſionem adferre
multa incommoda. Nam 1. parit con-
fuſionem. 2. turbat memoriam. 3. re-
moratur ſtudium Lectoris. 4. eun-
dem dubium ac perplexum à ſe di-
mittit. Denique ſub tanta verbo-
rum ac phraſium diuerſitate, rem ip-
ſam facillimè prodigit. Quanto fæ-
liciores Catholici, qui vnam, cer-
tam, conſtantem ac vniformem ſe-
quuntur Editionem: Et tametſi tōto
orbe diffuſi ſint, vna tamen loquuntur
lingua, & iiſdem Spiritus ſancti ver-
bis ac formulis aſſueti ſunt. His re-
ctè accommodari poteſt illud, Ge-
neſ. 11. 1. *Erat autem terra labij vni-
us, & ſermonum eorundẽm.* Et pau-
lo poſt; *Ecce, vnus eſt populus & vnum
labium omnibus.* Euangelicis vero,
quod ſequitur: *Confundamus linguam*

torum, vt non audiat vnusquisq́ vocem proximi sui. Et rursum: *Vocatum est nomen eius Babel, quia ibi confusum est labium vniuersæ terræ.* Vno verbo. Catholici & Euangelici repræsentant duas familias, in quarum altera, pater & mater, filij & filiæ, serui & ancillæ, eodem loquũtur idiomate, & singuli singulos probè intelligunt: in altera, tot idẽ idiomata sunt, quot capita; ubi pater Gallicè, mater Hispanicè, filij Latinè, filiæ Belgicè, serui Italicè, ancillæ Germanicè loquuntur; ubi poscenti panem, porrigitur lapis; volenti bibere, miscetur pharmacum; & sic deinceps.

IX. Vitium.

55 Nono, Magna inconstantia est in versionibus Euangelicorum. Quod hodie placet, cras displicet: quod prius conforme Græco vel Hebraico textui, nunc difforme: quod antea ad mẽtem Spiritus sancti, postea secus. Certè, prima Lutheri versio, quantis lætitiis inchoata, deducta, perfecta; quanto plausu accepta & confirmata est! Nam

Nam primo, aliquot vervecees mactati sunt. 2. immane quoddam vitrum, in quo totus Catechismus depictus & descriptus videbatur, à Luthero exhaustus. 3. iucundè ac hilariter decantati versus ex Virgilio de Didone, *Dulces exuuiæ, &c.* 4. Festum translationis Bibliorum institutum. (Testis est Matthæsius Lutheri discipulus, & ex illo Gretserus & alij.) At non multo post, eadem Versio ab omnibus repudiata, & non semel ab ipso authore recognita est. Nec mirum. Nam supra mille errores, & quidem non exigui, in ea sunt deprehensi. Atque hæc sufficiant de nouis Bibliorum versionibus, quas Euangelici hactenus moliti sunt. Sequitur nunc

---

VI. QVÆSTIO.

An Euangelici habeant verum sensum Euangelii?

SOlet distingui duplex Scripturæ sensus: Alter litteralis seu histori- 56
cus;

cus; alter ſpiritualis, ſeu myſticus. Litteralis eſt, quem verba Scripturæ proximè & immediatè ſignificant, ſiue ſint verba propria, ſiue figurata. Myſticus eſt, quem verba Scripturæ remotè, & mediante ſenſu litterali ſignificant: vel, quem ſenſus litteralis proximè ſignificat: vel, quod eodem recidit, quem res proximè ſignificata per verba, ſignificat.

57 Vtrunque inſinuat Apoſtolus, 1. Corinth. 10. 1. cùm ait; *Patres noſtri omnes ſub nube fuerunt, & omnes mare tranſierunt, &c.* Nam in his, & ſequentibus verbis latet duplex ſenſus. Vnus litteralis, qui proximè & immediatè ſignificatur per illa verba, nempe, filios Iſraël, quando ex Ægypto egreſſi ſunt, tranſiuiſſe mare rubrum, ambulaſſe ſub nube, comediſſe manna in deſerto, bibiſſe aquam de petra manantem. Alter myſticus, quem res ipſa proximè ſignificata per verba, ſignificat. Nam exitus Iſraëlitarum ex Ægypto per Moſen, ſignificat exitum noſtrum ex ſeruitute peccati per Chri-

Christum; mare rubrum, significat Baptismum: manna, corpus Christi in Eucharistia: aqua, sanguinem Christi.

Mysticus à Theologis subdiuiditur in allegoricum, anagogicum, & moralem seu tropologicum. Sicut enim tres sunt virtutes Theologicæ, Fides, Spes, Charitas; ita tres sensus mystici. Allegoricus respondet fidei, anagogicus spei, moralis charitati. Nam allegoricus est, quando verba Scripturæ, mediante sensu litterali, significant res credendas: anagogicus, quando res sperandas: moralis, quando res agendas. 58

Alij sic definiunt. Sensus allegoricus est, quando verba Scripturæ, præter sensum litteralem, quem habent, significant aliquid pertinens ad fidem vel Ecclesiam militantem: quo pacto, Abraham, qui secundum sensum litteralem habuit duos filios, vnum ex ancilla, alterum ex libera; allegoricè significat Deũ, qui habet duos populos, vnum Iudæorũ ex Synagoga, 59

alterum

alterum Christianorum ex Ecclesia: hunc sub libertate gratiæ Christi; illum sub seruitute legis Mosaicæ. (ad Gal. 4. 22.)

60 Anagogicus est, quando verba Scripturę, præter sensum litteralem, significant aliquid pertinens ad vitam æternam vel Ecclesiam triumphantem, quā speramus: quo pacto illud Psal. 94. 11. *Quibus iuraui in ira mea, si introibunt in requiem meam*; secundum litteram intelligitur de terra promissionis in Palestina; at anagogicè, de vita æterna, ubi est vera requies. (Hebr. 4. 3.)

61 Moralis est, quando verba Scripturæ, præter sensum litteralem, significant aliquid pertinens ad instructionem morum, vel ad officia charitatis: quo pacto illud Deut. 25. 4. *Non alligabis os boui trituranti*; secundum litteram intelligendum est de veris bobus: at moraliter, de concionatoribus, qui non debent impediri, quo minus petant sustentationem à populo. (1. Corinth. 9. 9.)

Est

Est ergo quadruplex Scripturæ sensus. 1. Litteralis. 2. Allegoricus. 3. Anagogicus. 4. Moralis. Qui omnes ostendi solent in voce *Hierusalem*. Nam vox illa significat litteraliter, vrbem Palestinæ: Allegoricè, Ecclesiã militantem: Anagogicè, Ecclesiam triumphantem: moraliter, Animam hominis in hac vita. Omnes item notari solent in Epistola ad Galatas, cap. 4. Nam litteralis est in illis verbis; *Abraham duos filios habuit, vnum de ancilla, & vnum de libera.* Allegoricus in illis; *Hæc sunt duo testamenta, &c.* Anagogicus in illis; *Illa autem, quæ sursum est Hierusalem.* Moralis in illis; *Quomodo tunc is, qui secundum carnem fuerat, persequebatur eum, qui secundum spiritum; ita & nunc.* 62

Notatum est à viris doctis, iuxta hos quatuor sensus Scripturæ, quatuor esse Doctores Ecclesiæ, Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, Gregorium: Et singulos in singulis sensibus explicandis excelluisse: Hieronymum 63

in litterali; Ambrosium in allegorico; Augustinum in anagogico; Gregorium in morali.

64 Nos hic agimus de sensu litterali, qui præcipuus est, & quasi fundamentum aliorum. Et quia verba Scripturæ torqueri possunt ad varios sensus litterales, quæstio est, an Euangelici habeant verum & legitimum sensum litteralem, necne? Aiunt se habere. At vnde habent? An à Catholicis? Negant. An ab antiquis Patribus? Et hoc negant. An ex aliqua certa Traditione, quæ per singulas ætates deduci ad eos possit? Ne hoc quidem. Vnde ergo? Immediatè, inquiunt, à Deo. Hinc se θεοδιδάκτυς, id est, à Deo doctos appellare soliti sunt.

65 Hic vide, obsecro, quàm varias origines fingant sibi isti Nouatores. Codicem Bibliorũ, vt fatentur, à Catholicis habent per Traditionem: Versionem, è suo quisque capite ac cerebro: sensum & interpretationem, immediatè à Deo. Si Catholicis credunt in vno,

vno, cur non in reliquis? Si ab illis accipiunt Codicem, cur non versionem & sensum? An putant eos errare in versione & sensu, non errare in Codice? Sed relicto Codice & versione, de quibus actum est, agamus nunc de sensu. Hunc aiunt se immediatè habere à Deo. Quod merito mirum videri potest. Nam primo, cui non mirum sit, solos Lutheranos & Caluinistas, non item antiquos Patres aut modernos Catholicos habere legitimum Scripturæ sensum à Deo? Cui non mirum sit, cum Lutherani & Caluinistæ sint fratres Euangelici, alios ab aliis in Scripturæ sensu dissentire? An Deus, qui illos fratres esse voluit in Euangelio, non voluit esse fratres, sed hostes in sensu Euangelij? Non capio hoc mysterium. Cui non mirum sit, ipsos Caluinistas inter se de vero sensu disceptare? An Deus, qui immediatè illos docet, diuersos ac discrepantes sensus eorum animis inspirat? Non est verisimile. *Non enim dissensionis est Deus, sed pacis,*

 Deni-

Denique cui non mirum, nullum hactenus Euangelicum exstitisse, præter vnum Graserum, qui verum sensum Apocalypsis à Deo assecutus sit? Quod tamen Graserus in sua *Plaga Regia* profitetur. Nam disertè scribit, Apocalypsin aliis omnibus obscuram; soli sibi claram & peruiam esse. Distinguit autem tria genera aliorum hominum. 1. *fanaticos.* 2. *probos authores.* 3. *præceptores suos.* Primos ait *latibula quærere:* Secundos, *nemini satisfacere:* Tertios, *duri nimis iudicii esse.* Addit, sibi præ illis omnibus obortam esse lucem, quâ profundissima quæque scrutatus sit, ac intimè penetrarit. Cui, inquam, hoc mirum non sit?

66 Sed omittamus hæc mira: Et rem ipsam propius inspiciamus. Aiunt igitur boni isti viri, se verum & legitimum Scripturæ sensum à Deo habere. Ego contra contendo, non à Deo, sed aliunde: non verum & legitimum, sed corruptum & adulterinum habere. Quod sic probo. Sensus Scripturæ

4.modis

4. medis corrumpi poteſt. 1. adiectione. 2. detractione. 3. mutatione. 4. falſa interpretatione. His omnibus modis ab Euangelicis corruptus eſt. Tria priora membra ſuperius probata ſunt. Quartum facile probari poteſt. Extant enim infinita propè Scripturæ teſtimonia, quæ Euangelici falſo interpretantur. Ex iis aliqua recenſebo.

Legimus Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata.* Hoc Caluinus, non ſerio, ſed ironicè à Chriſto dictum eſſe iinterpretatur, vt ſenſus ſit; Ne ſerues mandata, quia illorum obſeruatio nec prodeſt, nec poſſibilis eſt. Impium dogma. Quanquam Caluinus tam impius eſt, vt fidenter aſſerat, Chriſtum in omnibus ferè rebus, quę ad ſalutem animæ ſpectant, ironicè nobiſcum agere, & contra mentem loqui. Sic enim ſcribit lib. 3. inſt. cap. 24. §. 13. *Ecce, vocem ad eos dirigit, ſed vt magis obſurdeſcant: lumen accendit, ſed vt reddantur cæciores: doctrinam profert, ſed qua magis obſtu-* 67

pescant: remedium adhibet, sed ne sanentur. Sanè, si ita est, quis credat illi dicenti & inuitanti, *Venite ad me omnes, qui laboratis & onerati estis, & ego reficiam vos?* Quis non statim excipiat; Tu quidem vocem ad me dirigis, sed vt magis obsurdescam: lumen accendis, sed vt fiam cæcior: doctrinam profers, sed quâ magis obstupescam: remedium offers, sed ne sanus efficiar. Quid ergo te audiam?

68 Item legimus Matth. 3. 1. *Venit Ioannes Baptista prædicans in deserto, & habebat vestimentum de pilis camelorum, & Zonam pelliceam circa lumbos suos: Esca autem erat locustæ & mel siluestre.* Et Marci 1. 6. *Erat Ioannes vestitus pilis cameli, & locustas edebat & mel siluestre.* Euangelici, quia metuunt, ne Eremitarum aut Monachorum viuendi ratio ex hoc loco confirmetur, omnia secus, quàm Catholici interpretantur. Nam per desertum, non intelligunt solitudinem, sed vrbem aut vicum in montanis

tanis situm: per pilos Cameli, non rudem aut hispidam vestem ex pilis contextam, sed pretiosam & vndulatam, quæ Regem deceat: per locustas, non animal insectum, sed cancros marinos, qui à piscatoribus capti, in ripam Iordanis eiiciebantur, eo quod lege Mosaica immundi, & prohibiti essent. (Leuitic. 11.) Ioannem tamen non curasse legem Mosaicam, sed secutum esse libertatem Euangelicam, quæ in eo consistit, vt quouis ciborum genere pro arbitrio vescamur. Vide Maldonatum in Capite tertio Matthæi, ubi fusius hanc Euangelicorum interpretationem proponit ac refutat.

Item, Lucæ 22. 20. *Hic est calix nouum Testamentum in meo sanguine.* Et Matth. 26. 28. *Hic est sanguis meus noui Testamenti.* Lutherani sic interpretantur; Hoc vinum est meus sanguis. Caluinistæ plerique sic; Hoc vinum significat meum sanguinem. Plessæus libro quarto, de 69

Euchariſtia, cap. 2. pag. 600. ſic; Hæc eſt acerba illa mors & paſſio, quam paulo poſt ſuſtinebo. Quæ hæc licentia & peruerſitas eſt?

70 Item, Ioan. 3. 5. *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non poteſt introire in regnum Dei.* Caluinus per aquã intelligit Spiritum ſanctum. (lib. 4. inſt. cap. 16. §. 25.) Hinc conſequenter affirmat, Chriſtum non loqui de Baptiſmo aquæ, ſed de interna hominis renouatione. Si ita eſt, non poterit ex Scriptura probari, aquam eſſe neceſſariam ad Baptiſmum: ac proinde, ſi quis diceret, infantes poſſe baptizari in vino vel cereuiſia, non poſſet à Caluino ex Scriptura refutari. Tametſi enim ex aliis Scripturæ teſtimoniis conſtet, quoſdam in aqua baptizatos eſſe, non tamen ex illis conſtat, neceſſario id factum eſſe. Aut ergo Baptiſmus aquæ non eſt neceſſarius, aut neceſſitas illius, non aliunde, quam ex citato loco probari poteſt. Eligant Caluiniſtæ.

71 Item, Ioan. 20. 26. *Venit Ieſus ianuis clauſis,*

clausis, & stetit in medio eorum, id est, intrauit per fenestram, vt Oecolampadius vult: Vel, Non exspectauit, donec Apostoli aperirent, sed ipse aperuit ianuas, & intrauit, vt exponit Caluinus in vltima admonitione ad Westphalum, & lib. 4. inst. cap. 17. §. 29. ne cogatur penetrationem corporum admittere. *Nec ianuis*, inquit, *clausis intrare, tantumdem valet, ac penetrare per solidam materiam, sed sibi aditum patefacere diuina virtute, vt repente steterit inter discipulos, planè admirabili modo, cum obseratæ essent fores.*

Item, Act. 2. 27. *Non derelinques ani-* 72
mam meam in inferno, Beza sic explicat, *Non derelinques cadauer meum in sepulchro.* Quæ hæc metamorphosis est? Ex anima fit cadauer; ex inferno sepulchrum? Vix similem inuenias in Ouidio. Sed, quid non facit desperatio? Non potuit alio modo eludere argumentum catholicorum, quo ipsi probant Christum secundum animam descendisse ad inferos.

Item Hebr. 13. 4. *Honorabile connu-* 73

bium in omnibus & torus immaculatus: fornicatores enim & adulteros iudicabit Deus. Planus ſenſus eſt ; Honorate connubium in omnibus ſuis partibus , ita vt in nulla re illud violetis , & præſertim vt torus veſter ſit immaculatus , quia adulteri à Deo punientur. At Caluinus & Beza in ſuis annotationibus aliter explicant , hoc ſenſu ; Matrimonium eſt honoratum & licitum in omnibus, id eſt , *inter quoſuis homines* , *ſeu* ; *inter cuiuſuis ordinis homines*. Nimirum , vt hinc probent , etiam inter monachos & moniales honoratum & licitum eſſe matrimonium. An etiam inter fratres & ſorores?

74 Item , Apocalyp. 11. 3. *Et dabo duobus teſtibus meis, & prophetabunt diebus mille ducentis ſexaginta , amicti ſaccis.* Hic Euangelici per duos teſtes, vel intelligunt Lutherum & Caluinum , vt Bibliander in ſuo chronico; vel vetus & nouum Teſtamentum, vt Rex Angliæ in monitoria Præfatio-

fatione. Neuter rectè. Nam multa dicuntur de illis duobus testibus, quæ nullo modo conueniunt Luthero & Caluino, vel nouo & veteri testamento. Sunt autem hæc. 1. quod sint *amicti saccis*. 2. quod habeant *potestatem claudendi cælum, ne pluat, & conuertendi aquas in sanguinem, & percutiendi terram omni plaga, quotiescunque voluerint*. 3. quod corpora eorum iacebunt Ierosolymæ insepulta per tres dies & dimidium. 4. quod postea reuiuiscent. 5. quod audient hanc vocem de cælo, *Ascendite huc*. 6. quod tunc *magnus terræ motus* futurus sit. 7. quod *decima pars ciuitatis* corruet. 8. quod *septem millia hominum* occidentur. Quid hæc ad Lutherum & Caluinum? Quid ad vetus & nouum testamentum?

Item, Apocalyps. 13. 13. *Et fecit* (Antichristus) *signa magna, vt etjam ignem faceret de cælo descendere*. Hic per ignem de cælo descendentem intelligunt Euangelici excommuni- 75

muni-

municationem Papę, vt Pouellus Caluinista lib. 1. de Antichristo cap. 26. & Balduinus Lutheranus in Disputatione de Antichristo cap. 6. Vt hoc modo probent Papam esse Antichristum. Sed omnino ridiculè, Primo, quia eodem sensu explicari possent sequentia loca. Lucæ 9. 54. *Domine, vis dicimus, vt ignis de cælo descendat?* id est, vt descendat excommunicatio Papæ? Et 4. Reg. 1. 10. *Helias dixit; Si homo Dei sum, descendat ignis de cælo, vt deuoret te & quinquaginta tuos*, id est, descendat Excommunicatio Papæ, vt deuoret vos. Secundo, quia cum dicit Ioannes: *Et fecit signa magna, vt etiam faceret ignem de cælo descendere*; planè significat, magnum signum seu miraculum fore, cum Antichristus faciet ignem de cælo descẽdere: imo tale miraculum, quo decipiat homines, vt credant esse opus diuinitatis. At quęso, quod aut quale miraculum est, excommunicare hominem? Nullum penitus.

76 Hæc pauca exempla (vt sexcenta alia omittam) manifestè conuincunt, Euan-

Euangelicos non habere verum Euangelij ſenſum à Deo; ſed vnumquenque ex ſuo cerebro fingere ſibi ſenſum, quem vult: atque adeo verum Euangelij ſenſum, multis modis, præſertim adiectione, detractione, mutatione, & falſa interpretatione, ab ijs corruptum eſſe ac deprauatũ. In quos optimè quadrat illud Tertulliani in lib. de pręſcriptionibus, cap. 17. *Iſta hæreſis non recipit quaſdam Scripturas: & ſi quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad diſpoſitionem inſtituti ſui interuertit: Et ſi recipit, non recipit integras: Et ſi aliquatenus integras præſtat, nihilominus diuerſas expoſitiones commentata peruertit. Tantum veritati obſtrepit adulter ſenſus, quantum & corruptor ſtylus.*

VII. QVÆSTIO.

Quomodo Euangelici argumẽtentur ex Euangelio?

IDem eſt argumentandi modus, qui 77
& interpretandi. Hoc aliquot exem-
plis de-

plis demonstrabo: Et quidem in ijs punctis, quæ inter nos & ipsos controuertuntur, cuiusmodi sunt hæc. 1. de Traditionibus. 2. de fide iustificante. 3. de libero arbitrio. 4. de communione sub vtraque specie. 5. de inuocatione Sanctorum. 6. de Antichristo. 7. de Ecclesia. 8. de capite Ecclesiæ. 9. de Primatu Ecclesiæ Regio. 10. de fide paruulorum. 11. de esu carnium. 12. de matrimonio. Ex his paucis erit facilis coniectura de alijs.

De Traditionibus.

78 Igitur Euangelici contra Traditiones sic disputant ex Scriptura; Deus non vult, vt aliquid addamus ad Verbum Dei scriptum: Ergo Catholici peccant, qui addunt Traditiones non scriptas. Antecedens patet ex illo, Deuter. 4. 2. *Non addetis ad verbum, quod vobis loquor.* Et capit. 12. 32. *Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas.* Respondeo. Hæc duo testimonia

monia ineptiſſimè citantur contra Traditiones. Non enim intelligenda ſunt de verbo Dei ſcripto, quatenus opponitur Traditioni non ſcriptæ, vt malè interpretantur Euangelici: ſed prius intelligendum eſt generatim de præceptis iudicialibus & ceremonialibus, quæ tunc nondum erant ſcripta, ſed tantum viua voce à Deo per Moſen tradita: poſterius ſpeciatim de vno præcepto ceremoniali, nempe de præcepto ſacrificandi. Hoc patet ex ipſo contextu, qui poſteriori loco ſic habet; *Quando diſperdiderit Dominus Deus tuus gentes, ad quas ingredieris poſſidendas, & poſſederis eas, atque habitaueris in terra earum; caue, ne imiteris eas, & requiras ceremonias earum, dicens: Sicut coluerunt gentes iſtæ Deos ſuos, ita & ego colam. Non facies ſimiliter Domino Deo tuo. Omnes enim abominationes, quas auerſatur Dominus, fecerunt Dijs ſuis, offerentes filios & filias, & comburentes igni. Quod præcipio tibi, hoc tantum facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas.*

Senſus

Senſus eſt; Quando veneris in terram Paleſtinam, ad quam tendis, & obtuleris Domino Deo tuo ſacrificium, non imitaberis gentiles, qui falſis Dijs offerunt ſuos filios & filias per ignem; ſed hoc tantum offeres; quod ego tibi præcipio, nempe ex animalibus oues, capras, hædos, boues, vitulos, colũbas, paſſeres, turtures: ex fructibus terræ, panem, ſimilam, ſalem, thus, manipulum ſpicarum virẽtium, & triticum: ex liquoribus, ſanguinem, vinum, oleum, aquam. *Hoc tantum facito Domino: nec addas quicquam, nec minuas.*

79 Hinc, ſeruata proportione, facile colligitur, quis ſit ſenſus prioris teſtimonij, nempe hic: Ego dedi vobis pręcepta ceremonialia, quæ præſcribunt ritum colendi Deum; & præcepta iudicialia, quæ præſcribunt ritum ſeruandi iuſtitiam in rebus politicis ac temporalibus. Vtraque debetis integra ſeruare, ſicut à me tradita ſunt, non addendo quicquam ex ritu gentilium, inter quos victuri eſtis, nec etiam aliquid detrahendo. V. G. Dedi vobis præce-

ɩræceptum ceremoniale de ſacrificio, ꝁ prohibui, ne offeratis ea, quæ à gen-ilibus offerri ſolent, ſed ea tantum, ɩuæ à me ſpeciatim determinata unt, quibus nec addere, nec de-rahere quicquam debetis. Simili-er dedi vobis præceptum iudiciale le puniendis maleficis. Hoc etiam ſer-ıate. Nec licebit vobis, vel grauiorem, 'el mitiorem pænam in illos ſtatuere ɩro veſtro arbitrio; ſed ſimpliciter id 'acere, quod ego faciendum eſſe ſta-ui. Idem eſt de cæteris præceptis in ɔarticulari.

Hic eſt legitimus ſenſus vtriuſque 80
eſtimonij, vt ex contextu patet. Quem ſenſum alibi alijs verbis ex-ɔlicat Scriptura. Nam quod hic di-:it, *Non addetis quicquam ad præce-ɩta mea, quæ dedi vobis, nec minuetis:* ıoc alibi dicit, *Non declinabitis ab ɩis, vel ad dextram, vel ad ſiniſtram.* Deuter. 17. 20. *Diſcat timere Domi-ıum Deum ſuum, & cuſtodire verba & :eremonias eius, neque declinet in par-:em dextram vel ſiniſtram.* Et cap. 28.

14. *Si audieris mandata Domini Dei tui: quæ ego præcipio tibi hodie, & non declinaueris ab eis, nec ad dextram, nec ad ſiniſtram, &c.* Et capit. 31. 29. *Noui enim, quod poſt mortem meam iniquè agetis, & declinabitis cito de via, quam præcepi vobis.* Et Ioſue 1. 7. *Confortare igitur, & eſto robuſtus valdè, vt cuſtodias & facias omnem legem, quam præcepit tibi Moſes ſeruus meus, ne declines ab ea ad dextram vel ad ſiniſtram.*

81. Igitur vis argumenti Euangelicorum, ex priori teſtimonio, eſt hæc: Iudæi debebant integrè ſeruare præcepta ceremonialia & iudicialia, quæ à Deo erant ipſis præſcripta, nec poterant, vel ad dexteram vel ad ſiniſtram ab eis declinare, id eſt, non poterant aliquid eorum, quæ præſcripta erant, omittere, nec etiam ex ritibus gentilium aliquid addere: Ergo nos chriſtiani, præter Scripturam, non debemus admittere Traditiones, quas à Chriſto & Apoſtolis accepimus. Ex poſterio-

ſteriori, hæc: Iudæi debebant ea tantum offerre in ſacrificium, quæ à Deo erant determinata, nec poterant omittere aliquid eorum, quæ Deus fieri mandauerat, nec aliquid ex ſacrificijs gentilium adijcere: Ergo nos Chriſtiani non poſſumus ſeruare Traditiones, quæ ab Apoſtolis ad nos peruenerunt. Spectatum admiſſi, riſum teneatis amici?

Eiuſdem farinæ argumentum eſt, 82
quod ſumunt ex illo, 2. Timoth. 3. 16. *Omnis Scriptura diuinitus inſpirata vtilis eſt ad docendum, ad arguendum, ad corripiendum, ad erudiendum in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei, ad omne opus bonum inſtructus.* Ex quo loco dupliciter argumentantur Euangelici. Aliqui ſic; Omnis Scriptura eſt vtilis ad docēdum & arguendum: Ergo ſuperuacaneæ ſunt Traditiones. Perinde, ac ſi dicas; Omnis cibus eſt vtilis ad nutriendum: Ergo ſuperuacaneus eſt potus. Vel, Omnis eleemoſyna eſt vtilis ad ſalutem, Lucæ 11. 41. & Dan. 4. 24. Ergo ſuperuacanea oratio,

ſuperuacanea fides, ſuperuacanea Sacramenta. Miſeret me horum hominum.

83 Alij ſic; Omnis Scriptura eſt vtilis, id eſt, ſufficiens; Ergo ſuperuacaneæ Traditiones. Sed quæ hæc interpretatio eſt? An idem ſunt, vtilem eſſe, &, ſufficientem eſſe? Si idem ſunt, iam illud 1. Timoth. 4. 8. *Pietas ad omnia vtilis eſt*; licebit ſic interpretari, Pietas ad omnia ſufficiens eſt: Ergo reliqua omnia ſuperuacanea ſunt: ſuperuacaneus cibus & potus, ſuperuacaneæ conciones, Sacramenta, ſuſpiria. Quare? quia pietas ad Omnia vtilis, id eſt, ſufficiens eſt. Et ſimiliter illud 2. Timoth. 4. 11. *Marcum aſſume, & adduc tecum: Eſt enim mihi vtilis in miniſterium*, id eſt, ſufficiens: Ergo Timotheus, Titus, Oneſimus, & alij ſuperuacanei ſunt. Quis non videt, ſi hæc licentia interpretandi Scripturam ſemel admittatur, totam corrumpi & adulterari poſſe?

84 Sed vt clarius agnoſcant Euangelici ſuam

:i ſuam ineptiam, textus Apoſtoli ;onſiderandus eſt. Igitur Apoſtolus n citato capite hortatur Timotheım Epiſcopum, vt ſuos ſubditos inſtruat in fide & bonis operibus, & redarguat aduerſarios, qui *corrupti mente, & reprobi circa fidem, reſiſtunt veritati.* Et, vt oſtendat eum d poſſe præſtare, ſubdit; *Tu verò permane in ijs, quæ didiciſti, & credita ſunt tibi, ſciens à quo didiceris: & quia ab infantia ſacras litteras noſti, quæ te poſſunt inſtruere ad ſalutem, per fidem, quæ eſt in Chriſto Ieſu. Omnis* enim *Scriptura vtilis eſt, &c.* Vbi, per ſacras litteras, quas ait Timotheum ab infantia nouiſſe, intelligit Scripturam veteris Teſtamenti. Nam eo tempore, cum Timotheus erat infans, nondum exſtabat Scriptura noui Teſtamenti.

Igitur Apoſtolus in illo textu ſic 85 argumentatur: Omnis Scriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendos ſubditos & redarguendos ad-

 uerſa-

uerſarios: At Scriptura veteris Teſtamenti, quam ab infantia noſti, eſt diuinitus inſpirata: Ergo Scriptura veteris teſtamenti vtilis eſt ad docendos ſubditos & redarguendos aduerſarios. Cùm ergo cognitione Scripturæ veteris teſtamenti inſtructus ſis, magnum ex ea præſidium habes ad præſtandum, quod dixi.

86 Ex eodem principio licebit ſic concludere: Omnis Scriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum & arguendum: At Scriptura noui Teſtamenti eſt diuinitus inſpirata: Ergo eſt vtilis ad docendum & arguendum. Qui ergo cognitione huius Scripturæ inſtructus eſt, magnum ex ea præſidium habet ad vtrunque præſtandum.

87 Porro, ex vtroque diſcurſu patet. Has tres propoſitiones veras eſſe ſecundum Apoſtolum. 1. Omnis Scriptura diuinitus inſpirata, vtilis eſt ad docendum & arguendum. 2. Scriptura veteris Teſtamenti vtilis eſt ad docen-

docendum & arguendum. 3. Scriptura Noui Teſtamenti vtilis eſt ad docendum & arguendum. Sicut ergo non ſequitur; Scriptura veteris Teſtamenti eſt vtilis: Ergo Scriptura Noui Teſtamenti eſt ſuperuacanea: Nec contra; Scriptura N. T. eſt vtilis: Ergo Scriptura V. T. eſt ſuperuacanea: Ita etiam non ſequitur; Vtraque Scriptura, tam V. quàm N. T. eſt vtilis: Ergo Traditio eſt ſuperuacanea.

Si Euangelici hoc non aduertunt, 88
cæci ſunt. Si aduertunt, reuocent errorem, nec deinceps Traditionibus tam infeſti ſint, præſertim cum Apoſtolus alibi eas commendet. Nam 2. Theſſ. 2. 14. ſic ſcribit; *Itaque fratres ſtate, & tenete Traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram.* Cur ex hoc loco, tam claro & perſpicuo, non confirmant Traditiones, ſicut nos facimus? Cur ex alio, perperam intellecto, reijciunt Traditiones, quas Apoſtolus Theſſalonicenſibus tantopere commẽdat? Non video aliam cauſam, quàm quia hæretici & pertinaces ſunt.

De fide iustificante.

89 Euangelici docent, ſolam fidem iuſtificare, & ſufficere ad ſalutem: quod probant ex illo, Rom. 3. 28. *Arbitramur hominem iuſtificari per ſolam fidem.* Et Lucæ 7. 50. *Fides tua te ſaluam fecit.* Et Lucæ 8. 50. *Crede tantum, & ſalua erit.* Sed abſurdè: ne quid dicam grauius. Nam primum locum manifeſtè corruperunt, vt ſupra monui. Apoſtolus enim ſic habet; *Arbitramur iuſtificari hominem per fidem, ſine operibus legis*, id eſt, Arbitramur opera legis Moſaicæ, ſeu ceremonias legales iam mortuas & abrogatas eſſe poſt aduentum Chriſti: & quamuis in veteri teſtamento profuerint ad iuſtitiam quandam legalē & externam; nunc tamen nihil prodeſſe ad iuſtitiam fidei, quæ cōſiſtit in interna renouatione animi. Euāgelici cum Luthero ſic vertunt; *Arbitramur iuſtificari hominē per ſolam fidem.* Magna peruerſitas. Nam cōſtat ex alijs Scripturæ locis, hominem nō ſola fide, ſed etiam ſpe,

ſpe, dilectione, oratione, Baptiſmo,
Euangelio ſaluari & iuſtificari. Rom. 8.
24. *Spe ſalui facti ſumus.* Et 1. Ioan. 3. 14.
Qui non diligit, manet in morte. Et
Philip. 1. 19. *Scio, quia hoc proueniet mihi*
ad ſalutem per veſtram orationem. Et ad
Titum 3. 5. *Saluos nos fecit per lauacrum*
regenerationis. Et 1. Cor. 15. 1. *Notum fa-*
cio vobis Euangelium per quod ſaluamini.

Si in his ſingulis teſtimoniis addere- 90
mus particulam, *Sola*, ſicut fecit Lu-
therus in teſtimonio Apoſtoli ad Ro-
manos; emergerent hæ propoſitio-
nes. 1. Iuſtificamur per ſolam ſpem. 2.
per ſolam dilectionem. 3. per ſolam o-
rationem. 4. per ſolum Baptiſmum. 5.
per ſolum Euangelium. Quid abſur-
dius? Sed, an etiam Euangelici hanc
gloſſam addituri ſunt ad illum locum;
1. Timoth. 2. 15. *Mulier ſaluabitur per*
filiorum generationem, id eſt, per ſolam
filiorum generationem? Si faciant,
magnum erit priuilegium pro vxori-
bus Prædicantium. Et deinceps
impune erunt adulteræ, impune cri-
minatrices, modo filios generent.

91 Alter locus eſt, Lucæ 7. 50. *Fides tua te ſaluam fecit.* Hinc etiam colligunt Euangelici, ſolam fidem ſufficere ad ſalutem. Sed eodem euentu, quo ante. Nam Chriſtus, qui ibi dixit Magdalenæ, *Fides tua te ſaluam fecit*; dixit etiam Simoni de Magdalena, *Remittuutur ei peccata multa, quoniam dilexit multum.* Vtrunque ergo verum eſt, Fides tua te ſaluam fecit, & Dilectio tua te ſaluam fecit. Et ſicut hinc non licet inferre, ſolam dilectionem ſufficere; ita nec inde, ſolam fidem ſufficere. Vtraq; neceſſaria eſt, & fides, & dilectio: magis tamen dilectio, iuxta illud, 1. Corinth. 13. 13. *Nunc autem manēt, Fides, Spes, Charitas, tria hæc: maior autem horum eſt Charitas.* Et paulo ante; *Si habuero omnem fidem, charitatem autem nō habuero, nihil ſum.* Vnde Auguſtinus lib. 15. de Trinitate cap. 18. *Ipſam fidem non facit vtilem, niſi charitas. Sine charitate quippe fides poteſt quidem eſſe, ſed non & prodeſſe.* Quod confirmat ex illo Apoſtoli, ad Gal. 5. 6. *In Chriſto Ieſu, neq; circuncisio aliquid valet, neq;*

neq; præputium, ſed fides, quæ per charitatem operatur. Nam fides non eſt efficax ad iuſtificandum ſine charitate, iuxta illud Iacobi 2. 26. *Sicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita & fides ſine operibus* charitatis *mortua eſt.*

Tertius locus eſt, Lucæ 8. 50. *Crede tantum, & ſalua erit.* Verba ſunt Chriſti. Ex quibus iterum concludunt Euangelici, ſolam fidem ad ſalutem ſufficere. Sed multo abſurdius, quam ante, (quanquam omnia abſurdiſſimè.) Nam Chriſtus non loquitur ibi de iuſtificatione, ſeu remiſſione peccati, ſed de reſuſcitatione puellæ mortuæ. Loquitur enim Iairo Principi Synagogæ, cuius filia moriebatur; Et dicit illi; *Noli timere*, etiamſi mortua ſit filia tua: *crede tantum*, me poſſe illam reſuſcitare, *& ſalua erit.* Quid hoc ad fidem iuſtificantem, de qua agimus? Nihil penitus. 1. quia fides iuſtificans reſpicit ſalutem animi, non corporis, vt Euangelici fatentur. 2. reſpicit ſalutem illius, qui habet fidem, non alterius. Non enim Petrus iuſtificatur

per

per fidem Pauli, nec Paulus per fidem Petri, sed quisque per fidem, quæ in ipso est.

De libero Arbitrio.

93 Euangelici docent, nos in hoc statu naturę lapsę non habere liberum arbitrium, sed amissum esse per peccatum primi parentis. Quod sic probant; Scriptura dicit, nos non posse bene aut male agere pro arbitrio, iuxta illud Isaiæ 41.23. *Benè aut malè, si potestis, facite.* Ergo non habemus libertatem arbitrij. Est argumentum Lutheri. Sed valdè crassum. Nam Isaias non loquitur de hominibus, sed de idolis gentium. Et sicut Dauid irridet idola gentium, Psalm. 113. 12. cùm ait; *Simulachra gentium, argentum & aurum, opera manuum hominum. Os habent, & non loquẽtur: oculos habent, & non videbunt: nares habent, & non odorabunt*; sic Isaias exprobrat illis imbecillitatem, quod cùm Dij habeantur à stultis hominibus: non possint tamen bene aut male facere, id est, non possint cultoribus

ribus suis prodesse, nec contemptoribus nocere.

Itaque vis argumenti Lutheranici 94
est hæc; Idola, vel statuæ ex auro & argento factæ, non possunt suis cultoribus prodesse, nec aliis nocere: Ergo nos non habemus liberum arbitrium. Perinde, ac si ita ratiocineris; Idola non possunt ambulare: Ergo nos non habemus pedes. Cur non etiam sic? Idola non habent cerebrum: Ergo Euangelici non sapiunt. Vel sic; Idola habent dura capita: Ergo Euangelici sunt pertinaces.

De Communione sub vtraq; specie.

Euangelici docent, Christum non 95
solum instituisse, sed etiam præcepisse communionẽ sub specie vini; ac proinde Catholicos, qui communicant tantum sub specie panis, peccare contra præceptum Christi. Hoc autem præceptum contineri illis verbis, Matth. 26. 27. *Bibite ex hoc omnes.* Vrget

hunc

hunc locum Caluinus lib. 4. inſt. cap. 17. §. 47. *Edictũ*, inquit, *æterni Dei eſt, vt omnes bibant*. Et §. 48. *Præcipientis verba ſunt, Bibite ex hoc calice omnes*. Sed Caluinus ſpectat nuda verba, non ſenſum; ideoque ſimplici Lectori fucum facit. Nõ enim voluit Chriſtus, vt omnes abſolutè biberent ex eo calice, ſed vt omnes Apoſtoli, qui præſentes erãt. Hoc patet ex ipſo contextu. Cùm enim diuiſiſſet panem Euchariſticũ in multas partes, & ſingulis Apoſtolis ſingulas porrexiſſet; calix autẽ eo modo diuidi non poſſet: vni ex Apoſtolis integrum porrexit, cum hac cautione, vt non putaret totum ſibi ebibendum eſſe, ſed aliquid inde deguſtandum, ac deinde reliquis ordine porrigendũ. Itaq; verba illa, *Bibite ex hoc omnes*, idem valent, atq; illa, Lucæ 22. 7. *Accipite, & diuidite inter vos*, id eſt, vnus non exhauriat totum calicem, ſed ſinguli aliquid bibant. Quod & factum eſt, vt teſtatur Marcus cap. 14. 24. *Et biberunt ex eo omnes*. Vtiq; illi omnes ex eo biberunt, quibus dictum erat à Chriſto, *Bibite ex hoc omnes*.

Quid

Quid quæſo hic difficultatis eſt? 96
Non plus, quàm ſi paterfamilias, arrepto calice recentis muſti, porrigeret eum filiis deguſtandum, cum hac formula; *Bibite ex hoc omnes*, id eſt, ſinguli modicum inde capiant: nemo ſolus totum exhauriat. An propterea, quotquot extra familiam illam eſſent, putarent ſe cogi præcepto, vt ex eodem calice muſtum guſtarent? Ridiculum ſanè.

Sed inſtant Euangelici, hoc modo: 97
Illis dictum eſt, *Bibite*, quibus dictum eſt, *manducate*: at hoc dictum eſt omnibus: ergo & illud. Reſpondeo. Vel ſtupidi, vel importuni ſunt, qui ſic agunt. Iam oſtendi, ſolis Apoſtolis præſentibus dictum eſſe, *Bibite*. Iiſdem dictum eſt, *manducate*. Et quid opus eſt noua probatione? Perſiſtã in exemplo allato. Si paterfamilias tempore cœnę, diceret famulis & ancillis pręſentibus, *manducate & bibite*, an ideo cenſeretur omnes alios præcepto cogere ad manducandũ & bibendum? Non opinor. Eodẽ modo fecit Chriſtus. Dixit

Apoſtolis

Apostolis in vltima cœna præsentibus, *manducate & bibite.* An illis verbis præceptum dedit generale, quo omnes Christianos obligaret? Nihil minus. Vbi ergo, inquies, præceptum dedit, si ibi non dedit? Responsio in promptu est. Si quæritur præceptum de vtraque specie, nusquam dedit. Si de Eucharistia, abstrahendo ab vna vel vtraque specie, dedit illis verbis, Ioan. 6. 53. *Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis.* Possumus autem carnem Christi manducare, & sanguinem eius bibere sub altera tantum specie, quia sub altera specie est totus Christus secundum carnem & sanguinem. Vbi iterum notanda est insignis Euangelicorum impudentia. Nam in his ipsis verbis, *Nisi manducaueritis, &c.* ubi reuera præceptum est, præceptum non agnoscunt. In illis autem, *Bibite ex hoc omnes*, ubi præceptum non est, præceptum esse contendunt.

98 Iterum instant; Ipsemet Christus alibi

alibi fatetur, se omnibus dicere, quidquid dicit Apostolis, juxta illud Marci 13.37. *Quod vobis dico, omnibus dico.* Atqui Apostolis dixit, *Bibite*: Ergo omnibus dixit. Omnes ergo tenentur bibere calicem. Respondeo. Et hic apertè fucum faciũt Euangelici, truncando verba Christi. Ipse enim sic dixit; *Quod vobis dico, omnibus dico, vigilate*. Hanc particulam, *Vigilate*, omittunt boni illi viri, ex qua tamen sensus totius sententiæ pendet. Non enim est hic sensus; Quidquid simpliciter vobis dico, hoc omnibus dico. Nam multa dixit Apostolis, quæ omnibus non dixit, vt Matth. 26. 31. *Omnes vos scandalũ patiemini in me, in ista nocte.* Et Ioã. 6. 70. *Nonne ego vos duodecim elegi, & ex vobis vnus Diabolus est?* Igitur hic est sensus; Quod dico vobis, vt vigiletis, omnibus dictum volo. Omnes enim debent vigilare, ne mors imparatos inueniat.

De Inuocatione Sanctorum.

Euangelici contendunt, Sanctos non esse inuocandos. Primo, quia est 99

iniuriosum Deo, qui solus vult inuoca-
ri, Mat. 4. 10. *Dominum Deum tuum ado-
rabis, & illi soli seruies.* Secundo, est eti-
iniuriosum Christo, qui solus est medi-
ator & intercessor pro nobis apud De-
um, 1. Timoth. 2. 5. *Vnus mediator De-
& hominum, homo Christus Iesus.*

100 Hæc argumenta magni ab ipsis fi-
unt. Sed reuera nullius sunt momen-
ti: Et facile retorqueri possunt. Nam
primo, quæro ex Euangelicis, an lice-
at inuocare Sanctos, qui nobiscum in
hac vita degunt? Omnino, inquiunt.
Et rectè. Omnes enim Christiani id
faciunt, quando petunt à se mutuo
suffragia. Et Paulus suo exemplo eos
id facere docuit. Coloss. 4. 2. *Oratio-
ni instate, orantes simul & pro nobis, vt
Deus aperiat nobis ostium sermonis ad lo-
quendum mysterium Christi.* Et 1. Thess.
5. 25. *Fratres, orate pro nobis.* Et 2. Thes-
sal. 3. 1. *De cætero fratres, orate pro nobis,
vt sermo Dei currat.* Et Iacobi 5. 16. *Ora-
te pro inuicem, vt saluemini.*

101 Iterum quæro, an inuocare San-
ctos in hac vita degentes, sit iniurio-
sum

ium Deo & Christo? Minimè. Alio-
qui nec pij Christiani id facerent, nec
Apostolus suo exemplo id facere do-
uisset. Cur ergo inuocare Sanctos
in cœlo existentes sit iniuriosum Deo
& Christo? Hic hærent Euangelici, &
atibula quærunt. Sed in lucem edu-
endi sunt, quod fiet, si legitimè expli-
entur loca Scripturæ, quæ ab ipsis ad-
eruntur.

Igitur prior locus est, *Dominum* 102
Deum tuum adorabis, & illi soli seruies.
ensus est; Non adorabis falsos De-
s, sicut gentiles faciunt, sed vnum
erum Deum, cui soli, tanquam ve-
o Deo, diuinum cultum exhibe-
is. Qui sensus exprimitur Exodi
o. 3. *Non habebis Deos alienos co-*
am me: Non adorabis eos, neq; co-
es: Ego sum Dominus Deus tuus. Sic-
t ergo contra hoc præceptum non
eccant illi, qui petunt suffragia vi-
entium in terra; ita nec illi, qui pe-
unt suffragia viuentium in cœlo. Et
atio est, quia neutri adorant illos, tan-
quam Deos, sed petunt intercessio-

nem eorum apud verum Deum. At petere aliorum intercessionem apud verum Deum, non est colere aut adorare falsos Deos. Nihil certius.

103 Alter est, *Vnus est mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus*, id est, Solus Christus est primus ac principalis mediator inter Deum & homines, quia cùm omnes essemus inimici Dei, ipse primus ac solus, ex propriis meritis per condignam satisfactionem nos Deo reconciliauit. Nullus Sanctorum hoc fecit, aut facere potuit. Possunt quidem esse secundarij mediatores, quia per virtutem meritorũ Christi possunt pro nobis apud Deum intercedere, & aliquid ab eo impetrare. Hoc fecit Moses & prophetæ in veteri; hoc in nouo testamento fecerunt alij, quorum suffragia implorauit Apostolus, cum dixit, *Fratres, orate pro nobis.* Idem faciunt Sancti in cœlo. Neutri tamen derogant aut obscurant officium Christi, qui est principalis mediator. Nam quidquid faciunt hoc virtute meritorum Christi faciunt

nt; ac proinde, quidquid faciunt, ce-
it in maiorem ipsius laudem & excel-
entiam.

De Antichristo.

Euangelici conantur simplici po- 104
ulo persuadere, Papam esse Anti-
hristum: Et hoc probant ex Apo-
olo, 2. Thessal. 2.4. ubi de Antichri-
o sic loquitur; *Extollitur supra omne,*
uod dicitur Deus, aut quod colitur, ita
t in templo Dei sedeat, ostendens se,
anquam sit Deus. Quem locum Ico-
ius Caluinista, in duplici Elencho,
c interpretatur: *Extollitur supra o-*
nne, quod dicitur Deus aut sebasma, id
st; supra omnem ordinem ecclesia-
icum & politicum? *Ostendens se, tan-*
uam sit Deus, id est, exhibens se pro
isibili Ecclesiæ Catholicæ capite.
Hinc conficit tale argumentum; Ille
st verus Antichristus, qui extolli-
ur supra omnem ordinem ecclesia-
ticum & politicum, & exhibet se
pro visibili capite Ecclesiæ: Hoc fa-

cit Papa: Igitur Papa eſt Antichriſtus.
105 Hoc argumentum dupliciter peccat. Primo, quia retorqueri poteſt in Euangelicos, hoc modo; Ille eſt Antichriſtus, qui extollitur ſupra omnem ordinem eccleſiaſticum & politicum, & exhibet ſe pro viſibili capite Eccleſiæ: Vtrunque facit Rex Angliæ, quem Euangelici ſuæ fidei Defenſorem appellant: Ergo Rex Angliæ eſt Antichriſtus. Maior ponitur ab aduerſario. Minor nota eſt, quia Euangelici in Anglia diſertè ſcribunt, Regem in ſuo regno habere ſupremam gubernationem & poteſtatem ſupra omnes perſonas vtriuſque ordinis, tam eccleſiaſtici, quàm politici; & eſſe ſupremum caput ac Primatem Eccleſiæ Anglicanæ, vt alibi à me oſtenſum eſt.
106 Deinde, nititur noua & falſa interpretatione. Non enim Apoſtolus per *omne id, quod dicitur Deus, aut quod colitur*, intelligit omnem ordinem eccleſiaſticum & politicum; ſed omnem

Deum

Deum, ſiue verum, ſiue falſum, vt apertè conſtat ex Daniele, cap. 11. 36. vbi eandem Apoſtoli ſententiam expreſſit his verbis; *Eleuabitur & magnificabitur aduerſus omnem Deum, & aduerſus Deum Deorum loquetur magnifica. Et Deum patrum ſuorum non reputabit, nec quenquam Deorum curabit.* Certè, aliud eſt, extolli ſupra omnem Deum, etiam Deum Deorum; aliud, extolli ſupra omnem ordinem eccleſiaſticum & politicum. Illud prius conuenit Antichriſto; hoc poſterius poteſt etiam bonis viris conuenire. An non Moſes, antequam Aaron conſecraretur, erat ſupra omnem ordinem eccleſiaſticum & politicum apud Iudæos? An non Conſtantinus Imperator (ex ſententia Euangelicorum) erat ſupra omnem ordinem eccleſiaſticum & politicum in generali Concilio Nicæno? An ideo Antichriſtus? Videant Euangelici.

Æquè noua & falſa explicatio eſt 107
hæc; *Oſtendens ſe tanquam ſit Deus,*

 id

id eſt, Exhibens ſe pro viſibili capite Eccleſiæ. Nam oſtendere ſe, tanquam Deum, ponitur ab Apoſtolo, tanquam *Nota* quædam Antichriſti, quæ ſine dubio culpanda eſt. Exhibere autem ſe pro viſibili capite Eccleſiæ, non eſt *Nota* Antichriſti, ſed priuilegium Petri & ſucceſſorum eius. An non Petrus conſtitutus fuit viſibilis Paſtor ouium Eccleſiæ, quando dixit illi Chriſtus, *Paſce oues meas?* Omnino. At Paſtor, reſpectu ſui gregis, non eſt brachium aut tibia, ſed caput, & quidem caput viſibile: Ergo Petrus fuit viſibile caput ſui gregis, id eſt, omnium Chriſtianorum, ſeu totius Eccleſiæ Chriſti. An ideo Antichriſtus? Abſit.

De Eccleſia.

108 Euangelici docent, Eccleſiam poſſe deficere & errare: imo jam pridem defeciſſe & erraſſe: Et hoc prædictum eſſe à Daniele cap. 9. 27. *Deficiet hoſtia & ſacrificium.* Mira res. Exſtant clariſſima teſtimonia in contrarium, vt Matth. 16. 18. *Super hanc Petram ædificabo*

cabo Ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Et Matth. 28. 20. *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus, vsque ad consummationem sæculi.* Et 1. Timoth. 3. 15. *Ecclesia est columna & firmamentum veritatis.* Et Psal. 47. 9. *Deus fundauit eam in æternum.* Et Dan. 2. 44. *Suscitabit Deus regnum, quod in æternum non dissipabitur.* Omitto reliqua.

Cur Euangelici tam multis & claris testimonijs fidem non habent? Cur vnum illud ex Daniele, quod obscurum est, his omnibus anteponunt? Nimirum in hac re imitantur Donatistas, qui dicebant Ecclesiam in sola Africa remansisse: & citabant illud ex canticis, cap. 1. 6. *Indica mihi, quem diligit anima mea, vbi pascas, vbi cubes in meridie.* Vnde sic ratiocinabantur; Ecclesia cubat in meridie: sed Africa est in meridie: Ergo cubat in Africa: Igitur extra Africam non est. Quos refellit Augustinus in lib. de vnitate Ecclesiæ, cap. 16. hoc potissimum argumento; Multa sunt clara Scripturæ testimonia, quæ 109

 docent

docent Ecclesiam toto orbe diffusam esse: Ergo Donatistæ perperam faciunt, cum ex vno obscuro conantur probare, Ecclesiam in sola Africa remansisse.

110 Verba Augustini sunt hæc; *Scrutamini scripturas canonicas, & eruite aliquid manifestum, quo demonstretis Ecclesiam in sola Africa remansisse, &c. Aliquid proferte, quod non egeat interprete, nec vnde conuincamini, quod de alia re dictum sit, & vos illud ad vestrum sensum detorquere conemini. Videtis enim nunc illud vnicum, quod proferre consueuistis.* Vbi pascis, vbi cubas in meridie, *quemadmodum excussis omnibus eiusdem loci verbis, longè aliud indicat, quàm vos putatis. Et si hoc sonaret, quod vultis, Maximianistæ vos in eo vincerent. Magis enim meridies Prouincia, Byzantium, Tripolis, vbi illi sunt, quicunque sunt, quàm Numidia, vbi vos præpolletis. Ita ergo ipsi possunt germanius & distinctius gloriari de meridie, vt eos excludere ab hac sententia non possitis, nisi in illis verbis verum*

verum ſenſum & catholicum teneatis. Aliquid ergo proferte, quod non contra vos verius interpretetur, ſed quod interprete omnino non egeat. Sicut non eget interprete; Tu enim vocaberis voluntas mea, & terra tua orbis terrarum, &c. Sicut non eget interprete; Commouebuntur & conuertentur ad Dominum vniuerſi fines terræ, &c. Sicut non eget interprete; Eritis mihi teſtes in Ieruſalem, & in tota Iudæa & Samaria, & vſque in totam terram. Sicut non eget interprete; Prædicabitur hoc Euangelium regni in vniuerſo orbe, &c.

Simili modo refellendi ſunt Euangelici. Scrutentur Scripturas canonicas, & eruant aliquid manifeſtum, quo demonſtrent Eccleſiam erraſſe vel defeciſſe. Aliquid proferant, quod non egeat interprete. Sicut non eget interprete: *Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.* Sicut non eget interprete; *Eccleſia eſt columna & firmamentum veritatis, &c.* Nam illud, quod proferunt ex Daniele 111

Daniele, *Deficiet hostia & sacrificium*, nihil ipsis patrocinatur, nisi ipsi sint interpretes. Nam alij non interpretantur de defectione Ecclesiæ christianæ, sicut ipsi, sed de defectione Synagogæ Iudæorum. Ex eo autem, quod Synagoga defecerit, non sequitur, Ecclesiā defecturam esse. Hæc enim promissionem habet de sua firmitate & stabilitate, quam illa non habuit. Hæc designatur per Saram, quę semper mansit cum Abrahamo: Illa per Agar, quę repudiata est. Deinde, etsi daremus Danielem vaticinari de defectione Ecclesię, quomodo probarent Euangelici, vaticinium iam impletum esse? Non enim sequitur; Daniel prædixit defecturam hostiam & sacrificium: Ergo iam defecit. Imo in Ecclesia non defecit. Adhuc quotidie offertur sacrificium corporis & sanguinis Domini apud catholicos. Tertio, si hoc etiam demus, Ecclesiam defecisse, quid aliud sequitur, quam Euangelicos non esse in Ecclesia? Nam si Ecclesia non est, in Ecclesia esse non possunt. Igitur extra Eccle-

siam

ſiam ſunt. At extra Eccleſiam non eſt ſalus, vt fatetur Caluinus lib. 4. inſt. ca. 1. §. 4. his verbis; *Extra eius gremium nulla eſt ſperanda peccatorum remiſſio, nec vlla ſalus.* Loquitur autem de Eccleſia viſibili, de qua hic agimus. Denique ſi Eccleſia poteſt deficere & errare (ſiue id iam factum ſit, ſiue non ſit) poterit etiam errare Eccleſia, in qua Euangelici fingunt ſe eſſe. Si poteſt errare, quomodo conſtabit non erraſſe? Aut quis fidem ei habebit, ſi dicat ſe non errare, ſed tamen errare poſſe? Quid ſi erret, hoc aſſerendo? Nihil igitur certum apud Euangelicos.

De capite Eccleſiæ.

Euangelici rident nos, quod dica- 112
mus Pontificem, Petri ſucceſſorem, eſſe caput Eccleſiæ. Et obiiciunt nobis Apoſtolum. Eph. 1. 22. aſſerentem, *Eccleſiam eſſe corpus Chriſti.* Vnde ſic ratiocinantur; Vnum corpus, niſi monſtroſum ſit, habet vnum tantum caput: At Eccleſia eſt vnum corpus: Ergo, niſi monſtroſa ſit, habet vnum tantum ca-

tum caput. At caput illius est Christus (Eph. 4.15.) Ergo Papa non potest esse illius caput; alioqui haberet duo capita, & sic esset monstrosa.

113 Sed ipsi potius ridendi sunt. Primo, quia sicut nos dicimus, Pōtificem esse caput Ecclesiæ Romanæ seu vniuersitatis, ita ipsi dicunt, Regem Angliæ esse caput Ecclesiæ Anglicanæ: Ergo argumentum, quo nos oppugnant, in ipsos retorqueri potest, hoc modo; Vnum corpus, nisi mōstrosum sit, habet vnū tantum caput: At Ecclesia Anglicana est vnū corpus: Ergo, nisi mōstrosa sit, habet vnum tātum caput. At caput illius est Christus: Ergo Rex Anglię non potest esse illius caput; alioqui haberet duo capita, & sic esset monstrosa. Quid hic dicent?

114 Secūdo, non intelligunt distinctionē inter corp⁹ naturale, & mysticū. Putāt eandem esse vtriusq; rationem; ac proinde sicut in corpore naturali est vnū tantū caput, vna lingua, vnum pectus, vnum cor, vnus stomachus, duo oculi, duo brachia, duo pedes, & sic deinceps; ita

ita putãt fieri debēre in corpore mysti-
co, quod est Ecclesia. Sed valdè errant.
Nã tot sunt mēbra Ecclesiæ, quot veri
Christiani: At plures sunt Christiani,
quàm mēbra humani corporis: Ergo
etiã plura sunt membra Ecclesię, quàm
humani corporis. Nõ igitur est eadem
vtriusq; ratio. Vnde nec valet hęc con-
sequētia; In corpore naturali est vnum
tantũ caput, duo pedes, duę manus: Er-
go similiter fit in corpore mystico, id
est, in Ecclesia. Faciamus tamē valere,
vt Euãgelici stultè opinantur. Faciam⁹
in Ecclesia ipsorum, esse vnum tantum
caput, nēpe Christum; duos tantum o-
culos, Paræum & Oecolampadiũ: duo
brachia, Suingliũ & Bucerũ: duas ma-
nus, Iunium & Tremelliũ; duos pedes
Bezam & Smidelinũ: vnũ stomachũ,
Lutherũ: vnũ cor, Caluinũ: vnam lin-
guã, Melanchthonē. Quid fiet de reli-
quis Prędicantib⁹? Nullus illorũ poterit
esse caput, aut lingua, aut cor, aut sto-
machus, aut oculus, aut brachium, aut
manus? Quid de illorũ vxoribus & li-
beris? quid de ciuib⁹, rusticis, militibus?
quid

quid de Nobilibus, Baronibus, Comitibus, Principibus, Regibus? An erunt tantum capilli & excrementa illius corporis? Respondete Euangelici.

115 Nos Catholici aliter edocti sumus: Agnoscimus in corpore Ecclesiæ tot oculos, quot Prælatos, qui vigilant pro grege sibi commisso: tot linguas, quot Prophetas & Concionatores: tot brachia, quot protectores: tot manus, quot dispensatores mysteriorum Dei: tot pedes, quot Apostolos discurrentes per orbem vniuersum, & Euangelium pacis annunciantes: tot stomachos, quot operarios; & sic deinceps. Igitur ex nostra sententia, sicut corpus Ecclesiæ non est monstrosum, si habeat mille oculos, mille manus, mille brachia; sic monstrosum non est, si habeat duo capita. Duo, inquam, capita: Vnum primarium in cælo, quod est Christus; alterum secundarium seu vicarium in terra, quod est Pontifex. Et vicissim, sicut ex sententia Euãgelicorum monstrosum est, si habeat duo capita; sic etiam monstrosum est, si habeat plu-

at plu-

at plures oculos, quàm duos; plura brachia, quàm duo; plures pedes, quàm duos. Nullus ergo apud illos vigilat, nisi Paræus & Oecolampadius: nullus protector Ecclesiæ est, nisi Bucerus & Suinglius: nullus annũciat orbi Euangelium, nisi Beza & Smidelinus. Quid ergo Osiander, Bibliander, Sneppius, Musculus, Capnion, Selneccerus, Pelicanus, Chemnitius, Ochinus, Brentius, Bullingerus, & similia propudia? An tantum feces & excrementa sunt Ecclesię Euangelicorũ? Doleo ad eam miseriam redactos esse.

De Primatu Ecclesiæ Regio.

Euangelici in Anglia docent, Regẽ habere Primatum Ecclesiæ Anglicanæ. Id Sacellanus in Responsione ad Apologiam Cardinalis Bellarmini, conatur probare ex illis verbis Mosis, Num. 27. 16. *Prouideat Dominus Deus spirituum omnis carnis, hominem, qui sit super multitudinem hanc, & possit exire & intrare ante eos, & educere eos vel introducere, ne sit populus Domini, sicut oues sine* 116

 pastore.

paſtore. Dixitque Dominus ad eum: Toll Ioſue filium Nun, virum in quo eſt Spiri tus, & pone manum tuam ſuper eum. E quibus ſic argumentatur: Qui à De Spirituum præficiuntur aliis, ſciun ad ſe pertinere curam ſpirituum: A Ioſue, & alij Reges ac Principes, Deo ſpirituum præficiuntur aliis: Er go ſciunt ad ſe pertinere curam ſpiri tuum: Ergo habent Primatum ſpiri tualem ſeu eccleſiaſticum.

117 Mira ſubtilitas in hoc homine. E quia ſpiritus, vbi vult, ſpirat, poteri hoc modo formare argumentum: Qu à Deo ſpirituum *omnis carnis*, præfici untur aliis, ſciunt ad ſe pertinere cu ram ſpirituum *omnis carnis*: At Re Angliæ, à Deo ſpirituum *omnis car nis* præficitur aliis: Ergo ſcit ad ſe per tinere curam ſpirituum *omnis car nis*. Non ergo debet ſe continere in tra ſuam Inſulam, ſed etiam ad exte ros, præſertim ad Imperatorem, Re ges, Principes, dirigere Monitorias Præfationes, eosque in religione in ſtruere. Scit enim ad ſe pertinere cu ram ſpi-

am ſpirituum *omnis carnis*, id eſt, om-
nium hominum. *Omnis quippe caro cor-*
ruperat viam ſuam.(Gen.6.12.) Vel cer-
è hoc modo: Qui à Deo cæli & terræ
præficitur aliis, ſcit ad ſe pertinere cu-
am cæli & terræ: Rex Angliæ à Deo
æli & terræ præficitur aliis: Ergo ſcit
d ſe pertinere curam cæli & terræ. Ni-
nirum, *magnus Dominus, & laudabilis*
imis.
Quis non videt hunc Euangelicum 118
neptire, nec ad Scripturæ ſenſum ad-
ertere? Ineptiam iam oſtendi. Et
enſus verborum Moſis eſt alius, quàm
pſe putat. Eſt autem hic: Ego qui-
em iam morti vicinus ſum, & alius
n hoc officio temporali ſubrogandus
nihi eſt, qui ſit Dux exercitus: ſed quis
otiſſimum idoneus ſit, omnino me
atet. *Dominus Deus ſpirituum omnis*
arnis, id eſt, cognitor & inſpector co-
itationum omnium hominum, facile
rouidebit virum bonum, qui ad gu-
ernandum aptus ſit.
Itaq;, quod dixit Moſes, *Dominus Deus* 119
irituum omnis carnis, hoc dixit Apo-

ſtolus, Hebr. 4. 12. *Diſcretor cogitationum & intentionum cordis.* Et ſimiliter, quod pleno ſenſu dictum eſt à Moſe, *Dominus Deus ſpirituum omnis carnis prouideat hominem, qui ſit ſuper hanc multitudinem*; hoc ſimili ſententia dictum eſt à Petro, Act. 1. 24. *Tu Domine, qui noſti corda omnium, oſtende quem elegeris ex his duobus vnum.*

120 Eodem ſenſu intelligẽdum eſt illud. Num. 16. 22. *Deus ſpirituum vniuerſæ carnis, num vno peccante, contra omnes ira tua deſæuiet?* id eſt, Domine Deus, qui es cognitor & inſpector omnium, tu ſcis, quis peccauerit ex tanta multitudine, & qui innocentes ſint. Puniatur ille, non iſti. Non enim æquum eſt vt vno peccante, puniantur omnes.

121 Hinc apparet, quæ ſit vis argumenti Sacellani. Eſt autem hæc; Dominus Deus, qui eſt inſpector cordium, deſignat Reges & Principes: Ergo Reges & Principes habent Primatum Eccleſiæ. Itane vero? Cur non etiam ſic? Dominus Deus, qui eſt inſpector cordium

cordium, designat Apostolos & Episcopos: Ergo Apostoli & Episcopi habent Primatum Ecclesiæ. Vel sic denique: Dominus Deus, qui est inspector cordium, designauit Sacellanum Episcopum Eliensem: Ergo Sacellanus habet Primatum Ecclesiasticum & sæcularem. Tam enim sæcularis, quàm ecclesiasticus Primatus deduci potest ex illo antecedente.

Sacellano similis est Tockerus, qui 122
n Duello suo, ad eundem scopum ita ratiocinatur: *Dictum est de Tiberio, Date cæsari, quæ cæsaris sunt. Dictum est de Herode, Dicite illi vulpeculæ. Dictum est coram Pilato, Ego sum veritas.* Quid infert? Nimirum, quod Sacellanus; Ergo Reges habent Primatum Ecclesiæ. Ingeniosa connexio: sed quæ in Insula fortunata, non alibi, locum habet.

Iam facile credam, quod alias audi- 123
ui, Euangelicos in Anglia, quidlibet ex quolibet probare posse. Nec opus est multis exemplis. Ex vno disce reliqua. Si quæras ex illis, quare Lu-

therus & Henricus VIII. à raptu virginum & generationibus exorſi ſint ſuum Euangelium? mox reſpondent, quia ſcriptum eſt; *Initium Euangelij Ieſu Chriſti: Abraham genuit Iſaac: Iſaac autem genuit Iacob: Iacob autem genuit Iudam & fratres eius, &c. Omnes itaque generationes, &c.* De hac Euangelicorum ſubtilitate in Anglia, exſtat libellus cum hac inſcriptione, *Pru-rit-anus.*

De fide paruulorum.

124 Euangelici cum Luthero docent, infantes habere actum fidei, cum baptizantur. Quod confirmant ex illo Lucæ. 1. 44. *Exultauit in gaudio infans in vtero meo.* Vnde ſic colligunt: Ioannes habuit actum fidei, cum adhuc infans in vtero materno ſanctificaretur: Ergo etiam reliqui infantes habent actum fidei, cum in baptiſmo ſanctificantur. Perinde, ac ſi dicas; Aſina Balaam locuta eſt, cum à Domino ſuo percuteretur, (Num. 22. 28.) Ergo etiam reliquæ aſinæ loquuntur,

uuntur, cum vapulant, præſertim in
ileſia.

Vel ſic: Eliſabetha repleta eſt Spi- 125
itu ſancto, quando geſtauit infan-
em in vtero: Ergo omnes mulieres,
eplentur Spiritu ſancto, quando
terum geſtant. O igitur beatas vxo-
es Prædicantium. Vel ſic: Iacob in
tero matris ſuæ ſupplantauit fra-
rem ſuum Eſau, (Gen. 25. 26.)
rgo, quoties naſcuntur gemelli, i-
lem fit.

De Eſu carnium.

Euangelici, quia non libenter a- 126
gunt pænitentiam, conantur populo
perſuadere, licitum eſſe carnibus veſci
n Quadrageſima, & aliis diebus, qui-
bus Eccleſia prohibet illarum vſum. Et
probant ex illo, Matth. 15. 11. *Non quod
intrat in os, coinquinat hominem.* At
carnes, quando comeduntur, intrant
n os: Ergo non coinquinant hominẽ:
Ergo licitum eſt, carnes comedere,
non obſtante Eccleſiæ prohibitione:
Ineptiſſimè quidem; ſed tamen, vt

ſuo ventri & abdomini ſatisfaciant, popularitèr.

127 Sanè, ſi Adam & Eua in paradiſo ſciuiſſent hunc modum argumentandi, potuiſſent contra Deum ſic diſputare; Quod intrat in os, non coinquinat hominem: ſed fructus arboris, à quo iuſſiſti nos abſtinere, intrauit in os noſtrū: Ergo nō potuit nos coinquinare. Cur igitur nobis iraſceris? Cur, quaſi reos, de paradiſo eiicis? Poſſent & ebrioſi contra Apoſtolum ſimiliter argutari; Quod intrat in os, non coinquinat hominem: ſed vinum, plenis calicibus, intrat in os: Ergo non coinquinat hominem. Cur ergo ſcribis: 1. Corinth. 6. 10. *Ebrioſi regnum Dei non poſſidebunt?*

128 Dicam, quod res eſt. In cibo & potu ſumendo, duo ſpectari poſſunt. 1. Ipſe cibus & potus ſecundum naturam & ſubſtantiam ſuam. 2. animus ſumendi cibum & potum. Igitur cibus & potus qui intrat in os, ex natura & ſubſtantia ſua non coinquinat hominem, cum ſit creatura Dei. *Omnis enim creatura Dei bona eſt* (1. Timoth. 4. 4.) At animus ſumend

mendi cibum & potum, poteſt coinquinare hominem dupliciter. Primo, ſi ſit animus intemperans, qui deſiderat plus cibi & potus, quàm ratio præſcribit. Sic coinquinantur ebrioſi. Secundo, ſi ſit animus inobediens, qui contra Dei vel Eccleſiæ præceptum, deſiderat cibum & potum. Sic Adam & Eua coinquinati ſunt in Paradiſo, quia Deus præceperat illis, vt abſtinerent à fructu arboris ſcientiæ boni & mali. Sic coinquinantur Euangelici, quia Eccleſia illis præcipit, vt certis anni temporibus abſtineant ab eſu carnium, & tamen non volunt obtemperare.

Dicent, Eccleſiam non poſſe pro- 129
hibere cibos, qui natura boni ſunt. At cur obſecro, non poſſit? An non ſanguis, & pullus columbinus ſuffocatus, naturâ ſuâ, bonus eſt? Nemo dubitat. Et tamen Eccleſia, tempore Apoſtolorum, prohibuit illius vſum, (Act. 15.20.) An non caro, naturâ ſuâ, bonus cibus eſt? An non vinum, bonus potus? Omnino. Et tamen medici, in

certo morborum genere, prohibent illorum vſum. Et niſi medicorum præcepto obſequaris, grauiter peccas, quia tibi ipſi cauſa mortis es. Liceat hoc medicis, & non liceat Prælatis Eccleſiæ? Liceat illis, pro ſanitate corporis; non liceat his, pro ſanitate animæ?

De Matrimonio.

130 Euangelici, ſicut pugnant pro eſu carnium, ſic etiam pro vxoribus. Aiunt matrimonium ſingulis à Deo præceptum eſſe, illis verbis, Geneſ.1, 28. *Creſcite & multiplicamini.* Et quamuis aſſerant, alia Dei præcepta eſſe impoſſibilia, hoc tamen accuratè ſeruandum eſſe cenſent. At ego nullum hic video præceptum. Nam illa verba, *Creſcite & multiplicamini,* bis à Deo prolata ſunt: ſemel primis parentibus in Paradiſo; & ſemel Noe & filiis eius poſt diluuium, cùm ex arca egreſſi eſſent. At vtrobique poſt matrimonium jam contractum prolata ſunt. Non ergo continent præceptum

ceptum matrimonij contrahendi, sed benedictionem pro matrimonio jam ante contracto.

131 Hoc constat ex ipso textu. Nam primo certum est, Noë & filios eius, antequam arcam ingrederentur, habuisse suas vxores, Gen. 7. 7. *Ingressus est Noë & filij eius, vxor eius & vxores filiorum eius, cum eo in arcam, propter aquas diluuij.* Deinde, certum est, eundem Noë & filios eius cum suis vxoribus, peracto diluuio, egressos esse ex arca, Gen. 8. 18. *Egressus est ergo Noë & filij eius, vxor illius & vxores filiorum eius cum eo.* Tertio, certum est, postquam cum suis vxoribus egressi sunt ex arca, tunc illis dictum esse à Deo, *Crescite & multiplicamini.* Hoc enim disertè habet historia. Vnde euidenter sequitur, his verbis non contineri præceptum de matrimonio ineundo, quia jam ante erat initum; sed benedictionem in propaganda posteritate. Et hoc significat textus, cùm ait; *Benedixit Deus Noë & filiis eius, & dixit ad eos, Crescite & multiplicamini, & replete terram.*

Idem

132 Idem dico de primis parentibus. Nam matrimonium inter illos tunc contractum est, quando Deus ex costa Adæ dormientis formauit Euã. Tunc enim Adam euigilans ex sopore dixit; *Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea. Hæc vocabitur virago, quoniam de viro sumpta est. Quamobrem relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit vxori suæ.* Quibus verbis tria indicat. 1. Euam esse vxorem suam. 2. maius esse vinculum inter virum & vxorem, quàm inter parentes & filios. 3. coniunctionem coniugalem, quæ tunc inter ipsum & Euam erat facta, figuram fuisse futuræ coniunctionis Christi cum Ecclesia. Sic enim verba Adami interpretatur Apostolus, Eph. 5. 32. cùm ait; *Sacramentum hoc magnum est. Ego autem dico, in Christo & Ecclesia.* Igitur, quod postea dictum est primis parentibus, *crescite & multiplicamini*, non continet præceptum de contrahendo matrimonio, quia iam erat contractũ, sed solennem benedictionem ad propagandum genus humanum.

8. QVÆ-

IIX. QVÆSTIO.

An Euangelici ex solo Euangelio poßint suam doctrinam confirmare?

HOc quidem iactant se posse facere: sed frustra. De qua re audi, quod nuper contigit. Habitum fuit colloquium inter duos Principes de fide & religione: quorum alter erat Serenissimus Vaudimontius, Catholicus; alter Illustrissimus Marchio Durlacensis, Euangelicus. Vaudimontius, vt exploraret, an Euangelici possint præstare, quod præ se ferunt, id est, an ex sola, nuda, ac simplici Scriptura, reiectis Traditionibus & authoritate Patrum, possint suam doctrinam confirmare; obtulit Marchioni quosdam articulos Euangelicorum in scripto, præsertim hos: 1. *Missam non esse Sacrificium propitiatorium.* 2. *Matrimonium non esse Sacramentum,* 3. *Duo tantum esse Sacramenta.* 4. *Non esse Purgatorium.* 133

5. *Nos*

5. *Nos sola fide iustificari.* 6. *Sanctos non esse inuocandos.* Hos, inquit, articulos vestri Prædicantes probent mihi ex sola, nuda, ac simplici scriptura: nihil addant de suo, nihil de alieno: solis scripturæ verbis vtantur. Si desperent posse se id consequi, ingenuè fateantur. Quid fit? Marchio, conuocatis sex Prædicantibus, rem totã illis exponit. Conferunt illi inter se capita; & tandẽ, facta consultatione, respondent, Peti à se rem impossibilem. Non posse se illos articulos ex solis scripturæ verbis confirmare, sed aliis etiam præsidiis, præsertim interpretatione & consequentiis opus esse. Sic Christum fecisse, quando Saducæos refellebat. Non nudis scripturæ verbis, in asserenda mortuorum resurrectione, sed argumentis & consequentiis vsum esse.

134 Tum Vaudimontius; Si, inquit, non aliter, quam vestra interpretatione, & vestris consequentiis pugnare vultis; quid futurum est, si vestram interpretationem non admittamus? Et certè non admittimus. Quid si vestræ conse-

consequentiæ sint dubiæ ac incertæ? Quis tunc erit Iudex? An Plato, vel Aristoteles aliquis accersendus? Quid, si Catholici tam probi sint Dialectici, quàm vos estis? Quid, si vim & naturam consequentiarum tam bene perspectam habeant, quam vos habetis? Quid, si etiam ingenio, arte, subtilitate & exercitatione longè vos superēt, quod non raro fit? Certè, cum in Colloquio Ratisbonensi formam argumentandi vrgerent, non ausi fuistis eam admittere, rati, quod res erat, longè vos illis in hac palæstra inferiores esse. Nec est, quod ad Christi exemplum prouocetis. Ausim dicere, neminem inter vos esse, qui vim & efficaciam illius consequentiæ, qua Christus contra Saducæos vsus est, suo marte penetrare & explicare possit. Tentate, si vultis. Est autem hæc consequentia: *In libro Mosis scriptum est, Ego sum Deus Abraham, & Deus Isaac, & Deus Iacob: Ergo mortui resurgent.* (Matth. 22. 31.) Huius vim explicate, si potestis; sed seclusa Traditione

& ex-

& expoſitione Patrum, quam contemnitis.

135 Hæc & his ſimilia, non minus verè quàm ingenioſè Vaudimontius. Cuius exemplo vt inſiſtam, peto ab Euangelicis, vt ex ſola & ſimplici Scriptura oſtendant, duo tantùm eſſe Sacramenta nouæ legis, Baptiſmum & Euchariſtiam: reliqua, quæ Catholici adiiciunt, non eſſe Sacramenta. Vel, vt ſpeciatim præſtent hæc tria. Primo, oſtendant ex ſola & ſimplici Scriptura, nomen Sacramenti tribui Baptiſmo & Euchariſtiæ; non item confirmationi, Ordini, Pœnitentiæ, Matrimonio, Extremæ vnctioni. Secundo, ex eadem Scriptura definiant Sacramentum. Tertio, demonſtrent definitionem conuenire Baptiſmo & Euchariſtiæ; non autem reliquis. Hæc ſi præſtiterint, ſalua res eſt. At nunquam præſtabunt.

136 Ac primo, ubi inuenient locum Scripturæ, in quo nomen Sacramenti tribuitur Baptiſmo & Euchariſtiæ? Nuſquam. At ego inueniam, vbi tribuitur

uitur matrimonio. Sic enim ſcribit
Apoſtolus, Eph. 5.31. *Propter hoc relin-
quet homo patrem & matrem ſuam, & ad-
hærebit vxori ſuæ, & erunt duo in carne v-
na. Sacramentum hoc magnum eſt: Ego .a.
dico, in Chriſto & Eccleſia*, q.d. Quod ho-
mo relinquat parentes ſuos, & adhære-
at vxori, hoc eſt magnum Sacramen-
tum, quia eſt ſignum coniunctionis
Chriſti cum Eccleſia, id eſt, repræſen-
tat coniugium Chriſti & Eccleſiæ,
Secundo, ubi inuenient definitio- 137
nem Sacramenti in Scriptura? Luthe-
rus quidem in lib. de capt. Babylonica,
cap. vltimo, ſic definit; *Sacramen-
tum eſt promiſſio ſigno externo annexa.*
Melanchthon in Apologia Confeſſi-
onis Auguſtanæ, artic. 13. ſic; *Sacra-
mentum eſt ritus, qui habet mandatum
Dei, & cui addita eſt promiſſio gratiæ
& remiſſionis peccatorum.* Caluinus
lib. 4. inſtit. cap. 14. §. 1. ſic; *Sacramen-
tum eſt ſymbolum externum, quo beneuo-
lentiæ erga nos ſuæ promiſſionem conſci-
entiis noſtris Dominus obſignat, ad ſuſti-
nendam fidei noſtræ imbecillitatem: &*

nos vicissim pietatem erga eum nostram tam coram eo & Angelis, quàm apud homines testamur. Plessæus lib. 4. de Eucharistia, cap. 1. pag. 648. sic; *Sacramentum est sacer ritus à Deo institutus promissioni gratiæ in Christo factæ adiunctus, quo tanquam arrhobone & testimonio, fidelis quisq; certus sit, promissionem illam gratiæ, quæ in verbo diuino explicatur, sibi particulatim exhiberi, ratificari, applicari.*

138 At hæ definitiones non habentur in Scriptura. Imo, nec inter se conueniunt. Nam Lutherus in sua definitione supponit, promissionem esse de essentia Sacramenti: Melanchthon, annexam esse Sacramento: Caluinus & Plessæus, non esse annexam Sacramento, sed potius, Sacramentum annexum seu additum esse promissioni. Non enim esse promissionem de effectu & efficacia Sacramenti, sed de effectu & efficacia diuinæ erga nos beneuolentiæ, & meritorum Christi. Itaque secundum Melanchthonem sic exprimenda esset promissio; S qui

quis Sacramentum Baptiſmi aut Eu-
chariſtiæ ſuſceperit, promitto illi re-
miſſionem peccatorum. At ſecun-
dum Caluinum & Pleſſæum, hoc mo-
do; Promiſi vobis remiſſionem pecca-
torum & vitam æternam; & hanc ip-
ſam promiſſionem declaro & obſigno
per Sacramenta.

Tertio, quidquid ſit de definitioni- 139
bus jam allatis, quas Euangelici com-
menti ſunt, quomodo ex ſola & ſim-
plici Scriptura poterunt demonſtra-
re, eas conuenire Baptiſmo & Eucha-
riſtiæ? Non video. Experiamur ta-
men. Vna definitio eſt hæc; *Sacra-
mentum eſt ritus, qui habet mandatum
Dei, & cui addita eſt promiſſio remiſſi-
onis peccatorum.* Probent Euange-
lici ex Euangelio, hanc definitionem
conuenire Euchariſtiæ. Probent,
inquam, ex Euangelio, Euchariſti-
am habere annexam promiſſionem
remiſſionis peccatorum. Vel, quod i-
dem eſt, Euangelium promittere no-
bis remiſſionem peccatorum, ſi ad
hoc Sacramentum accedamus. Nunq̃

poterunt. Non enim hoc Sacramentum à Deo institutum est, vt homin remittat peccata, vel vt ex impio & peccatore faciat iustum & sanctum, sed vt iustitiam & sanctitatem, quæ in illo est, foueat, conseruet & augea Imo, tantum abest, vt remittat pecca ta, vt etiam obsit peccatori, si cui conscientia peccati accedat. Hin Apostolus 1. Corinth. 11. 28. *Prob autem seipsum homo, & sic de pane il edat & de calice bibat. Qui enim man ducat & bibit indignè, iudicium si manducat & bibit.* Et Christus in v tima cœna non voluit Apostolis po rigere Eucharistiam, nisi præmissa p dum lotione. Nimirum, vt significa ret, neminem, nisi lotum, purum immaculatum, ad mensam Chri admittendum esse. Et ratio sumitur ipsa natura huius Sacramenti. Qu enim aliud est Eucharistia, quam c bus & potus spiritualis, quo anim reficitur & vegetatur? (Ioan. 6. 55) Sicut ergo cibus & potus corpora lis non prodest corpori mortuo, s

vita

vitam habenti; sic etiam seruata proportione de Eucharistia dicendum est.

Non dicam hic plura de Sacramentis. Sufficiat insinuasse, Euangelicos non posse ex sola & simplici Scriptura probare, duo tantum esse Sacramenta. An aliunde possint, ipsi videant. Nunc pergerem ad alios ipsorum articulos, quos similiter ex Scriptura probare non possunt: sed vereor, ne nimia prolixitate, Lectori molestus sim. Hoc solum addo, in aliis articulis eodem ferè modo procedendum esse, quo in isto de Sacramentis processimus. 140

IX. QVÆSTIO.

An Euangelici ex solo Euangelio possint suas controuersias dirimere?

EVangelici habent varias controuersias de rebus ad fidem & religi- 141

onem pertinentibus; alias inter ſe; alias cum Anabaptiſtis; alias cum Catholicis. Nullas ex ſola & ſimplici Scriptura finire poſſunt. Hoc vno aut altero exemplo oſtendam. Eſt inter ipſos controuerſia de ſenſu verborum Chriſti; *Hoc eſt corpus meum.* Lutherani dicunt propriè; Caluiniſtæ, figuratè intelligenda eſſe. Vtrique prouocant ad ſolam Scripturam. Lis tamen finiri non poteſt. Quid cauſæ? quia Scriptura nihil aliud pronunciat, quàm hæc nuda & ſimplicia verba, *Hoc eſt corpus meum.* An autem hæc verba propriè, an figuratè intelligi debeant, non definit Scriptura. Vnde ergo probant Caluiniſtæ figuratè intelligi oportere? An ex antecedentibus & conſequentibus? Sed Lutherani dicunt, ſe ex antecedentibus & conſequentibus contrarium colligere. An ex collatione aliorum Scripturæ locorum? Sed & Lutherani pro ſe vrgent hanc collationem. An ex interno & priuato ſpiritu? Sed & hunc Lutherani non minus ſibi arrogant,

quam

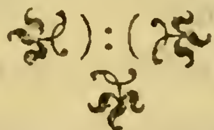
uam Caluiniſtæ. Quomodo ergo fi-
iri hæc lis poterit? Non aliter, quàm
vtrique prouocent ad Traditionem
: authoritatem Ecclesiæ. Hoc o-
im Auguſtinus in diſputatione con-
:a Donatiſtas & Pelagianos facere
olitus eſt. Nam quando non pote-
at eos ex ſimplici & nuda Scriptura
onfutare, ad Patrum & Eccleſiæ au-
horitatem confugiebat. Nos Catho-
ici idem facimus.

Eſt & alia inter Euangelicos con- 142
rouerſia de exorciſmo & ſimilibus ce-
emoniis, quæ in Baptiſmo adhiberi
olènt. Lutherani eas admittunt; Cal-
iiniſtæ reiiciunt. Neutri tamen ex ſo-
a Scriptura ſuam ſententiam poſſunt
:onfirmare. Non quidem Lutherani,
quia Scriptura nuſquā dicit eiuſmodi
:eremonias vſurpādas eſſe; ſed ex ſola
raditione Eccleſiæ id habemus. Nec
Caluiniſtæ, quia ipſi nō alio argumēto
:as oppugnant, quàm q, ex Scripturis
orobari non poſſint. At hoc argumen-
:um contra ipſos eſt. Nam & ipſi præ-
ſcribunt varios titus in Baptiſmo, quos

ex Scriptura probare non possunt. Sunt autem hi. 1. vt infans in Ecclesia coram vniuerso populo baptizetur, idque vel die dominico, vel aliquo alio, quo populus ad concionem venire solitus est. 2. vt illi, qui adferunt infantem ad Baptismum, interrogentur, an spondeant, se infantem, cùm adoleuerit, in fide & moribus instructuros. 3. vt nomen imponatur infanti baptizando. 4. vt formula Baptismi pronuncietur lingua patria. 5. vt recitetur symbolum, oratio dominica, & aliæ preces. Hos ritus præscribit Caluinus in libello *de formula Sacramentorum ministrandorum.* At quomodo hi ritus ex Scriptura probari possunt? Si ergo Caluinistæ reiiciunt omnes ceremonias, quæ ex Scriptura probari non possunt, has etiam rejici necesse est, propter eandem rationem.

143 Iam verò inter Euangelicos & Anabaptistas, non de ritibus & ceremoniis, quibus infantes baptizantur, sed de ipso Baptismo controuersia est. Anabaptista

baptiſtæ negant infantes baptizandos eſſe: Lutherani & Caluiniſtæ affirmăt. Nec tamen ex Scriptura poſſunt conuincere Anabaptiſtas, ſed ex ſola Traditione & praxi Eccleſiæ. Hanc enim prætendit Melanchthon in locis, titulo, *de Baptiſmo paruulorum*. Sed merito ridetur ab Anabaptiſtis. Nam ſi in aliis controuerſis reiicit Traditionem, & ad ſolam Scripturam prouocat, cur hic contrarium facit? Omitto ſimiles controuerſias, quæ hoc tempore apud ipſos vigent. Nulla hactenus finiri potuit. Quid deinceps futurum ſit, neſcio. Hoc auſim polliceri, quamdiu relicta Traditione & authoritate Eccleſiæ, ſolam Scripturam pro ſe vrgent, nullam cõcordiam ſperari poſſe. Nam apud ipſos, quiſque pro ſuo cerebro interpretabitur Scripturam, vt volet: Et cum omnes ſuperbi & arrogantes ſint, nullus alteri, vel in minimo, ceſſurus eſt.



X. QVÆSTIO.

An Euangelici in vita & moribus sint conformes Euangelio?

144 EX triplici capite ostendam, non esse. 1. ex propria ipsorum cõfessione. 2. ex propriis illorum factis. 3. ex propria doctrina. Et ex hoc tertio capite patebit, magnum esse discrimen inter Euangelicos & Catholicos. Nam Euangelici, secundum suam doctrinam, non possunt bene viuere; Catholici, secundum suam, non possunt malè.

155 Quod ergo ad primũ caput attinet, ipsi Euangelici, tam Lutherani, quam Caluinistæ, ingenuè fatentur, quod res est. Et quidem Lutherus in Postilla domestica Ienæ impressa, conc. 2. primæ Dominicę aduentus, sic scribit; *Mundus ex hac doctrina* (Euangelicorũ) *quotidie redditur deterior. Iam homines singuli septenis Diabolis obsidentur, cùm antea* (in Papatu) *vnico tantum Diabo-*

Diabolo obſeſſi fuiſſent. Diabolus iam cateruatim in homines ingreditur, vt nunc in tam ſplendida Euangelij luce ſint auariores, callidiores, iniuſtiores, crudeliores, proteruiores, multo denique deteriores, quàm prius in Papatu fuerant.

Caluinus verò in cap. 11. Danielis, 146
v. 34. *In exiguo illorum numero, qui ſeſe ab idololatriis Papatus ſubduxerunt, maior pars plena eſt perfidia & dolis, Præclarum quidem zelum ſimulant, ſi tamen intus excutias, reperies plenos eſſe fraudibus.* Et in commentario 2. Petri 1. 2. *Vix eorum decimus quiſque eſt, qui alio fine Euangelio nomen dederit, quàm vt ſolutius in omnem laſciuiam diffueret.*

Et Andreas Muſculus in libro de 147
nouiſſimo die; *Quod ſi fateri veritatem velimus, tum hoc de nobis Euangelicis teſtari cogimur, magis quàm nos, ſcortationibus, vſuris, circumuentionibus fraudibusque deditos, in toto iam mundo nuſquam inueniri.* Et infra ibidem; *Res ipſa loquitur, & no-*

& nobis licet inuitis confessionem veritas extorquet, quod iam peiores, irreligiosiores, ingratiores, infideliores, petulantiores homines, maioraque scelera & peccata in vniuerso orbe, ne inter Turcas quidem, aut Iudæos, aut paganos inueniantur, quàm in iis locis, vbi verbum Dei quàm diligentissimè prædicatur.

148 Idem author in libro de prophetia Christi; *Iterum cogor dicere, quia verum est, contumaciores homines, in quorum animis, omnes omnis virtutis & honestatis scintillæ sunt exstinctæ, & apud quos nihil iam pro peccato habetur, nusquam nec apud ethnicos, Iudæos, Turcas inueniri, quàm inter Euangelicos, apud quos omnino vinculis solutus ac liber viget Diabolus. Vtque paucis rem omnem eloquar, illud nūc est, eoque nostra Lutheranorum res rediit, vt si quis videre cupiat magnam turbam nebulonum, atheorum, vsurariorum & deceptorum, ei adeunda sit ciuitas aliqua, in qua Euangelium prædicatur. Ibi caternatim id genus hominum inuenies.*

149 Porro serenissimus Britanniæ Rex Iacobus, in sua Præfatione monitoria ad Im-

adImperatorem, Reges & Principes, de ſuis Euangelicis, præſertim Puritanis ſeu Caluiniſtis, ita ſentit. Primo, eſſe homines furioſos & incendiarios. 2. plus ſe fidei reperiſſe in efferis latronibus, quàm in Caluiniſtis. 3. ſe non ſolum à natiuitate continuo vexatum fuiſſe à Caluiniſtis, ſed etiam in vtero materno propemodum exſtinctum, antequam naſceretur. 4. ſe in ſuo libro ad filium, multo acrius in Caluiniſtas, quàm in Pontificios inuectum eſſe. 5. ſe eidem libro prolixam in odium Caluiniſtarum Præfationem Apologeticam præfixiſſe.

Hęc de primo capite. Sequitur alte- 150
rum, in quo facta Euangelicorum expendenda ſunt. Ex quibus conſtabit, 1. Euangelicos eſſe ſuperbos & arrogantes. 2. impudicos. 3. mendaces. 4. calumniatores. 5. conuitiatores. 6. perfidos. Quæ omnia Euangelio contraria ſunt. Superbia eorum in eo maximè elucet, quod omnes alios præ ſe contemnant. Lutherus in libro contra Henricum 8. Regem Angliæ, ſcribit indi-

gnos

gnos esse Principes, Reges & Pontifices, qui sibi in detrahendis calceis ministerium exhibeant. Et, *se nihil curare, si mille Augustini, & mille Cypriani contra se stent.* Et Caluinus libr. 3. inst. capit. 4. §. 38. *Parum me mouent, quæ in veterum scriptis de satisfactione passim occurrunt. Video omnes ferè, quorum libri exstant, aut hac in parte lapsos esse, aut nimis asperè ac durè locutos.* Et Franciscus Iunius in suis animaduersionibus circa tertium librum Bellarmini de Pontifice; *Patres à vero vt plurimum aberrarunt.*

151 De impudicitia & scurrilitate, quod necesse est dicere? Habemus viua exempla in Luthero, Beza, Batauo & similibus. Pudet referre, quæ impurissimè ab illis facta & scripta sunt. Legantur colloquia mensalia Lutheri, versiculi Bezæ, Apologia pro christiano Batauo, Flores Caluinistici. Nihil aliud pene occurret, quam Lupanaria, lenones, meretrices, scortatores, spurij, stupra, adulteria, incestus. Rectè de illis

illis ſcripſit Eraſmus in Epiſtola ad fratres inferioris Germaniæ: *Quis non iure admiretur, hos nouos Euangeliſtas non poſſe viuere ſine vxoribus?* Et infra; *Quæ, malum, eſt iſta ſalacitas? Vnde tanta carnis rebellio in iis, qui ſe iactant agi ſpiritu Chriſti?*

Mendacia paſſim obuia ſunt. In quibus maximè excelluit Caluinus, qui li. 152
4. inſt. cap. 7. §. 27. ſcribit, Pontifices cum cardinalibus docere, nullum eſſe Deum, nullum Chriſtum, nullam reſurrectionem. Quid hoc mēdacio poteſt eſſe mēdacius? Præceptorem imitantur Diſcipuli. Gabriel Ponellus in libro de Antichriſto, ſcribit catholicos docere hæc puncta. 1. quod Papa poſſit diſpenſare contra vetus ac nouum teſtamentũ. 2. quod poſſit creare, ſeu aliquid ex nihilo producere. 3. quod poſſit Sacramēta à Chriſto inſtituta mutare quoad eorum ſubſtantiam. 4. quod maius peccatum ſit, comedere carnes die prohibito, quàm adulterium committere. Quis non ſtupeat ad hæc portenta? Et tamen Caluiniſtis familiaria ſunt. Audia-

3 Audiamus calumnias. Sparſerunt Euangelici annis ſuperioribus, Ieſuitas in Belgio machinatos eſſe mortem Mauritio Comiti Naſſouio. Calumnia hæc, publica Magiſtratuum ac Rerumpublicarum authoritate, refutata eſt. Sparſerũt, Antuerpię infami ſupplicio affectũ fuiſſe Ieſuitam propter enorme crimen. Vniuerſa Antuerpia reclamauit. Sparſerunt, Ieſuitas Monachienſes in Bauaria, non modo ſtuprum virgini obtuliſſe, ſed atrox etiam homicidium patraſſe. Sereniſſimi Ducis imperio, calumnia hęc ſolenni diplomate detecta & diſſipata eſt. Sparſerunt, quatuor Ieſuitas, propter enormia facinora, Cracouiæ in Polonia, mandato Sereniſſimi Regis Stephani, morti deſtinatos eſſe. Hanc fabulam ipſemet Stephanus Rex, vrgente Reuerendiſſimo & Illuſtriſſimo Principe Wolfgango, Archiepiſcopo Moguntino, regiis litteris ac ſigillo confutauit. Sparſerunt non ita pridem, chriſtianiſſimum Galliæ ac Nauarræ Regem Henricum, inſtinctu ac conſilio Ieſuitarum, à ſicario occi-

occiſum eſſe. Sed fatentur ipſi, calumniam eſſe. Et quid dicam cætera? Vno verbo, Euangelici Prædicantes, renitente etiam conſcientia, paſſim clamant in ſuis cathedris, Ieſuitas omnium fraudum ac malorum, quæ in mundo fiunt, authores & architectos eſſe. Nec dubito, ſi ita pergant, breui futurum, vt auſint populo perſuadere, Ieſuitas peccatum originale in hunc mundum induxiſſe: Et in auriculari confeſsione conſilium dediſſe Caino, vt fratrem Abelem interficeret; & Abſaloni, vt Dauidem parentem ſuum bello perſequeretur.

Venio ad conuitia & maledicta, qui- 154
bus non modo catholicos, ſed etiam ſe mutuo inſectantur Euangelici. Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini, Catholicos paſsim vocat *ſtupidos, quiſquilias, aſinos, porcos, pecudes, craſſos boues, otioſos ventres, mendicabula, putrida cadauera, ſilicernia, blaterones, Patres cornutos, Tridentinam colluuiem, exitialia monſtra, ſpurios, degeneres, meretricis filios, Chriſti hoſtes: An-*

ſtes, Antichriſti Legatos, & quæ ſimilia ſunt.

155 Gabriel Ponellus in libro de Antichriſto, ait Pontificem Romanum eſſe *Dei hoſtem, Chriſti perduellem, religionis aduerſarium, hæreſeos antiſtitem, Eccleſiæ parricidam, pacis turbatorem, ſentinam impietatis, mancipium Diaboli.* Cardinales eſſe *locuſtas vaſtatrices:* Canonicos, *mendaces & homicidas:* Catholicos omnes, quotquot ſunt, *Satanæ mancipia, & Antichriſti ſatellites.*

156 Batauus Caluiniſta in tertia Defenſione Fæderatorum inferioris Germaniæ, Regem Hiſpaniæ Philippum vocat *Raptorem & notorium hæreticum* Archiduces Auſtriæ, *perfidos:* Ducem Sabaudiæ, *crudelem & perfidum:* Sigiſmundũ Poloniæ Regem, non diſſimilẽ: Sereniſſimos Principes, Albertũ & Claram Eugeniã, *veræ pacis impedimentũ:* catholicos omnes, *Turcis deteriores*

157 Ioſephus Scaliger in quadam Præfatione ad Ioannem Druſium, appella Martinum Delrium, *lutum ſtercore maceratum, dæmoniacũ, retrimentum inſcitia*

iæ, ſterquiliniũ, ſtercus Diaboli, ſcarabæũ, aruam, Antichriſtũ, pecus, poſtremam beliarum, infame propudiũ, aſinũ; κάθαρμα.
Nec benigniores ſunt in ſuos fratres. 158
Nam idem Scaliger, quem Caluiniſtæ tanquam Deum quendam terreſtrem venerantur, in Elencho vtriuſque Orationis chronologicæ, pulcherrimis epithetis ornat Dauidem Paræum, eiuſdem ſectæ Caluiniſticæ profeſſorẽ Heidelbergenſem. Ait eſſe hominem *inſanum, arrogãtem, idiotam, ſtercora colligentem, prophanitatum buccinatorem, aninum, ſycophãtam, helleboriſmo egentẽ, mendacem, communi ſenſu deſtitutum.*
Sed neq; Paræus illi parcit. Nam in 159
quadã Epiſtola ad amicum anonymũ, *De Ioſephi Scaligeri Elenchis chronologicis,* aſſerit Elenchos illos eſſe *inſanos, Verrinos, maledicos, futiles, dicaces, impios, vanos, ridiculos, ſpurcos; oletis, ſtercorib. ſterquiliniis, latrinis, cloacis lutulentis oletatos; plenos dicteriorum, probrorum, ſarcaſmorũ, ſcommatũ, aculeorum, corybantiaſmorum, helleboriſmorũ, & ſimiliũ gryphorum.* Sic mulus mulum ſcabit.

160 De perfidia, verum est illud Calui-
ni testimonium, quod supra citaui;
Maior pars Caluinistarum *plena est*
perfidia & dolis. Præclarum quidem ze-
lum simulant, si tamen intus excutias,
reperies plenos esse fraudibus. Eius rei
multa exstant exempla, quæ partim
in Examine concordiæ Anglicanæ
partim alibi à me proposita sunt. Sum-
ma ferè hæc est; Caluinistas in Hollan-
dia fide publica interposita, promisisse
multis ciuitatibus liberum catholicæ
religionis exercitium; & tamē postea
contra fidem datam, idem exercitium
prohibuisse & exterminasse. Vt meritò
dicāt catholici; *En hæc promissa fides est*

161 Superest tertium caput, in quo de-
monstrandum est, Euāgelicos, si suam
doctrinam sequantur, bonos viros esse
non posse; catholicos autem, si suæ do-
ctrinæ conformes sint, malos esse non
posse. Nam doctrina Euangelicorum
nititur his principiis. 1. præcepta De-
calogi esse imposibilia. 2. Bona opera
nullius esse meriti aut valoris apud De-
um. Imo, nihil aliud esse, quàm sordes
inqui

nquinamenta, meram iniquitatem. 3.
lectos necessario saluari, quidquid a-
ant: reprobos necessario perire, quo-
unq; se vertant. 4. Electis nec imputa-
i, nec obesse furta, homicidia, adulte-
ia: reprobis nihil prodesse bona ope-
a aut desideria. Quid hinc aliud sequi-
ur, quàm vt nemini curæ sit, aut benè
gere, aut peccata vitare? Nam 1. si prę-
epta Decalogi imposibilia sunt, quis
oteſt euitare furta, homicidia, adul-
eria? 2. Si bona opera nullius valoris
c meriti sunt apud Deum, quid neces-
e eſt, de iis sollicitos nos esse? Imo, si
ihil aliud sunt, quàm sordes & inqui-
amenta; vitanda potius, quàm accu-
nulanda sunt. 3. Si electi necessario sal-
antur, quidquid agant, cur non liber-
imè indulgeant suis cupiditatibus?
ur ventri & veneri impune non serui-
nt? Et e contrario, si reprobis bona o-
era non prosunt, quorsum iis præ-
tandis operam dent? Longè aliter sen-
iunt catholici. Longè alia habēt prin-
cipia, quæ si sequantur, mali esse non
possunt. Sed de his alibi.

162 Concludo, Euangelicos in vita & moribus, non Euangelio, ſed ſuæ ſectæ conformes eſſe; nec, quamdiu Euangelici ſunt, quales nunc ſunt, Euangelio conformes eſſe poſſe. Quod tamen limitandum eſt. Nam, quando legunt in Euangelio, Chriſtum iuiſſe ad nuptias, & bibiſſe vinum; Iudam habuiſſe loculos, & Dominum ſuum prodidiſſe; mulierem in adulterio deprehenſam, impunè dimiſſam eſſe; Herodis filiam ſaltaſſe in conuiuio; filium prodigum cum meretricibus luxuriosè vixiſſe, & nihilominus lauto prandio à parente exceptum eſſe: tũc omni modo Euangelici ſunt. At contra, cum legunt in Euangelio, Chriſtum ieiunaſſe 40. diebus; lauiſſe pedes Apoſtolorũ; pernoctaſſe in oratione; flexis genibus precatum eſſe; crucem & paſſionem ſuſtinuiſſe: tunc non Euangelici, ſed Libertini ſunt.

§ (?) §

SECVN-

SECVNDVS TITVLVS.
REFORMATI.

HVnc titulum duplici ſenſu vſurpant ſibi Caluiniſtæ. 1. quia ipſi Eccleſiã reformarunt. 2. quia ſunt membra Eccleſiæ reformatæ. Priori ſenſu, Reformatores potius appellandi ſunt: poſteriori, Reformati. Porro, circa priorem ſenſum, ex quo poſterior dependet, multa diſputari poſſunt. 1. an Caluiniſtæ reuera reformarint Eccleſiam. 2. qua authoritate id fecerint, ſęculari, an eccleſiaſtica. 3. iuxta quam normam & regulam fecerint. 4. quid potiſsimũ in Eccleſia reformauerint, & quomodo. Vbi ſpeciatim diſquiri poteſt, quomodo reformauerint Euãgelium, Symbolum fidei, Doctrinam Patrum, Sacramenta, Ceremonias Sacramentorum, Miniſtros Eccleſiæ, Templa & Monaſteria, Feſta & ieiunia. De ſingulis dicam ordine.

I. QVÆSTIO.

An Caluinistæ reformarint Ecclesiam?

1 CAluinistæ cum suo Præceptore, li. 4. inst. cap. 1. agnoscunt duplicem Ecclesiam: vnam occultam & inuisibilẽ, quæ soli Deo cognita est: Alteram perspicuã & visibilem, quæ etiã hominibus cognita est. Prior, sicut soli Deo cognita est, ita à solo Deo reformari potest. Igitur de posteriori quæstio est, an Caluinistæ visibilẽ Christi Ecclesiã reformarint, nec ne? Aiũt se reformasse. Ego tamen non satis assequor, quid velint. Quæ enim est illa visibilis Christi Ecclesia, quam ipsi reformarunt? An nostra catholica, quam Papisticam vocant? an aliqua alia distincta? Certè, nostra non est. 1. quia ipsi negant nostram esse reformatam. 2. negant se esse in nostra Ecclesia, cùm tamen non negent se esse in reformata. 3. hortantur alios, vt nostram deserant, & ad suam transeant; inculcantes iden-

dentidem illud Isaiæ 52. 11. *Recedite, recedite: exite inde: exite de medio eius.* 4. nostram vocant Ecclesiam idololatricam & Antichristianam. Denique contra nostram libellum sparserunt cum hac inscriptione, *cæcitas Ecclesiæ.* Nostram igitur non reformarunt. Quam ergo: Aut nullam, aut aliquam distinctam à nostra. Si nullam, cur vsurpant titulum sine re? Si distinctam, quænam illa est?

Forte hunc scrupulum eximet nobis Caluinus ipse. Nam in libro *de necessitate reformandæ Ecclesiæ*, quem anno 1544. obtulit Carolo V. Imperatori in Comitiis Spirensibus, duas habet propositiones, ex quibus res tota perspici potest. Vna est, Catholicam seu Romanam Ecclesiam, propter varios abusus, qui in eam irrepserunt, necessario reformandam esse. Altera, se nihil melius posse præstare, quam si vrgeat hanc reformationem, eo quod sit Ecclesia Christi, de qua reformanda agitur. *Vbi*, inquit, *melius aut honestius, vbi etiam hoc quidem tempore, in re magis* 2

necessaria, operam mihi collocare liceat, quàm si Christi Ecclesiæ, laboranti nunc grauiter, & extremo in discrimine agenti, pro mea virili adesse coner? Hinc tria infero. 1. Catholicam seu Romanam Ecclesiam, quam Caluinus ait grauiter laborare, esse Christi Ecclesiã. 2. Caluinum & alios Nouatores, qui deseruerunt Catholicam seu Romanã Ecclesiam, deseruisse Christi Ecclesiam, & formasse sibi nouã, quæ Christi esse non potest. Itaq; non posse vocari Reformatores, sed Formatores; nec ipsorum Ecclesiam esse Reformatam, sed recens Formatam & fictam. 3. Caluinũ & alios Nouatores, in hac quidẽ re, eo modo se habere respectu Catholicorum, quo olim Samaritani se habebant respectu Iudæorum. Nam illi, sub Rege Ieroboam, non reformabant Ecclesiam Iudæorũ, sed nouam formabant, erigentes *altare contra altare*, & constituentes *nouos Sacerdotes, qui non erant de filiis Leui.* (3. Reg. 12. 31.) Planè sic faciunt Caluinistæ.

3 An igitur, inquies, nullo modo Ecclesiam

clesiam Christi reformasse censendi sunt? Facilis responsio. Suam, quæ Christi non est, propriè formarunt: nostram, quæ Christi est, impropriè reformarunt. Et quidem duplici sensu. Primo, quia cùm ipsi fuerint aliquando in nostra Ecclesia, tanquam paleæ inter triticum, aut lolia inter herbas; & postea eandem egressi sint, sanè suo egressu, à multis paleis & loliis eam liberarunt: quæ non parua reformatio est. Secundo, quia nobis, qui manemus in Ecclesia Catholica, dederũt occasionem reformandi nos ipsos in bonis moribus, & tollendi omnes abusus ac scandala, quantum in nobis est. Hinc in Concilio Tridentino, tot canones, tot decreta, tot reformationes. Quæ omnia eo spectant, vt Ecclesia nostra in puriorem statum restituatur; nec Aduersarij habeãt, quod merito calumniari possint. Hoc modo, omnes hæretici, quotquot vnquã exstiterũt, Ecclesiam reformasse censendi sunt. De qua re videri potest Augustinus in libro de vera religione.

II. QVÆ-

II. QVÆSTIO.

Qua authoritate Caluinistæ reformarint Ecclesiam?

4 DE hac ipsa re contendunt inter se Caluinistæ. Aliqui volunt ius ac potestatem reformandi pertinere ad Consistorium & Ministros Ecclesiæ: alij ad Reges & Principes sæculares. Et quidem Geneuæ in Gallia, Tiguri in Heluetia, Basileæ in Germania, Ministri cum Consistorio vsurpant sibi hoc ius: At in Anglia, Hollandia, Zelandia, Frisia, Reges & Magistratus sæculares.

5 Priorem sententiam tuetur Caluinus lib. 4. inst. cap. 11. §. 15. vbi expressè ait, causas ecclesiasticas olim in Ecclesia non spectasse ad Reges & sæcularia tribunalia, sed ad Episcopos & Ministros Ecclesiæ. Verba eius sunt hæc: *Ecclesiasticæ causæ ad Episcopale iudicium referebantur. Quemadmodum, si quis Clericus nihil in leges deliquisset, canonibus*

nonibus tantum reus agebatur, non citabatur ad commune tribunal, ſed Epiſcopũ habebat in ea cauſa Iudicem. Similiter, ſi fidei quæſtio agitabatur, aut quæ ad Eccleſiam propriè pertineret, cognitio deferebatur Eccleſiæ. In eandem ſententiam citat ex Ambroſio hæc verba; *Si Scripturas aut vetera exempla intuemur, quis eſt, qui abnuat, in cauſa fidei, Epiſcopos ſolere de Imperatoribus Chriſtianis, non Imperatores de Epiſcopis iudicare?*

Poſteriorem defendit Sereniſſimus Angliæ Rex Iacobus, in Apologia pro Iuramento fidelitatis, vbi eam confirmat hoc argumento; Quidquid iuris ac poteſtatis habuerunt Reges in veteri Teſtamento, hoc etiam habent in nouo: *At Reges in veteri Teſtamento, corruptelas purgauere, abuſus ſuſtulere, reformationes publicas inſtituere, & cuncta moderati ſunt, quæ ad eccleſiaſticum regimen quoquo modo pertinuerunt.* Ergo eadem poteſtas conceſſa eſt Regibus in nouo Teſtamento. Hoc ſenſu affirmat ſe habere Primatum Eccleſiæ Anglicanæ, quem etiam ſubditi ipſius tenentur iu- 6

ramento confirmare, ſub hac formula; *Ego A.B. palam teſtor, & ex conſcientia mea declaro, quod maieſtas Regia, vnicus eſt ſupremus Gubernator huius regni, tam in omnibus ſpiritualibus ſiue Eccleſiaſticis rebus & cauſis, quàm in temporalibus, &c.* Et hoc juramentum præſtant Caluiniſtæ in Anglia. Serio, an fictè, ipſi viderint.

7 Exemplum huius Regis imitantur Nobiles ac Potentes D D. Status in Hollandia, qui & ipſi arrogant ſibi jus reformandi Eccleſiam, conuocandi Synodos, præſcribendi leges eccleſiaſticas, vt nuper viſum eſt in Synodo Vltraiectina, cuius decreta in lucem edita ſunt ab ipſis DD. Statibus, ſub hoc titulo; *Chriſtianæ Eccleſiarũ Ordinationes ciuitatis, oppidorum, & Prouinciæ Vltraiectinæ, concluſæ Vltraiecti, die 24. Auguſti, anno 1612. & editæ à Nobilibus & Potentibus DD. Statibus eiuſdem Prouinciæ.* Porro, capita Reformationum ſeu ordinationum, quæ in hac Synodo Præſidentibus DD. Statibus tractata ſunt, recenſentur hoc ordine. 1. de vocatione

ne Prædicantium. 2. de officio eorundẽ. 3. de publicis precibus. 4. de Baptiſmo. 5. de cœna. 6. de feriis & feſtis. 7. de ieiuniis & diebus Rogationũ. 8. de cantu Eccleſiaſtico. 9. de Senioribus. 10. de Diaconis ſeu Eleemoſynariis. 11. de eccleſiaſticis cõgregationib⁹ 12. de diſciplina cleri. 13. de diſciplina plebis. 14. de ſcholis, Ludimagiſtris & cuſtodib⁹.

Hinc patet, cõtrouerſum adhuc eſſe apud Caluiniſtas, quinam debeant Eccleſiam reformare, laici an Eccleſiaſtici? Principes, an Prædicantes? Vtriq; ſibi vendicant hoc ius. Vtrique pro ſe Caluinum habent, qui in hac re varius eſt. Nam loco ſupra citato, ſatis ſignificat, ad Epiſcopos hanc curam pertinere. At alibi contrarium ſentit. Nam in libro de neceſſitate reformandæ Eccleſiæ, expreſsè vult, Imperatoris ac Principũ officium eſſe, Eccleſiam purgare & reformare. Similiter in Epiſt. 87. valdè commendat Protectorem Angliæ, quod Eccleſiam Anglicanam reformare aggreſſus ſit. Sic enim ſcribit; *Eſt ſanè, de quo gratias agamus Deo & Patri* 8

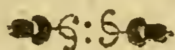
Patri

Patri nostro, quod opera tua vti voluerit ad tantum opus, vt per te imprimis purum & sincerum suum cultum in regno Angliæ restitueret. Et ibidem hortatur illum, vt Catholicos, qui reformationem non admittunt, gladio coerceat. *Hi*, inquit, *merentur gladio vltore coerceri, quem tibi tradidit Dominus.* Et paulo post; *Vt illud assequaris, nunquam manum remittas ab incepta plena & integra Ecclesiæ reformatione prosequenda.* Et iterum; *Da operam obsecro, vt veri Templi ipsius Reformatoris nomen referas.* Et circa finem; *Tu igitur Amplissime Domine, vti fæliciter illam Christianismi restitutionem integram in regno Angliæ instituisti, sic pergendum tibi esse existima.*

9 Rursum in Epistol. 286. ex professo disputat cum quodam Comite ve Principe Poloniæ, quis ex officio debeat Ecclesiam Polonicam reformare. Caluinus contendit Comiti & aliis Principibus hanc curam incumbere. Comes reiicit eam à se, & ad Episcopos spectare asserit. Verba Caluini Comitem alloquentis, sunt hæc; *In ho*

hoc porro cardine vertitur, quidquid mihi eſt cum Tua Excellentia diſceptationis, quod partium tuarum non eſſe exiſtimas, quicquam tentare vel aggredi, vt repurgetur à ſordibus Papatus Eccleſia Polonica, &c.

Igitur Caluinus, vt in pleriſque ali- 10
is, ſic etiam in hoc pũcto bilinguis eſt. Nam aliquando Regibus & Principibus ſæcularibus, aliquando Epiſcopis, Eccleſiæ curam & reformationem commiſſam eſſe diſputat. Hinc fit, vt eandem litem inter ſe agitant Caluiniſtæ. Miror autem litem iſtam apud eos non finiri, præſertim cùm alias jactare ſoliti ſint, omnes omnino lites, quotquot in Eccleſia excitantur, ex ſolo Dei Verbo decidi ac finiri poſſe. Conſulant verbum Dei, & litigare deſinant.



III. QVÆSTIO.

Quam Regulam ſeruent Caluiniſtæ in Reformatione Eccleſiæ?

11 CAluinus præſcribit hanc Regu lam, vt nulla fiat reformatio in Ec cleſia, niſi iuxta expreſſum Dei verbũ. Itaque vult hoc ſolum credendum au faciendum eſſe, quod expreſsè cred aut fieri præcipitur in Scriptura. Cæ tera omnia, quę vel Traditione, vel au thoritate hominum introducta ſunt penitus eſſe reſpuenda. Sic enim ſcr bit in libro de neceſſitate reformand Eccleſiæ; *Porro, vniuerſalis eſt Regul quæ purum Dei cultum à vitioſo diſcerni ne comminiſcamur ipſi, quod nobis viſu fuerit, ſed quid præſcribat is, qui ſolus i bendi poteſtatem habet, ſpectemus.* Et ib dem; *Deus non modo irritum habet, qui quid colendi ſui ſtudio, præter mandatu ſuum ſuſcipimus, ſed palam quoq; abom natur.* Et infra; *Cum verbum Dei Nota eſſe dixerimus, quæ verum eius cultum vir-*

vitioso prauoque discernat, inde colligere promptum est, totam colendi Dei formam, quæ hodie mundo est vsitata, nihil quàm meram esse corruptionē. Et rursum; *Satis hoc valere debet ad repudiandum quemcunq; cultum, si nullo Dei mandato approbetur.* Et Epist. 87. ad Protectorem Angliæ; *Cùm de legitima Reformatione, & quæ Deo accepta sit, agitur, ad ipsum purū Dei verbum redeundū nobis est.* Et Epist. 93. *Simul etiam euincimus, controuersias omnes de Dei cultu, ex verbo ipsius esse dirimendas: Et cultum Dei ex mandato ipsius instituendum.* Et Epist. 395. ad quendam curatum; *Palam est, nostram à nobis Ecclesiam reformatam esse ex mero ipsius verbo, quod vnum est pro Regula, ad quam & instituenda illa sit & tuenda legitimè.* Et lib. 4. inst. cap. 15. §. 19. *Respuere mihi & piis omnibus fas est, quidquid ad Christi institutionem addere ausi sunt homines.*

Eandem Regulam tradit Sacellanus Regis Angliæ in Responsione ad Apologiam Cardinalis Bellarmini, pag. 37. his verbis; *Non audemus vota nostra precesque ad Sanctos* 2

 diri-

dirigere, cùm præceptum ea de re nullum acceperimus. Præceptum autem acceperimus in lege, disertis verbis; Quod tibi præcepero, hoc tantum facies, (Deut. 12. 39.) *Inde, id tantum audemus, de quo præceptum habemus.*

13 Et DD. Status Hollandiæ, in Synodo Vltraiectina, in prologo suarum ordinationum, §. 2. *Obstringimus nos in forma iuramenti & obligationis, quod in hac Prouincia non aliam velimus amplecti & sequi doctrinam, Regulam, Mensuram & amussim fidei & vitæ Christianæ, quàm solum verbum Dei, quod in libris veteris ac noui Testamenti expressum est.*

14 Nullus tamen illorum seruat hanc Regulam, quod dupliciter ostendi potest. Primo, quia nusquam in verbo Dei præceptum est, quod sæculares in Anglia & Hollandia; Prædicantes in Gallia & Heluetia debeant reformare Ecclesiam. Hoc tamen fit in praxi. Igitur contra assignatam regulam fit. Secundo, quia vtrique, tam sæculares in Anglia & Hollandia, quam Prædicantes in Gallia & Heluetia, multa

lege

eges pro Reformatione condiderunt, quæ in verbo Dei ſcriptæ non unt, ſed ab ipſis excogitatæ. Quod ariis exemplis in progreſſu demonrabitur.

IV. QVÆSTIO.

Quomodo Caluiniſtæ reformarint ſacram Scripturam?

MVltis modis illam reformarunt, vel vt verius dicam, deformarũt. rimo, quia ſpoliarunt illam Traditioe, quæ germana illi ſoror eſt. Nam ſict Scriptura eſt verbum Dei ſcriptum; a Traditio eſt verbum Dei non ſcritum, ſed traditum. Secundo, aliquot artibus ſeu membris illam mutilarũt: on ſecus, quam ſi alicui nares & aues abſcidiſſent. Tertio, reliquum corus tot verſionib⁹ & ſectionibus tranſnutarunt, vt vix amplius ſibi ipſi ſit ſinile. Hæc tria ſuperius explicata ſunt.

Quarto, cùm antea esset Norma seu Regula, non solum fidei, sed etiam vitæ ac morum; hoc posterius officium illi suffurati sunt. Non amplius agnoscunt illam, vt Regulam practicam, quæ dirigat ipsos in agendo; sed tantum, vt speculatiuam, quæ dirigat in credendo.

16 Quæres; Quam ergo Regulam & normam sequuntur Caluinistæ in vita & moribus? Respondeo. Non verbum Dei, sed Lutheri & Caluini. Itaque respuunt illud Christi, Matth. 19. 17. *Si vis ad vitam ingredi, serua mandata:* Et in eius locum substituunt, quod Caluinus ait; *Si vis ad vitam ingredi, ne serues mandata*, quia nec necesse, nec possibile est ea seruare: *Tantum crede, & sufficit.* Similiter respuunt illud, Matt. 19. 29. *Omnis, qui reliquerit vxorem propter nomem meum, vitam æternam possidebit:* & arripiunt illud Lutheri;

Si non vult vxor, veniat ancilla.

V. QVÆ-

V. QVÆSTIO.

Quomodo Caluinistæ reformarint Symbolum fidei?

SYmbolum fidei duobus modis reformarunt, explicatione & additione. Nam primo, aliter explicant articulos Symboli, quàm hactenus fuerint explicati. Hoc pridem multis exemplis à nostris ostensum est: Ego vnico ostendam. Decimus Symboli articulus sic habet; *Descendit ad inferos.* Nos Catholici interpretamur, Christum verè descendisse *ad inferiores terræ partes*, vt loquitur Apostolus, (ad Eph. 4. 9.) Et ita nobiscum interpretati sunt Sancti Patres, tam Latini, quàm Græci, apud Bellarminum lib. 4. de Christo cap. 14. Caluinistæ, reiecta hac interpretatione, nouam commenti sunt, hoc sensu; *Christus descendit ad inferos*, id est, *pertulit in cruce diros cruciatus damnati ac perditi hominis, vt coactus fuerit, vrgente angustia ex-* 17

clamare, Deus meus, vt quid dereliquisti? (Verba sunt Caluini lib. 2. inst. cap. 16. §. 10. & 11.) Et hanc expositionem cõfirmat Catechismus Heidelbergensis, qui apud plerosque Caluinistas parem cum Scriptura authoritatem habet. Nam quæst. 44. dicit Christum descendisse ad inferos, id est, *inenarrabilibus animi angustiis, cruciatibus & terroribus in cruce demersum fuisse*. Itaque secundum Caluinistas, hæc est connexio Symboli; *Crucifixus, mortuus & sepultus est; descendit ad inferos; tertia die resurrexit à mortuis*, id est, primo cruci affixus est: deinde, mortuus in cruce? mox positus in sepulchro: postea rediens ad crucem, diros cruciatus passus est: denique resurrexit à mortuis. Ordo præposterus.

18 Altera pars reformationis consistit in additione. Nam Caluinistæ addiderunt vnum articulum ad Symbolum fidei, nempe hunc, *Credo Papam esse Antichristum:* quem tanta firmitate credunt, quanta istum, *Credo in Deum Patrem omnipotentem, creatorem cæli & terræ.*

erræ. Sic enim Ponellus Caluiniſta, in præfatione ſui libri de Antichriſto ſcripſit; *Deum ſanctè teſtor, me tam certè ſcire, Pontificem Romanum eſſe magnum illum Antichriſtum, quàm Deum ipſum eſſe in cælo, creatorem viſibilium & inuiſibilium, & Ieſum Chriſtum eſſe verum Meſſiam.*

Itaque apud Caluiniſtas ſunt tre- 15
decim articuli fidei: & de decimoquarto adiiciendo, nunc ſerio agitur, qui eſt huiuſmodi; *Credo Regem Angliæ habere Primatum Eccleſiæ.* Nam hunc articulum iuramento confirmant Caluiniſtæ in Anglia. Et quamuis in catechiſmo Heidelbergenſi aut confeſſione Belgica, nondum definitum ſit, an debeat cenſeri articulus fidei, tamen Sacellanus Regis valdè inclinat in partem affirmantem. Nam in Reſponſione ad Apologiam Cardinalis Bellarmini, pag. 25. ponit hanc quæſtionem Bellarmini; *Quomodo fides Anglorum de Primatu Regis, poteſt dici Catholica, id eſt, ſemper credita, cùm ante Henricum Octauum audita non ſit?* Cui reſpondet his verbis; *Reſpondeo, creditam eam ſemper,*

vel ante annum ter millesimum. Et paulo post; *Quomodo ergo catholica nõ est?* Vnde sic concludo; Quidquid creditur fide catholica, vocari potest articulus fidei: At Primatus Regis Angliæ creditur fide catholica, iuxta Sacellanum: Ergo vocari potest articulus fidei. Sed præstat hanc litem suspendere, donec catechismus Heidelbergensis aut confessio Belgica (quæ est Norma & regula christianæ fidei in Batauia) suam sententiam interponat. Cui forte acquiescet Sacellanus.

VI. QVÆSTIO.

Quomodo Caluinistæ reformarint doctrinam SS. Patrum?

20 CAluinistę post Reformationẽ Scripturę ac Symboli, ad reformandos SS. Patres animũ adiecerunt, quos in plerisq; punctis errasse & hallucinatos esse contendunt. Et quidẽ Caluinus in sequentib. punctis, de illis sic loquitur; Primo,

Primo, De libero arbitrio. lib. 2. inſt. 21
cap. 2. §. 4. *Certè, quas retulimus Patrum ſententias eſſe falſiſſimas paulo poſt conſtabit.* Et infra; *Tametſi Græci præ aliÿs in extollenda humanæ voluntatis facultate modum exceſſerunt, veteres tamen omnes, excepto Auguſtino, in hac re vacillant.* Et iterum; *Qui poſtea ſecuti ſunt, ſenſim aliÿ poſt alios in deterius continuo delapſi ſunt.*

Secundo, De cooperatione liberi 22
arbitrij cum gratia. lib. 2. inſt. cap. 3. §. 7. *Non rectè à Chryſoſtomo ſcriptum eſt, nec gratiam ſine voluntate, nec voluntatem ſine gratia quicquam poſſe operari.* Et infra §. 10. *Illud ergo toties à Chryſoſtomo repetitum repudiari neceſſe eſt, Quem trahit, volentem trahit.*

Tertio, De perſona mediatoris, lib. 23
2. cap. 14. §. 3. *Atque hic excuſari non poteſt veterum error, qui dum ad mediatoris perſonam non attendunt, totius ferè doctrinæ, quæ in Euangelio Ioannis legitur, genuinum obſcurant ſenſum, ſeque implicant multis laqueis.*

Quarto,

24 Quarto, De Iustificatione. lib. 3. cap. 11. §. 15. *Quod ad vulgares Papistas pertinet vel Scholasticos, dupliciter hic falluntur.* Et paulo infra; *Ac nec Augustini quidem sententia per omnia recipienda est. Tametsi enim egregiè hominem omni iustitiæ laude spoliat, ac totam Dei gratiæ transcribit; gratiam tamen ad sanctificationem refert, qua in vitæ nouitatem per Spiritum regeneramur.*

25 Quinto, De Satisfactione. li. 3. cap. 4. §. 38. *Parum autem me mouent, quæ in veterum scriptis de satisfactione passim occurrunt. Video omnes ferè, quorum libri extant, aut hac in parte lapsos esse, aut nimis asperè ac durè locutos.*

26 Sexto, De oratione pro defunctis. lib. 3. cap. 5. §. 10. *Cùm ergo mihi obiiciunt aduersarij, ante mille & trecentos annos vsu receptum fuisse, vt precationes fierent pro defunctis, eos vicissim interrogo, quo Dei verbo, qua reuelatione, quo exemplo factum sit.* Et infra; *Ipsi etiam veteres, qui preces fundebant pro mortuis, & mandato Dei, & legitimo exemplo hic se destitui videbant. Cur ergo audebant? In eo dico aliquid*

quid humani passos esse; ideoque ad imitationem trahendum non esse contendo, quod fecerunt.

Septimo, De merito, lib. 3. cap. 15. §. 2. *Primùm de meriti nomine id mihi præfari necesse est, quicunque primus illud operibus humanis ad Dei iudicium comparatis aptauit, eum fidei sinceritati pessimè cõsuluisse.* Et paulo post; *Vsi sunt, fateor, passim vetusti Ecclesiæ Scriptores* hoc nomine: *atque vtinam voculæ vnius abusu, erroris materiam posteris non præbuissent.* 27

Octauo, De solenni pænitentia. lib. 4. cap. 12. §. 8. *Qua in parte excusari nullo modo potest immodica veterum austeritas, quæ & prorsus à Domini præscripto dissidebat, & erat mirum in modum periculosa.* Et mox ibidem; *Quicunque igitur sano iudicio rem æstimabit, desiderabit hic eorum prudentiam.* 28

Nono, De Quadragesima. lib. 4. ca. 12. §. 20. *Tunc passim inualuerat superstitiosa Quadragesimæ obseruatio, quia & vulgus eximium aliquod obsequium Deo se in ea præstare existimabat, & Pastores eam commendabant, &c. Ac mirum est, tam* 29

crassam

crassam hallucinationem hominibus acuti iudicij obrepere potuisse.

30 Decimo, De Laicis baptizantibus in necessitate. lib. 4. cap. 15. §. 20. *Quod autem multis ab hinc sæculis, adeoque ab ipso ferè Ecclesiæ exordio, vsu receptum fuit, vt in periculo mortis laici baptizarent, non video, quàm firma ratione defendi queat.*

31 Hæc Caluinus contra venerandam Ecclesię & Patrum antiquitatem. Caluinum sequuntur Caluinistæ. Vt alios omittam, Franciscus Iunius in suis animaduersionibus circa 3. librum Cardinalis Bellarmini de Pontifice, sic passim loquitur. 1. *Patres à vero vt plurimũ aberrarunt.* 2. *Hæc non testimonia sunt veritatis, sed suspiciones vanæ, quibus boni Patres plus satis indulserunt.* 3. *In hoc argumento communem errorem minimè stabilit Sanctorum Patrum authoritas.* 4. *Hæc non diuinorum Prophetarum effata sunt, sed diuinationes falsæ errantium.* 5. *Patrum testimonia in hoc casu fidem non obligant.* 6. *Negamus horum authoritatem in hoc genere magnam esse, cum*

tum bona Patrum ipsorum venia. 7. Quam infirma sit Patrum authoritas, aliquoties ostendimus. 8. De interpretationibus Patrum in obscuro hic palpantium, iam satis dictum. 9. Nos authoritati diuinæ, ac non opinionibus humanis credimus, &c.

Eodem modo loquuntur alij Caluinistæ. Omnes in eadem schola edocti sunt. Omnes contempta Patrum antiquorum authoritate, suo iudicio stare & sapere volunt: immemores illius Ecclesiast. 8. 11. *Non te prætereat narratio seniorum: ipsi enim didicerunt à Patribus suis; quoniam ab ipsis disces intellectum, & in tempore necessitatis dabis responsum.* 32

VII. QVÆSTIO.
Quomodo Caluinistæ reformarint Sacramenta?

TRibus potissimũ modis. Nam primo, sustulerunt quinq; Sacramēta, & duo tantum retinuerunt, Baptismũ & Eucharistiam. Secundo, dicunt Baptismum non esse necessarium ad salutem, sed 33

tem, sed infantes sine baptismo saluari posse. Tertio, negant Christum in Eucharistia realiter præsentem esse. In hac tamen triplici reformatione, nec cum antiquis Patribus, nec inter se cõueniunt: adeo vt opus sit noua reformatione, qua ad concordiam reuocentur. Quod facile ostendam.

34 Primo ergo dicunt, duo tantum esse Sacramenta, Baptismum & Eucharistiam; & Augustinum illa duo tantum agnoscere. Ita Plessæus lib. 4. de Eucharistia, cap. 1. pag. 648. & 654. De Augustino falsum est. Nam præter illa duo, agnoscit etiam confirmationem, lib. 2. contra litteras Petiliani, ca. 104. cum ait; *Sacramentum chrismatis in genere visibilium signorum, sacramentum est sacrosanctum, sicut ipse Baptismus.* Agnoscit ordinem, lib. 2. contra epistolam Parmeniani, cap. 13. vbi confert illum cum baptismo, his verbis; *Vtrũque Sacramentum est, & quadam consecratione vtrunque homini datur: illud, cum baptizatur: istud, cum ordinatur; ideoque in Ecclesia catholica vtrunque non licet iterare.*

are. Agnoſcit Pænitentiam, lib. 1. de dulterinis coniugiis, cap. 26. & 28. *Eadem eſt*, inquit, *cauſa Baptiſmi & Reconciliationis, ſine quibus Sacramentis omines credunt ſe non debere exire de orpore.* Agnoſcit matrimonium, lib. de nuptiis & concupiſcentiis, cap. o. *Huius Sacramenti res eſt, vt mas & fœmina connubio copulati, quamdiu iuunt, inſeparabiliter perſeuerent.* Anoſcit Extremam vnctionem, ſerm. 15. de tempore; *Quoties aliqua inrmitas ſuperuenerit, corpus & ſanuinem Christi, ille, qui ægrotat, acciiat; Et inde, corpuſculum ſuum vnat, vt illud, quod ſcriptum eſt, impleatur eo; Infirmatur aliquis, inducat presbyteos, & orent ſuper eum, vngentes eum oo, &c.*

Hinc iam apparet, Pleſſæum Augu- 35
ino iniuriam facere, & ab illo plurium diſſentire. Sed etiam à ſuis Eungelicis diſſentit. Et primo quidem à Caluino, qui agnoſcit tria Sacramen, Baptiſmum, Cænam & Ordinatioem. Secundo, à Suinglio, qui etiam a-

gnoſcit tria, Baptiſmum, cænam, matrimonium. Tertio, à multis Lutheranis, qui & ipſi agnoſcũt tria, Baptiſmũ, cænam & Pænitentiam. Quarto, à cõmuni Regula Caluiniſtarum, ſuperius aſſignata. Non enim poteſt Pleſſęus ex verbo Dei ſcripto, quę eſt vnica Reformationis regula, planum facere, duo tantum eſſe Sacramenta. Poteſt tamen ex catechiſmo Heidelbergenſi (quem alij volunt eſſe regulam & menſuram fidei, morum, ac reformationis) cui vel maior, vel certè par authoritas debeatur cum verbo Dei ſcripto, vt supra viſum eſt. Nam catechiſmus, ſicut & Pleſſæus, agnoſcit duo tantum Sacramenta, Baptiſmum & cænam. E hic iubet Plato quieſcere.

36 Secundo dicunt, Baptiſmum non eſſe neceſſarium ad ſalutem, ſed infantes ſine baptiſmo ſaluari poſſe. Ita Caluinus in Antidoto Concilij Tridenti ſeſſ. 6. cap. 5. & lib. 4. inſt, cap. 16. §. 2 & alij. Hic etiam diſſentiunt ab Augustino, & inter ſe. Nam Auguſtinus li. de anima & eius origene, ca. 9. ait; *Ni credes*

credere, noli dicere, noli docere, infantes antequam baptizentur, morte præuentos, peruenire posse ad originalium indulgentiam peccatorũ, si vis esse catholicus. Et epist. 28. ad Hieronymum; *Quisquis dixerit, quod in Cheisto viuificabuntur etiam paruuli, qui sine Sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profecto, & contra Apostolicam prædicationem venit, & totam condemnat Ecclesiam, vbi propterea cum baptizandis paruulis festinatur & curritur, quia sine dubio creditur, alias in Christo viuificari non posse.*

Quod etiam inter se dissentiant, certum est. Nam Caluinus lib. 4. inst. cap. 16. §. 24. sic loquitur; *Infans hæreditario iure, secundum promissionis formulam, iam à matris vtero in fœdere continetur.* Et in Antidoto, loco citato; *Quasi verò de nihilo dictum sit, eos nasci sanctos, qui ex fidelibus nascuntur. Imo quo iure ad Baptismum eos admittimus, nisi quod promissionis sint hæredes? Nisi enim iam ante ad eos pertineret vitæ promissio, Baptismum prophanaret, quisquis illis daret.* Et infra; *Non à bapti-* 37

ſmo igitur initium habet eorum ſalus, ſed quæ iam in verbo fundata erat, obſignatur.

38 Contrarium ſcribit Pleſſæus lib. 4. de Euchariſtia cap. 1. pag. 648. his verbis; *Baptiſmus circunciſionis vicarius, nos in Dei fœdus admittit: ſacra Cæna, quæ Paſchati ſucceſſit, nos in eodem confouet & confirmat. Vnde illi propriè Regeneratio nomen: huic, communio corporis & ſanguinis Domini.* Quis non aduertat diſſidium? Pleſſæus dicit, per baptiſmum nos admitti in fædus Dei. Caluinus contra, non admitti per baptiſmum, ſed iam ante, ex vtero matris admiſſos & comprehenſos eſſe.

39 Sed & Pleſſæus ſecum ipſe pugnat. Cùm enim loco citato ſcripſiſſet hæc verba; *Baptiſmus admittit nos in fœdus Dei: Cæna in eodem confouet & conſeruat* poſt aliquot pagellas ſic ſcribit; *Sacramenta ſunt fidelibus data, non vt in fœdere comprehendantur, ſed vt eo ſigni comprehenſi ſignificentur.* Hinc colligo has duas contradictorias: 1. Baptiſmus admittit nos in fædus Dei. 2

Bapti-

Baptiſmus non admittit nos in fæ-
dus Dei, ſed tantum ſignificat nos
iam ante admiſſos & comprehenſos
eſſe. Item has duas. 1. Baptiſmus &
Cæna differunt, quod Baptiſmus ad-
mittat nos in fædus Dei; Cæna in eo-
dem foueat & conſeruet. 2. Non dif-
ferunt in eo, quia nec Baptiſmus nec
Cęna admittit nos in fædus, ſed admiſ-
ſos eſſe ſignificat.

Tertio dicunt, Chriſtum in Eucha- 40
riſtia non eſſe realiter præſentem. Vbi
ruͬrſum inter ſe diſſentiunt. Nam Pleſ-
ſęus lib. 4. ca. 3. pag. 675. diſertè ſcribit,
hæc duo aduerbia, *Verè*, & *Realiter*, di-
ſtingui: hæc autem duo, *Verè*, &, *Spiri-
tualiter*, ſimul poſſe conſiſtere. Deniq;
hæc duo, *Realiter*, &, *Carnaliter*, pro eo-
dem vſurpari. Itaque Chriſtum in Eu-
chariſtia verè & ſpiritualiter, non ta-
men realiter aut carnaliter à fidelibus
accipi. At contrarium aſſerit ca. 2. pag.
560. his verbis; *Dum ſacra cæna ex præ-
ſcripto Chriſti celebratur, Chriſtum reali-
ter & ſubſtantialiter accipimus*. Manife-
ſta contradictio. Priori loco negat,

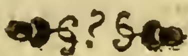
posteriori affirmat Christum in sacra cæna *realiter* accipi. Priori admittit, *verè* quidem & *spiritualiter*, non tamen *realiter*; posteriori, etiam *realiter* & *substantialiter*.

41 In hac re Caluinum imitatus est, qui & ipse nunc asserit, nunc negat realem corporis Christi in Eucharistia præsentiam. Asserit, in cap. 11. prioris ad Corinthios, cum ait; *Concludo, realiter, vt vulgo loquuntur, nobis in cæna dari corpus Christi.* Negat, in consensione de re Sacramentaria, prope finem: *Christus*, inquit, *quatenus homo, non alibi, quàm in cælo quærendus est.* Et ibidem: *Quia tamen corpus Christi finitum est, & cælo, vt loco continetur, necesse est à nobi tanto locorum interuallo distare, quant cælum abest à terra.*

42 Hinc duo colligimus. Vnum, catholicos merito confirmari posse ac debere in sua sententia, cùm in Concili Tridentino, sess. 13. can. 1. definiunt Christum in Eucharistia, *verè, realite & substantialiter* contineri. Nam etiam ab aduersarijs suffragium haben

Ip

ſi enim eaſdem particulas, *verè, realiter & ſubſtantialiter*, vi veritatis coacti dmittunt & vſurpant, vt iam oſtenum eſt. Alterum, Caluiniſtas in hoc uncto dubios & perplexos eſſe; quia unc cum Catholicis fatentur veram, ealem & ſubſtantialem Chriſti præentiã in Euchariſtia; nunc cum Suinglianis eandem negant ac reſpuunt. Deſinant eſſe dubij & perplexi. Nam Catholici habent ſuam doctrinam à Chriſto, qui planiſſimis verbis dixit, *Hoc eſt corpus meum*. Suinglius à nocturno Spiritu aliter perſuaſus eſt. Qui quidem Spiritus; *albus an ater fuerit*, ipſi Suinglio non conſtat. Nobis autem conſtat Chriſtum eſſe *lucem, viam, veritatem & vitam*.



VIII. QVÆSTIO.

Quomodo Caluinistæ reformarint ceremonias Sacramentorum?

43 INcipiam à ceremoniis baptiſmi. Ac primo, Caluiniſtæ reiiciunt Exorciſmum, & alias ceremonias, quas catholici adhibent in hoc Sacramento. Ratio ipſorum eſt, quia nullæ ceremoniæ vſurpandæ ſunt, niſi de quibus exſtat expreſſum mandatum in Euangelio: At nullum exſtat mandatum de ceremoniis, quas catholici vſurpant in baptiſmo: Ergo tales ceremoniæ nullo modo ſunt vſurpandæ. Hæc ratio fundatur in regula ſuperius aſsignata.

44 Igitur his ceremoniis relictis, Caluiniſtæ alias præſcribunt. Et quidem DD. Status in Synodo Vltraiectina præſcribũt has. .vt baptiſmus publicè conferatur in Eccleſia; quando fit concio, præſente populo. 2. vt in iis locis, vbi

vbi raro fit concio, designentur duo a-
ij dies per septimanam, quibus baptis-
nus conferri possit. 3. vt infantes, qui
propter infirmitatem ad Ecclesiam si-
ne periculo portari non possunt, domi
quocunque tempore baptizari liceat.
4. vt ipsimet parentes offerant suos
nfantes ad Baptismum, & pro iis re-
spondeant. 5. vt nomina infantium
baptizatorum, & similiter parentum,
ac præterea tempus accepti Baptismi
ab Æditvo in quodam Registro con-
signentur.

At hi boni viri, quod pace ipsorum 45
dixerim, parum sui memores sunt. Pri-
mo, quia violant Regulam à se assigna-
tam, & faciunt contra iuramentum ac
obligationem, qua se obstrinxerunt.
Nam, vt supra visum est, obstrinxerunt
se in forma iuramenti & obligationis,
quod in sua Prouincia, non aliam ve-
lint amplecti & sequi Regulam, Nor-
mam, & mensuram cultus diuini & ce-
remoniarum Ecclesiasticarum, quàm
solum verbum Dei scriptum. At in
verbo Dei scripto non habetur, quod

infantes debeant publicè baptizari in Ecclesia, quando fit concio; aut quod in iis locis, vbi raro fit concio, debeant assignari duo dies, quibus baptizentur; aut quod parentes debeant eos portare ad baptismum, &c. Ergo DD. Status non præstant suum iuramentũ.

46 Secundo, repugnant etiam Caluino, qui tametsi aliqua eorum probet, quæ à DD. Statibus præscripta sunt, non tamen omnia. Non enim permittit, vt infantes domi, seu priuatim baptizentur, etiamsi adsit periculum vitæ. Vult potius omitti baptismum, & infantes sine baptismo decedere. Sic enim scribit Epist. 185. *Fas nõ est, administrare baptismũ, nisi in cætu fideliũ.* Et paulo post; *Si. n. infans clam baptizetur, & nullis adhibitis testibus, illud neq; respondet ordini à Domino posito, neq; Apostolorũ exemplo.* Et Epist. 302. *Infantes non baptizamus, nisi pro publica concione, quia absurdũ videtur, vt solennis illa receptio paucos tanti habeat testes.* Et epist. 326. *Adulterinum ergo baptismum censemus, qui administratus est à priuato homine.* Et lib. 4. instit

cap

cap. 15. §. 20. sic obiicit; *At periculum est, ne is, qui ægrotat, si absq; Baptismo decesserit, regenerationis gratia priuetur.* Et mox respondet; *Minimè vero. Infantes nostros, antequam nascantur, se adoptare in suos pronunciat Deus.*

Tertio, repugnant Augustino & aliis antiquis Patribus, qui Exorcismũ & alias Catholicorum ceremonias approbarunt. Sic enim scribit Augustinus in lib. de Ecclesiasticis Dogmatib⁹ cap. 31. *Illud etiam, quod circa baptizandos in vniuerso mundo Sancta Ecclesia vniformiter agit, non otioso contemplamur intuitu. Cùm, siue paruuli, siue iuuenes, ad regenerationis veniunt Sacramentum, non prius fontem vitæ adeant, quàm Exorcismis & exsufflationibus Clericorum, spiritus ab eis immundus abigatur: vt tunc verè appareat, quomodo Princeps huius mundi mittatur foras, & quomodo prius alligetur fortis, & deinceps vasa eius diripiantur, in possessionem translata victoris, qui captiuam ducit captiuitatem & dat dona hominibus.* Et lib. 2. de gratia Christi, & peccato originali, contra 47

Pelagium,

Pelagium, cap. 40. *Ipsa Sanctæ Ecclesiæ Sacramenta satis indicant, paruulos à partu etiam recentissimos, per gratiam Christi de Diaboli seruitio liberari. Excepto enim, quod in peccatorum remissionem, non fallaci, sed fideli mysterio baptizantur, etiam prius exorcizatur in eis, & exsufflatur potestas contraria, cui etiam verbis eorum, à quibus portantur, sese renunciare respondent.* Et lib. 2. de nuptiis & concupiscentiis cap. 18. *In Ecclesia toto orbe diffusa, vbiq; omnes baptizandi infantuli non ob aliud exsufflantur, nisi vt ab eis Princeps mundi mittatur foras.* Et infra, cap. 29. *Antiquissima Ecclesiæ Traditione, exorcizantur & exsufflantur paruuli, vt in regnum Christi à potestate tenebrarũ transferantur. Nos paratiores sumus cum Ecclesia Christi in huius fidei antiquitate firmata, qualibet maledicta & contumelias perpeti, quàm Pelagiani cuiuslibet eloquij prædicatione laudari.* Similia habent alij Patres.

48 Venio ad ceremonias Sacramenti Eucharistiæ. Iidem DD. Status in Synodo Vltraiectina, præscribunt tria puncta

iuncta circa vsum Eucharistiæ, his verbis. 1. *Cœna Domini, iuxta institutionem Christi, saltem quater per annum in vrbibus, nempe die Natiuitatis Christi, Paschatis, Pentecostes, & semel in mense Septembri celebrabitur. In pagis verò, saltem bis, in Natali scilicet & Paschate. 2. Auditores serio ad illam inuitabuntur, vtq́ue sese bene probent, admonebuntur: & qui omnium primùm ad mensam Domini sunt accessuri, alicui suorum Prædicantium, cui confessionem fidei suæ edent, sese insinuabunt. 3. Qui veniunt ex locis peregrinis, cupientes de mensa Domini participare, ante omnia testimoniales prioris conuersationis suæ litteras Prædicantibus locorum, vbi admitti petunt, exhibebunt.*

Etiam hic parum sui memores sunt 49
DD. Reformatores. Violant iterum Regulam à se assignatam, & contra iuramentum ac obligationem suam, præscribunt ordinationes, quæ expresse in Scriptura non habentur. Vbi enim in Euangelio scriptum est, quod cœna Domini, singulis annis quater in vrbibus, & bis in pagis celebrari debeat?

beat? Aut ex qua parte Euangelij demonſtrari poteſt, Ruſticos ad hoc Sacramentum rarius, quàm ciues obligari? An non legerunt apud Apoſtolum, Rom. 10. 12. *Non eſt diſtinctio Iudæi & Græci: Nam idem Dominus omniũ, diues in omnes, qui inuocant illũ?* Cur ergo introducunt diſtinctionẽ ruſticorum & ciuiũ? Rurſus, ubi in Euangelio ſcriptũ eſt, quod fideles debeant ſe inſinuare Prædicanti, & fidem ſuam coram illo profiteri? aut, quod peregrini debeant prioris ſuæ conuerſationis litteras teſtimoniales exhibere? Nuſquam.

50 Si DD. Status volebant ex ſola Scriptura Reformationem inſtituere, cur non præſcripſerunt ſuis Prædicantibus ac ſubditis; vt ea ſeruarẽt ad amuſſim, quæ in Scripturâ expreſſa ſunt? Ibi legimus 1. Chriſtum lauiſſe pedes Apoſtolorum, & ſic Euchariſtiam illis diſtribuiſſe. 2. Monuiſſe Apoſtolos, vt ipſi deinceps idem facerent. *Si ego,* inquit, *laui pedes veſtros, & vos debetis alter alterius pedes lauare.* 3. Non ſolum alios Apoſtolos, ſed etiam Iudam prodi-

proditorem ad hoc myſterium fuiſſe admiſſum. 4. Hæc omnia veſperi poſt cœnam legalem contigiſſe. Cur hæc negliguntur à Reformatoribus? Cur mane, & non potius veſperi, ſumunt Euchariſtiam? Cur illotis pedibus accedunt? Cur non promiſcuè bonos & malos admittunt? Nec eſt, quod viciſſim hæc nobis obiiciant. Non obſtrinximus nos iuramento ad nudam ſolius Scripturæ litteram. Etiam Traditio & authoritas Eccleſiæ apud nos valet. Illam ſequimur: Ex illà, Scripturæ ſenſum ac mentem accipimus.

Relinquamus Scripturam. Cur 51
ſaltem DD. Status Caluinum ſuum non audiunt? Is in libello de formula Sacramentorum adminiſtrandorum, ponit etiam has duas ordinationes. 1. *Vt Miniſtri verbi, panem; Seniores vero calicem populo diſtribuant.* 2. *Vt canatur pſalmus aliquis, aut locus Scripturæ, rei, quæ Sacramento deſignatur, congruens atque conueniens, clara & magna voce recitetur.* Cur has non præ-

ſcribunt

scribunt & vsurpant Reformatores Vltraiectini? An ideo, quia in Euangelio præscriptæ non sunt? & quia iuramento se obstrinxerũt, nihil, nisi quod in Euangelio expressum est, se præscripturos? Sed iam pridem, violato hoc iuramento, transgessores sunt.

52 Vnum hic occurrit admiratione dignum. Caluinus, tametsi duo tantum, vel vt summum tria sacramenta agnoscat, Baptismum, cœnam & ordinationem; tamen cùm agit de ceremoniis & ritibus, quibus Sacramenta administranda sunt, simul agit de ritu, quo matrimonium celebrari debet. Quorsum hoc, si matrimonium Sacramentum non est? Tria autem præscribit, quæ seruari vult. 1. *vt palam in Ecclesia, tribus diebus dominicis continuis publicetur matrimonium*, antequam contrahatur. 2. vt post trinam publicationẽ, *in exorsu concionis, sponsus ac sponsa sistant se in Ecclesia.* 3. *vt Minister publicus initium dicendi sic faciat; Auxilium nostrũ in nomine Domini, qui fecit cælum & terram, Amen &c.* Quid his opus est, si matrimoni-

rimonium, non ſacramentum, ſed
ontractus tantum ciuilis eſt? Certè,
ontractus merè ciuiles ad curiam po-
ius, quàm ad Eccleſiam pertinent: Et
ſæculari Magiſtratu, non à Miniſtro
erbi Dei, promulgandi & confirman-
li ſunt. Sed latet myſterium. Nam ad
niniſtros verbi ſpectat, Euangelium
Chriſti prædicare. Euangelium au-
em Chriſti incipit à matrimonio &
generatione. Sic enim legimus, *A-
raham genuit Iſaac: Iſaac autem genuit
acob. &c.*

IX. QVÆSTIO.

Quomodo Caluiniſtæ reformarint miniſtros Eccleſiæ?

TRibus potiſſimum modis. 1. tol- 53
lendo ordinem & hierarchiã Ec-
cleſiaſticam, quæ viget apud Catholi-
cos inter miniſtros Eccleſiæ. 2. libe-
rando eos à cælibatu, & vxores conce-
dendo. 3. nouas leges Eccleſiaſticas
præſcribendo. De ſingulis dicam ali-
quid.

54 Primo igitur Caluiniſtæ in ſua Reformatione, ſuſtulerunt ordinem & hierarchiam Eccleſiaſticam, quæ apud nos eſt. Hæc autem in eo conſiſtit, vt ſupremus omnium ſit Pontifex: hunc proximè ſequantur Epiſcopi: Epiſcopis inferiores ſint Preſbyteri; Presbyteris Diaconi; Diaconis Subdiaconi, & ſic deinceps. Hanc hierarchiam ex parte retinent Caluiniſtæ in Anglia, in gratiam ſui Regis: extra Angliam, penitus reiiciunt. Quo nomine malè audiunt ab eodem Rege, qui in Monitoria Præfatione ad Imperatorem, Reges & Principes, de hac re ita ſcribit: *Quo ſtudio in Epiſcoporum & Eccleſiaſticæ Hierarchiæ defenſionem ſemper incubui, eodem in confuſam illam Anarchiam & parilitatem Puritanorum inuectus ſum.* Et infra; *Mihi præcipuus labor fuit, deiectos Epiſcopos reſtituere, & Puritanorum Anarchiam expugnare.* Et rationem addit, quia cum in cæteris rebus ordo quidam ac diſpoſitio ſit, etiam in Eccleſia eſſe, neceſſe eſt.

Secun

Secundo, liberarunt Miniſtros à 55
ælibatu, & ſingulari priuilegio cum
llis diſpenſarunt, vt poſſint vxores
lucere. Quæ quidem diſpenſatio
ortitur apud illos effectum. Nam o-
nnes paſſim, tam Superintendentes,
quàm ſimplices Prædicantes, vxori-
us aſſociati ſunt. Huic diſpenſatio-
ii occaſionem dedit Lutherus, de quo
raſmus in Epiſtola ad Danielem
Mauchium Vlmanum, ita ſcribit;
*Montini lepidiſſimis litteris, neſcio, an
vacet nunc reſpondere. Nunciabis illi
em lætam. Lutherus, quod fælix fau-
tumq; ſit, depoſito Philoſophi pallio, duxit
vxorem, ex clara familia Borna, puellam
leganti forma, natam annos 26. ſed in-
lotatam, & quæ pridem deſierat eſſe veſta-
is. Atq; vt ſcias, auſpicatas fuiſſe nuptias,
auculis diebus poſt decantatum hymenæ-
um, noua nupta peperit.* Huic affine eſt, quod
ſcribit Iuſtus Baronius in ſuo opere de
Præſcriptionibus; *Lutherus*, inquit, *he-
ri Monachus, hodie ſponſus, cras maritus,
perendie pater.* Ab eo tempore, omnes
Miniſtri, apud Lutheranos & Cal-

 uiniſtas,

uiniſtas, ſponſi, mariti & patres eſſe ceperunt. Et tametſi dicant ſe Euangelicos, & ſpiritu Chriſti afflatos eſſe, tamen ita procliues ſunt ad carnis voluptates, quaſi ſpiritus Chriſti nihil aliud ſit, quàm ſpiritus carnis. Quam rem vehementer admiratur idem Eraſmus in Epiſtola ad fratres inferioris Germaniæ, cùm ait; *Quis non iure admiretur hos nouos Euangeliſtas non poſſe viuere ſine vxoribus?* Et infra; *Quæ, malum, eſt iſta tanta ſalacitas? Vnde tanta carnis rebellio in iis, qui ſe iactant agi ſpiritu Chriſti?*

56 Quanquam, ſi ipſis Prædicantibus credendum eſt, aliquo modo excuſandi ſunt. Aiunt enim ſe vxores accipere non ſolum eo fine, vt laſciuiæ & libidini ſatisfaciant, (qui tamen præcipuus eſt) ſed etiam, vt in adminiſtrandis Eccleſiæ Sacramentis habeant aliquid ſubſidij à Prædicantiſſis, ne ſi ſoli ſint, oneri ſuccumbant. Huius rei luculenta exſtant exempla. Vnum referam, quod hoc Anno 1613. contigit in Paſchate, & à viro fide digno, Conſtan-

tiâ

â ad nos perſcriptum eſt, his verbis; *Abeſt hinc horis quinque Oppidum in eluetia, ubi pauci Catholici, hæretici erò plurimi. Hos cùm vellet in feſto aſchatis ſuam cœnam ſumere Prædicans, romulgauit publicè, præmittendam eſſe b omnibus confeſſionem, quod hactenus onfuit in vſu; ita tamen, vt non numos, more Papiſtarum, ſed oua ſecum rrent. Venerunt illi diligenter: ſed um tantæ multitudini confitentium ſimul, & oua offerentium ſatisfacere on poſſet, iubet adeſſe, & venire in artem laboris Prædicantiſſam. Venit la, & confitentium peccata excepit, & oorũ oblationes. Verùm & huic labor cùm ideretur nimius, ancillam vocat, quæ ſum pariter operam, fideliter præſtitit retro ltare.* Iam vide, quàm huic Prædicantī eceſſaria fuerit, nõ modo Prædicanſſa, ſed etiam ancilla in tam ſacro oere peragendo. Quod ſi anno ſequẽi, pro ſingulis ouis ſingulæ gallinæ à onfitentibus exigerentur (iuxta illud, *Ibunt de virtute in virtutem)* non ufficeret hic Ternarius, ſed etiam filij

& filiæ illius Triadis in partem laboris vocandi essent.

57 . Venio ad leges Ecclesiasticas, quæ à Reformatoribus circa Ministrorum vocationem & officium constitutæ sunt. Et quidem DD. Status in Synodo Vltraiectina, præter alias, quæ plurimæ sunt, etiam has condiderunt. 1. vt nullus eligatur Minister verbi, ante expletum 25. ætatis annum, nisi habeat dispensationem à DD. Statibus. 2. vt non admittatur ad officium Ministerij, nisi prius examinatus ab iisdem Statibus. 3. vt præstet iuramentum, quod velit solam Scripturam sequi, & politiæ subiectus esse. 4. vt in officij sui introitu stipuletur, se omnes Ecclesiasticas ordinationes, quæ à DD. Statibus factæ sunt, gnauiter seruaturum. 5. vt in concione abstineat à quibusdam subtilioribus materiis. 6. vt post prandium explicet Catechismum Heidelbergensem. 7. vt omnes controuersiæ, quæ à Prædicantibus aut Superintendentibus dirimi non possunt, ad DD. Sta-

D. Status deſerantur. Hæ leges ſeor-
m examinandæ ſunt.
Igitur Prima lex eſt, vt nullus eli- 58
atur Miniſter Verbi ante expletum
5. ætatis annum, niſi graui vrgente
eceſſitate, & cum diſpenſatione DD.
tatuum. (cap. 1. de vocatione Prædi-
antium, §. 21.) Hanc legem, quod
aldè mirum eſt, videntur DD. Status
eſumpſiſſe ex Concilio Tridentino,
eſſ. 23. cap. 12. de Reformatione, vbi
c legimus; *Nullus in poſterum ad preſ-
yteratus ordinem, ante 25. ætatis ſuæ an-
um promoueatur.* Magis mirũ eſt, DD.
tatus reſeruare ſibi poteſtatẽ diſpen-
andi in hac ætate. Vel .n. hæc ætas iure
iuino, vel tantum humano conſtitu-
a eſt. Si diuino, quomodo DD. Status
oſſunt in eo diſpenſare? Si tantũ hu-
nano, quid opꝰ eſt diſpenſatione? præ-
ertim cùm DD. Status non ſemel pro-
eſſi ſint, ſe non admittere vllũ ius aut
onſtitutionẽ humanam, nec aliam in
Reformatione ſequi velle regulã, quã
ſolum verbum Dei. Si ergo in verbo
Dei non præſcribitur ætas 25. annorũ,

cur eam vrgent DD. Status? Si autem præſcribitur, cur in ea diſpenſant?

59 Secunda lex eſt, vt nullus admittatur ad officium Miniſterij, niſi prius examinatus à DD. Statibus. (cap. 1. §. 7. & ſequentibus) Vbi etiam determinantur puncta, in quibus debeat fieri examen. Sunt autem hæc. 1. De Deo, eſſentia diuina, & attributis diuinis. 2. De Scriptura, eiuſq; perfectione, perſpicuitate, authoritate & certitudine. 3. De mundi creatione & gubernatione. 4. De peccato; eiuſque origine, & efficacia. 5. De lege & Euangelio, nec non vtriuſque diſcrimine & vſu. 6. De Chriſti perſona, officio, & beneficiis. 7. De fide & pœnitentia. 8. De iuſtificatione. 9. De obedientia fidei, charitate, & bonis operibus, & eorum meritis. 10. de Eccleſia. 11. De officiis & miniſterio à Chriſto in eadem inſtituto. 12. De adminiſtratione Euangelij. 13. De Baptiſmo & cœna. Ad hæc puncta debet is, qui examini ſubiicitur, *ex claris Scripturæ teſtimoniis* reſpondere, & ſuam

iam responsionem confirmare, & adersariorum obiectiones diluere.

Ex hac lege, duo colligimus. Vnum 60
st. DD. Status vel eximiè doctos & exrcitatos esse oportere, qui in his subilissimis & difficillimis materiis posint præesse examini, & solidè iudicae, quid rectè aut perperam responsum it: vel certè non satis prudentes, qui rrogent sibi officium exáminandi in is rebus, quas ipsi non intelligunt. Et quomodo intelligant, si verum est, quod audio, plerosque eorum, vel in mercatura, vel in re nautica, vel in coquēda cereuisia potius, quam in scholis, ætatem triuisse. Alterum est, aut frustra hoc examen institui, aut vix vllum admitti posse ad ministerium. Nam quotus quisque est inter Prædicantes, qui supradicta puncta *ex claris Scripturæ testimoniis* explicare, confirmare ac tueri possit? Rara auis in terris. Vel ergo paucissimi admittuntur ad ministerium: vel si promiscuè admittuntur, quid isto examine opus est?

Addo, multa esse puncta ex iis, quæ 61

posita sunt, in quibus inter se pugnant Caluinistæ. Ex quo alterutrum sequi necesse est, vel eiusmodi puncta non posse *ex claris scripturæ testimoniis* confirmari; vel certè Caluinistas non acquiescere claris Scripturæ testimonijs. Si prius datur, cur DD. Status tam imprudenter agunt, vt velint ea confirmari ex claris Scripturæ testimonijs, quæ ex ijs confirmari non possunt? Si posterius, cur Caluinistæ tam pertinaces sunt, vt claris Scripturæ testimonijs non acquiescant? cur in tot sectas distracti sunt? cur aliud Arminiani, aliud Gummaristæ sentiunt? Cur pleriq; opponunt se Vorstio? Cur alij Piscatorem, alij Venatorem insectantur? Sanè DD. Status, qui volunt ad se deferri controuersias de fide & religione, deberent componere hæc dissidia, & mandare singulis ac omnibus, vt vbi clara Scripturæ testimonia suppetunt, simpliciter acquiescant.

62 Tertia lex est, vt is, qui ad ministerium examinatus est, præstet iuramentũ, quod

uod velit ſolam Scripturam ſequi, (c.
. §. 17.) Non ſatis intelligo, quid ve-
nt DD. Status. Nam & ipſi iurant, ſe
ihil velle ordinare, niſi ex verbo Dei
cripto; & cogunt alios iurare, nihil
octuros, niſi ex verbo Dei ſcripto. At
bi in verbo Dei ſcriptum eſt, quod
nagiſtratus politicus debeat exigere
uiuſmodi iuramentum à miniſtris
cclesiæ? Nuſquam. Vbi ſcriptum eſt,
uod miniſtri debeant huiuſmodi iu-
amentum præſtare? Nuſquam. Con-
rarium inuenio apud Apoſtolum, 2.
Theſſ. 2. 14. *Tenete Traditiones, quas di-
diciſtis*, & non tantùm verbum ſcriptũ.
Deniquevbi ſcriptum eſt, quod liceat
nulta iuramento promittere, & tamẽ
ihil eorum præſtare, quæ promiſeris?
Nuſquã, niſi in practica Caluiniſtarũ.

Accedit, legem hanc contrariam 63
ſſe legi ſextæ. Nam in lege ſexta vo-
unt DD. Status, vt miniſtri Eccleſiæ
oſt prandium explicent catechiſ-
mum Heidelbergenſem. At in hac le-
ge decernunt, vt ſolam Scripturam do-
ceant ac ſequantur. Hæc autem duo
non co-

non cohærent. Nam multa ſunt in catechiſmo Heidelbergenſi, quæ non ſunt in Scriptura. Si ergo ſolam Scripturam docere debent, non poſſunt catechiſmum Heidelbergenſem explicare. Aut ſi hunc etiam explicant, certè ſolam Scripturam non docent.

64 Quarta lex eſt, vt Miniſter in officij ſui introitu ſtipuletur, ſe omnes Eccleſiaſticas ordinationes, quæ à DD. Statibus factæ ſunt, gnauiter ſeruaturum. (cap. 1. §. 16. & cap. 9. §. 3.) Hæc lex deſtruit omnia ferè, quæ hactenus ædificata ſunt. Ac primo deſtruit Regulam, quæ in Reformatione ſeruanda eſt. Nam in illa Regula obſtringũt ſe DD. Status, *in forma iuramenti & obligationis, quod in ſua prouincia non aliam velint amplecti & ſequi doctrinam, regulam, mẽſuram, & amuſſim fidei ac morum, quàm ſolum verbum Dei, quod in libris Veteris ac Noui Teſtamenti expreſſum eſt.* At ordinationes eccleſiaſticæ DD. Statutum, non ſunt verbum Dei, expreſſum in libris Veteris ac Noui Teſtamenti: Ergo, ſi DD. Status velint has ordinationes

ones seruari, faciunt contra suum iu-
umentum & obligationem. In eadem
.egula dicit Caluinus, *Deum non modo*
ritum habere, quidquid colēdi sui studio,
ræter mandatum suum suscipimus, sed pa-
im quoque abominari. At hæ ordinatio-
es Batauicæ sunt præter mandatum
)ei: Ergo Deus non modo irritas ha-
et, sed etiam palam abominatur. Ite-
um dicit Caluinus, *Respuere piis omni-*
us fas esse, quidquid ad Christi institutio-
em addere ausi sunt homines. At Bataui,
homines, sine dubio) ausi sunt ad
Christi institutionem addere nouas
rdinationes ecclesiasticas: Ergo piis
mnibus fas est, eas respuere. Quomo-
lo ergo coguntur iurare miseri Prædi-
antes, se eas gnauiter seruaturos?
Quinta lex est, vt ministri in con- 65
ionibus abstineant à quibusdam ma-
eriis: Et nominatim, vt nihil dicant,
x quo sequi possit, Deum quenquam ad
ondemnationem creasse, vel ad peccan-
lum cogere; vel ad salutem vocare, cui eam
bsolutè decreuerit nō dare; vel quicquam
facere, quod in iniustitiæ speciem habeat. (ca.
2. §. 4.)

2.§. 4.) Hic DD. Status reformant suam, id est, Caluinianam Ecclesiam, Nam Caluinus docuit hæc puncta. 1. quod Deus quosdam homines prædestinauerit & creauerit ad æternam cõdemnationem, sine vlla ipsorum culpa. 2. quod sit author peccati, & quotidie impellat homines ad peccandum. 3. quod aliquos externo signo vocet ad salutem, quos tamẽ non vult saluos esse, sed perire. Hæc & similia docuit Caluinus, vt infra, Titulo quarto, ostẽdam. Igitur Caluini doctrina, iuxta hanc legem, non debet amplius à Ministris Caluinianis pro concione promulgari. Est enim falsa & impia. Vtinam DD. Status vbique saperent, vt hic sapiunt.

66 Sexta lex est, vt ministri diebus dominicis post prandium explicent catechismum Heidelbergensem, in ijs locis, vbi ea consuetudo iam inualuit. (cap.2.§.6.) Hæc lex iam ante refutata est, quia repugnat legi tertiæ, in qua præcipitur, vt ministri iurent, se in sua doctrina & concione, non aliud, quàm solam

olam Scripturam ſecuturos. Niſi id orte ſic accipiendum ſit, quod ante randium, quando ſobrij ſunt debent explicare ſolam Scripturam: poſt randium, quando lautè conuiuati, atechiſmum Heidelbergenſem. Non ideo alium modum conciliandi iſtas eges. Nam certum eſt, multa haberi in atechiſmo, quę non habentur in Scriptura.

Septima lex eſt, vt omnes contro- 67
uerſiæ de fide & religione, quæ à Prædicantibus & Superintendentibus dirimi non poſſunt, deferantur ad DD. Status, & eorum iudicio dirimantur, cap. 12. §. 20. & 21.) Et vt hoc commodius fiat, volunt DD. Status, *vt Biblia ſemper in Synodis ad manus ſint, vt omnes deliberationes, & reſolutiones ſecundum ea dirigantur.* (cap. 11. §. 16.) Hæc lex omnium ineptiſſima eſt. 1. quia homines laicos, quales ſunt DD. Status, conſtituit ſupremos Iudices controuerſiarum fidei. 2. quia Prędicantes & Superintendentes, ſecundum hanc legē, debent eſſe ſubiecti Laicis in controuer-

trouerſiis fidei: Et conſequenter Paſtores debent eſſe ſubiecti ouibus, Epiſcopi ſubditis, Doctores diſcipulis. 3. Hęc lex deſtruit ſecundam. Nam in ſecunda decernitur, vt nullus admittatur ad officium miniſterij, niſi, præmiſſo examine, ex claris Scripturæ teſtimoniis reſponderit ad omnia interrogata: At ſi omnes miniſtri quotquot poſt examen ad miniſterium admiſſi ſunt, id præſtiterunt, iam nulla poteſt eſſe inter eos controuerſia. Nam omnes controuerſiæ ex claris Scripturæ teſtimoniis ſublatæ ſunt. Aut, ſi adhuc aliquæ reſtant, quæ à miniſtris dirimi non poſſunt, iam miniſtri non ſunt legitimè examinati, ac proinde à miniſterio repellendi eſſent. Denique, ſi aliquæ ſunt controuerſiæ, quæ ab ipſis dirimi non poſſunt, quomodo dirimi poterunt à militibus, mercatoribus, nautis & cereuiſiæ coctoribus, qui nomine DD. Statuum intelliguntur? Aut quomodo verum erit, quod Miniſtri & Prædicantes iactare ſolent, Scripturam eſſe facilem, & ab omnibus intelligi

gi poſſe? quomodo verum erit, Cal-
iniſtas eſſe θεοδιδάκτȣς ? id eſt, im-
nediatè à Deo doceri, & non ab ho-
ninibus?

Sed, vt hæc omnia diſſimulem, non 68
ideo, quis effectus ſit huius legis.
Nam tantum abeſt, vt per hanc legem
opiantur controuerſiæ in Hollandia,
quæ inter Prædicantes pridem excita-
ę ſunt, vt etiam nouæ quotidie accu-
nulentur. Nullus apud illos litium fi-
nis eſt. Quotidie volitant libelli, qui-
bus ſe mutuo lacerant Vorſtiani, Ar-
niniani, Gummariſtæ, Venatoriani,
Bertiani. Si viget lex, cur Scriptores
ii non rediguntur ad concordiam? Si
non viget, vt quid etiam chartam oc-
cupat?

Laudo nihilominus ſtudium & in- 69
duſtriam DD. Statuum, qui per ſuas
eges & ordinationes hoc efficere co-
nati ſunt, vt Miniſtri & Prædicantes,
qui hactenus apud ſuos, mortalium o-
mnium viliſsimi & abiectiſsimi habiti
ſunt, deinceps aliquo ſaltem loco ha-
beantur, ſi non ſummo. Quanquam

difficile erit hoc obtinere. Nam ab initio Reformationis notatum est, tria potissimum genera ad ministerium fuisse admissa. 1. Monachos libidinosos & apostatas. 2. circumforaneos, sartores, coriarios. 3. qui aliquâ publicâ infamiâ notati erant. Per hos, si Dijs placet, Ecclesię Reformatio inchoata est. Quis horum velit esse successor, nisi qui simillimus sit? Plura de hac re dixi in Examine concordiæ Anglicanæ. Hoc solum nunc addo, plerisque illorum accommodari posse, quod de vno per anagrammatissimum iocosè scriptum est; *Nomine quem signas, IN RESTIM vade Minister.*

X. QVÆSTIO.

Quomodo Caluinistæ reformarint Templa & Monasteria?

70 TEmplorum & Monasteriorum reformatio, primum à Lutherani inchoa

ichoata, deinde à Caluiniſtis perfe-
ca eſt. Sunt autem multi effectus hu-
ius Reformationis. 1. quorundam Tē-
plorum ac Monaſteriorum euerſio. 2.
aiorum profanatio. 3. direptio bono-
rum eccleſiaſticorum. 4. inceſtæ nu-
ptiæ Monachorum & Monialium. 5.
ſupra per vim oblata monialibus. 6.
crucis Chriſti & aliarum imaginum
contemptus & eliminatio. 7. defrau-
datio pauperum & peregrinorum. 8.
egeſtas & punitio eorum, qui templa
& monaſteria expilarunt.

Scribit Nicolaus Sanderus lib. 1. de 71
ſchiſmate Anglicano, in ſola Anglia,
intra vnius anni ſpaciū (qui fuit annus
1535.) trecenta ſeptuaginta ſex Mo-
naſteria à nouis Reformatoribus, ſub
Henrico octauo, occupata & vaſtata
eſſe. Quam multa porro in Gallia per
Hugonotos, in Belgio per Geuſios, in
Germania per Albertum Brādeburgi-
ū, & in bello ruſticano, partim ferro,
partim incendio perierunt? Res nota
eſt. Alia non quidem euerſa, ſed ta-
men per ſummum ſacrilegium, vel in

horrea, vel in ſtabula equorum, vel in armamentaria, vel in profanas offici-cinas conuerſa & mutata ſunt. Cuiuſ-modi vidi non pauca.

72 Iam, quot theſauri Eccleſiæ direpti & exportati ſunt? De qua re audi San-derũ, qui loco citato ſic ſcribit; *Oppreſ-ſit hoc primo impetu Henricus, monaſteri[a] trecenta ſeptuaginta ſex; ex quorum ſpoli[is] ceſſerunt in fiſcum Regium, annui cenſu[s] ad centum & viginti millia aureorum[;] in ſupellectili verò boniſque mobilibus a[d] quadringenta ferè millia, præter ea, qu[æ] Miniſtri Regij ſibi quique rapuerant. E[x] quo coniici poteſt, quid triennio poſt acc[i]derit, cum vniuerſa ſimul monaſteria t[o]tius regni euertit.*

73 Quod Sanderus ſcribit de Anglia, hoc etiam in Germania & alibi factu[m] eſt, vt non modo fatentur, ſed etia[m] conqueruntur ipſi aduerſarij, præſe[r]tim Lutherus in cap. 49. geneſios, R[i]uius in lib. de conſcientia, Sarceri[us] in lib. de ratione conſeruandi vera[m] religionem, Hadrianus Sarauia in li[b.] de diuerſis gradibus miniſtrorum E[c]-

cleſi[æ]

cclesiæ. Hi omnes mirè conqueruntur, quod Principes sæculares diripiant, & aliguriant bona Ecclesiastica, & patiatur suos Prædicantes fame contabescere. Lutheri verba sunt hæc; *Nisi speresset spolium Ægypti, quod rapuimus lipæ, omnibus fame pereundum esset, &c. limur ergo de spoliis Ægypti, collectis sub ipatu; & hoc ipsum tamen, quod reliuum est, etiam diripitur à magistratu: boliantur Parochiæ, non aliter, ac si fame ecare nos velint, &c. Pharao Rex Ægypti nsurget in iudicio proximo, & condemnbit Principes & magistratus Germaiæ, propterea quod ille suos sacerdotes luit, aluit, & abstinuit à bonis eorum, &c. Nostri Principes rapiunt & compiunt omnia, quæ inueniunt in monasteis & Parochiis, &c.* Similia habent lij.

Et tamen, quæ Dei vindicta est, nilo ditiores facti sunt huiusmodi diretores, sed potius ad egestaté redacti, uod testantur ijdem authores. Nam Lutherus in colloquijs Symposiacis ic habet; *Experientiâ constat, eos qui* 74

in bona ecclesiastica inuolarunt, tandem ad mendicitatem redactos esse. Quod etiam declarát festiua similitudine. Nam idem ait illis contingere, quod aquilæ illi, quæ ex sacrificio, quod Ioui paratum erat, partem carnis assatæ furtim abripiens, simul quoque carbonem ignitum tulit, & in nidum intulit, ex quo natum incẽdium, non modo nidum, sed & pullos adhuc implumes absumpsit.

75 Et Sanderus loco citato; *Illud etiam non minus est memorabile, quod statim post has primas Monasteriorum rapinas, tam vehementer Henricus egere ceperit, vt octauo deinde mense nonnullas prouincias ad arma vsque compulerit, ob grauissimas nouorum tributorum exactiones. Sed multo magis id postea contigit, cum vniuersorum cænobiorum bona rapuisset, vt suo loco dicetur.* Nempe pag. 168. vbi sic pergit Sanderus; *Subsecutus est annus Domini 1544. & trigesimus sextus Henrici regni, quo ostendere voluit misericors & iustus Deus, quàm inuisæ sibi fuerint, & quàm ipsi Regi*

Rgi in hoc etiam mundo inutiles, omnes ie rapinæ, quas de Ecclesia Christi fecert. Cùm enim tot ac tanti monasteriorum in Anglia thesauri essent, vt eorm vel decima pars, etiam auarissimi Rgis mentem explere potuisset: tamen Ienricus, cùm thesauros vbique omnes, cm cruces argenteas, aureas, omniaque scra vasa, cùm altarium ornamenta, cùm mnem supellectilem penè mille monasriorum, cùm omnia prædia, fundos, uctus, iura & actiones in suam postatem redegisset; cùm præterea decias & annatas omnium beneficiorum r vniuersam Angliam exigeret; & deo, cum ipsum plumbum, ligna atque pides monasteriorum vbique venreret, ex eoque debuisset in æternum onia ciuibus suis tributa & vectiga a remisisse (id quod se facturum siulabat, vt ciues eo libentius in monaeriis euertendis, ipsius libidini assenm præberent) imo cum debuerit quounque Christiani orbis Rege, argeni præsertim & auri ditior exstitisse: amen adeo in contrarium ea res

ex Dei iustissima voluntate cessit, vt multo pauperior intra paucos annos post expilationem istam fuerit, quàm vnquam ante, aut ipse, aut maiores eius fuerunt. Quin ille solus, vt ex actis Regum Angliæ, annalibusque constat plura tributa & vectigalia ciuibus suis imposuit, quàm omnes simul Reges per quingentos ante annos fecerant, &c.

76 Nec solis direptoribus obfuit hæc direptio, sed etiã, quod maximè deplorandũ est, pauperibus & peregrinis fuit longè pernitiosissima. Multa. n. fuerũt monasteria, quæ iam exstincta sunt, in quibus pauperes & peregrini liberalẽ eleemosynã accipiebant, & aliquando hospitio etiã suscipiebãtur. Quid dico de pauperibus? Etiã Principes, Comites, Barones, Nobiles, si quando cũ apparatu curruũ & equorũ iter facerent, non raro ad Abbatias, vel prandẽdi vel cęnandi causâ, diuertebant, & magno charitatis affectu tractabãtur. Hęc omnis hospitalitas per nouos Reformatores in plerisq; locis, cũ magno multorũ dãno, sublata est. Possem id multis exẽplis demõstrare, nisi passim obuia essẽt.

Vnum

num adferam, quod à viro fide digno acepi. In Germania fuit Monasteriu Monialium, in quo pia consuetu- ne receptum erat, vt pauperes eleeosynam petituri, magna voce inclarent nomen, IESVS. Audito hoc omine, mox aderat, qui eleemosyam petenti largiretur. Accidit posta, cùm hoc ipsum Monasterium in rophanos vsus versum esset à Caluiistis, vt quidam pauperculus, memor ntiquę consuetudinis, occineret hoc omen, IESVS. Cui mox per fenestrā esponsum est; *Iesus non amplius hic haitat.* Verissimè dictum. Non habitat pud Caluinistas.

Quid dicam de incestis nuptiis Mo- 77
achorum & Monialium? quid de stupris per vim oblatis? Nam & hic nouæ Reformationis effectus est: sed pudendus. Si tamen pudor est in huiusmodi Reformatoribus, quales Lutherani & Caluinistæ sunt. In Anglia, vt testatur Sanderus, vno anno, plusquam decem millia monachorum & monialium ad sæculum redire compulsi sunt, & vo-

tum caſtitatis cũ inceſtis nuptiis permutare. Notum eſt, quid antea in Saxonia in hoc genere contigerit: quot currus Monialibus onuſti, ex diuerſis Monaſteriis, aurigante Luthero, Wittenbergam adducti ſint. Omitto cætera, quæ caſtæ aures non ferunt.

78 Illud extremæ impietatis eſt, quod nec ipſi Saluatoris cruci vel imagini à Reformatoribus parſum ſit. Alij verbis, alij factis in eam ſæuierunt. Audiamus verba. Beza in Colloquio Mompelgardenſi ſic habet; *Fateor me ex animo crucifixi imaginem deteſtari.* Paræus in cap. 1. Epiſtolę ad Romanos, dub. 18. *Idololatræ ſunt, qui imaginem Chriſti crucifixi in templis ad repræſentandum Chriſtum, & ad docendum rudiores de Chriſto, tuentur.* Carolſtadius apud Lutherum, tomo 2. Wittenberg. fol. 4. *Si crucifixi imaginem videris, exſpue in faciem eius.* Lutherus ipſe apud Gretſerum lib. 2. de Sancta Cruce, cap. 18. *Si miles eſſem, mihiq; in acie vel Sacerdos, vel vexillum cruce inſignitum, vel etiam ipſa crucifixi imago occurreret, non aliter me inde proriperem,*

perem, quam si ipse Cacodæmon tædis ar-entibus me insequeretur.

Veniamus ad facta. Refert Regi- 79
aldus lib. 2. Caluinoturcismi cap. 18.
aluinum prohibuisse, ne imago
hristi crucifixi è collo gestaretur.
btemperatum est. Non amplius
nago Christi, sed eius loco, au-
ea vel argentea Caluini imago gestari
epit. Qua de re monitus Caluinus à
nodestioribus, respondit; *Si quis hoc*
ectaculo offenditur, eruat sibi oculos; vel
beat cito, & suspendat se. Hoc leue. Diri-
ra sunt, quæ sequũtur. Scribit Petrus
Iansonins in Admonitione ad Ger-
nanos contra Caluinistas, nouos Re-
ormatores Varadini in Hungaria,
naginem crucifixi primo in aquas abie-
isse, exstractamq́; rotâ comminuisse, eo
nodo, quo latronibus brachia & crura, im-
ulsu rotæ confringuntur; his adiunctis
lasphemiis: Latro es, non Deus; Latronis
ibi præmia ferenda sunt.

In Anglia, sub Edouardo Rege (vt 80
cribit Sander⁹ lib. 2. de schismate An-
glicano) demoliti sunt imaginem Cru-
cifixi,

cifixi, *& in eius locum ſubrogarunt inſignia Regis Angliæ, nempe tres Leopardos, & tria lilia; hinc ſerpentis, inde canis pedibus expanſis ſuſtentata. Quod perinde erat, ac ſi dixiſſent, ſe non Chriſtum, cuius imaginem contumelioſè deiecerant, ſed Regem terrenum, cuius inſignia eodem loco erexerant, colere & adorare.*

81 In Galliâ, atrociora patrata ſunt, teſte Roſſæo, qui in libro de iuſta Reipub. in Regem authoritate, ſic ſcribit; *Aurangi in Prouincia, poſt ordinaria illa Caluiniani Euangeliſmi facinora, diſturbatas Eccleſias, euerſa Sanctorum monumenta, exuſta corpora, & inter alia patronum & primum Apoſtolum ſuum S. Eutropium, & huiuſmodi cætera, ad extremum ſcitè formatam Chriſti crucifixi imaginem templo educunt, funibuſq; alligatam imponunt aſino, & per omnes plateas & compita, perpetuis eam maledictis, & vnà continuis flagellis & verberibus afficientes circumducunt; & deinde in ignem proiiciunt.* Et ibidem; *In Diœceſi Carnotenſi, longè vltra hanc diritatem progreſſi ſunt, qui in Eccleſiam quandam, ubi Sacerdos diuinum illud*

lud Christianorum sacrificium perageàt, irrumpentes, proculcatâ suis pedibus icrâ hostiâ, & effuso sanguine, calice loco natulæ abutentes, & sacerdotem ad vriam ebibendam compellentes, mox eundem cum crucifixi Christi imagine altè colligarunt, & Christum cum Sacerdote plusimorum sclopetorum glandibus transfixerunt.

In Hollandia, nouum contumeliæ genus commenti sunt Geusij. Nam statuam Christi crucifixi, quæ in templo Gorcomensi visebatur, infami patibulo affixerunt, vt refertur in theatro crudelitatis hæreticorum, fol. 58. Plura videri possunt apud Iacobum Gretserum lib. 2. de Sancta Cruce, cap. 18. & alibi. 82

In hoc tamen genere, Lutherani Caluinistis moderatiores sunt. Tolerant illi sacras imagines, saltem aliquas in suis templis: Hi nullas penitus. Nullas, inquam, sacras: at profanas plurimas. Audio in quibusdam Caluinistarum Ecclesiis, pro columba, quæ Spiritum sanctum repræsentat, Bubonem 83

nem ſubſtitui: pro ſtatuis Apoſtolorũ, ſtatuas nobilium collocari: pro hiſtoria paſſionis Chriſti, ſyluas & venationes in parietibus depingi. Quę res valdè affligit ſubditos: adeo, vt illi etiam, qui hactenus fuerunt Lutherani, & nunc à ſuis Principibus ad Caluiniſmũ compelluntur; hac vnâ potiſſimum de causâ, vehementer à Caluiniſmo abhorreant, & eorum in templis cõmunionem ſubterfugiant. Referã, quod ante hos annos contigit. Non longè à Moguntia pagus eſt, vbi antea Lutherani, nunc Caluiniſtæ ſunt. Cùm fieret mutatio, nouus Prædicans à Caluiniano Principe ſubmiſſus eſt, qui ſublatis è templo imaginibus, nihil aliud, præter menſam & ſuggeſtum reliquit integrum. Tum ruſticos die dominica ad communionem venire iuſſit. Illi, quod pœnã metuerent, ſi non parerent, venerunt quidem cateruatim ad oſtium templi, ſed cùm nullus ante alios ingredi vellet, foris omnes ſubſtiterunt. Prædicans, qui ad menſam pane ac vino inſtructam eos exſpectabat, alta
voce

ꝑce hortatus eſt, vt accederent. Ne-
mo voluit. Nec tamen receſſit quiſ-
quam ab oſtio, ſed ſimul omnes, quaſi
attoniti & offenſi, perſiſtebant. Vidit
hoc quidam aulicus, qui accinctus
gladio, & grandi Moloſſo comitante,
per iſtac faciebat. Et propius acce-
dens, ſciſcitatus eſt à Ruſticis, quid
tergiuerſarentur in limine? Cur tem-
plum non ingrederentur? Cur à Præ-
dicante communionem non accipe-
rent? Reſponderunt illi, ſe hactenus
Lutheranos fuiſſe, nec poſſe bona cõ-
ſcientia Caluiniſticam cœnam man-
ducare. Tum ille: Nihil, inquit, peri-
culi eſt: Accedite; præibo vos exem-
plo: Quod me videtis facere, & vos fa-
cite. Et mox templum ingreſſus, ad
menſam acceſſit cum cane (ruſticis in-
terim ad oſtium exſpectantibus) & ar-
reptam è menſa buccellam panis, cani
deuorandam obiecit, & abceſſit. Hoc
ſpectaculo, offenſus eſt Prædicans; re-
creati Ruſtici: Ille murmurare; hi ri-
dere & cachinnos tollere. Narro rem,
vt ab ipſis ruſticis accepi.

Ex

84 Ex iis, quæ hactenus dicta sunt, facile constat, quid de huiusmodi Reformatoribus sentiendum sit. *Ex fructibus eorum*, inquit Christus, *cognoscetis eos.* Fructus eorum iam enumerati sunt: sed planè diuersi ab illorum fructibus, qui olim templa & Monasteria fundarunt. Horum fructus erant hi. 1. Pietas erga Deum. 2. quotidianus Dei cultus. 3. perpetua continentia & castitas. 4. studium abstinentiæ. 5. hospitalitas & largæ eleemosynæ. 6. doctrina cum sanctitate coniuncta. Hos fructus non tolerant noui Reformatores: Et tamen, quasi boni viri essent, externa quandam modestiæ speciem præ se ferunt. Quo in genere illud occurrit memorabile, quod initio Caluinismi fertur in Germania contigisse. Erant in conuiuio Illustres aliquot viri ac fœminæ. Quidam ex illis, calicem vini obtulit Capitaneo Caluiniano, ea conditione, vt porrectum vno haustu ebiberet. Hic statim excepit, se salua conscientia id facere non posse. Tum Matrona Catholica, quæ assidebat, subri-

den

ens; Bone Deus, inquit, mi cognate, tam angusta conscientia tibi nunc est, vnum calicem transmittere non possis, qui hactenus tot templa & Monasteria transmisisti sine scrupulo? aptissimè.

XI. QVÆSTIO.

Quomodo Caluinistæ reformarint festa?

INitio suæ Reformationis, sustulerunt omnia festa, præter diem Dominicum, vt impleretur, quod dictum est per Prophetam, Psal. 73. 8. *Dixerunt in corde suo cognatio eorum simul; Quiescere faciamus omnes dies festos Dei à terra.* Hoc fatetur Caluinus Epist. 128. ad Ministrum Burensem, his verbis; *Antequam vrbem hanc primo aduentu ingressus essem, abrogati erant dies festi omnes, præter dominicum. Farello & Vireto hoc vtile visum fuerat. Ego receptæ consuetudini libenter acquieui. Eandem quoq; rationem noua hæc Bernatium Prouincia* 85

secuta initio fuerat. Et alibi hortatur alios vt in eadẽ consuetudine persistãt. Nã epist. 51. ad Mompelgardenses ministros sic scribit; *In festis non recipiendis cuperẽ vos esse cõstantiores.* Et paulo post; *In Papatu magna celebritate Conceptionẽ & Assumptionem Virginis coluerũt. Quid habebit seruus Christi quod dicat, si suggestum conscenderit illis diebus, nisi vt eorum stultitiã rideat, q̃ tales ferias excogitarũt?*

86 Non diu durauit hæc Reformatio. Nã progressu temporis, alij præter diẽ dominicũ, noua festa instituerunt: alij vetera, q̃ semel repudiauerant, resumpserunt. Et quidem in Palatinatu, feria quarta cuiusq; hebdomadis, jam pridẽ sacra esse cepit. Occasio fuit hęc. Querebãtur famuli & ancillę, deteriori cõditione se esse apud Caluinistas, q̃ apud Catholicos: Hic multa esse festa, quib⁹ respirare liceat; ibi assiduo labore se opprimi: neq; tantillũ tẽporis permitti, quo vel laceras vestes reficere fas sit. Visa est legitima querela. Igitur à magistratu, feria quarta assignata ipsis est, qua ab herili opere aliquátulũ cessare possint.

possint, & consuendis aut reficiendis
vestibus operā dare. Quo etiam factū
est, vt hoc festum patrio sermone à
quibusdam vocetur, Das Flickfest.
In Hollandia, noua Cōstitutio à DD. 87
Statibus facta est, qua præter diem dominicū, septem festa, quæ nobis cum
ipsis communia sunt, permittuntur.
Verba Constitutionis sunt hæc; *Præter dominicā, quæ antiqua cōsuetudine, cultu diuino sacrari & sanctificari solet, nulla alia festa celebrabuntur, quàm dies prima & secunda Natiuitatis Domini, dies circuncisionis, feria sexta Parasceues tempore solum antemeridiano, dies secunda Paschatis & Pentecostes, ac deniq; dies Ascensionis Domini. Ad quæ festa populus, vt sese ad concionē paret ac recipiat, Dominica ꝓximè antecedente cōmonebitur, & interdicetur omnibus cauponibus & Tabernariis, ne durante prædicatione, hospitibus ꝓmant: aliis etiam, ne pila ludant, aut vllam insolentiam, qua cultus diuinus perturbari possit, exerceāt, sub certa pœna à nobis statuenda.*
In hac constitutione aliqua notanda sunt. Primum est, quod DD. Status, 88
nō aliter, quàm *antiqua cōsuetudine*, seu

Traditione Ecclésiæ probare possint, diem Dominicum diuino cultu celebrā-dum esse. Gaudeo, quod tandem agnoscant vim Traditionis, quam toties oppugnarunt. Sed doleo, quod iterum sui obliti sint. Obligarunt enim se sub forma iuramenti, quod non aliam regulam, normam & amussim sequi velint, quàm solam Scripturam. Nunc etiam consuetudinem & Traditionem Ecclesiæ sequuntur.

89 Alterum est, quod obligent suos subditos, vt præter Dominicā, colant ali septem festa, quę iam enumerata sun In quo sæpius peccant. 1. contra iuramentum à se præstitum. 2. contra consilium Caluini; *In festis non recipiend cuperem vos esse constantiores.* 3. contr consuetudinem Caluinistarū, cui Ca uinus *libenter acquieuit.* 4. contra reg iam Caluini; *Deus non modo irritum h bet, quidquid colendi sui studio, præter m datum suum suscipimus, sed palam qu abominatur.* 5. contra libertatem C uini & piorum omnium; *Respuere m & piis omnibus fas est, quidquid ad Chri instituti*

istitutionem addere ausi sunt homines.
isi forte DD. Status Catholicis in
oc puncto adhærere malint, quàm
aluino. Rectè. Vtinam etiam in aliis.
Tertium est, quod non velint alia 90
sta coli, præter illa septem assignata.
ixta quam regulam? Nimirum, *Sic*
olo, sic iubeo: sit pro ratione voluntas. A-
oqui, si liceat illa septem colere, cur
ia non liceat? Cur non festum Dedi-
ationis templi? Præsertim cum Chri-
us suo exemplo id approbauerit.
ur non festum Sanctissimæ Trinita-
s? Cur non Transfigurationis? Cur
on similia?
Quartum est, quod sub pœna à se 91
atuenda, prohibeant vsum hospitij
lusum pilæ, durante prædicatione.
uid ergo futurum est, si peregrini ad
ospitium diuertant, & propter vrgē-
em necessitatem non possint exspe-
are finem prædicationis? Adeóne
arbari & inhumani erunt Bataui, vt
iunos abire iubeant? Absit.
Quintum est, quod hæc constitutio 92
ontraria sit alteri constitutioni, quæ

proximè antecedit. Nam in proximè antecedenti capite, De Sacra cœna habetur hæc constitutio; *Cœna Domini, iuxta institutionem Christi, saltem quater per annum in vrbibus, nempe die Natiuitatis Christi, Paschatis, Pentecostes, & semel in mense Septembri celebrabitur*. Ergo in mense Septembri debet esse festum aliquod, distinctum ab illis septẽ, quæ in altera constitutione recensita sunt. Ergo præter illa septem adhuc vnum est, quod coli necesse sit.

XII. QVÆSTIO.

Quomodo Caluinistæ reformarint Ieiunia?

93 CIrca jeiunia eodem ferè modo, quo circa festa, ꝑgressi sunt. Nam primo sustulerunt omnia jeiunia, quæ à Catholicis seruari solent, præsertim jeiunium Quadragesimæ, quatuor temporum, vigiliarum, & abstinentiam à carnibus feria sexta & sabbato. Moti sunt hoc potissimũ fundamento, quod

quod jeiunia debeant esse libera, non coacta. Nam libertas Christiana (inquit Caluinus lib. 3. cap. 19. §. 2.) in eo consistit, *vt nulla rerum externarum, quæ per se sunt adiaphoræ, religione coram Deo teneamur, quin eas nunc vsurpare, nunc omittere indifferenter liceat.*

Hæc Reformatio carè stetit Caluinistis. Nam propter violatũ Quadragesimæ jeiunium, aliquot ipsorum millia perierunt. Historiam rei gestæ narrat Bredenbachius lib. 7. collationũ cap. 8. his verbis; *Anno 1575. in septimana sancta, milites comitis Ludouici à Nassau, contempta religione veteri, carnibus passim vescebantur, & immodica lætitia efferebãtur. Quocirca D. Philippus Olmenus, vir multæ experientiæ, magnæ pietatis, animi sagacis, Parochum id temporis agens in loco non valdè à castris militum istorum remoto, suos confortabat, vt sacrum Quadragesimæ tempus pergerent religiosè peragere: Illos quidem, diuinis humanisque sanctionibus contemptis, nunc strenuè compotassari, carnibus victitare & lætari, sed lugubre & funestũ Pascha habituros: Se verò,* 94

ac suos fausto ac fœlici Paschate gauisuros. Quod & factum. Nam Catholicis post expletos sanctæ Quadragesimæ labores, Paschalem solennitatem festiuis gaudiis celebrantibus, ecce subito feria quarta Paschæ, vniuersus ille Ludouici exercitus cum ipso Comite Ludouico, omnibusq́; Antesignanis, cæsus & interfectus est, paucissimis fugâ saluatis. Adhuc escæ erant in ore eorum (inquit Psalmista) & ira Dei ascendit super eos, & gladius Catholicorum deuorauit carniuoros. Hæc strages contigit in Ericeto Mokensi, vulgo, **auff der Mocker Häyden**/ & à multis authoribus in lucem edita est.

95 Forte hoc exemplo permoti sunt DD. Status Hollandiæ, vt in Synodo Vltraiectina, non quidem approbarent Catholicorum ieiunia, sed tamen vt noua instituerent. Nam in cap. de ieiuniorum & Rogationum diebus, sic decernunt; *Præter extraordinarios ieiuniorum & orationum dies, quos communes habemus cum vnitis Prouinciis; volumus vt deinceps semel ordinariè in anno, nempe post Pascha, vnum aut alterum*

..m generale ieiunium seruetur per hanc ..tam prouinciam, &c.

Ego tamen vehementer miror hoc 96
..sorum decretum. Nolunt seruari an..quum Ecclesiæ præceptum de ieiu..io; volunt suum nouum seruari. No..int cum catholicis in Quadragesima ..iunare; volunt soli ieiunare post pa..cha. Et cur præcisè post Pascha? Du..lex occurrit ratio. Vna, quia tunc ha..eri possunt reliquiæ seu fragmenta ..iscium, quæ ex catholicorum Qua..ragesima supersunt. Valdè enim re..reantur nostris reliquijs. Altera, quia, ..t iam dixi, post pascha cæsus est exer..itus Caluinistarum. Sicut ergo catho..ici ieiunant in Quadragesima in ho..orem mortis & passionis Christi; ita ..aluinistæ post pascha, in memoriam ..llius cladis, quam ab Hispanis passi ..unt.

Fundamentum illorum, quod initio 97
..llatum est, nihil euincit. Primo, quia ..n ipsos retorqueri potest. Nam si li..bera sunt ieiunia, cur nouo decreto ab ..psis imperantur? Deinde, non expe-

dit esse libera. Nam si essent, à paucis seruarentur. Hoc docet experientia apud Lutheranos & Caluinistas, qui libera esse volunt. Attexam, quid D. Pistorio contigerit. Habebat is parētem grandæuum in Hassia, quem optabat catholicum esse. Multis vtrinq; actum est. Tandem respondit senex, sibi omnia probari, quę apud catholicos sunt, hoc vno excepto, quod nimis seuerè imperent ieiunia. Hæc liberè, non coactè suscipi oportere. Cui filius: Mi pater, inquit, cum apud vos libera sint, quotusquisq; vestrum ea seruat? Quis liberè abstinet à carnibus, cum habere eas possit? De te loquar. Quoties obsecro, ab adolescentia tua ad hanc vsque ætatem, quæ iam decrepita est, liberè ieiunasti? Hic hæsit senex attonitus, & paulisper se colligens, *Nunquam, per Deum*, inquit. Germanicè, Niemal, bij Godt. Testimonium hoc verum est.

TERTIVS

TERTIVS TITVLVS.

θεοδίδακτοι.

Id est,

A Deo docti.

Caluinistæ vocant se θεοδιδά- 1
κτους, id est, à Deo doctos. Et
in ea re dicunt se esse simi-
les Apostolo scribenti ad
Galatas, *Neque enim ego ab homine acce-
pi illud, neq; didici, sed per reuelationem Ie-
su Christi.* Et de se interpretantur præ-
dictum esse per Isaiam Prophetam, ca.
54. 13. *Dabo vniuersos filios tuos doctos à
Domino.* Et per Ieremiam, cap. 31. 34.
*Non docebit vltra vir proximum suum. O-
mnes enim cognoscent me à minimo eorum
vsque ad maximum.* Quibus adiun-
gunt illud Ioan. 6. 45. *Erunt omnes do-
cibiles Dei.* Et 1. Ioan. 2. 27. *Non necesse
habetis, vt aliquis doceat vos: vnctio eius
docet vos de omnibus.*

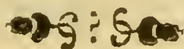
Hoc titulo defendunt omnia sua 2

facta;

facta: Et quidquid illis obijci poteſt, ſub prætextu huius tituli euaneſcit. Nam ſi dicas; Cur Caluiniſtæ recipiunt codicem Bibliorum, quem nos habemus? Reſpondent; Sic à Deo docti ſumus. Cur non recipiunt omnes Bibliorum partes, quas catholici recipiunt? Sic Deus inſpirauit. Cur verſionem, quam catholici ſequuntur, repudiant, & nouas quotidie moliuntur? Ex inſtinctu Spiritus ſancti id fit. Cur ſenſum Scripturæ, quem Patres ſecuti ſunt, ipſi non ſequuntur? Non ab hominibus, ſed à Deo illum accipimus. Et ſic deinceps.

3 Aiunt autem ſe à Deo doceri, per priuatum ſpiritum, id eſt, per internam teſtificationem Spiritus ſancti, qui vnicuiqae priuatim ſuggerit omnem veritatem. Hic autem priuatus Spiritus tria potiſſimum in ipſis operatur. Primo, facit eos certos de ſua iuſtitia, perſeuerantia, prædeſtinatione & vita æterna. Secundo, per eum norunt diſcernere, quæ Scripturæ ſint diuinæ & canonicæ, quæ non ſint. Vel, quod

uod idem est, quæ vox sit diuina, quæ
õ sit, iuxta illud Ioan. 10. 27. *Oues meæ
ocem meam audiunt.* Tertio, per eius
ıstinctum discunt verum sensum &
ıterpretationem Scripturæ: ac pro-
ıde possunt omnes controuersias fi-
ei ac religionis, quæ fundantur in
criptura, per veram Scripturæ inter-
retationem dirimere & componere.
Hæc omnia paucis examinanda sunt,
oc ordine. 1. qualis sit priuatus ille
piritus, quem Caluinistæ dicunt se
abere. 2. an per illum Spiritum certi
nt de præsenti sua iustitia, & de futura
erseuerantia & vita æterna. 3. an per
undem Spiritum norint discernere
nter Scripturas canonicas & non ca-
nonicas. 4. an per illum possint di-
rimere controuersias fidei
ac religionis.



I. QVÆ-

I. QVÆSTIO.

Qualis ſit Spiritus Caluiniſtarum?

4 HOc merito diſputari poteſt. Non enim fruſtra monet nos Apoſtolus, 1. Ioan. 4. 1. *Chariſſimi, nolite omni ſpiritui credere, ſed probate ſpiritus, ſi ex Deo ſint.* Cauſam addit, *quia multi pſeudoprophetæ exierunt in mundum.* Multi iactant ſe habere ſpiritum Dei, qui tamen agitantur ſpiritu vertiginis & mẽdacij. Igitur opus eſt diſcretione ſpirituum, quam non omnes habent. Habuerunt illam Apoſtoli & Prophetæ, qui ſciebant ſe ſcribere, dictante Spiritu ſancto, quæ ſcribebant. Habuit Lutherus, qui ſciebat à Diabolo ſuggeri ſibi argumenta cõtra ſacrificium Miſſæ. At non habuit Suinglius, qui dubitabat, ater an albus eſſet Spiritus, qui illa verba, *Hoc eſt corpus meum*, metaphoricè intelligenda eſſe inſpirauit.

5 Quid dicemus de Spiritu Caluiniſtarum?

um? albus, an ater est? bonus an ma-
us? Nihil ex me dicam; sed tãtum, quid
ij sentiant. Igitur Smidelinus contra
Grynæum, sic scribit; *Spiritus Calui-
isticus mendax est, homicida, ater, pes-
mus, fugitiuus, lubricus, diabolicus, fal-
s, furiosus, verbosus, crassus, cæcus. Cal-
inismus, Arianismus, & Mahometi-
nus, fratres sunt & sorores: tres caligæ e-
sdem panni. Camarina, in quam multæ
ereses confluxerunt; vltima Sathanæ
a.*

Et Lutherus apud Gretserum lib. 1. 6
ontra Goldastum cap. 12. *Spiritus*, in-
uit, *Caluinistarum, est Diabolicus Spiri-
is, mendax Spiritus, rebellionis & dissen-
nis Spiritus; fugitiuus, inconstans &
ertiginosus Spiritus.* Et ibidem; *Caluini-
æ sunt fanatici, progenies viperina, ani-
icidæ, impij, blasphemi, deceptores, san-
inarij, infernales molossi, Germanici
urcæ, à Sathana missi & obsessi, Maho-
etani baptizati, perdiabolati, transdia-
blati, superdiabolati.*

Et Serenissimus Angliæ Rex Iacobus 7
i Basilico suo Doro, dicit esse *Spiri-
tus fana-*

tus fanaticos, periuros, perfidos, nihil nisi seditionem & calumniam spirare, sine ratione maledicta ingerere. Et in fine monitoriæ Præfationis, esse homines *peruicaces, obstinatos, & legum imperiis reluctantes.* Et Thomsonius in Elencho refutationis Torturæ Torti, *esse factiosos, puros putos Pharisæos, antiquitatis osores.*

Non habeo, quod addam. Et malim aliorum testimonia, quàm mea, hoc loco adducere. Nec Caluinistæ repudiare illa possunt, quia partim sunt testimonia Lutheranorum, quos ipsi agnoscunt pro fratribus: partim Serenissimi Regis Angliæ, quem christianę fidei Propagatorem & Defensorem profitentur. Hoc solum addi potest, non mirum esse, si tales sint Caluinistæ, quales esse descripsimus. Nam, vt supra ostendi, non possunt esse alij, si sequantur suæ sectæ, ac religionis principia, de quibus plura in sequenti titulo.

II. QVÆ-

II. QVÆSTIO.

An Caluinistæ per priuatum Spiritum certi sint de sua iustitia & prædestinatione.

AFfirmat Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 6. ca. 10.
s verbis; *Certò statuimus, nobis remissa e peccata, in eaque certitudine acquiescius.* Et ibidem; *Non mirum est, si hæc, am Spiritus Dei, piorum cordibus obsiat, certitudo Sophistis ignota est.* Et cap.
. *Quicunque sunt filij Dei, inter media ricula tutos se esse non dubitent: imò, riculis infinitis obsessi, suam salutem tra periculum esse confidant.* Et can. 15.
æ electionis certos esse conuenit vniersos fideles. Et lib. 3. inst. cap. 2. §.
. *Verè fidelis non est, nisi qui confinter se regni cælestis hæredem gloriar.* Et Dauid Paræus in Prologoenis ad Oseam prophetam; *Spi-*

ritus sanctus intus contestatur Spiritui nostro, de nostra ipsorum conuersione, iustificatione, electione.

10 Magnum hoc Caluinistarum priuilegium est. Nec intelligitur de certitudine morali, quam etiam nos sine priuilegio habere possumus de nostra iustitia & sanctitate; sed de certitudine fidei, quam Caluinistæ præ nobis gloriantur se habere, vt ex verbis Caluini perspicuum est. Habet autem tres partes. Prima est, quod Caluinistæ habeant certitudinem fidei de sua iustitia, sanctitate & remissione peccatorum. Altera quod habeant certitudinem fidei de sua perseuerantia. Tertia, quod eandem habeant de sua prędestinatione & vita æterna.

11 Nititur autem quatuor fundamentis. Primum est, fidem non dari, nisi solis prædestinatis (Caluin. lib. 3. inst. cap. 22. §. 10.) Alterum, fidem semel habitam nunquam amitti. (lib. 3. cap. 2. §. 12. & cap. 21. §. 6.) Tertium, sola fide hominem iustificari. (lib. 3. cap. 11. §. 19.) Quartum, qui fidem habet

labet, certum esse de sua fide, iu-
:a illud 2. Corinth. 13. 5. *Vosmetipsos*
ntate, si estis in fide. Hinc sequitur,
is, qui fidem habet, cettus est de
a fide, certum quoque esse de sua
stitia, quia sola fide iustificat: cer-
um de sua perseuerantia, quia fides
on amittitur: certum de sua præde-
inatione, quia fides non datur, nisi
ædestinatis.

Hoc Priuilegium, nec in veteri, nec 12
nouo Testamento, nec in Augusti-
potui inuenire. Tametsi enim ex ijs
cile intelligam, nos habere posse
rtitudinem quandam moralem de
ostra iustitia & prædestinatione; non
men quicquā reperio de certitudine
lei, cui null⁹ error aut falsitas subesse
otest. Nam in veteri testamēto sic le-
mus, Ecclesiastæ 9. 1. *Nescit homo, v-*
ū odio, an amore dignus sit, sed omnia in
turum seruantur incerta. Et Ecclesia-
ci 5. 5. *De propitiato peccato noli es-*
sine metu. Et psalm. 2. 11. *Seruite Do-*
ino in timore. Causam addit; *Ne*
uando irascatur Dominus, & pereatis

de via iusta. In nouo sic, Rom. 1 1. 20. *Tu autem fide stas: noli altum sapere, sed time.* Et ad Philip. 2. 12. *Cum metu & tremore salutem vestram operamini.* Et Apoc. 3. 11. *Tene, quod habes, ne alius accipiat coronam tuam.*

13 His consentit Augustinus in lib. de correptione & gratia, cap. 13. cum ait; *Omnes, etiam qui bene currunt, timeant; dum occultum est, quo perueniant.* Et ibidem; *Quis enim ex multitudine fidelium quădiu in hac mortalitate viuitur, in numero prædestinatorum se esse præsumat?* Et homilia 35. *Quamdiu viuimus hic, de nobis ipsis nos ipsi iudicare non possumus: non dico, quid cras erimus, sed quid hodie simus.* Et serm. 16. de verbis Apostoli; *Et eri[t] quisquam nostrum, qui audeat dicere, iu[]stus sum?* Notent hoc Caluinistæ.

14 Et ratio est efficax. Nam inter certi[]tudinem fidei & moralem hoc inte[r] est, quod moralis nitatur quibusda[m] signis & coniecturis, aut argumenti[s] quæ quidem efficiăt hominem ita ce[r]tum, vt moraliter putet se non erra[re] tametsi reipsa aliquando erret. Pote[st] enim

enim huic certitudini aliquando ſub-
eſſe falſum, vt fatetur Caluinus lib. 3.
inſt.cap.2.§.10.*Tot,inquit,vanitatis re-*
ceſſus habet,tot mendacij latebris ſcatet cor
humanum, tam fraudulenta hypocriſi te-
ctum eſt, vt ſeipſum ſæpe fallat. Et §.11.
Experientia oſtendit, reprobos interdum
ſimili ferè ſenſu, atque electos affici, vt ne
ſuo quidem iudicio, quicquã ab electis dif-
ferant. At certitudo fidei omnino eſt
infallibilis; quia nititur diuina verita-
te, cui falſum ſubeſſe non poteſt. Tunc
ergo dicitur aliquis habere certitudi-
nem fidei de aliqua re, quando rem il-
lam immediatè cognoſcit per reuela-
tionem Dei; quo pacto cognoſcimus
omnia, quę in Scripturis à Deo reuela-
ta ſunt. At non ſinguli fideles habēt re-
uelationē Dei de ſua iuſtitia, perſeue-
rantia & vita æterna. Non enim ſingu-
lis dicitur, quod dictũ eſt Magdalenæ,
Lucę 7.48. *Remittuntur tibi peccata tua:*
aut quod dictum eſt Latroni, Lucæ 23.
43. *Hodie mecum eris in paradiſo.* Non er-
go ſinguli habent certitudinem fidei,
quam Magdalena & Latro habuerũt.

15 Porro fundamenta, quibus nititur Caluiniſtarũ priuilegium, fictitia ſunt. Primum eſt, fidem non dari, niſi prædeſtinatis. Falſum eſt. Iudas proditor, Simon magus, & Nicolaus Antiochenus, non fuerunt prædeſtinati, ſed reprobi, & tamen fidem habuerunt. De Iuda teſtatur D. Hieronymus lib. 3. cõtra Pelagianos, & probat ex illis Chriſti verbis, Ioan. 17. 12. *Pater, quos dediſti mihi, cuſtodiui, & nemo ex eis perijt, niſi filius perditionis.* Nam ſi Pater dedit illũ filio, certè bonus tunc erat: Et ſi poſtea perijt ex grege, certè antequã periret, in Chriſti grege numerabatur. De Simone mago teſtatur S. Lucas, Act. 8. 2. *Cùm verò credidiſſent Philippo euangelizanti, tunc Simon & ipſe credidit; & cum baptizatus eſſet, adhærebat Philippo.* De Nicolao Antiocheno ſcribit idem Lucas, Act. 6. 3. *Conſiderate ergo fratres, viros ex vobis boni teſtimonij ſeptem, plenos Spiritu ſancto & ſapientia.* Ex ijs autẽ ſeptẽ, vnus erat Nicolaus Antiochenus.

16 Alterum eſt, fidem nunquam amitti. Et hoc falſum. Nã Apoſtolus diſertè

ait,

a, 1. Timoth. 1. 19. *Quidam circa fidem*
nufragauerunt, ex quibus eſt Hymenæus
& Alexander. Et cap. 4. 1. *In nouiſſimis tē-*
ibus diſcedent quidam à fide. Et ſanè ſi
fi es amitti non poteſt, vnde tot ſunt
imundo hæretici? Cur dixit Apoſto-
ls, Rom. 11. 20. *Tu autem fide ſtas; noli*
um ſapere, ſed time?

Tertium eſt, ſola fide hominem iuſti- 17
fiari. Non ita eſt. Scriptura nō minus
quirit timorem, ſpem, charitatem &
nitentiam ab eo, qui vult iuſtificari,
àm fidem. Eccleſiaſt. 1. 28. *Qui ſine*
nore eſt, non poterit iuſtificari. Prouerb.
. 25. *Qui ſperat in Domino, ſanabitur.*
oan. 3. 14. *Qui non diligit, manet*
morte. Act. 3. 19. *Pænitemini & con-*
rtimini, vt deleantur peccata ve-
a.

Quartum eſt, qui fidem habet, cer- 18
m eſſe de ſua fide. Hoc, ſiue verum, ſi-
falſum ſit, nihil patrocinatur Calui-
ſtis. Nam etſi is, qui fidē habet, certus
ſet de ſua fide, non ideo quoque cer-
s eſſet de ſua iuſtitia, ſi ſola fides non
ſtificat: nec certus de perſeueran-

 tia, ſi

tia, si fides amitti potest; nec certus de prædestinatione, si fides communis est prædestinatis & reprobis. At iam ostensum est, solam fidem non iustificare; fidem amitti posse; nec solis prædestinatis, sed etiam reprobis conuenire. Addo, falsum esse, vnumquemque fidelem habere certitudinē fidei de sua fide. Non enim dicitur vnicuiq; à Deo, quod dictum est mulieri in Euangelio, *O mulier, magna est fides tua.* Negandum tamen non est, posse nos habere certitudinem quandam moralem de nostra fide, fundatam in experientia vitali. Sicut enim is, qui gaudet vel tristatur, vitaliter experitur se gaudere vel tristari; sic etiā is, qui credit, experitur se credere. Hoc sensu dixit Augustinus lib. 13. de Trinitate, ca. 1. *Fidem porro ipsam, quam videt quisque in corde suo esse, si credit, vel non esse, si non credit, aliter nouimus*, Et D. Thomas 1. p. q. 87 art. 2. ad 1. *Fides percipitur ab eo, in quo est, per interiorem actum cordis. Nullus enim fidem se habere scit, nisi per hoc, quod se credere percipit.*

III. QVÆ

III. QVÆSTIO.

An Caluinistæ per priuatum spiritum norint discernere inter Scripturas Canonicas & non Canonicas?

Affirmat Dauid Paræus in Disputa- 19
tione de authoritate Scripturarũ,
ubi proponit & discutit hanc quæstionem; *Vnde constat, doctrinam Prophetarum & Apostolorum esse diuinam & Canonicam?* Et reiectis aliorum opinionibus, dicit id constare ex interna testificatione Spiritus sancti. Sic enim habet; *Spiritus sanctus testificatur in cordibus electorum, de huius doctrinæ veritate & certitudine. Filij siquidem Dei, legentes vel audientes libros Prophetarum vel Apostolorum, audiunt & agnoscunt loquelam Patris sui, & discernunt eam ab aliis.*

Hoc etiam magnum Priuilegium 20
est: & debet sic explicari. Primo, omnes Caluinistæ sunt certi de sua iustitia, perseuerantia & prædestinatio-

ne, vt patet ex præcedenti priuilegio: Omnes igitur ſunt filij Dei. Secundo, filij Dei audiunt & agnoſcunt loquelã Patris ſui, & eam diſcernunt ab aliorũ loquela; ſicut oues agnoſcunt vocem Paſtoris ſui, & eam diſcernunt à vocib⁹ aliorum, iuxta illud Ioan. 10. 27. *Oues meæ vocẽ meam audiunt*. Tertio, in Scripturis canonicis auditur vox & loquela Dei Patris, in aliis non itẽ. Igitur filij Dei, qui agnoſcunt loquelã ſui Patris, eamq; ab aliorũ loquela norunt diſcernere, norunt etiã diſcernere inter ſcripturas canonicas & non canonicas. At Caluiniſtæ ſunt filij Dei, de quo nemo dubitat: Ergo diſcernunt inter Scripturas canonicas & non canonicas.

21 Sed merito ſuſpectum mihi eſt hoc priuilegium. Primo, quia fundatur in præcedenti priuilegio, quod ſubreptitium eſt, vt dixi. Non enim certi ſunt Caluiniſtæ, ſe eſſe filios Dei, & oues veri Paſtoris. Secundo, quia malè interpretantur illud Chriſti, *Oues meæ vocem meam audiunt*. Non enim eſt hic ſenſus, quem ipſi comminiſcuntur,

Oues

es meæ vocem meam audiunt, id eſt, cernunt inter Scripturas canonicas non canonicas (nam Phariſæi, qui n erant oues Chriſti, optimè diſcer- bant inter Scripturas canonicas ve- is teſtamenti, & non canonicas: Et lti alij, qui erant oues, non diſcer- bant) ſed hic potius eſt ſenſus; *Oues æ vocem meam audiunt*. id eſt, auditis is cõcionibus, & viſis tot miraculis e patratis, credunt me eſſe filium i, quod Phariſæi credere nõ volunt. rtio, quia Caluiniſtę negant, Tobiã, lith, Sapientiã, Eccleſiaſticũ & Ma- abæos pertinere ad Scripturas ca- nicas, q; tamen affirmant Auguſtinꝰ alij Patres titulo primo citati. Ergo ceſſe eſt, vel hos, vel Caluiniſtas er- e in diſcernendis ſcripturis canoni- à nõ canonicis. Si ergo filij Dei in eo ncto nõ errant, iterũ neceſſe eſt, vel s Patres, vel certè Caluiniſtas nõ eſſe os Dei. Quis.a. neget Auguſtinum, ſimiles viros ſanctiſſimos, fuiſſe fi- s Dei? Si ergo hoc negari non po- ſt, alterutrum è duobus dicendũ eſt, vel

vel Caluiniſtas non eſſe filios Dei; vel falſum eſſe, quod omnes filij Dei norint diſcernere inter Scripturas canonicas & non canonicas.

22 Idem argumentum fieri poteſt de ipſis Caluiniſtis inter ſe collatis. Nam Beza, qui eſt vnus ex Patriarchis Caluiniſtarum, putat caput octauum Ioannis, in quo agitur de adultera, non eſſe Scripturam canonicam. Alij Caluiniſtę contra ſentiunt. Si ergo omnes filij Dei norunt diſcernere inter canonicas & non canonicas Scripturas; planè ſequitur, vel Bezam non eſſe filium Dei, vel certè alios Caluiniſtas non eſſe. Hanc litem inter ſe componant. Et quid quæſo dicent de Lutheranis, quos appellant ſuos fratres? Norunt illi diſcernere, an non? Si norunt, cur reiiciunt Epiſtolam Iacobi, vt ſtramineam, quam admittunt Caluiniſtæ, vt canonicam? Si non norunt, iam non ſunt oues, ſed hirci. An ergo Caluiniſtę agnoſcunt hircos pro ſuis fratribus?

23 Accedit poſtremo, quod non poſſunt tueri ſuum Priuilegium ſine circulo.

clo. Hoc alibi prolixè oſtendi contra
Ihræum. Nunc breuiter ſic repeto.
Vnde conſtat tibi, Paræe, Scripturam
Euangelij eſſe diuinam, & loquelã Dei
Patris? Ex interna teſtificatione Spiri-
tus ſancti. Sed vnde conſtat illam teſti-
ficationem eſſe à Spiritu ſancto? Ex
Scriptura Euangelij, *Oues meæ vocem
meam audiunt*. At vnde ſcis, hanc ſcri-
pturam eſſe diuinam? Ex interna teſti-
ficatione Spiritus ſancti. Et vnde ſcis,
hanc teſtificationẽ eſſe à Spiritu ſan-
cto? Ex ſcriptura diuina, *Oues meæ vo-
cem meam audiunt*. Et quis tibi dixit,
hanc ſcripturam eſſe diuinam? Inter-
na teſtificatio Spiritus ſancti. Et quis
dicit hanc teſtificationem eſſe à Spiri-
tu ſancto? Scriptura diuina iam ſæpè
citata. Et putas hanc Scripturam diui-
nam eſſe? Omnino. Sed vnde ſcis? Iam
ſæpè dixi: quid mihi moleſtus es? Dixi-
ſti quidem, ſed in circulo. Nec in-
de exibis, niſi reſtituas
priuilegium.

IV. QVÆ-

IV. QVÆSTIO.

An Caluinistæ per priuatum spiritum poßint dirimere omnes controuersias fidei ac religionis?

24 HÆc quæstio necessario connexa est cum præcedentibus. Nam si Caluinistæ sunt filij Dei, & norunt discernere inter scripturas canonicas & non canonicas, seu inter vocem Dei & hominũ; necesse est, vt etiã norint, q̃d significet vox Dei, vel quo sensu prolata sit. Vt.n. aliquis dicatur audire vocẽ Dei, non satis est, vt externũ sonũ percipiat, sed vlterius requirit̃, vt sensum illius assequatur. Alioqui externa vox, quæ sono tantum, & nõ sensu percipitur, parum prodest. Cùm ergo Caluinistæ affirmant, se per internam testificationẽ Spiritus sancti discernere inter scripturam diuinam & non diuinã; consequenter etiam asserunt, se nosse sensum & interpretationem scripturæ diuinę. Ex quo deinde sequitur, omnes contro-

controuersias, quæ fundantur in Scri-
ptura diuina, dirimi ab ipsis posse, quia
dirimi possunt ex vero sensu & inter-
pretatione Scripturæ diuinæ.

Sed hoc iam satis refutatum est titu- 25
lo 1. quæst. 6. & 9. Nam quæst. 6. osten-
di, Caluinistas nõ habere verum & le-
gitimũ Scripturæ sensum. Et quæst. 9.
nõ posse eos ex sola Scriptura dirimere
omnes controuersias, quę de fide inter
nos & ipsos oriuntur. Nec opus est hic
repetere, quæ ibi dicta sunt. Hoc solũ
ab ipsis nunc peto, cur DD. Statꝰ Hol-
landiæ mandauerint, vt omnes cõtro-
uersiæ, quæ à Prædicantibus dirimi nõ
possunt, ad ipsos, tanquã ad supremos
iudices deferantur? Vel enim Prædi-
cantes habent priuatum spiritum, quẽ
Caluinistæ sibi vendicant, vel non ha-
bent. Si habent, cur ipsi non dirimunt
controuersias? quid opus est ad DD.
Statuum tribunal confugere? Si non
habent, cur asserũt se habere? aut quo-
modo certi sunt de sua iustitia, perse-
uerantia, & prædestinatione? Non
capio hæc mysteria.

QVAR-

QVARTVS TITVLVS. ORTHODOXI.

1 Caluiniſtæ vocant ſe Orthodoxos, id eſt, rectè ſentientes. Nam ipſorum iudicio, Catholici cum antiquis Patribus malè ſentiunt de rebus fidei & religionis; ipſi rectè. Quod ex dictis confirmari poteſt hoc modo; Illi rectè ſentiunt, qui ſunt veri Euangelici, Reformati, & à Deo docti: Caluiniſtæ ſunt tales, vt probatum eſt: Ergo rectè ſentiunt. Merito igitur Orthodoxi appellantur.

2 Ego contra ſentio, non Orthodoxos, ſed Cacodoxos, id eſt, male ſentientes, rectius appellari poſſe, quod facile oſtendo. Nam Caluiniſtæ docuerunt hactenus hæc paradoxa. 1. Deus prædeſtinat homines ad æterna ſupplicia, ſine vlla ipſorum culpa. 2. Eoſdem occulta vi impellit & neceſſitat ad omnia flagitiorum genera perpetranda.

tanda, vt habeat occasionẽ eos dam-
nandi & puniendi. 3. Insuper mandat,
vrget ac incitat Satanã, vt eos ad pec-
candum inducat. 4. Merito igitur o-
mnium peccatorum author dicendus
est. 5. Nec tamen hac libidine ac cru-
delitate satiari potest. Quin miris mo-
dis illudit miseris, simulans se velle eos
iuare, cùm nihil minus habeat in ani-
mo. 6. Christus non est mortuus pro
omnibus. 7. Imago Christi crucifixi
nullo modo toleranda est, omnesque
Catholici & Lutherani, qui eam tole-
rant, sunt veri Idololatræ, sicut genti-
les, qui imagines bestiarum colunt. 8.
Sancti, qui dicuntur cum Christo re-
gnare, sunt laruæ, bestiæ, carnifices. 9.
Peccatum originale non tollitur per
baptismũ, sed manet in nobis, quam-
diu viuimus. 10. Nec reliqua peccata
tolluntur in iustificatione, sed tantum
teguntur & occultantur. 11. Omnia iu-
storum opera sunt sordes, inquina-
menta & peccata mortalia. 12. Gra-
tia Dei non sufficit ad bene agendum.
13. Lex Dei est impossibilis. 14. O-

 mnes

mnes filij fidelium ſunt ſancti ab vtero materno, ac proinde non egent baptiſmo. 15. Qui autē ex thoro illegitimo naſcuntur, æternæ damnationi obnoxij ſunt, nec ad baptiſmum admittendi. 16. Peccata prædeſtinatorum, quantumuis enormia, nunquam illis imputantur; reproborum, nunquam remittuntur.

3 Præter hæc & ſimilia paradoxa, adiiciunt hos Atheiſmos. 1. Deus non eſt infinitus. 2. Deus ſecundum ſubſtantiam non eſt alibi præſens, quam in cælo: Et quod inde ſequitur, Chriſtus, cùm in terris verſatus eſt, non fuit verus Deus. 3. In Deo ſunt vera accidentia, realiter diſtincta à ſubſtantia Dei. 4. Decreta Dei, cuiuſmodi eſt decretum prędeſtinationis aut reprobationis, non ſunt ab æterno. 5. Æternitas Dei non eſt indiuiſibilis & tota ſimul, ſed ſucceſſiua. Hæc ſingula ex illorum ſcriptis oſtendam.

I. Paradoxum Caluinisticum.

Deus ab æterno prædesti- 4
nuit plerosque homines ad
æternam mortem & damna-
tionem, sine vlla ipsorum cul-
a aut merito; solùm quia ipsi
placuit.

Ita Caluinus lib. 3. instit. cap. 21. §. 1.
verbis; *Palam est, Dei nutu fieri, vt
is vltro offeratur salus; alij ab eius adi-
rceantur.* Et cap. 23. §. 1. *Minimè
sentaneum est, præparationem ad in-
itum alio transferre, quàm ad arca-
n consilium Dei.* Et ibidem §. 2.
*mines nudo Dei arbitrio, citra pro-
um meritum, in æternam mortem
destinantur.* Et §. 5. *Dico esse à Deo
itos, quos ad exitium ituros sine dubi-
ione præsciebat, idq́ue ita factum, quia sic
uit.* Et plura deinceps in eandem
tentiam.

5 Certè, hæc tam atrocia ſunt, vt hominem propè ad deſperationem adigant. Nam quo animo ſis, ſi ex Caluino audias, homines nudo Dei arbitrio in æternam mortem prædeſtinari? Nihil prodeſſe bona opera, nihil obeſſe peccata: ſolo Dei nutu omnia fieri? Aliter antiqui Patres. Tertullianus in lib. de reſurrectione carnis; *Deus*, inquit, *de ſuo optimus, de noſtro iuſtus*. Itaque de ſuo, *vult omnes homines ſaluos fieri, & neminem perire*. De noſtro, *reddit vnicuiq; ſecundum opera eius*. Et Auguſtinus lib. 3. contra Iulianum cap. 18. *Bonus eſt Deus, iuſtus eſt Deus: poteſt ſine bonis operibus liberare, quia bonus eſt: non poteſt ſine malis operibus damnare, quia iuſtus eſt*.

6 Ipſi Caluiniſtæ execrantur hanc Caluini doctrinam. Nam Iacobus Arminius in Articulis, quos obtulit Legato Palatino, ſic diſertè ſcribit; *Horrendum eſt, homines nudo Dei arbitrio, citra proprium meritum, in æternam mortē prædeſtinari*. Item; *Horrendum eſt, hominum alios ad æternam vitam, alios ad æternam*

rnam mortem creatos esse. Item; *Non be-
. dictum, præparationem ad interitum
n' alio transferendam, quàm ad arca-
m consilium Dei.*

II. Paradoxum.

Deus occulta quadam vi 7
nouet, impellit & necessitat
lomines ad omnia flagitio-
um genera perpetranda.

Ita Caluinus lib. 1. instit. cap, 18. §. 2.
s verbis; *Quantum ad arcanos motus
ectat, quod de corde Regis prædicat Salo-
on, flecti huc illuc, prout Deo visum est,
totum certè genus humanum extendi-
r; tantundemq́ꝫ valet, ac si dixisset, quid-
id animis concipimus, arcana Dei inspi-
tione ad suum finem dirigi. Et certè, nisi
eus intus operaretur in mentibus homi-
um, non rectè dictum esset, auferre labi-
n à veracibus, & à senibus prudentiam;
uferre cor Principibus terræ, vt errent
er deuia.* Et infra loquens de Assyriis;
nde apparet, certa destinatione Dei fuisse

impulsos. Et ibidem §. 4. *Homo iusto Dei impulsu agit, quod sibi non licet.* Quid est, quod homini agere non licet? Nimirum, non licet adulterari, furari, occidere. Et tamen impulsu Dei hoc agit, id est, adulteratur, furatur, occidit, si Caluino credimus. An verò, quia impulsu Dei id facit, excusatur? Minimè, inquit Caluinus. Sic enim habet lib. 3. inst. cap. 23. §. 9. *Excusabiles peccando haberi volunt reprobi, quia euadere nequeant peccandi necessitatem, præsertim cùm ex Dei ordinatione sibi iniiciatur huiusmodi necessitas. Nos verò inde negamus ritè excusari, &c.*

8 Vides, ex Caluini sententia, hominem à Deo impelli ad peccandum necessitate quadam à Deo iniecta, quam euadere non potest; & tamen non ideo excusari à peccato. O dura necessitas! Non sic Sacra Scriptura loquitur, Ecclesiast. 15. 21. *Nemini mandauit Deus impiè agere.* Et Sapient. 14. 9. *Odio est Deus impius & impietas eius.* Et Iacobi 1. 13. *Nemo cùm tentatur, dicat, quoniam à Deo tentatur. Deus enim*

eim intentator malorum est: ipse autem nminem tentat.

III.Paradoxum.

Deus mandat, vrget & in- tat Satanam, vt miseros ho- nines ad peccandum indu- at.

Ita Caluinus lib.1. instit. cap.18. §.1. *imus Satanam se coram Deo sistere ad ccipienda iussa, non minus, quàm An- los, qui sponte obediunt, diuerso qui- m id modo & fine, sed tamen, ne quid gredi possit, nisi volente Deo.* Et in- a; *Ergo quidquid agitent homines, vel tan ipse, Deus tamen clauum tenet; vt d exequenda sua iudicia conuertat eorum natus. Vult Deus perfidum Regem Achab cipi: operã suã offert Diabolus ad eã rem: ittitur cum certo mandato, vt sit spiritus endax in ore omnium prophetarum.* Et bidẽ §. 2. *Dei impulsu, Satan suas partes git & perficit.* Et infra; *Dicitur Satan ex- ecare infideliũ mentes: sed vnde hoc? nisi*

quod à Deo ipſo manat efficacia erroris? Et lib. 2. cap. 4. §. 2. *Satan cùm ſit inſtrumē-tum iræ Dei, pro eius nutu ac imperio huc atq́; illuc ſe inflectit, ad exequenda eius iudicia.* Et §. 5. *Porro Satanæ miniſterium intercedere ad reprobos inſtigandos, quoties huc atq́; illuc Dominus prouidentia ſua eos deſtinat, vel ex vno loco ſatis conſtiterit.* Et infra; *Spiritus ergo impurus, Dei ſpiritus vocatur, quia ad eius nutum potentiamq́; reſpondet, inſtrumentum magis ipſius in agendo, quàm à ſeipſo author.*

10 Quo iam ſe vertat miſer homo (ſi hæc doctrina vera eſt) quando à Deo, vt principali agente; & à Diabolo, tanquam Dei inſtrumento, ad peccatum & ſempiternum exitium pertrahitur?

IV. Paradoxum.

Deus ſimpliciter dicendus eſt author omnium peccatorum, quæ ab hominibus committuntur.

Ita Caluinus lib. 1. inſtit. cap. 18. §. 3.

Iam

*lm satis apertè ostendi, Deum vocari eo-
rum omnium authorem, quæ isti censores
volunt otioso tantum eius permissu contin-
gere.* Loquitur de peccatis, de quibus
disputare cœperat, nominatim de cæ-
citate & tyrannide Achabi; de incestu
Absalonis; de conuicio Semei; de apo-
stasia decem tribuum; de cædibus, ra-
pinis, & incendijs Chaldæorum in Iu-
dæa; de rabie furientium Iudæorum in
Christum; de iniquissimo Pilati iudi-
cio, & de alijs similibus. Horum omni-
um ait authorem esse Deum, ridetque
catholicos, qui hæc sola Dei permis-
sione putant euenire. Eodem sensu di-
xerat §. 1. *Absalon incesto coitu patris tho-
rum polluens, detestabile scelus perpetrat.
Deus tamen hoc opus suum esse pronunciat.*
Ex hoc paradoxo sic concludo; Qui 12
dicit Deum esse authorem peccati,
transformat Deum in Diabolum, (te-
ste Caluino, in Instructione contra Li-
bertinos, cap. 14.) Sed Caluinus dicit
Deum esse authorem peccati, vt iam
ostensum est: Ergo Caluinus transfor-
mat Deum in Diabolum. Nos catholi-

ci rectius affirmamus cum Prosperò in responsione ad capitula Gallorum, cap.14. *Bonorum Deus author est, non malorum.* Et cum Fulgentio lib.1. ad Monimum cap. 19. *Deus non est vltor, cuius est author.*

V. Paradoxum.

13 Deus non solum prædestinat homines ad æternam damnationem, & ad peccãdum impellit; sed etiam miris modis illudit miseris, simulans se velle eos iuuare, cum tamen nihil minus velit.

Ita Caluinus lib. 3. cap. 24. §. 13. his verbis; *Ecce vocem ad eos dirigit, sed vt magis obsurdescant; lumen accendit, sed vt reddantur cæciores; doctrinam profert, sed qua magis obstupescant; remedium adhibet, sed ne sanentur.*

14 Certè si ita nobiscum agit Deus (vt descri-

lescribit hic Caluinus) quis ab eo re-
nedium petat? Nemo, nisi qui sanari
on velit. Videtur Caluinus Deum fa-
ere similem illi medico, qui dicebat.

Si vis sanari de morbo, nescio, quali;
Accipias herbam, qualẽ sed nescio vel quã;
Ponas, nescio quo; sanabere, nescio quãdo.

Et quis Caluini doctrinâ imbutus,
redat Christo vocanti & dicenti, *Ve-
ite ad me omnes, qui laboratis & onerati
tis, & ego reficiam vos?* Quis non sta-
m excipiat? Tu quidem vocem ad me
irigis, sed vt magis obsurdescam; lu-
nen accendis, sed vt cæcior euadam;
octrinam profers, sed qua magis ob-
upescam; remedium offers, sed ne
nari possim. Quid ergo te au-
iam?

VI. Paradoxum.

Christus non est mortuus 15
ro omnibus, sed tantum pro
aucis.

Ita Caluinus lib. 3. inst. cap. 22. §. 10.
is verbis; *Si omnes vellet saluos,
custodem*

custodem illis præficeret Filium, & omnes in eius corpus sacro fidei vinculo insereret. Nunc constat singulare esse paterni amoris pignus, filiis quos adoptauit, reconditum. Sensus est Deum non velle omnes homines saluos esse, quia non vult Christum omnibus prodesse, sed tantum prædestinatis.

16 Aliter loquitur Scriptura. 2. Corin. 5.15. *Pro omnibus mortuus est Christus.* Et 1. Timoth. 2. 6. *Qui dedit redemptionem semetipsum pro omnibus.* Et 1. Ioan. 2. 2. *Ipse est propitiatio pro peccatis nostris: non pro nostris autem tantum, sed etiam pro totius mundi.* Et sanè, nisi ita esset, cur instituisset pro omnibus Sacramenta? cur imponeret omnibus præceptum fidei & baptismi? cur misisset Apostolos ad omnes gentes? Nisi hæc omnia fictè & simulatè à Deo facta esse, interpretentur Caluinistæ.

VII. Paradoxum.

17 Imago Christi crucifixi nullo modo toleranda est, omnesque ca-

eſque Catholici & Luthera-
i, qui eam tolerant, ſunt ido-
olatræ, ſicut gentiles, qui ima-
ines beſtiarum colunt.

Ita Dauid Paræus Caluiniſta in cap.
Epiſt. ad Romanos, dub. 18. his ver-
is; *Mutant gloriam Dei, & idololatræ
nt, non ſoli gentiles, qui vel homines, bo-
es, volucres, ſerpentes, ſolem, lunam, ſtel-
s, herbas, fortunam, vel harum rerum i-
agines pro Deo colunt; ſed etiam inter
hriſtianos, omnes illi, qui imaginem Chri-
i crucifixi in templis ad repræſentandum
hriſtum, & ad docendum rudiores de
hriſto tuentur.* Et ante illum, Beza in
olloquio Mompelgartenſi; *Fateor me
animo crucifixi imaginem deteſtari,*

O tempora, ô mores! Qui Chriſti 18
)omini ac Saluatoris noſtri imaginẽ
ientur, tum ad repræſentandum be-
eficium paſſionis eius, tum ad docen-
um rudiores de hoc ipſo beneficio in
os collato, vocantur Idololatræ. At
aluiniſtæ, qui eam execrantur, con-
ſpuunt

ſpuunt & climinant, cenſentur (ſi Dijs placet) Orthodoxi, ſancti, prædeſtinati, oues, θεοδίδακτοι, Reformati. Quis hoc credat, niſi Iudæus aut gentilis?

VIII. Paradoxum.

19 Sancti, qui dicuntur cum Chriſto regnare, ſunt laruæ, beſtiæ, carnifices.

Ita Caluinus lib. 3. inſt. cap. 20. §. 27. his verbis; *Inde colligimus, nihil eos Chriſto reliquum facere, qui pro nihilo ducunt eius interceſſionem, niſi accedant Georgius & Hippolytus, aut ſimiles laruæ.* Et in lib. de ratione reformandæ Eccleſiæ; *Omitto Dominicum & ſimiles carnifices: Omitto Medardum, Lubinum & ſimiles beſtias.*

20 His Caluini verbis oppono illud Auguſtini, ſerm. 26. de Sanctis; *Quiſquis honorat martyres, honorat & Chriſtum: & qui ſpernit ſanctos, ſpernit & Chriſtum.* An non ſpernit Sanctos, qui eos appellat Laruas, beſtias & carnifi-

carnifices? Ergo & Christum spernet.

IX. Paradoxum.

Peccatum Originale non 21 tollitur per Baptismum, sed manet in nobis, quamdiu vivimus.

Ita Caluinus lib. 4. inst. cap. 15. §. 10. *Iam perspicuum est, quàm falsum sit, per baptismum solui nos & eximi ab originali peccato.* Et in Antidoto Concilij Tridentini, sess. 5. *Manet verè peccatum in nobis, neque per baptismum extinguitur.* Hoc autem peccatum nihil aliud est, teste Caluino & Paræo, quam *prauitas naturæ, cæcitas mentis, & auersio voluntatis à Deo, cum reatu pœnæ æternæ.*

22 Hinc sequitur primo, Caluinistas, quamdiu in hac vita sunt, esse deprauatos, cæcos, auersos à Deo, & reos pœnæ æternæ. Secundo eosdem Caluinistas post hanc vitam,

tam, vel habere Purgatorium, in quo purgentur ab hoc peccato; vel si non habent, manere deprauatos, cæcos, auersos à Deo, & reos pænæ æternæ. Si hoc posterius dent, miseri sunt: si illud prius, mutati sunt, quia agnoscunt iam Purgatorium, quod hactenus oppugnarunt. Quanquam hoc Purgatorium diuersum à nostro sit, vt alibi dixi.

X. Paradoxum.

23 Reliqua peccata non tolluntur in iustificatione, sed tãtum teguntur & occultantur. Tegũtur autem per iustitiam Christi, fide à nobis apprehensam.

24 Ita Caluinus lib. 3. inst. cap. 11. §. 2. *Iustificabitur ille fide, qui Christi iustitiam per fidem apprehendit, qua vestitus, in conspectu Dei non vt peccator, sed tanquam iustus apparet.* Et Wittakerus ad rationem 8. Campiani; *Neque nos illius verbi pudet,*

p[.]det, quando iustitiam, delicti occultatio-n[.]n esse dicimus. Et catechismus Hei-d[.]lbergensis 4. 36. *Christus media-t[.] sua innocentia ac perfecta sanctitate; [.]a peccata tegit; ne in conspectum Dei [.]niant.* Et Paræus in suis thesi-b[.]s de peccato; *Peccata in nobis non t[.]luntur; sed in iudicio Dei, id est; non im-p[.]tantur.*

Oppono verba Scripturæ. Ioan. 1. 25
2[.]. *Ecce agnus Dei, ecce qui tollit pecca-t[.]mundi.* Act. 3. 19. *Pœnitemini & con-u[.]rtimini; vt deleantur peccata ve-st[.]a.* Hebr. 9. 28. *Christus semel obla-t[.]s est ad multorum exhaurienda pec-c[.]ta.* Micheæ 7. 19. *Proijciet in profun-d[.]m maris omnia peccata nostra.* Vn-d[.] sic concludo; Id, quod tollitur, d[.]letur, exhauritur, & longissimè [.]oijcitur ab homine, certè non ma-[.]t in homine: sed in Iustificatione, [.]ccatum tollitur, deletur, exhau-[.]ur & longissimè proijcitur ab ho-[.]ine, vt testatur Scriptura: Ergo [.]on manet in homine post iustifica-t[.]onem. Et sanè, si maneret, homo

iustificatus nihil aliud esset, quàm *sepulchrum dealbatum, quod intus plenum est ossibus mortuorum & omni spurcitia.*

II. Paradoxum.

26 Omnia Iustorum opera sunt sordes, inquinamenta, & peccata mortalia; neq; vitam, sed damnationem æternam promerentur.

Ita Caluinus lib. 2. inst. cap. 12. §. 4. *Omnia hominum opera nihil sunt, nisi inquinamenta & sordes: Et quæ iustitia vulgo habetur, ea apud Deum mera est iniquitas.* Et cap. 14. §. 9. *Habemus, ne vnum à Sanctis exire opus, quod non mereatur iustam opprobrij mercedem.* Et §. 11. *Duobus his fortiter insistendum, nullum vnquam extitisse pij hominis opus, quod si seuero Dei iudicio examinetur, non esset damnabile, &c.* Et cap. 15. §. 3. *Nihil ab homine exit, quantumuis perfecto, quod non sit ali-*

si aliqua macula inquinatum. Et in Antoto Concilij Tridentini, sess. 6. can. 2. *Inde conficitur, non esse tantopere exagandos, qui dixerunt, quamlibet bona opra, si exacto rigore censeantur, æterna potius damnatione, quàm vitæ præmio digna esse.*

Contrarium docet Christus, Matth. 27
5. 17. *Sic luceat lux vestra coram hominibus, vt videant opera vestra bona, & glorificent Patrem vestrum, qui in cælis est.* At quomodo videbunt homines Apostolorum opera bona, si omnia sunt damnabilia? Aut quomodo glorificabunt Patrem cęlestem, si sunt inquinamenta & mera iniquitas? Et Apostolus, 2 Petri 1. 10. *Satagite, vt per bona opera certam vestram vocationem faciatis.* Vbi hortatur nos ad bona opera. At si nulla sunt bona, sed omnia mortifera & damnabilia, quomodo ad ea hortari potest? Et alius Apostolus 1. Corinth. 4. 4. *Nihil mihi conscius sum.* Secundum Caluinum dicebat dixisse; *Malè mihi conscius sum*, quia omnia mea opera scio esse damnabilia

& meram iniquitatem. Hoc potius dixit; *Bonum certamen certaui, &c.*

XII. *Paradoxum.*

28 Gratia Dei non ſufficit ad bene agendum, ſeu ad præcepta diuina obſeruanda.

Ita Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini ſeſſ. 6. cap. 12. vbi expreſsè ait; *Prophetas, Patriarchas, & pios Reges, vtcunque Spiritu Dei adiuuarentur, ferendo legis iugo pares non fuiſſe*, id eſt, non potuiſſe ſeruare legem diuinam, etiamſi auxilio gratiæ diuinæ adiuuarentur. Impia vox.

29 At ipſi Prophetæ, Patriarchæ & pij Reges aliter loquuntur. Pſalm. 18. 32 *Viam mandatorum tuorum cucurri, cum dilataſti cor meum.* Et Ezech. 36. 27 *Spiritum meum ponam in medio veſtri, & faciam vt in præceptis meis ambuletis.* Et Apoſtolus ad Philip. 4. 13. *Omnia poſſum in eo, qui me confortat.* Et Rom. 8. 26. *Spiritus adiuuat infirmitatem noſtram.*

ſtum. Et 2. Corinth. 12. 7. *Datus eſt mihi ſtimulus carnis meæ angelus Satan, qui me colaphizet. Propter quod te Dominum rogaui, vt diſcederet à me: & dixit mihi: Sufficit tibi gratia mea.*

XIII. Paradoxum.

Lex Dei eſt impoſſibilis, nec 30
ab vllo quantumuis ſancto hactenus ſeruata eſt, aut deinceps ſeruari poterit.

Ita Caluinus, loco citato, his verbis; *Mihi abunde ſufficit, neminem exſtitiſſe vnquam, qui legi Dei ſatisfecerit, nec vllum poſſe inueniri.* Et poſtea ſubiicit, quod dixi, nec Prophetas, Patriarchas, & pios Reges, ſeruaſſe legem, etiamſi gratia Dei adiuuarentur. Et lib. 2. inſt. cap. 7. §. 5. *Quod autem,* inquit, *impoſſibilem legis obſeruationem diximus, id explicandum & confirmandum eſt, &c.*

31 Fœlices Caluiniſtæ, qui quoties homicidia, furta, adulteria. aut ſimilia flagitia commiſerunt, vno Caluini verbo excuſantur, *Lex Dei eſt impoſſibilis*. Fœliciores vtiq; eſſent, ſi Lictori aut Carnifici perſuadere id poſſent. Repugnat illis Chriſtus, Matth. 11. 30. *Iugum meum ſuaue eſt, & onus meum leue*. Et Apoſtolus 1. Ioan. 5. 3. *Hæc eſt charitas Dei, vt mandata eius cuſtodiamus, & mandata eius grauia non ſunt*. Et Auguſtinus lib. de natura & gratia, cap. 43. *Deus impoſſibilia non iubet*.

XIV. Paradoxum.

32 Omnes filij fidelium ab vtero materno naſcuntur ſancti & hæredes vitæ æternæ, ac proinde ſaluari poſſunt ſine baptiſmo.

Ita Caluinus in Antidoto Concilij Tridentini ſeſſ. 6. cap. 5. *Verum infantes à regno Dei arcere libuit, qui ante erepti ſunt ex hac vita, quàm offerri ad baptiſmum*

pt mum potuerint. Quasi verò de nihilo di tum sit, eos nasci sanctos, qui ex fideli-bu nascuntur. Imo, quo iure ad bapti-sm m eos admittimus, nisi quod promissio-ni sunt hæredes? Nisi enim ante ad eos pe tineret vitæ promissio, baptismum pr fanaret, quisquis illis daret. Quod si D us in regnum suum eos adoptauit, quan-ta iniuria fit promissioni, quasi per se a eorum salutem non sufficiat? Et in-fr; *Inclusa est infantium salus in promis-si e, qua Deus fidelibus testatur, se fore il & semini eorum in Deum. Hac ra-ti ne sibi nasci pronunciabat, qui ex A-br ham ducebãt originem. Huius promis-si is beneficio recipiuntur ad baptismum, q a censentur Ecclesiæ membra. Non à aptismo igitur initium habet eorum sa-l , sed quæ iam in verbo fundata erat, b ptismo obsignatur.* Et libr. 2. inst. cap. 6 §. 24. *Infans à matris vtero, in fœ-d re*, id est, in promissione vitæ æter-n, *continetur.* Et ibidem; *Filiorum, h ud dubiè, loco habet eorum filios, q orum semini in patrem se fore pollici-t s est.*

33 Ex his, & alijs Caluini verbis, quæ ibidem habentur, colligi possunt hæc puncta. 1. Illam promissionem, quæ Abrahæ facta est, Gen. 17. 7. *Ero Deus tuus, & seminis tui post te*, pertinere ad omnes parentes fideles, & eorum filios. 2. Itaque omnes filios fidelium, vi illius promissionis, esse sanctos, & hæredes vitæ æternæ, nec posse vnquam perire. 3. Quamuis ergo moriantur sine baptismo, nihilominus saluari vi promissionis. 4. Non enim baptismum institutum esse, vt infantes per illum efficiantur sancti; sed vt eorum sanctitas obsignetur; cum baptismus nihil aliud sit, quam publicum sigillum, quo Ecclesia testatur, filios fidelium sanctos esse, & in fœdere promissionis contineri. 5. Vnde sicut olim filij Abrahæ obsignabantur sigillo circuncisionis, ita nunc filios fidelium, sigillo baptismi obsignari. 6. Et sicut olim non circuncidebantur filij infidelium, eo quod in fœdere promissionis non continerentur; ita nunc filios infidelium non debere admitti

mitti ad baptiſmum, quia à promiſſio-
is fœdere excluſi ſunt. Deniq́ue ſicut
gillum Regis cenſetur profanari,
uando falſæ ſcripturæ vel epiſtolæ
ppenditur; ita merito profanari ba-
tiſmum, quãdo confertur iis, qui pro-
niſſionem Dei non habent, cuiuſmo-
i ſunt omnes infideles.

Hæc Caluini ſententia manifeſtè 34
alſa eſt, & ex Scripturis refelli poteſt.
Hoc probo ex tribus principiis. Pri-
num eſt, quod omnes infantes, tam fi-
lelium, quam infidelium, naſcantur
n peccato originali. (Roman. 5. 12. &
Eph. 2. 3.) Alterum, quod ratione pec-
cati originalis, ſint filij mortis, iræ &
damnationis. (ibidem) Tertium, quod
non poſſint effici filij Dei, niſi renaſcã-
tur in Deo per baptiſmum, iuxta illud
Ioan. 3. 3. *Niſi quis renatus fuerit denuo,
non poteſt videre regnum Dei.* Et infra;
Oportet vos naſci denuo. Cauſam addit,
quia quod natum eſt ex carne, caro eſt, q. d.
Qui naſcuntur ex parentibus per car-
nalem generationem, naſcuntur filij
iræ & corruptionis, nec poſſunt ſalua-

ri, niſi renaſcantur ex Deo per baptiſmum. Hinc D. Auguſtin. lib. 3. de anima & eius origine cap. 9. *Noli*, inquit, *credere, noli dicere, noli docere, infātes antequā baptizentur, morte præuentos, peruenire poſſe ad originalium indulgentiam peccatorum, ſi vis eſſe catholicus.* Et Epiſt. 28. ad Hieronymū; *Quisquis dixerit, q in Chriſto viuificabuntur etiam paruuli, qui ſine Sacramenti eius participatione de vita exeunt, hic profecto & contra Apoſtolicam prædicationem venit, & totam condemnat Eccleſiam, vbi propterea cum baptizandis paruulis feſtinatur & curritur; quia ſine dubio creditur, alias in Chriſto viuificari non poſſe.* Iam ſubſumo. Atqui Caluinus dicit, paruulos in Chriſto viuificari, qui ſine baptiſmo de vita exeunt: Ergo Caluinus, teſte Auguſtino, contra Apoſtolicam prædicationem venit, & totam condemnat Eccleſiam.

35 Nec obſtat promiſſio Abrahæ facta. Imo, ex illa ipſa promiſſione, ſumo tria argumenta contra Caluiniſtas. Primū eſt tale; Promiſſio, quæ Abrahæ facta

..cta est, dupliciter potest explicari. 1. .i sensu litterali. 2. in sensu mystico. .. explicetur in litterali, nihil ad .em Caluini facit. Non enim Deus, .cundum litteram, promisit Abrahæ .. semini eius vitam æternam, sed pos..ssionem terræ Chanaam. Verba .romissionis sunt hæc; *Dabo tibi & se..ini tuo terram peregrinationis tuæ, o..nem terram Chanaam in possessionem .ternam.* Si autem explicetur in sensu .aystico, tunc quidem potest intelligi .e vita æterna, nõ tamen descendit ad .lios per carnalem generationem ex .arentibus fidelibus, vt falso interpre..tur Caluinus; sed per fidem in Chri..ũ. Hoc docet Apostolus ad Rom. 4. .9. & ad Gal. 3. & 4. vbi disertè expli..at, eos esse filios Abrahæ secundum .romissionẽ vitæ æternę, non qui sunt .lij carnis, sed qui sunt filij fidei, id est, .ui imitantur fidem Abrahæ. Sic .nim loquitur ad Galat. 3. 7. *Cognosci.., quia qui ex fide sunt, ij sunt filij Abra..æ.* Et ibidem v. 9. *Qui ex fide sunt, bene..icentur cum fideli Abraham.* Tunc ergo secun-

ſecundum Apoſtolum, incipimus eſſe filij Abrahæ, vi promiſſionis, cùm incipimus eſſe fideles. At infantes non incipiunt eſſe fideles ab vtero materno, ſed in baptiſmo. *Illis enim, baptiZari, eſt credere*, vt loquitur Auguſtinus lib. 1. De peccatorum meritis & remiſſ. cap. 27. Ergo infantes non naſcuntur ſancti ab vtero materno, ſed efficiuntur ſancti, quando per baptiſmum regenerantur, vt ſupra ex Euangelio dictum eſt.

36 Alterum argumentum; Poſt promiſſionem Abrahæ factam, Iacob & Eſau ex parentibus fidelibus nati ſunt: Et tamen Eſau ab vtero materno non fuit ſanctus & hæres vitæ æternæ, vt patet ex illo, Rom. 9. 13. *Iacob dilexi; Eſau autem odio habui*. Ergo non omnes filij fidelium, vi illius promiſſionis, ab vtero materno naſcuntur ſancti, & hæredes vitæ æternæ.

37 Tertium; Si omnes naſcuntur ſancti, planè ſequitur, omnes Iudæos naſci ſanctos. Omnes enim naſcuntur ex 12. Patriarchis, filiis Iacob: At 12. Patriarchæ

tiarchæ fuerunt fideles: Ergo proxi-
mi illorum filij fuerunt sancti ab vtero
materno: Ergo & horum filij, & sic de-
inceps. Quomodò ergo reprobati
sunt? quomodò exclusi ab Euangelio?
quomodo excisi à radice? quomodo
gentiles in eorum locum suffecti?

XV. Paradoxum.

Qui autem ex thoro illegitimo nascuntur, æternæ damnationi & perditioni obnoxij sunt, nec ad baptismum admittendi.

Ita Caluinistæ in Synodo Vilnensi, 38
Anno 1589. Die 11. Martij, ubi publicè
decretum est, ne quis paruulos illegi-
timè natos baptizare audeat, vt refert
Adrianus Iungius lib. 3. de doctrina &
moribus Euangelicorum, cap. 17. Et
in Palatinatu, Anno 1587. articuli qui-
dam Caluinisticæ Reformationis dis-
seminati sunt, quorum secundus ha-
bebat hæc verba; *Infantes, qui ex illegi-*

timo

timo thoro naſcuntur, æternæ perditioni ac damnationi obnoxij ſunt, nec per baptiſmum iuuari poſſunt. Scio, hos articulos à quibuſdam Caluiniſtis reiici, tanquã ſuppoſititios. Sed quidquid ſit, videtur hęc ſentẽtia apertè ſequi ex principijs Caluini. Ipſe .n. docet, promiſſionem Abrahæ & aliis fidelibus parentib⁹ factam, *iure hæreditario* deſcendere ad filios per carnalem propagationem, eo modo, quo ciuilia pacta, feuda, & bona hæreditaria parentũ ad filios deriuantur: Atqui omni iure, tam diuino, q̃ humano, pacta & bona paterna deriuãtur ad filios legitimos, non autẽ ad illegitimos: Ergo illegitimi non continentur in ꝓmiſsione Abrahæ facta: Ergo ſigillo baptiſmi obſignari nõ debent. Itaq; ad illos ſpectat illud Saræ, Gen. 21. 10. *Eiice ancillam hanc & filium eius. Non .n. erit hæres, filius ancillæ cum filio meo Iſaac.*

39 Hæc doctrina, cuius Caluiniſtas merito iam pudet, falſa eſt. An non Chriſtus pro omnibus mori voluit, tam legitimis, quàm illegitimis? Hos enim nuſquã legitur excluſiſſe. An non pro omni-

ennibus baptiſmum inſtituit? *In Chri-
ſt*,inquit Apoſtolus ad Gal. 3. 28. *non
et Iudæus neq; Græcus: non eſt ſeruus, neq;
ber: non eſt maſculus, neque fæmina.* Et
Ietrus Act. 10. 34. *In veritate comperi,
qia non eſt perſonarum acceptor Deus.*
E ſanè habemus clarum exemplum
i Scriptura. Iephte, qui fuit fortiſsi-
rus Iudex Iſraëlitarum, ex muliere
meretrice natus eſt, vt legimus in libro
Idicum, cap. 11. An propterea æter-
ræ damnationi fuit obnoxius? Mini-
mè profectò. Nam Apoſtolus Hebr.
1. 32. inter ſanctos veteris Teſtamen-
ti illum recenſet, *qui per fidem vicerunt
regna, operati ſunt iuſtitiam, adepti ſunt
promiſſiones, &c.*
Accedit teſtimonium Auguſtini lib. 40
1 contra duas Epiſtolas Pelagianorũ,
cap. 6. & 7. vbi proponit hanc quęſtio-
nē; An infantes propter merita vel de-
merita parentum, prædeſtinentur vel
reprobentur? Et reſpondet negatiuè,
quia ſæpè fit, inquit, vt infans natus
e parentibus optimis & ſanctiſsimis,
ſine baptiſmo moriatur & pereat. Nat⁹
vero

vero ex parente fornicatore & matre meretrice, per baptiſmum regeneretur & ſaluetur.

XVI. Paradoxum.

41 Peccata prædeſtinatorum, quantumuis enormia, nunquam imputantur; reproborum, nunquam remittuntur.

Ita Caluinus, partim lib. 3. inſt. cap. 4. §. 28. his verbis; *Cæterum fidelium peccata venialia eſſe, non quia non mortem mereantur, ſed quia non imputantur; &c.* partim lib. 4. cap. 1. §. 20. & 21. vbi docet, nullum peccatum remitti, niſi in Eccleſia. At reprobi in Eccleſia non ſunt, teſte Caluino: Ergo reprobis nullum peccatum remittitur. Et lib. 3. capit. 11. §. 19. vbi ait, ſola fide hominem iuſtificari: At fides nunquam datur reprobis, teſte eodem Caluino, lib. 3. cap. 22. §. 10. Ergo reprobi nunquam iuſtificantur, ac proinde nunquam remittitur illis vllum peccatum.

Hæc

Hæc doctrina, vel omnibus sceleri- 42
us januam aperit, vel desperationem
ngerit. Nam qui cogitat, nulla fideliū
eccata imputari, liberrimè ac impu-
è in omnia flagitia se præcipitabit.
ontra, qui in aliam cogitationem se
ertit, quid aliud persuadere sibi pote-
t, quàm nullam esse spem veniæ &
ondonationis? Sic quisque aut in
yllam, aut in charybdim incidat, ne-
esse est. Et hæc quidem dicta sint de
aradoxis Caluinistarum: si non de o-
nibus, cùm multo plura sint, saltem
e aliquibus. Dicendum aliquid est de
isorum Atheismis.

I. Atheismus Caluinistarum.

Deus secundum essentiam, 43
at essentialem perfectionem
on est simpliciter infinitus,
d finitus.

Ita Conradus Vorstius Caluinista in
o Tractatu de Deo & Attributis diui-
s, pag. 234. his verbis; *Deus non est actu*
mpliciter infinitus, neq; essendo, neq; ope-
rando.

rando. Et pag. 235. *Est quidem Deus purus actus, sed hoc non vetat, quin simul in sese sit finitus.* Hunc Atheiſmum conatur probare his quinq; argumentis. 1. quia Scriptura non vocat Deum infinitum: Ergo infinitus nõ eſt. 2. Subſtantia Dei videtur ab Angelis: Ergo infinita non eſt. 3. Nec materia, nec vllus numerus, nec vlla magnitudo, nec vlla alia creatura eſt infinita: Ergo nec Deus. 4. Potentia Dei non eſt infinita, quia non extenditur ad impoſſibilia: Ergo nec eſſentia. 5. Eſſe actu infinitum, &, eſſe actu hoc aliquid, ſunt contradictoria: ſed Deus eſt actu hoc aliquid: Ergo non eſt actu infinitus. Hæc ſingula diſcutienda ſunt.

44 Primùm ergo ait, *Scripturam non vocare Deum infinitum.* Falſum eſt. Nam Scriptura ſic habet, Pſal. 144. 3. *Magnus Dominus, & laudabilis nimis, & magnitudinis eius non eſt finis.* Et Baruch. 3. 25. *Magnus eſt, & non habet finem, excelſus & immenſus.* Quæ teſtimonia non poſſunt intelligi de magnitudine molis ſeu quantitatis, quæ in Deo nõ eſt; ſed de

e magnitudine virtutis seu perfectio-
is. Est ergo hic sensus: Deus ita magn⁹
st in virtute & pfectione, vt nō habeat
nē seu terminū suæ virtutis & perfe-
ionis. Vnde sic argumentor: Sicut il-
d est finitū in virtute & perfectione,
habet finem seu terminum suæ vir-
tis & perfectionis: ita è contrario, il-
d est infinitū in virtute & perfectio-
e, quod non habet finem seu terminū
æ virtutis & perfectionis: At Deus
on habet: Ergo infinitus est, &c.

Secundo ait, *substantiam Dei videri* 45
Angelis, & ideo infinitam non esse. Hic
ane ostendit, se timidum & imbellē
sputatorem esse, qui vt subterfugiat
mmunem difficultatem, quæ oritur
clara & intuitiua Dei visione, infini-
tem Dei tueri non audet. Est autem
ec difficultas; *Substantia Dei est infini-
t. Ergo ab intellectu finito, qualis est homi-
m & Angelorum, clarè & intuitiuè vi-
ri non potest.* Omnes alij authores, tā
tini, quàm Græci, concedunt ante-
dens; & de sola cōsequentia solliciti
nt, quam Catholici negant, Armeni

concedunt. Putant enim Catholici, rectè cohærere hæc duo, Dei ſubſtantiam infinitā eſſe, & tamen videri poſſe ab intellectu finito, non quidem per ſolas naturæ vires, ſed accedente auxilio Dei ſupernaturali. Armeni, tametſi negent cohærere, ac proinde alterum negandū eſſe cenſeant; non tamen negant Deum infinitum eſſe, ſed potius, cùm infinitus ſit, à finito intellectu videri non poſſe. Omniū ſtupidiſſimus & timidiſſimus eſt Vorſtius Caluiniſta, qui nec cohærentiam, quam Catholici ſtatuunt, poteſt intelligere; nec infinitatem Dei, quam omnes alij defendunt, tueri ac defendere auſus eſt.

46 Tertio ſic ratiocinatur: *Nulla creatura eſt infinita: Ergo nec Deus.* Ineptiſſime profecto. Perinde eſt, ac ſi dicam; Nulla creatura eſt omnipotens: Ergo nec Deus. Alij authores multo rectius colligunt cōtrarium ex creaturis, in hunc modum; Ideo creaturæ finitæ ſunt in genere Entis, quia deeſt illis aliqua perfectio, vel gradus perfectionis, in genere Entis. Nulla enim eſt, quæ con-
tine

ti eat in se omnes perfectiones, & o-
mnes grad⁹ perfectionis, qui sunt pos-
sibiles in latitudine Entis. Ergo è con-
trario, ideo Deus est infinitus in gene-
re Entis, quia nulla deest illi perfectio,
vel gradus perfectionis in toto cōple-
xu Entis. Hæc ratio optima est, & po-
test explicari hoc duplici syllogismo.
Prior est. Cui deest aliqua perfectio, 47
vel gradus pfectionis in genere Entis,
eo potest dari aliquid perfectius in ge-
nere Entis: Ergo nō est infinitè perfe-
ctum. Atqui singulis & omnib⁹ creaturis
deest aliqua perfectio, vel gradus per-
fectionis in genere Entis. Nam elemē-
tis deest vita: plantis, & brutis animan-
tibus, intelligentia: Angelis & homi-
nibus, vis creandi. Vno verbo, singulis
deest independentia ab alio. Omnes
enim creaturæ dependent à Deo in
esse & conseruari. Nulla independens,
nulla sibi sufficiens est. Omnes ergo fi-
nitæ ac limitatæ sunt in perfectione.
Posterior est. Cui nulla deest perfe- 48
ctio, vel gradus perfectionis in genere
Entis, eo nihil potest dari perfectius in

genere Entis: Ergo est infinitè perfectum in genere Entis: Atqui Deo nulla deest perfectio, vel gradus perfectionis in genere Entis. Nulla .n. concipi aut cogitari potest, quę in Deo non sit, vel formaliter, vel eminẽter. Formaliter, si est increata: Eminenter, si creata, vel creabilis. Hæc tota ratio ꝓcedit à priori. Ostendit .n. radicem infinitatis in Deo, & finitatis in creatura. Ideo enim Deus infinitus est in perfectione, quia nihil perfectionis illi deest: ideo creaturæ finitæ, quia aliquid illis deest.

49 Quarto, sic pergit Vorstius; *Potentia Dei non extenditur ad impossibilia: Ergo nõ est infinita: Ergo nec essentia iufinita est.* Nõ minus ineptę quàm antè. An putat Nouator infinitã fore potentiam, si ad impossibilia se extẽderet? Imo potẽtia nõ esset, si id fieret. Sicut .n. scientia nõ dicitur, nisi respectu scibilium; sic neq; potentia, nisi respectu possibiliũ. Ex eo ergo cęseri debet maior vel minor potentia, quo ad plura vel pauciora possibilia extenditur. Impossibilia enim nõ cadunt sub potentiam. Et, si caderent, impossibilia non essent. Quin-

Quinto, sic concludit; *Esse infinitum* 50
actu, &, esse hoc aliquid, sunt contradictoria: Deus est actu hoc aliquid: Non ergo actu infinitus est. Iam dixi, id actu infinitum esse in genere Entis, quod actu inter se continet omnes perfectiones possibiles in genere Entis. Deus, tametsi sit actu hoc aliquid, simul tamen actu continet in se omnes pfectiones possibiles in genere Entis: Ergo, tametsi sit actu hoc aliquid, simul tamen actu infinitus est. Non ergo sunt contradictoria hæc duo, *Esse actu infinitum*, &, *Esse actu hoc aliquid*. Addo, neq; hæc duo pugnare inter se, *Deus est actu hoc aliquid*, &, *Deus est actu omnia*. Nam formaliter, est hoc aliquid: Eminenter, est omnia.

II. Atheismus.

Deus secundum substantiã 51
suam non est vbiq; præsens in hoc mundo, sed tantũ in cælo.

Ita Vorstius loco citato, pag. 235. his verbis; *In Scripturis affimari omnino videtur, Deum ratione substantiæ suæ tantũ*

esse in cœlo. Et post citata aliquot Scripturæ testimonia, sic concludit, pag. 237: *Simpliciter igitur credamus, quod sacræ Scripturæ toties inculcant, Deum suâ substantiâ in cœlo habitare: in terra verò, virtute & sapientia sua nobis adesse.* Citat autem hæc te imonia, Psal. 113. 16. *Cælum cæli Domino; terram autem dedit filiis hominum.* Et Psal. 122. 1. *Ad te leuaui oculos meos, qui habitas in cælis.* Et quæ similia sunt.

52 Iam pridem ostendi, hoc temerè & impiè dici à Vorstio. Temerè, quia contra Scripturam & Patres. Nam Scriptura sic loquitur, Ierem. 23. 24. *Cælum & terram ego impleo, dicit Dominus.* Cyprianus autem in lib. de vanitate idolorum; *Dei templum, totus est mundus.* Et infra; *Deus est totus ubiq; diffusus.* Et Augustinus Epist. 57. ad Dardanũ; *Est ergo Deus per cuncta diffusus. Ipse quippe ait per Prophetam; Cælum & terram ego impleo. Itemq; scriptum est; Spiritus Domini repleuit orbem terrarum. Eiq; dicitur in quodam Psalmo; Quo ibo à spiritu tuo; & à facie tua quo fugiam? Si ascendero*

in

in cælum, tu illic es: si descendero in infernum, ades; quia substantialiter Deus vbique diffusus. Et lib. 7. de ciuitate Dei, cap. 30. *Deus vbique totus, implens cælum & terram præsente potentia, non absente natura.*

Impiè, quia Arianismum introducit. Nam si Deus secundum substantiam non est alibi, quàm in cælo, planè sequitur, Christum, cum in terris versaretur, non fuisse verum Deum secundum substantiam. At hoc impium est: Ergo & illud, ex quo sequitur. Mirum est, quas ambages hic quęrant Vorstiani. Non audent palam negare diuinitatem Christi; & tamen, stante hac assertione, non possunt eam tueri. 53

Aliqui igitur dicunt, Christum, cum in terris esset, fuisse verum Deum, non ratione substantiæ deitatis, sed ratione personæ verbi. Non enim humanitatem Christi immediatè vnitam fuisse Deitati vel essentiæ diuinæ, sed personalitati. Itaque personalitatem verbi fuisse in terris, cum Christus in terris esset, non substantiam Deitatis aut es- 54

ſentiæ. Nouus hic error eſt, qui planè deſtruit diuinitatem. Primo, quia ſupponit perſonam diuinam poſſe exiſtere in terris ſine deitate, ſeu eſſentia diuina, quod falſum eſt. Non enim perſona & eſſentia ſunt duæ res diſtinctæ, quæ loco ſeiungi poſſint, ſed vna res ſimpliciſſima, in qua nulla eſt compoſitio aut diſtinctio actualis ex parte rei. Imo, non minor identitas eſt inter perſonam & eſſentiam, quàm inter Petrum & eundem Petrum. At impoſſibile eſt, vt Petrus ſit in terra, ſine ſeipſo: Ergo etiam impoſſibile eſt; vt perſona diuina ſit in terra ſine eſſentia. Secundo, ſi perſona verbi fuiſſet in terra ſine diuinitate & eſſentia, falſum eſſet illud Apoſtoli, ad Coloſſ. 2. 9. *In Christo inhabitat omnis plenitudo diuinitatis corporaliter.* Tertio, vel perſona verbi fuiſſet ſimul in cælo & in terra, vel tantum in terra. Si prius, ſequitur vnam eandemque rem poſſe ſimul eſſe in diſtinctis locis, quod negant Caluiniſtæ. Si poſterius, ſequitur perſonam verbi realiter ſeparatam fuiſſe

uiſſe ab eſſentia; ac proinde eſſentiam
unc temporis non fuiſſe in tribus per-
onis, ſed tantum in duabus. Ex quo
lterius ſequitur, omnes perſonas rea-
ter ab eſſentia ſeparari poſſe; ideoq; ,
uod Deus ſit trinus & vnus, rem eſſe
ontingentem, & non neceſſariam,
uod eſt abſurdiſſimum.

Alij dicunt, Chriſtum, cum in ter- 55
s eſſet, fuiſſe verum Deũ ratione ſub-
ſtentiæ diuinæ; nõ quod ſubſiſtentia
erbi ſine diuinitate & eſsẽtia fuerit in
erra, quod iam refutatũ eſt; ſed quod
ubſiſtentia verbi, manens in cælo, po-
uerit efficere, vt humanitas Chriſti,
uæ erat in terra, diuinitus ſubſiſteret
ne humana ſubſiſtentia. Et hic nouus
rror eſt, ex quo ſequũtur tria abſurda.
Chriſtum nõ fuiſſe verum Deũ, cum
n terris eſſet. Nam ſi nec deitas, nec
erſona ſeu ſubſiſtentia diuina in illo
uit, iam nihil in illo fuit, à quo intrin-
ecè & propriè eſſet Deus. 2. Vnum-
uemque noſtrum fore Deum, eo mo-
o, quo Chriſtus fuit, ſi Deus vel-
et nos miraculosè ſuſtentare ſine
propria

propria ſubſiſtentia humana. 3. Chriſtũ non magis fuiſſe filium, quam Patrem aut Spiritum ſanctum. Nam illa ſuſtentatio, quâ fingitur Chriſtus ſubſtitiſſe ſine perſona verbi præſente, debuit eſſe opus Dei ad extra, vt loquũtur Scholaſtici: Ergo debuit eſſe opus totius Trinitatis: Ergo non magis ſuſtentatus fuit à Filio, quàm à Patre & Spiritu ſancto: Ergo tam potuit vocari Pater & Spiritus ſanctus, quàm Filius. Quæ omnia abſurda ſunt.

56 Denique alij dicunt, ſubſtantiam Dei, tametſi ordinariè ſit tantum in cælo, tamen eo tempore, quo Chriſtus in terra vixit, fuiſſe in carne Chriſti, & non alibi. Quod quidam amicus Vorſtij, in litteris ad me datis, conatus eſt confirmare ex Apoſtolo. Sic enim ſcribit; *Equidem non ſatis video, quomodo omnis plenitudo diuinitatis in carne Chriſti habitet corporaliter, ſi Deus per ſubſtantiam totus habitat non tantum in carne, ſed etiam extra carnem in aliis locis mundi.* Igitur ex huius hominis ſentẽtia, Deus ſecundum ſubſtantiam non eſt alibi, quam

quam in carne Christi; ac proinde cum caro Christi esset in terra, Deus secundum substantiam non erat in cælo, sed tantum in terra: nec vbique in terra, sed in sola Christi carne. Quæ quidem sententia, non solum noua & inaudita, sed etiam absurdissima est. Primo, quia concedit Deum substantialiter de loco in locum moueri, sicut caro Christi mouetur, quod est cõtra Augustinum lib. 16. de ciuitate Dei, cap. 5. Chrysostomum hom. 17. in genesin, & alios Patres. Secundo, quia si Deus secundum substantiam, eo tempore, quo Christus in terra vixit, non fuit in cælo, sed tantum in terra, necesse est, tres personas diuinas non fuisse tunc in cęlo, sed tantum in terra, quia personæ diuinæ non possunt separari à substantia diuina, vt dictum est. At consequẽs est absurdum: Ergo & illud, ex quo sequitur. Minor patet ex Euangelio, vbi Christus, cum in terris viueret, dixit Discipulis; *Angeli eorum in cælis semper vident faciem Patris mei, qui in cælis est.* (Matth. 18. 10.) Ergo Deus Pater, tunc erat

erat in cælo: Ergo & ſubſtantia Dei Patris: Ergo Deus ſecundum ſubſtantiam non erat in ſola Chriſti carne.

57 Dices, Quomodo ergo verum eſt, quod dicit Apoſtolus, plenitudinem diuinitatis habitare in Chriſto? Reſpōdeo. Non pugnant, ſed optimè cohærent hæc duo inter ſe. 1. Deum ſecundum ſubſtantiam vbiq; eſſe in hoc mūdo. 2. Deum ſpeciali modo, nempe per vnionem hypoſtaticam, habitare in Chriſto, & non alibi. Hoc poſterius aſſerit Apoſtolus: illud prius, Scriptura & Patres ſupra citati.

III. Atheiſmus.

58 In Deo ſunt vera accidentia, realiter diſtincta à ſubſtantia Dei.

Ita Vorſtius pag. 207. vbi de decretis diuinis ſic loquitur; *Quæ certe accidentia quædam ſunt, ab ipſius ſubſtantia lōgè diuerſa.* Et hoc probat tribus argumentis. Primo, quia decreta Dei ſunt multa

multa, cum aliud sit decretum creandi homines, aliud prædestinãdi, aliud reprobandi: At substantia Dei est vnica: Ergo decreta non sunt substantia, sed accidentia. Secundo, decreta Dei sunt libera, quia possunt esse & non esse: Substantia Dei est necessaria, quia non potest non esse: Ergo decreta non sunt substantia. Tertio, decreta Dei non sunt ab æterno: Substantia Dei est ab æterno: Ergo, &c.

Hic atheismus tribus rationibus re- 59
felli potest, quarum prima sumitur ex infinitate substantiæ diuinæ. Altera ex concessione Vorstij. Tertia ex fundamentis illius. Prima est hæc: Quod in se infinitè perfectum est, non potest vlterius in seipso perfici: At substantia diuina in se infinitè perfecta est, vt paulo ante probaui: Ergo non potest vlterius in se perfici. At perficeretur in se, si reciperet in se accidentia realia, quæ sunt perfectiones quædam reales. Maior patet, quia quod in se infinitè perfectũ est, hoc in se cõtinet perfectiones possibiles, vel formaliter, vel eminenter:

ter: Ergo vlterius perfici non poteſt. Deinde excludit à ſe omnem defectum & imperfectionem: Ergo etiam omnem potentiam paſſiuam ſeu receptiuam, cum talis potentia ſupponat carentiam ſeu defectum: Ergo non poteſt in ſe recipere vlteriorem perfectionem: Ergo nec accidentia.

60 Altera ratio. Quidquid bonitatis & perfectionis eſt in creaturis, hoc totum eſt in Deo *per modum ſimplicis formæ*, vt diſertè & verè concedit Vorſtius. (tametſi imprudenter) At in creaturis eſt aliquid perfectionis ſubſtantialis, & aliquid accidentalis: Ergo hoc totum eſt in Deo per modum ſimplicis formæ. Porro ſimplex illa forma non poteſt eſſe compoſita ex ſubſtantia & accidente; alioqui ſimplex non eſſet. Nec eſt ſimplex forma accidentalis; alioqui Deus non eſſet ſubſtantia: Ergo eſt ſimplex forma ſubſtantialis. Nullum ergo accidens in Deo eſt.

61 Tertia ratio. Argumenta Vorſtij, quibus nititur, infirma ſunt. Nam primo ſic argumentatur; *Decreta Dei ſunt multa:*

multa: ſubſtantia Dei eſt vnica: Ergo decreta Dei non ſunt ſubſtantia, ſed accidentia. Dupliciter peccat hic ſyllogiſmus. 1. in forma. 2. in materia. In forma peccat, quia concluſio non legitime infertur. Quod patet in hoc ſimili ſyllogiſmo; *Perſonæ diuinæ ſunt multæ; ſubſtantia Dei eſt vnica: Ergo perſonæ diuinæ non ſunt ſubſtantia, ſed accidentia.* Quis non videt, negandam eſſe conſequentiam? In materia peccat, quia maior propoſitio apertè falſa eſt. Non enim in Deo ſunt multa Decreta, eo ſenſu, quo id aſſerit Vorſtius, id eſt, non ſunt multi actus voluntatis, quorum vno decernat Deus creare mundum; alio, predeſtinare quoſdam ad vitam; alio reprobare ad mortem: ſed eſt vnus ſimplex actus, quo hęc omnia decernit. Simile eſt in ſcientia Dei. Non enim ſunt multæ ſcientiæ in Deo, id eſt, non ſunt multi actus intellectus, quorum vno cognoſcat Petrum, alio Paulum, alio Ioannem: ſed eſt vna ſimplex ſcientia, ſeu vnus ſimplex actus intellectus, quo omnia, tam creaturas, quàm ſeipſum

intelligit. Et ratio eſt, quia actus intelligendi & volendi in Deo, nihil eſt aliud, quàm ipſa eſſentia ſeu ſubſtantia Dei, quatenus per modum actus ſignificatur. Hoc ſenſu dicunt Patres & Scholaſtici, non differre in Deo hæc tria, *Eſſe, poſſe, operari*, ſeu, Eſſentiam, potentiã actiuam & operationẽ. Vnde ſicut eſſentia Dei eſt vna & ſimplex; ſic etiam vna & ſimplex ſcientia; vnũ & ſimplex decretũ. Et hæc omnia ſimul ſumpta, vna & ſimplex deitas. Vel, vt rectè loquitur Vorſtius , Hæc omnia ſunt in Deo *per modum ſimplicis formæ*.

62 Hinc facilè intelliguntur hæc duo conſectaria. Vnum, ſicut eſſentia Dei, licet in ſe vna & ſimplex ſit, poteſt tamen eſſe in tribus diſtinctis perſonis: ſic ſciẽtia Dei, licet in ſe vna & ſimplex ſit, poteſt verſari circa diſtincta obiecta ſcibilia; Et ſimiliter decretum circa diſtincta obiecta decernibilia. Alterũ, ſicut multitudo perſonarũ non obſtat, quo minus eſſentia Dei ſit vna; ſic multitudo obiectorum nõ obſtat, quo minus ſcientia & decretum ſit vnicum.

Hoc

hoc intereſt, quod eſſentia Dei, quę in ſi vnica eſt, non poſſit ratione trium perſonarũ, in quibus eſt, vocari triplex eſſentia: cum tamen ſcientia Dei, quæ ſimiliter in ſe vnica eſt, poſſit ratione diuerſorum obiectorum, vocari multiplex ſciẽtia: Et eodem modo decretũ. Ratio diſcriminis eſt, quia aliter ſe habet eſſentia Dei ad diſtinctas perſonas; aliter ſcientia & decretum Dei ad diſtincta obiecta. Nam eſſentia Dei, tametſi ſit in tribus perſonis realiter inter ſe diſtinctis, ipſa tamen eſt realiter idem cum ſingulis perſonis: Et ſingulæ perſonæ, quæ inter ſe realiter diſtinguuntur, ſunt realiter idem cum eſſentia. Non ſic res habet in ſcientia & decreto Dei. Nam neq; ſcientia Dei, quæ verſatur circa diſtincta obiecta intelligibilia, eſt realiter idem cum ſingulis; neq; etiam decretum Dei, quod verſatur circa diſtincta obiecta decernibilia, eſt realiter idem cum ſingulis.

Alterum Vorſtij argumentũ eſt hoc: 63
Decreta Dei ſunt libera, quia poſſint eſſe & non eſſe : ſubſtantia Dei eſt neceſſa-

 ria:

ria: Ergo decreta Dei non sunt substantiæ Dei. Sed maior propositio, iuxta eum sensum, quem intendit Vorstius, apertè falsa est. Non enim decreta Dei secundum existentiam sunt libera, sed quoad terminationem, quia liberè terminantur ad sua obiecta, vt in prima parte Theologiæ Scholasticę explicatũ est. Simile est de persona verbi, quæ necessario quidem existit, sed tamẽ liberè terminatur ad humanitatẽ Christi. De tertio argumento, in quo quæritur, an decreta Dei sint ab ęterno, separatim agendum est.

IV. Atheismus.

64 Decreta Dei, cuiusmodi est decretum prædestinationis, aut reprobationis, non sunt ab ęterno, vel quod idem est, non sunt Deo coæterna.

Ita Vorstius loco citato, pag. 27. his verbis; *Libera Dei decreta ante mundi creationem producta sunt.* Et pag. 207.

Hæc

*H c eadem decreta non sunt simpliciter æ-
tena.* Quod sic probat. Omnis causa
li era antecedit suum effectum ordine
t nporis seu durationis. Nam libera
a io voluntatis necessario supponit
d liberationẽ in intellectu. Qui enim
li erè decernit aliquid facere, prius
d iberat, antequã decernat. At Deus
e causa libera respectu liberorum de-
c torum: Ergo tẽpore seu duratione
a tecedit sua decreta. Nõ ergo decre-
t Dei possunt esse Deo coæterna.
Ex his tria colligo. 1. Decreta Dei 65
e e producta. 2. Non esse æterna. 3. nõ
p sse esse æterna, quia causa libera ne-
c ssario præçedit suum actum ordine
d rationis. Singula discutiamus. Pri-
m im ait, decreta Dei producta esse. An
p tat Deum more hominum & Ange-
l um producere in se nouas actiones
i tellectus & voluntatis, quæ sint acci-
d ntia distincta ab ipsius substantia?
N on ita est. In Deo nulla sunt acciden-
t , vt supra probatum est. Immediatè
i telligit, amat & decernit per suã sub-
s tiam, quæ simul est intellectio, amor

& decretum: Et ſine vlla ſui mutatione terminati poteſt ad varia obiecta. Solùm accedit externa quædã denominatio, & reſpectus rationis, quo ſubſtãtia Dei, per modum intelligentis, amãtis & decernẽtis, refertur ad rem intellectã, amatam & decretã. Simile eſt in perſona verbi, quæ ſine vlla ſui mutatione, terminata eſt ad humanitatem Chriſti: Nec aliud ex illa terminatione ſecutũ eſt in perſona, quàm reſpectus terminãtis ad humanitatem terminatam. Hoc intereſt, quod hæc terminatio facta ſit in tẽpore; altera ab æterno.

66 Secundo ait, decreta Dei non eſſe ab æterno. Sed ſeipſum iugulat. Nam pag. 66, ſic ſcribit; *Certum eſt, decretum Dei de omnibus rebus ad finem ſuum ordinandis, deque bonis efficiendis, malis autem permittendis, iam inde ab æterno factum eſſe, idemque in æternum permanere: Et hoc ſenſu, nec originem vllam habere, nec finem vnquam inuenire.* Non poterat ſibi apertius contradicere, quàm hic facit. Nunc quæro, an hoc decretũ, quod Vorſtius fatetur ab ęterno eſſe, liberè à

Deo productum sit, nec ne? Si liberè productum est, & quidem ab æterno, certè nō omnis causa libera antecedit suum effectum ordine durationis. Si productum non est, cur ait, omnia decreta Dei producta esse ante mundi creationem? Hic Nouatorum mos est. Quod vno loco affirmant, alio negant.

Tertio ait, Deū non posse ab ęterno habere liberum decretū. Quare? quia causa libera necessario præcedit suum effectum ordine durationis. Falsum est. An nescit Vorstius, actiones intellectus & voluntatis spiritales ac indiuisibiles esse, & in instāti produci posse? An nescit Angelos habuisse liberum actum dilectionis Dei in primo instanti suæ creationis? An nescit Christum, secundum humanitatem, in instanti conceptionis, liberè mortē acceptasse pro humani generis redēptione? Hoc docet D. Thō. & alij graues Theologi. Si ergo Christ⁹ & Angeli possunt habere liberas actiones sibi coęuas; non poterit Deus habere liberum decretū sibi coęternū? Quę hęc philosophia est? At 67

Vorstius hoc negabit de Christo & Angelis. Quare? quia putat eos ante liberum actum voluntatis indigere præuia deliberatione; nec fieri posse, vt eodẽ instanti simul deliberent & decernãt. Sed cur queso id fieri non potest, si duo isti actus sunt spirituales ac indiuisibiles, sicut reuera sunt? Et, si singuli in instanti produci possunt separatim, cur nõ simul in eodẽ instanti? Nihil hic video difficultatis. Nec vidit D. Tho. & alij Theologi. Demus tamẽ Vorstio, quod vult, Christũ & Angelos nihil posse decernere, nisi præuia deliberatione secundũ ordinẽ temporis. An ideo Deus ad has angustias redigendus est? Absit.

68 Addam duo dilemmata pro Vorstio. Vnũ est; Si decreta Dei sunt posteriora ipso Deo, vel ergo Deus finito, vel infinito tẽpore antecessit sua decreta. Si finito, æternus non est. Si infinito, miser est, qui nihil potest decernere, nisi post infiniti temporis durationem. Alterum; Vel Deus ab æterno sciuit, creationẽ mundi esse possibilẽ, & sapienter à se fieri posse; vel ignorauit. Si sciuit,

non

on eguit deliberatione. Si ignorauit, quo postea didicit?

V. Atheismus.

Æternitas Dei non est in- 69
iuisibilis, & tota simul, sed iuisibilis & successiua.

Ita Vorstius, pag. 226. his verbis; *ulgo putant, æternitatem totam simul xistere, & omnibus temporum differenti- coexistere: quæ sententia omnino falsa t, & aliquot rationibus hic obiter refu- nda.* Summa autem rationum ipsi- s est hæc; Si æternitas coexistit omni- us temporum differentiis, seu parti- us, sequitur primo, omnes partes emporis, id est; præteritum, præsens futurum, simul inter se coexistere, espectu æternitatis. Secundo, Deum osse efficere, vt præteritum non sit erè præteritum, & futurum non sit erè futurum, quia vtrunq; in æterni- ate præsens est. Tertio, primum an- um mundi conditi, esse hunc ipsum

annum præſentem. Quarto, res in æternitate nunquam oriri aut interire, quia ſemper æternitati prę́ſentes ſunt.

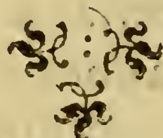
70 Propter hæc friuola argumenta auſus eſt Vorſtius communẽ Patrum ac Theologorum ſententiam deſerere, & ipſam ęternitatis naturã penitus euertere. Quod ſic oſtendo; Æternitas Dei non eſt accidens, ſed ſubſtantia Dei, vt concedit Vorſtius, pag. 27. At ſubſtantia Dei eſt indiuiſibilis, & tota ſimul, in qua nullę ſunt partes ſibi inuicẽ ſuccedentes, alioq; eſſet mutabilis & corruptibilis: Ergo etiã æternitas Dei eſt indiuiſibilis, & tota ſimul, in qua nullę ſunt partes ſibi inuicem ſuccedentes: Ergo tota coexiſtit omnibus temporũ differentiis. Non quidẽ eo ſenſu, quẽ imaginatur Vorſtius, quaſi omnes partes ſeu differentiæ temporis ſimul inter ſe exiſtant (hoc.n. falſum eſt, quia præteritũ, præſens & futurum, nunq̃ ſunt ſimul) ſed q; ſingulæ partes temporis, dũ actu ſunt, coexiſtant æternitati. Nam pars temporis præterita, cùm adhuc p̃ſens eſſet, coexiſtebat æternitati: Et q̃ nunc præ-

præsens est, coexistit æternitati: & fu-
tura, cũ erit p̃sens, coexistet ęternitati.
Hinc facile soluuntur argumenta cõ- 71
traria. Nam prima consequentia, à qua
cæterę dependẽt, neganda est. Non.n.
sequitur, si tota æternitas coexistit o-
mnibus partibus temporis, ipsas etiam
partes simul inter se coexistere. Nã to-
ta æternitas nõ coexistit omnibꝰ parti-
bus simul sumptis & existentibꝰ, vt sup-
ponit Vorstiꝰ, sed singulis diuisim sum-
ptis, & sibi mutuo succedentibus. v. g.
Hodie tota æternitas coexistit hodier-
no diei; cras tota coexistet crastino di-
e & perẽdie perẽdino; & sic deinceps.
Hinc.a.non sequitur, hodiernũ, crasti-
nũ & perendinũ diẽ, simul inter se exi-
stere, sed potius vnũ alteri succedere.
Hoc ostendo in simili exemplo. Totũ
cælum, quantum quantũ est, hodie co-
existit Vorstio; & post aliquot annos,
eo mortuo, coexistet filio Vorstij; &,
eo etiã mortuo, coexistet nepoti Vor-
stii, & sic deinceps per singulas genera-
tiones. Hinc non sequitur, Vorstium,
filium, nepotem, & reliquos posteros,
quotquot erũt, simul inter se existere.

Hæc

Hæc ſolutio facile accommodabitur ad reliquas conſequentias, quæ ex Vorſtio allatæ ſunt.

72 Concludo, Caluiniſtas, qui huiuſmodi Atheiſmos & paradoxa ſuis auditoribus obtrudunt, non poſſe vocari Orthodoxos, ſed Cacodoxos. Non enim rectè, ſed perperam ſentiunt, qui negant Deum infinitum, nobis præſentem, indiuiſum, & quæ ſimilia ſunt.



QVIN-

QVINTVS TITVLVS.

SVINGLIANI.



Aluiniſtæ vocantur Suin- 1
gliani, quia ſequuntur dogma Suinglij de Sacramento Euchariſtiæ, nempe, Chriſtum in Euchariſtia non eſſe realiter præſentem. Et illa Chriſti verba, *Hoc eſt corpus meum*, explicant cum Suinglio, in hunc ſenſum; *Hic panis ſignificat corpus meum*. Hoc patet ex libello Caluini, qui inſcribitur, *Conſenſio mutua, in re Sacramentaria, Miniſtrorum Tigurinæ & Geneuenſis Eccleſiæ.* In quo libello oſtendit, ſe in Sacramento Euchariſtiæ planè conſentire cum Suinglio & aliis Miniſtris Eccleſiæ Tigurinæ in Heluetia. Porro, vt conſtet, quàm ſpecioſus ac honorificus ſit hic Titul⁹, qui ex nomine Suinglij deſumptus eſt, tria breuiter explicanda ſunt. 1. qualis fuerit Suinglius, quem alij, Zvvinglium, alij Cinglium appel-

appellare solét. 2. quo Præceptore vsus sit. 3. quomodo ex hac vita decesserit.

I. QVÆSTIO

Qualis fuerit Suinglius?

1 HVlricus Suinglius, præter alia vitia, quibus erat obnoxius, fuit homo valdè inconstans. Ex Catholico factus est Lutheranus; ex Lutherano, Carolstadianus; ex Carolstadiano, nouus Hæresiarcha. Nam primo credidit cum Catholicis, Christũ esse vere præsentem in Eucharistia sub specie panis & vini. Deinde, cum Luthero docuit, Christum esse quidẽ verè præsentem, non tamen sub specie panis & vini, sed simul cum ipso pane & vino. Postea cũ Carolstadio negauit esse præsentẽ; & illa verba, *Hoc est corpus meum*, explicauit cum eodem Carolstadio, hoc sensu; *Hic sedet corpus meum*: vel, *Hoc est corpus meum, quod hic mensæ assidet*. Denique, reiecta hac explicatione, nouam excogitauit, nempe hanc, *Hoc est corpus meũ*, id est, *Hoc significat corpus meum*: vel, *Hic panis*

p̃nis significat corpus meum: quam nunc
ſequuntur Caluiniſtæ.

Hanc tamen inconſtantiam ex par- 2
te conatus eſt excuſare, in libro de ve-
ra & falſa religione. Nam ibi diſertè fa-
tetur, ſe quidem multo ante in animo
ſenſiſſe, Christum non eſſe præſentem
in Euchariſtia; noluiſſe tamen id palã
profiteri, ſed tempori ſeruire. Itáque
publicè quidem docuiſſe ſententiam
Lutheri; occultè tamen eam damnaſ-
ſe & alteri adhæſiſſe. Et in eo ſimilem
fuiſſe Diſpenſatori Euangelico, de quo
Christus, Lucæ 12.42. *Quis putas eſt fi-
delis diſpenſator & prudens, quem conſti-
tuit Dominus ſuper familiam ſuam, vt det
illis in tempore tritici menſuram?* Nam
ſicut hic diſpenſator, non quouis, ſed
certo tempore, nec in quauis, ſed in
certa menſura, diſtribuit triticũ in fa-
miliam Domini ſui (in quo conſiſtit i-
pſius prudentia & fidelitas) ita ſe, non
quolibet, ſed certo tempore, & in cer-
ta menſura, ſuam doctrinam in famili-
am Christi diſtribuiſſe.

Verùm hæc, non tam excuſatio, quã 3
accuſatio

accusatio quædam est. Nam si Suinglius iam ante credebat, sententiā Lutheri falsam esse, & tamen, vt tempori seruiret, publicè eam profitebatur; certè duplici scelere se obstringebat, mendacio & hęresi. Mendacio, quia loquebatur contra mentē: Hæresi, quia docebat sententiam, quam iudicabat hęreticam. Non ergo similis fuit dispensatori Euangelico. Nam is, tametsi non quouis, sed suo tempore, distribuat triticum in familiam; nunquam tamen falsum & fictitium distribuit, vt Suinglius fecit. Fuit nihilominꝰ similis illis, qui in re mala seruiunt tempori, cuiusmodi sunt multi politici, qui apud Turcas sequuntur Mahometum; apud Iudæos, Mosen; apud Christianos, Euangelium. Multi item Prædicantes, qui accommodant se suis Principibus: Et sub Principe Lutherano, Lutherū; sub Caluiniano, Caluinum profitentur. Exempla quotidie obuia sunt.

Referam, quod mihi accidit. Ante
4 annos 14. cum in quodā itinere essem, diuerti ad rusticanum hospitem, ex

quo

uo amice ſciſcitatus ſum, quam reli-
gionem profiteretur. Reſpondit, toti-
e eo loco mutari religionem, vt vix
ſiret, quam ſequi vellet aut deberet.
Et veſter, inquam, Pręedicans quam ſe-
quitur? Annis, ait, ſuperioribus Luthe-
ranam ſecutus eſt: nunc Suinglianam
profiteri cepit. Quid cauſæ? Quia Do-
minus loci, qui Lutheranus erat, mor-
tuus eſt: Nunc Suinglianus ſucceſſit.
Pręedicans ergo, ne cogatur ſolum ver-
tere, tempori ſe accommodat. Tum
ego: Non poſſem hominem conueni-
re? Omnino, ait hoſpes. Bacchus eſt: ſi
hauſtum vini promiſeris, mox aduola-
bit. Et ſic factum eſt. Cùm iam adeſſet;
Audio, inquam, mi Domine, Parochũ
te eſſe, & hoc anno religionem mutaſ-
ſe. Ita eſt, ait: Mutaui religionem, &
pro falſa veram amplexus ſum, quam
nunc publicè profiteor. Ergone, dixi,
hactenus mentitus es? Obmutuit ho-
mo, & proripuit ſe foras, hoſpite ſua-
uiſſimè arridente. Ex vno
diſce omnes.

II. QVÆSTIO.

Quo Præceptore vſus ſit Suinglius?

5 SIcut varius & inconſtans fuit in doctrina, ſic variis vſus eſt Præceptoribus. Catholicam doctrinam didicit à ſuis maiorib⁹, qui Catholici erant; Lutheranam, à Luthero, Carolſtadianã à Carolſtadio; ſuam, id eſt, Suinglianam, à nocturno Spiritu. Hoc ipſemet fatetur in libello, quem inſcripſit, *Subſidium de Euchariſtia.* Ibi enim refert, ſe coram Senatu Tigurino, conatum fuiſſe probare, hæc verba Chriſti, *Hoc eſt corpus meum*, habere hunc ſenſum, *Hoc ſignificat corpus meum.* Nam particulam, *Eſt*, ſæpe accipi pro *Significat.* Sicut Lucæ 8. 12. *Semen eſt verbum Dei.* Et Matth. 13. 38. *Ager eſt mundus:* Reſtitiſſe autem ſibi quendam Scribam, qui contendebat, verba Chriſti Catholico ſenſu intelligenda eſſe, nec à propria ſignificatione recedendum. Exempla autem,

tim, quæ ex Luca & Matthæo allata ſint, eſſe valdè diſſimilia. In illis enim contineri parabolas, quod non fit in verbis cœnæ. Tandem in ſomno aſtitiſſe ſibi monitorem, qui ſuggeſſerit alium Scripturæ locum, in quo, ſine vlla parabola, verbum *Eſt*, ſumitur, pro *ſignificat*. Et ſe huic monitori acquieuiſſe.

Verba Suinglij, inter alia, ſunt hæc; *Cum è Senatu nos recepiſſemus, cepimus cogitare omnia, omnia reuoluere, quo ſcilicet poderemus exempla, quæ nulla cum parabola coniuncta forent. Attamē aliud nihil exemplorum occurrebat, quàm quod in commentario* (de vera & falſa religione) *proditum eſt, aut quod occurrebat, erat illorū ſimile. Cùm vero tredecima Aprilis lux appareret, viſus ſum mihi in ſomno, multo cū tædio, denuo contendere cum aduerſario Suiba, ſicq; obmutuiſſe, vt quod verū ſcirē, negante lingua beneficiū ſuum, prōloqui nō poſſem. Qui me angor, vt ſolent nōnunq̃ ſomnia fallaci ludere nocte (nihil.n. altius, quàm ſomnium narramus, quod ad nos attinet: tametſi leue non ſit, ꝙ per ſomniū di-* 6

 dicimus,)

dicimus) vehementer turbare videbatur. Ibi ἀπὸ μηχανῆς *visus est monitor adesse (ater fuerit, an albus, nihil memini) qui diceret; Quin ignaue respondes ei, quod Exodi 12. dicitur; Est. n. phase, hoc est; transitus Domini. Protinus vt hoc phasma visum est, simul expergefio, & è lecto exilio: locum apud 70. primum vndique circumspicio, ac de eo coram tota concione pro virili dissero, &c.*

7 Hinc duo colligimus, quæ ad rem faciunt. Vnũ est, Suinglium à nocturno monitore didicisse sensum verborum Christi. Hunc. n. monitorem dixisse, sicut in illis verbis Exodi, *Est. n. phase, id est, transitus Domini*, particula, *Est*, sumitur pro, *significat*: sic etiã in verbis Christi, *Hoc est corpus meũ*, sumi posse ac debere. Alterum, eundem monitorem ex machina apparuisse; nõ tamen meminisse Suingliũ, albus an ater esset. Hinc apud alios lis orta. Suingliani contendunt, fuisse album; Lutherani atrũ. De qua re eleganter disputat Gretserus in libello, qui inscribitur, *Disceptatio de somnio Suinglij*. Er multis argumentis cõuincit, atrũ fuisse, non album, i.e. malũ spiritum, non bonum. Hoc

Hoc pro certo statuendum est, si bo- 8
nus fuit Spiritus, veram doctrinã inspi-
rasse: si malus, falsam. Nã de bono Spi-
ritu scriptũ est, Ioan. 14.16. *Ego rogabo Patrem, & dabit vobis Spiritũ veritatis.* De malo, 3. Reg. 22. 22. *Egrediar, & ero spiritus mendax in ore omniũ Prophetarũ.* Hinc deduco tria consectaria. 1. Qui certo scit, suam doctrinam à bono spiritu inspiratã esse, certo etiam scit, verã esse. 2. Qui certo scit à malo spiritu inspiratam esse, certo scit, falsam esse. 3. Qui dubitat, à bono an malo spiritu inspirata sit, etiã dubitat, vera an falsa sit. Iam subsumo. At Suinglius dubitat, an sua doctrina à bono, an malo spiritu inspirata sit: Ergo etiã dubitat, vera an falsa sit. Cur ergo, vt verã amplectitur? cur auditoribus, vt veram proponit? In hoc; alios; in illo, seipsum decipit.

Item, si Suinglius de sua doctrina dubi- 9
tat, etiam Suinglianos dubitare necesse est. Nam hi, quidquid habent in hoc genere, à Suinglio habẽt. Vel ergo credunt Suinglio, vel non credunt. Si credunt, fateri debent, incertũ esse, albus

an ater fuerit ſpiritus, à quò Suinglius edoctus eſt. Hoc enim aſſerit Suingliꝰ. Si nõ credunt, cur doctrinam eius amplectuntur? Videant, ne ex eorum numero ſint, de quibus prædictum eſt ab Apoſtolo 1. Tim. 4. 1. *In nouiſſimis temporibus diſcedent quidã à fide, attendentes ſpiritibus erroris, & doctrinis Dæmoniorũ.*

III. QVÆSTIO.

Quomodo Suinglius mortuus ſit?

QVod aliis Hæreſiarchis, hoc etiam
10 Suinglio accidit. Pleriq; malè perierunt. Vt alios omittã, Ebion in balneo oppreſſus eſt. Montanus & Maximilla, laqueo iniecto, ſibi ipſis mortem conſciuerunt. Arius inteſtina effudit. Neſtorio linguam vermes exederunt. Lutherus, Oecolampadius, Oſiander, Carolſtadius, Bucerus, Caluinus, ſimilem fere exitum ſortiti ſunt. Suinglius, de quo agimus, in eodem numero cenſeri debet. Sed malim aliorum, quàm meis verbis, hæc omnia demonſtrare,

Igitur

Igitur de Ebione, qui tempore S. Ioannis Apoſtoli & Euangeliſtæ, nega- 11
u Chriſti diuinitatem, ſic ſcribit Epi-
p anius, hæreſi 30. *S. Ioannes prædicans in Aſia, mirabile opus feciſſe narratur ad v ritatis delineationẽ. Cùm .n. vitam de- g et admirandam, & dignitatẽ veritatis ip us decentẽ, & penitus non lauaretur, co- a us eſt à Spiritu S. progredi vſq; ad balneũ d itáq; Accipite mihi, quæ pertinent ad b neum. Et cùm comites ipſum ſequentes m rarentur, venit ad ipſum balneum: & u perueniſſet ad eum, qui lauantiũ veſtes ſu ipere ſolet, interrogauit, Quis eſt intus in alneo? At olearius, ſeruandis veſtibus in eruiens, ad Ioannẽ dixit, Ebion intus eſt. Io nnes verò, ſtatim intelligens Spiritus S. di tũ, ob quã cauſam impuliſſet ipſum vſq; a balneũ venire, velut dixi, memoriæ vi- d icet gratia, vt relinqueret nobis verita- ti argumentum, qui ſint ſerui Chriſti, qui v rò vaſa Diaboli, ſtatim vbi ſeipſum tur- b ſſet, & leuiter fleuiſſet, vt omnes audirẽt, in teſtimonium ac declarationẽ impollutæ v ritatis doctrinæ; Feſtinate, inquit, fra- tr s, egrediamur hinc, ne cadat balneũ, &*

 perea-

pereamus cum Ebione, qui est in balneo, propter ipsius impietatem, &c.

12 De Montano & Maximilla, qui iactabant Spiritum sanctum à Christo promissum, sibi potius, quàm Apostolis datum esse (teste Augustino in libro de hæresibus) sic scribit Eusebius lib. 5. Historiæ Ecclesiasticæ cap. 16. *Montanus & Maximilla alio mortis genere interiisse dicuntur. Aiunt enim plurimi, istos vtrosque ab insano spiritu motos, seipsos, non quidem simul, sed quemque suæ mortis tempore, laqueo suspendisse, atque ita in morem Iudæ proditoris, vitam terminasse.*

13 De Ario hæresiarcha, sic scribit Epiphanius, hæresi 68. *Arius ad sellam progressus, necessarij oneris deponendi gratia, crepuit, quemadmodum & Iudas quondā: atque sic finem adeptus est in loco immundo & graueolenti.* Et multo accuratius Socrates lib. 1. historiæ Ecclesiast. cap. 38. *Cum Arius egressus esset palatium, stipatus satellitibus illis, qui cum Eusebio erant, per mediam vrbem (* Constantinopolim *) celebris ingrediebatur: Et cùm proximè ad forum, quod Constantini dicitur, venisset, vbi*

vbi purpurea posita est columna, metus cõ-
cientiæ illum apprehendit, ac simul vna
um metu, mota est alui laxitas. Percontа-
us, num in propinquo alicubi secessus esset,
c cognito esse retro forum Constantini, ili-
o secessit: vbi hominẽ animi defectio cor-
ipuit, & vná cum excrementis, ipse quoq;
nus confestim excidit, ac copia sanguinis
onsecuta est, & simul reliqua intestina v-
a cum splene ac iecore cõiunctim sunt pro-
apsa. Protinus itaque mortuus est. Secessus
lle ad hunc vsque diem Constantinopoli re-
ro forum Constantini ostenditur, & cun-
tis præsentibus ac digito illum notantibus,
nodum mortis Arij perpetuo memorabi-
em reddit.

De Nestorio scribit Euagrius lib. 1. 14
iist. ecclesiast. cap. 7. fuisse à Theodo-
io Imperatore in exilium missum pro-
pter blasphemam doctrinam de Chri-
to. Et postea subiũgit; *Quin & de mor-*
e illius quendam scripsisse percepi, qui di-
erit eum, cum primum lingua ipsius à ver-
nibus depasta esset, ad maiora & perpetua,
psoque condigna migrasse tormenta.

Venio ad recentiores. De Luthero 15

ſcribit Cochlæus in lib. de actis & ſcriptis Lutheri, hoc modo; *Lutherus anno 1546. die 16. Februarij, peracta in publico cum aliis cæna, eaque largiter ſumpta, & facetiis hilariter extracta, eadem nocte interiit.* Et Thomas Bozius, tomo 2. de ſignis Eccleſiæ, lib. 23. cap. 3. *Lutherus cum veſpere lautè cænaſſet, ac lætus ſomno ſe dediſſet, ea nocte ſuffocatus interiit. Audiui haud ita pridem compertum teſtimonio ſui familiaris, qui tum puer illi ſeruiebat, & ſuperioribus annis ad noſtros ſe recepit, Lutherum ſibimet ipſi, laqueo iniecto, necem miſerrimam attuliſſe; ſed datum protinus cunctis domeſticis rei conſciis iuſiurandum, ne factum diuulgagarent, ob honorem Euangelij.*

16 De Oecolampadio, ſic pergit idem author; *Oecolampadius ante Lutheri interitum, nocte dum dormiret, improuiſa morte eſt ſtrangulatus. Id cum percepiſſet Lutherus, Oecolāpadio infenſiſſimus, quod ab ipſo receſſiſſet, editis ſcriptis exclamabat, ſibi eſſe exploratiſſimum, Oecolampadium igneis Diaboli telis confoſſum.* Et Lindanus in Dubitantio, Dialogo 3. pag.

pag.310. *Nunc de Oecolampadij subitanea morte quid attinet commemorare? quem aiunt ad vxoris latus in lectulo deprehensum mortuum, siue sub vitæ finem desperasse, & ignitis Satanæ telis & hastis confossum (vti Lutherus ait in libro de priuata missa) subito periisse. Alij suis ipsius manibus clam esse peremptum, animamque effudisse scribunt.*

De Osiandro, idem Lindanus eodẽ 17
loco sic subdit; *Certè de Osiandro narrat Palladius, quod planè mutus, vt bestia, horribiliter extinctus est, anno 1525. die 17. Octobris.*

De Carolstadio scribit Bozius loco 18
citato, his verbis; *Eundem casum,* quem Oecolampadius, *subiit Carolstadius, vt affirmat Minister quidã Lutheranus in epistola typis excusa.* Et Lutherani in Historia Cõfessionis Augustanæ, Lipsiæ edita, pag. 40. *Diffiteri nemo potest, Carolstadiũ tãdẽ ab ipso Satana suffocatũ interiisse.*

De Bucero idem Bozius ibidem; *Bu-* 19
cero dicunt animam pene agenti astitisse horrendum Dæmonem, qui cunctos astantes timore exanimarit, à quo, vt animam auehe-

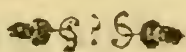
aucheret secum, fuerit percul∫sus. Nam lecto deturbatus, effusis per cubiculum passim huc illuc visceribus, multisque cruciatibus exanimatus exspirauit.

20 De Caluino, multi multa. Bozius sic; *Caluinus totos 4. annos, nouem morbis dirissimis (id Beza discipulus eius primarius scriptum reliquit) miserrimè excruciatus interiјt: cholica, dolore articulorum, calculo, hæmorroidibus, febri, asthmate, hemicranio, pituita, sanguinis vomitione. Demum pediculis vndiq; scatentibus (vt testatur, qui ipsius vitam gallico sermone scripsit) exesus, infælicissimè ac turpissimè obijt.*

21 Denique de Suinglio sic scribit Cochlæus in libro de Actis Lutheri, circa annum Christi 1531, *Repertus fuit in ea strage Suinglius, omnis perfidiæ discordiæq; inter Heluetios author, à duobus catholicis, pronus in facie adhuc spirans, quem illi non cognoscentes interrogarunt, an vellet confiteri. At ille tacuit, velut mortuus. Superueniens autem alius, qui eum cognouit, lethale inflixit vulnus, Capitaneisque protinus indicauit. Qui iusserunt eum sisti publico*

blico iudicio, in quo ſanè iudicatus est vt proditor, atq́ combuſtus vt hæreticus. Et Surius in commentario rerum in orbe geſtarum, anno 1531. *Cæſi ſunt ex Tigurinis 1500. & in iis omnium malorum incentor & caput Suinglius, qui inuentus à duobus catholicis adhuc ſpirans, interrogatuſque an confeſſione expiare ſe vellet, mortuũ ſe ſimulans, nihil reſpondit, &c.* Hæc omnia ex aliorum fide.

Concludo; Caluiniſtas, qui à Suinglio Suingliani appellantur, non poſſe merito de hoc titulo gloriari. 1. quia Suinglius fuit homo incõſtans. 2. quia ſuam doctrinam à Diabolo accepit, vt contendunt Catholici & Lutherani: vel certè dubium eſt, à diabolo, an bono Angelo acceperit, vt ipſemet fatetur. Iure igitur ſuſpectus eſt. 3. quia tanquam proditor, & author ſeditionis, miſerè interfectus eſt. Videant Caluiniſtæ, qualem ſuæ ſectæ Ducem habeant. 22



SEXTVS

SEXTVS TITVLVS.

SACRAMENTARII.



Auiniſtæ dicti ſunt Sacramentarij, quia ſequũtur nouum dogma de Sacramẽto Euchariſtiæ, in quo diſſentiunt à Catholicis & Lutheranis. Hi enim affirmãt, Chriſtum realiter in hoc Sacramento præſentem eſſe, quod Sacramentarij negant. Porro primus illorum author fuit Andreas Carolſtadius, de quo ſupradictum eſt. Nam is, anno 1524. primus cœpit docere, nihil eſſe in cæna, præter panem. Eum ſecuti ſunt Suinglius, Oecolãpadius, Bullingerus, Ochin⁹, Petrus Martyr, Caluinus, Beza, Boquinus, Klebitius, alij. De quibus hæc diſputari poſsũt. 1. Vnde orti ſint primi Sacramẽtarij. 2. quales fuerint. 3. à quo hauſerint ſuam doctrinam. 4. quomodo eam conati ſint propagare.

I. QVÆ-

I. QVÆSTIO.

Vnde orti ſint primi Sacramentarij?

PRimi Sacramentarij, vt Carolſtadi- 1
us, Oecolampadius, ex Lutheranis
rti ſunt. Cum enim antea Luthero
dhærerent, poſtea ab eo defecerunt,
c ex Lutheranis facti ſunt Sacramen-
arij. Quod ægerrimè tulit Lutherus.
nde perpetuum odium inter Luthe-
anos & Sacramentarios natum eſt,
uod ab anno Chriſti 1524. (quo pri-
ùm cepit hæc ſecta) hucuſque perti-
aciſſimè perſeuerat. De quo videri
oteſt Hiſtoria Confeſſionis Auguſta-
æ, quæ à Lutheranis ab anno 1521. vſ-
ue ad annum 1561. continuè deducta
ſt, & Lipſiæ, anno 1585. latinè impreſ-
. Ex ea conſtabit, quid vtrinque per
ngulos annos tentatum ſit: quàm in-
ſtis animis inter ſe decertarint:
uoties de concordia inter ipſos
eunda fruſtra actum, & tandem
etiam

etiam desperatum sit. Attigi hoc in primo titulo, quæst. 2.

a Porro præcipui ex Sacramentarijs, qui de re Sacramentaria scripserunt, sunt hi. 1. Carolstadius, primus eorum author. 2. Suinglius, Pastor Tigurinus. 3. Ioannes Oecolampadius, antea professor Heidelbergensis. 4. Martinus Bucerus. 5. Wolfgangus Capito, Minister Ecclesiæ Argentinensis. 6. Bernardinus Ochinus. 7. Ioannes Caluinus. 8. Petrus Martyr. 9. Wilhelmus Klebitius. 10. Petrus Boquinus. 11. Theodorus Beza. 12. Dauid Paræus. Ex Lutheranis hi. 1. Lutherus ipse. 2. Theobaldus Billicanus, Pastor Nordlingensis. 3. Vrbanus Regius, Minister Augustanus. 4. Pomeranus, Minister Wittenbergensis. 5. Ministri Sueuici, quorum libellus inscribitur, *Syngramma Sueuicum*. 6. Andreas Osiander, Prædicans Noribergēsis. 7. Ioachimus Westphalus, Minister Hamburgensis. 8. Tilmannus Heshusius. 9. Lutherani, qui Historiam Confessionis Augustanæ de cæna Domini conscripserūt, quorum vltima

tima verba, in fine Historiæ, sunt hæc; *Deo soli gloria, Diabolo & squamis ipsius Sacramentariis, Suinglianis & Calvinianis perpetua ignominia & confusio, Amen.* Omitto recentiores, qui quotidie adhuc altercantur, cuiusmodi sunt Giesenses, Tubingenses, Ienenses & alij.

II. QVÆSTIO.

Quales fuerint primi Sacramentarii?

LOngum esset de singulis seorsim dicere. Dicam potissimum de Carolstadio, qui fuit primus eorũ author. Multa autem occurrunt, quæ de eo dici possunt. 1. quomodo vxorem duxerit. 2. quid passus sit, cum à Luthero descivisset. 3. quos socios habuerit, quando Sacramentarius factus est. 4. quos libros scripserit. 5. quid Lutherani de eo sentiant. 3

Igitur, vt à primo incipiam, Carolstadius inter omnes Nouatores primus 4

fuit, qui contra ſolenne votum caſtitatis, quod ſacerdotio annexum eſt, inceſtas nuptias cõtraxit, etiam ante Lutherum. Et vt maior eſſet ſolennitas huius ſacrilegij, aliud ſacrilegium acceſſit. Nam nouis nuptijs, noua Miſſa celebrata eſt. Quibus porro verbis ea peracta ſit, adſcribam ex Cochlæo in libro de Actis Lutheri, anno 1525.

5 Ad Introitum Miſſæ cantatum eſt; *Dixit Dominus Deus, Non eſt bonum, hominem eſſe ſolum: faciamus ei adiutorium ſimile ſui.* Verſus; *Adhærebit homo vxori ſuæ, & erunt duo in carne vna.* Oratio; *Deus, qui poſt longam & impiam Sacerdotum tuorum cæcitatem, Beatum Andream Carolſtadium eâ gratiâ donare dignatus es, vt primus, nulla habita papiſtici iuris ratione, vxorem ducere auſus fuerit. da quæſumus, vt omnes Sacerdotes, recepta ſana mente, eius veſtigia ſequentes, eiectis cõcubinis aut eiſdem ductis, ad legitimi conſortiũ thori cõuertantur. Per Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtũ filiũ tuum, &c.*

6 Secreta; *Sacrificium noſtrum quæſumus Domine benignus ſuſcipias, vt quod*

tu.

uæ Maiestati in Andreæ Carolstadij nu-tialibus primitijs deuotè offerimus, eius fficacia, à cunctis scortationis defendamur ericulis. Per Dominum nostrum. &c.

7 Complenda; *Sint nobis Domine auxi-o sumpti Sacramenti mysteria, & sicut Andreæ Carolstadij connubiali celebrita-te lætamur, ita fac quæsumus, Sacerdo-um coniugia toto orbe fœliciter auspicen-ur, fælicius succedant, & quàm fælicissimè niantur. Per Dominum nostrum, &c.*
ide plura apud Cochlæum & a-los.

8 Idem Carolstadius, cum iam defe-sset à Luthero, & ex Lutherano Sa-ramentarius factus esset (quod conti-t anno 1524.) multa passus est. Nam rimo, vrgente apud Electorē Saxoniæ uthero, compulsus est egredi ex Sa-onia. Deinde, impetrato reditu, cum deret se ab omnibus contemni, vi-m rusticanam professus est, & simul istitorem egit. De qua re ita scribunt utherani in Historia Confessionis ugustanæ, anno 1524. pag. 38. *Et quia opter ea, quæ proteruè ac malè*

multis in locis egerat, in ſummo fuit apud omnes contemptu, neque vllam vocationis alicuius recuperandæ ſpem concipere facilè potuit; rei domeſticæ ſeſe dedens, primò in exiguo quodam pago, poſtea in oppidulo Kemberga, quod vno tantum milliari Wittenberga *abeſt, ſedem locauit. Vtque eſſet, vnde familiam aleret, ruſticum ſimul & inſtitorem egit; viuum aduſtum, placentas, ſpecula, ligulas, & ſimiles merces venum exponens. Interdum etiam lignatum egreſſus, aliquot ligni plauſtra ex ſylua Loberina in vrbem* Wittenbergenſem *importauit. Eundem quoque cum reliquis ruſticis cultum ſumens, tunicâ inceſſit ruſticâ craſſioris fili, enſe accinctus vetere & ferruginoſo, ex obſoleta & lacera vagina promicante: pileo etiam opertus ſimpliciore ac ruſtico. Simili quoque cum reliquis ruſticis nomine appellari gaudebat* (Neiber Andres) *idque eam ob cauſam, vt ſingularem aliquam ſanctimoniæ ſpeciem hac ratione ſibi conciliaret.*

9 Præcipui ſocij, quibus intimè ſe cō-iunxit Carolſtadius, fuerunt hi tres. 1.

Nico-

Nicolaus Pelargus, homo planè rudis & illiteratus. 2. Marcus Stubnerus. 3. Thomas Muncerus. Hi ſimulabant ſe habere frequentes viſiones & colloquia cum Deo, & noſſe futura, & ſecreta cordium: ideoque à Luthero, per ironiam, cæleſtes Prophetæ appellati ſunt. Nam Lutherus, anno 1525. volens refutare Carolſtadium, à quo ſæpè laceſſitus erat, ſcripſit Tractatum, cum hoc titulo, *Aduerſus cæleſtes Prophetas*. Porro, axioma horum Prophetarum erat, *Non omnia ea, quæ credi oporteat, ex ſcripto Dei verbo petenda, ſed longè excellentius ac fide dignius eſſe, ſi quis peculiarem aliquam reuelationem, vel inſomnium aut viſionem ſibi factam, proferre poſſit. Hanc enim, non mortuæ literæ, ſed viuæ Dei vocis manifeſtationem eſſe aiebant, eoque prætextu multos è ſimplicioribus miſerè ſeducebant.* Ita, præter alios, referunt Lutherani in hiſtoria citata, pag. 46. & alii.

Quod ad ſcripta Carolſtadij attinet, anno 1524. ſcripſit librum, in quo 1

negat veram & ſubſtantialem Chriſti in cæna præſentiam; ei illa verba, *Hoc eſt corpus meum*, ſic explicat, *Hic ſedet corpus meũ*. In illo libro, vt poſtea referam, diſertè ſcribit, virum quendam ſibi apparuiſſe, qui illam explicationem ipſi reuelauerit. Eum autem virum fuiſſe Patrem cæleſtem. De alijs ipſius libellis videri poteſt hiſtoria citata.

XI Quid porro Lutherani ſentiant de Carolſtadio, facile conſtabit ex eorum ſcriptis. Philippus Melanchthon in epiſtola quadam ad Fridericum Myconium, libello de ſententijs veterum in articulo cænæ, præfixa, ſic ſcribit; *Carolſtadius primum excitauit hunc tumultum, homo ferus, ſine ingenio, ſine doctrina, ſine ſenſu communi, quem nullum vnquam humanitatis officium aut intelligere aut facere animaduertimus: tantum abeſt, vt in eo ſignificatio aliqua Spiritus ſancti animaduerſa ſit. Imo exſtant manifeſta ſigna impietatis*. Et quæ ſequuntur in eandem ſententiam. Omitto aliorum iudicia.

III. QVÆ-

III. QVÆSTIO.

A quo Sacramentarij hauserint suam doctrinam?

SAcramentarij partim inter se conueniunt, partim discrepant. In eo conueniunt, quod negent Christum aliter in cæna præsentem esse. Discrepant autem in sensu, quo verba Christi, *Hoc est corpus meum*, explicanda sint. Nam aliter à Carolstadio; aliter à Zuinglio explicata sunt. 12

Quod ergo ad priorē doctrinæ partem attinet, in qua conueniunt, videntur eam sumpsisse ex Luthero, vt notat Cardinalis Bellarminus li. 1. de Eucharistia, cap. 1. Nam Lutherus multa scripsit, ex quib⁹ ea doctrina deduci potest. Certè in Epistola ad Argentoratēses sic habet; *Ingenuè hoc fateor, si Carolstadius vel alius quispiam ante quinquennium docere me potuisset, in cæna nihil adesse præter panem & vinum, officium admodum gratum is mihi præstitisset.* Et paulo post; *Imo si quis hodierno* 13

die ſolidis fundamentis demonſtrare poſſet, nudum tantum panem & vinum ibi adeſſe; nimium in eam ſententiam me propendere animaduerto. Deinde in libro de captiuitate Babylonica, cap. de Euchariſtia, ſcribit verba Chriſti, *Hoc eſt corpus meum*, habere hunc ſenſum, *Hic panis eſt corpus meum.* Quæ ſententia nõ poteſt propriè accipi; quia impoſſibile eſt, vt panis propriè ſit corpus Chriſti. Vnde poterant diſcipuli Lutheri colligere, panem non propriè, ſed figuratè, ſeu ſignificatiuè eſſe corpus Chriſti.

14 De altera doctrinæ parte, in qua diſſentiunt Sacramẽtarij, iã ante inſinuatũ eſt. Nã Carolſtadius explicat verba Chriſti, hoc modo; *Hoc eſt corpus meũ*, id eſt, Hic ſedet corpus meũ ad menſam. Suinglius hoc modo; *Hoc eſt corpus meũ*, id eſt, Hic panis ſignificat corpus meũ. Et quidem Carolſtadius addit, ſe ſuam explicationẽ didiciſſe à cæleſti Patre: Suingli⁹, à nocturno monitore. At Lutherani, ſicut hunc monitorẽ, ita illum cęleſtẽ Patrẽ, non alium, quam Diabolũ, aut eius matrẽ fuiſſe interpretãtur.

Sic.

ic enim ſcribit Ægidius Hunnius Lu-
heranus, lib. de cœna Domini, cap. 14.
*loriatus eſt Carolſtadius, veniſſe ad ſe
uendam virum, qui admonuerit de ex-
licatione verborum cœnæ, quod vocula,
Ioc, eum in modum, quem ipſe tradebat,
ſſet accipienda: Et hunc virum fuiſſe Pa-
rem cœleſtem. Reſpondit autem Luthe-
us, virum illum non Patrem cœleſtem, ſed
ut Diabolum ipſum, aut certè huius fuiſſe
atrem.* Similia ſcribunt authores Hi-
toriæ confeſſionis Auguſtanæ, anno
524. pag. 37.

Illud obiter hic addendum eſt, tres 15
llos Nouatores, Lutherum, Carolſta-
ium, Suinglium, ſicut ſinguli nouum
ogma de Euchariſtia ſectati ſunt, ita
ngulos ſcripto teſtatos eſſe, à quo ſpi-
itu ſuum dogma acceperint. Et quidẽ
utherus rotundè dixit, quod res erat,
e à Diabolo accepiſſe. Carolſtadius
nendacio vſus eſt, aſſerens, à cæleſti
atre edoctum ſe eſſe. Suinglius, qui
triuſq; diſcipulus fuit, nec apertè vo-
uit fateri cum Luthero, Diaboli diſci-
ulum ſe eſſe; nec apertè mentiri cum

Carolſtadio, Patrẽ cæleſtẽ ad ſe veniſſe: ſed rẽ in medio reliquit, ſimulans ſe nõ meminiſſe, albus an ater fuerit monitor, à quo inſtructus eſt. Soli Luthero in hoc puncto creditur. De Luthero dici poteſt; *Confeſſus eſt, & non negauit.* De Carolſtadio; *mentitus es in caput tuum.* De Suinglio; *Quouſq́ claudicas in vtranq́ partem?* Et, *vtinam calidus eſſes, aut frigidus.*

IV. QVÆSTIO.

Quomodo Sacramentarij conati ſint ſuam ſectam propagare?

16 VArij variis modis id facere conati ſunt. 1. Carolſtadius per viſiones & reuelationes Patris cæleſtis. 2. Suinglius per monitorem nocturnũ. 3. Bucerus & Leo Iudæ per fraudes. 4. Caluinus per miraculum. 5. Beza per æquiuocationem. De his tribus vltimis aliquid dicendum eſt. Nam de Carolſtadio & Suinglio iam ante dixi.

Igitur

Igitur prima fraus fuit hæc. Bucerus 17
er litteras & internuncios passim a-
ud Theologos, & præsertim apud
utheranos, sub specioso pacis & con-
nsionis prætextu, diligenter agebat,
e quis publicis scriptis, Suinglio & a-
is Sacramentariis se opponeret: spe-
ins hac ratione fore, vt Sacramẽtarij,
neminem haberent aduersarium, fa-
ilius in sua secta progrederentur. Re-
ert Historia confess. August. pag. 83.

Secunda fraus. Leo Iudæ, Ecclesiæ 18
'igurinæ Pastor, sub ficto nomine Lu-
ouici Leopoldi libellum scripsit An-
o 1526. cum hoc titulo; *Doctissimi E-
asmi Rotterodami ac Lutheri opinio de
æna Domini nostri Iesu Christi.* In quo li-
ello affirmat, Erasmum & Luthe-
um, non aliam, quam spiritualem
Christi præsentiam in cœna agnosce-
e; vt horum authoritate, reliquos in
andem sententiam pertraheret. Sed
b ipso Erasmo refutatus est. Scripsit
nim acrem Epistolã ad Legatos Hel-
etiorum, (qui tum Badenæ in negotio
œnę congregati erant,) in qua sunt
hæc

hæc verba; *Sparsus est ante paucos dies libellus, cui titulus;* Erasmi & Lutheri opinio de cœna Domini, *in quo difficile sit pronunciare, vtrum plus habeat stultitiæ, an malitiæ. Cùm in singulis paginis nomen iteretur Erasmi, ipse qui scripsit, nusquam est ausus apponere suum nomen, nisi quod in calce subiicit nomen fictitium, quod ipsum statim argumentum est malæ conscientiæ, &c.*

19 Tertia fraus. Bucerus anno 1526. latinum Pomerani in Psalmos commentarium, vertit germanicè, & Basileæ excudi curauit. Huius versionis occasione, Sacramentariorum dogma callidè & insidiosè Pomerani cõmentario inseruit, vt Lectores putarent Pomeranum, qui alioqui Lutheranus erat, in hoc puncto consentire Sacramentariis. Sed Pomeranus, fraude intellecta, eodem anno de illa falsitate publico scripto conquestus est, in quo sic habet; *Non feram, quod meis sententiis, & sub nomine meo admixta sunt, quæ ego sanè non possum (ita me amet Christus) non impia iudicare, nempe quæ vel in*

3. Psalmo,

. Psalmo, cuius initium est, Confitebor ti-
i &c. de Eucharistia inserta sunt, quasi ego
im assertor illius opinionis, quâ contra ma-
ifesta verba institutionis Christi negatur
fidelibus in Eucharistia verum corpus
hristi edi, & verum eius sanguinem bi-
i, &c.

Quarta fraus. Idem Bucerus eodem 20
nno 1526. Ecclesiasticam Lutheri Po-
tillam latinitate donauit, opere in
ertos tomos distributo. In Præfatio-
e autem & in Annotationibus quarti
omi, eodem quo ante in Psalterio Po-
nerani vsus artificio, virus suum Sa-
ramentarium, sub Lutheri nomine,
ncautis Lutheranis instillare conatus
st. De qua item falsitate conquestus
st Lutherus in Epistola ad Secerium,
nno 1527. his verbis; *In quarto tomo*
emperare sibi non potuit anhelus ille, &
ui sensus propagandi incredibili furore
upidus spiritus, quin præfatione dira &
icrilega tum annotationibus virulentis,
eum opus crucifigeret: ita vt non fuerint
ontenti miseri homines suum virus pro-
riis & tam infinitis libris sparsisse, nisi &
alienos

alienos libros eo veneno illito perdant, &c. Exstat hęc Epistola tomo 2. Epistolarũ Lutheri, pag. 349. Vide plura in Historia confess. August. pag. 90. & 91.

21 Hæc de fraudibus. Venio ad miraculum Caluini; quod Geneuæ contigit. Res sic habet. Cùm vellet suam doctrinam, & vitæ scilicet sanctimoniam miraculo confirmare, pretio conduxit quendam Brulleum nomine, vt simularet se mortuum esse. Factum est. Interea vxor Brullei, totius rei conscia, plorabat apud mariti lectulum. Accessit Caluinus, quasi aliud acturus, cũ magno comitatu; & sciscitatus est, quid vellet sibi fletus & eiulatus fœminæ? Responsum est, afflictam esse propter mortem mariti, qui iam iam exstinctus esset, magno rei familiaris incommodo. Tum Caluinus; Bono, inquit, animo estote. Ex mox, flexis genibus, aliquantisper orans, ac deinde lectuiũ accedens, apprehensa manu iacentis, sic eum affatus est; Impero tibi in nomine Iesu, vt surgas & ambules. Nihil fit. Repetit iterum & tertio.

ertio. Sed fruſtra. Nam qui ſe frau-
lulenter mortuum ſimulabat, Deo ſic
liſponente, reuera mortuus inuentus
ſt. Nec alia fuit vis miraculi Caluini,
quàm vt ſanus moreretur. Quale
niraculum, talis doctrina. Rem ge-
tam prolixè deſcribit Hieronymus
Bolſecus, Medicus Lugdunenſis, in
ita Ioannis Caluini, cap. 13. & alij
lures.

Beza, hoc miraculo territus, aliam 22
iam ingreſſus eſt. Scripſit confeſſio-
em, in qua aſſeruit, corpus Chriſti
erè & realiter eſſe præſens in cœna.
Addebat in eam confeſſionem con-
entire Eccleſias Heluetiorum & Ge-
eueuenſium. Hoc ideo fecit, vt Luthe-
anos, qui agnoſcunt veram & realem
Chriſti præſentiam in cœna, dolo ad
acramentarios pertraheret, quaſi ea-
lem eſſet illorum, quę Lutheranorum
ententia. Sed quo euentu? Luthera-
ii ceperunt triumphare de Sacra-
nentariis, & palam clamare, ipſos
Beza teſte, ſuam ſectam deſeruiſſe,
& cum Lutheranis ſentire. Tum
Heluetij,

Heluetij, qui Sacramentarij erant, grauiter in Bezam inuecti sunt, quod de ipsorum mutata sententia falso id sparsisset. Beza ad æquiuocationis asylum confugiens, respondit, se quidem vera scripsisse, sed à Lutheranis malè fuisse intellecta. Non enim locutum se esse de cœna Domini, quæ celebratur in terris (de qua tamen erat quæstio) sed de cœna, quæ celebratur in cælo, vbi Christus verè & realiter præsens est. En candorem Sacramentarium. Refert hanc historiam Claudius Sanctes in Responsione ad Apologiam Bezæ, & Cardinalis Bellarminus lib. 1. de Eucharistia cap. 2.

23 Ex dictis colligi potest, quid de Sacramentariis sentiendum sit. Nam primus illorum author fuit Carolstadius, qui per falsas visiones & reuelationes populum seducebat. Propagator fuit Suinglius, qui à nocturno monitore edoctus est. Successores fuerunt Bucerus, Leo Iudæ, Caluinus, Beza, & similes, qui vel fraudibus & imposturis, vel fictis miraculis, vel æquiuocationibus

nibus, eandem ſectam aſtruere conaſunt. De toto genere repeto, quod ſpra ex Lutheranis poſui; *Deo ſoli gloria: Diabolo & ſquamis ipſius Sacramentriis, Suinglianis & Caluinianis perpetua inominia & confuſio, Amen.*

SEPTIMVS TITVLVS.

CALVINISTÆ.

HIc Titulus notiſſimus eſt. Dicti ſunt Caluiniſtæ à Ioanne Caluino Nouiodunenſi, qui ſectam hanc plurimum promouit. Qualis autem fuerit Caluinus in moribus & doctrina, iam pridem à multis proditum eſt. Ego obiter tantum attingam. In moribus fuit ſuperbus, arrogans, crudelis, vindictę cupidus, ſpurcus, infamis, & propter præpoſteram libidinẽ ac Sodomiam, candenti lilio inuſtus. Videri poteſt Hieronymus Bolſecus, qui accuratè & authenticè hæc omnia perſcripſit. 1

2 In doctrina fuit pestilentissimus, ex duplici capite. Primo, propter blasphemas de Deo sententias. Secundo, propter inconstantiam & perpetuas contradictiones, quibus omnia ipsius scripta plena sunt. De priori capite dictum est Titulo quarto. Nam ibi commemoraui quædam ipsius paradoxa, quæ de Prædestinatione & authore peccati disseminauit. De quibus ipsi quoque Caluinistæ conqueruntur. Certè Iacobus Arminius, celebris Caluinianæ Doctrinæ Professor, *in Declaratione sententiæ suæ*, ad Nobiles & Præpotentes DD. Ordines Hollandiæ, disertè scribit, doctrinam Caluini de Prædestinatione, multis nominibus sibi non probari. 1. Quia non est fundamentum salutis. 2. Nullam Euangelij partem in se comprehendit. 3. In nullo antiquo Concilio, siue generali, siue particulari est approbata. 4. Nec ab vllis antiquis Patribus. 5. Non congruit cum Harmonia Confessionum Ecclesiarum reformatarum.

arum. 6. Nec cum Confeſsione Bel-
ica aut Catechiſmo Heidelbergen-
. 7. Pugnat cum ſapientia, iuſtitia
 bonitate Dei. 8. Cum libertate
ominis. 9. Cum actu creationis.
o. Cum natura & titulis vitæ æter-
æ. 11. Cum natura & titulis mortis
ternæ. 12. Cum natura peccati. 13.
um natura gratiæ. 14. Iniuriam Deo
icit & ignominiam Chriſto. 15. Ob-
ſt ſaluti hominum, multis modis. 1.
uia impedit dolorem de peccatis. 2.
ufert ſollicitudinem conuerſionis.
Inhibet ſtudium bonorum operum.
.Exſtinguit ardorem orandi. 5. Inge-
erat deſperationem. Hæc ſingula fu-
 ibidem perſequitur.

3 Et in Epiſtola Dedicatoria, quæ præ-
ka eſt Collationi Arminij cum Fran-
ſco Iunio, valdè exagitatur eadem
aluini doctrina. 1. Quia eſt caput &
ns omnium errorum. 2. Aliena
t à Scriptura, recta ratione & bo-
s moribus. 3. Nemo poteſt ſal-
ari, qui ex ipſius tenore vitam ſuam
ſtituit. 4. Ex illa neceſſario ſequitur,

Deum esse authorem peccati. 5. facit Deum crudelem. Quod ibidem declaratur exemplo Tiberij, his verbis; *Fertur quondam Tiberius Cæsar Virginem quandam strangulari voluisse. Cur? Quia ita libebat. Sed cum vetaret id patriæ mos, quo non licebat intemeratam occidere, misit Virginem ad Lenonem, & decreto suo viam ipse sternens, stupratam occidi iussit. Ignosce, ô bone Christe, Ecclesiæ tuæ Doctoribus*, Caluino, Piscatori, & similibus, *qui de Deo ad exemplum Tiberij docere, scribere non verentur.* Hæc Caluinianus de Caluini dogmate.

4 Venio ad contradictiones Caluini, quæ plurimæ sunt. Ex iis aliquot recensebo. Prima est de authore peccati. Nam lib. 1. instit. cap. 18. §. 3. docet, Deum esse authorem peccati. Verba ipsius supra citata sunt. Contrarium docet in Instructione contra Libertinos, cap. 14. cum ait; *Temulenti isti, à Deo omnia fieri perstrepentes, eum mali authorem constituunt.* Et infra; *Cùm Deo nihil magis proprium sit, quàm sua bonitas, ipsum à se abnegari oporteret, & in*

Diabolum

Diabolum transmutari, vt malum effice-ri, quod ei ab illis tribuitur. Ex hac con-tradictione oritur alia inter asseclas Caluini. Nam aliqui negant illum sen-sisse, Deum esse authorem peccati, vt Iunius & Gomarus: Alij affirmant, vt Arminius & Venator: Alij, nunc hoc, nunc illud asserunt, vt Dauid Pa-reus.

Secunda, de Ecclesia. Nam in paruo 5
Catechismo docet, hunc articulum Symboli, *Credo Ecclesiam*, debere in-telligi de sola Ecclesia inuisibili, quæ est prædestinatorum. Sic enim habet; *Sequitur quarta pars, in qua confitemur nos credere vnam sanctam Ecclesiam Ca-tholicam.* Et statim explicans, de qua Ecclesia loquatur, sic addit; *Quid est Ecclesia? Corpus ac societas fidelium, quos Deus ad vitam æternam prædestinauit.* Contrarium docet lib. 4. instit. cap. 1. §. 2. asserens non tantum de inuisibili, sed etiam de visibili intelligendum es-se, in qua permixti sunt reprobi & præ-destinati. *In Symbolo*, inquit, *ubi confi-temur nos credere Ecclesiam, id non solùm*

ad visibilem, de qua nunc agimus, refertur, sed ad omnes quoq; electos Dei &c.

6 Tertia, de Ecclesia visibili. Nam lib. 4. cap. 1. §. 4. docet, neminem saluari posse extra Ecclesiam visibilem, cùm ait; *Verùm, quia nunc de visibili Ecclesia disserere propositum est, discamus vel vno Matris elogio, quàm vtilis sit nobis eius cognitio, imo necessaria; quando non alius est in vitam ingressus, nisi nos ipsa concipiat in vtero, nisi pariat, nisi nos alat suis vberibus, &c. Adde, quod extra eius gremium, nulla speranda est peccatorum remissio, nec vlla salus.* Contrarium docet lib. 4. cap. 1. §. 7. & cap. 16. §. 24. & 25. Nam priori loco asserit, neminem admitti in Ecclesiam visibilem, nisi per baptismum: posteriori, filios fidelium saluari sine baptismo. Vnde sequitur, aliquos saluari extra Ecclesiam visibilem.

7 Quarta, de certitudine iustitiæ. Nam lib. 3. cap. 2. §. 16. docet omnes fideles certos esse de sua iustitia & remissione peccatorum. *Verè*, inquit, *fidelis non est, nisi qui confidenter se regni*

cælestis

c[œ]lestis hæredem gloriatur, Et in Antido-t[o] Concilij Tridentini Sess. 6. cap. 10. C[e]rto statuimus, nobis remissa esse peccata. E[t] can. 15. *Suæ electionis certos esse conue-n[ire] vniuersos fideles.* Contrarium docet li[b].3. instit. cap. 2. §. 10. *Tot*, inquit, *[v]anitatis recessus habet, tot mendacij la-t[e]bris scatet cor humanum, tam fraudu-l[en]ta hypocrisi tectum est, vt seipsum sæ-p[e] fallat.* Et §. 11. *Experientia ostendit, r[e]probos interdum simili ferè sensu, atq; e-l[e]ctos affici, vt ne suo quidem iudicio, quic-q[u]am ab electis differant.*

Quinta, de fide iustificante. Nam in A[n]tidoto Concilij Tridentini, Sess. 6. c[a]n. 9. docet, fidem esse causam iustifi-c[a]tionis, his verbis; *Solā fidem iustifica-t[io]nis causam esse intelligimus.* Et can. 11. *V[i]n iustificandi fidei in solidum vindica-m[u]s.* Contrarium docet lib. 3. inst. cap. 1[3]. §. 1. cùm ait; *Quoad iustificationem, r[es] est merè passiua fides.* 8

Sexta, de libero arbitrio. Nam lib. 1. c[a]p. 15. §. 8. docet, hominem in statu i[n]nocentiæ habuisse liberum arbitriū. *I[n] hac*, inquit, *integritate libero arbitrio* 9

 pollebat

pollebat homo, quo, ſi vellet, adipiſci poſſet vitam æternam. Et infra; *Potuit Adam ſtare, ſi vellet, quando non niſi propria voluntate cecidit.* Contrarium docet lib.3. cap.23.§.8. *Non dubitabo,* inquit, *ſimpliciter fateri, voluntatem Dei eſſe rerum neceſſitatem, atq́; id neceſſario futurum eſſe, quod ille voluerit.* Et paulo ante, §.6. in fine; *Conſtat ordinatione & nutu Dei omnia euenire.* Omnia igitur neceſſario eueniunt, ſi voluntas Dei eſt neceſſitas rerum.

10 Septima, de iuſtitia inhærente. Nam in Antidoto Concilij Tridentini Seſſ. 6.cap.8. docet, iuſtitiam inhærentem, quam Catholici admittunt, non eſſe admittendam. *Falſum,* inquit, *eſſe contendo, vllam iuſtitiæ partem in qualitate ſitam eſſe, vel habitu, qui in nobis reſideat.* Et lib.3. inſt. cap.11. §.23. *Vides, non in nobis, ſed in Chriſto eſſe iuſtitiam noſtram.* Cōtrarium docet in libro de neceſſitate reformandæ Eccleſiæ, his verbis; *Nunquam reconciliamur Deo, quin ſimul donemur iuſtitia inhærente.*

11 Octaua, de Sanctis. Nam in Pſychopannychia

annychia docet, Sanctos post hanc
itam statim esse in cælesti beatitudi-
e. *Verba*, inquit, *Apostoli sine interprete*
oc loquuntur, nos sensuros Dei præsenti-
m, cum ab hoc corpore separabimur. Iam
on per fidem ambulaturos, sed per speciē:
uoniam hoc terræ pondus, quo premimur,
os à Deo, quasi maceries, longo interuallo
parat. Contrarium docet in eodem
bello, his verbis; *Semper in cursu est eo-*
um desiderium. Et infra; *Expectant, quod*
ondum habent, & suam mercedem emi-
us vident: Et lib. 3. inst. cap. 25. §. 6. *Val-*
è se torquent multi disputando, an Sancti
elesti gloria fruantur, nec ne. Et paulo
ost; *Omnia tenentur suspensa, donec*
hristus appareat Redemptor.

Nona, de Eucharistia. Nam in cap. 12
1. prioris ad Corinthios docet, corpus
Christi esse præsens in Eucharistia.
Christus, inquit, *visibile illud Symbolum*
obis porrigendo, vna dat etiam nobis suū
orpus. Neq; enim fallax est, qui vacuis fi-
uris nos ludat. Contrarium docet in
consensione de re Sacramentaria:
Cùm signa hic in mundo sint, oculis cer-

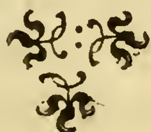
 nantur,

nantur, palpentur manibus; Christus non alibi, quàm in cælo quærendus est. Et ibidem; *Quia tamen corpus Christi finitum est, & cælo vt loco continetur, necesse est, à nobis tanto locorum interuallo distare, quanto cælum abest à terra.*

13 Hæc breuiter de Caluino. Eum strenuè imitantur Caluinistæ, si non superant. Et, vt compendio dicam, triplici potissimum spiritu pleni sunt. 1. Spiritu contradictionis, dissensionis & dissidij. 2. Spiritu impietatis & atheismi. 3. Spiritu perfidiæ, rebellionis & crudelitatis. De primo spiritu legi potest D. Petrus Cudsemius in libello, qui inscribitur, *De desperata Caluini causa*. Ibi ostendit, in quot sectas & factiones diuisi ac distracti sint Caluinistæ. Et res ipsa loquitur. Ausim dicere, vix duos esse, qui consentiant. De secundo spiritu fusè scripserunt duo doctissimi viri, Franciscus Feuardentius in *Theomachia Caluinistica*, & Guilielmus Reginaldus in *Caluinoturcismo*. Prior recenset & refutat multas impias & blasphemas opiniones, quibus Caluinistæ imbuti

imbuti ſunt. Idem nos ſupra fecimus. Poſterior oſtendit, Caluiniſmum parum diſtare à Turciſmo vel Atheiſmo: & qui verè Caluiniſta eſt, vix abeſſe, quin Turca vel Atheus ſit. Cui aſtipulatur Godefridus à Valle, qui Lutetiæ Anno 1572. publicè exuſtus eſt. Hic libellum ſcripſit *de arte nihil credendi*, in quo, cætera omnia falſa, hoc vnum verum dixit, oportere prius Caluiniſtam fieri, qui atheus eſſe volet. Quod & ipſi contigit. De tertio ſpiritu, qui eſt perfidiæ, rebellionis & crudelitatis, multa à multis ſcripta ſunt. Et, ſi ſcripta non eſſent, ſufficeret vox populi, & quotidiana experientia.

Nihil addam.



OCTA-

OCTAVVS TITVLVS.

GEVSII.


Aluiniſtæ dicti ſunt Geuſij, id eſt, mendici. Quem titulum adepti ſunt in Belgio, Anno 1566. Occaſio fuit hæc. Philippus Rex, cùm aduerteret nouas hæreſes paulatim in Belgio pullulare, ſcripſit litteras ad Illuſtriſſimam Belgij Gubernatricem Margaretam, Principem Parmenſem, quibus ad fidei Catholicæ conſeruationem promouendam, ſerio mandabat, vt Edicta Caroli V. Imperatoris & Decreta Concilij Tridentini exactè ſeruarentur. Hoc aliqui ſiniſtrè interpretati ſunt, quaſi Rex, ſub hoc prætextu, Inquiſitionem Hiſpanicam vellet in Belgium introducere. Itaq; Anno 1566. Die 5. Aprilis, Brederodius & quidam alij ex Nobilibus fœderatis, Illuſtriſſimæ Gubernatrici, quæ tunc Bruxellæ erat, libellum ſupplicem exhibue-

ibuerunt, quo postulabant Edicto-
um executionem prorogari. Miraba-
ır Gubernatrix. Cui Barlemontius,
ques aurei velleris; *Ma Dame, ne cra-*
gnez ces hommes: car ce ne sont que des
eux, id est, Mea Domina, ne timeas
b istis hominibus: non enim sunt, nisi
Geusij, seu mendici. Volebat per con-
emptum dicere, non esse magni mo-
nenti homines. Hinc factum est, vt
rimum Brederodius cum suis asse-
lis, postea omnes Caluinistæ, appel-
rent se Geux, seu Geusios. Et pu-
licè ab ipsis clamatū est, *Viue les Geux*,
l est, viuant & proficiant Geusij.
Quin etiam, vt aliquam speciem men-
icorum præ se ferrent, vsi sunt veste
nericia, & ad latus appenderunt lig-
ea vascula, qualibus mendici vti so-
nt. Ita referunt Scriptores illius
mporis, præsertim Petrus Opme-
rus Amstelrodamus in Opere Chro-
ologico orbis vniuersi, Surius in
ommentario rerum in orbe gestarū,
ubertus Miræus in Chronico, & alij.

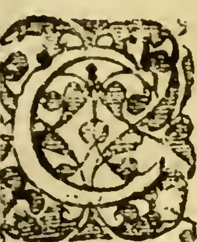
Quid porro deinceps factum aut 2
tentatum

tentatum ſit à Geuſiis, non eſt huius loci ſigillatim commemorare. Quædã tantum capita attingam. Ac primùm, eodem anno, quo titulum illum accc-perunt, ſparſæ ab ipſis ſunt chartæ minaces, & libelli factioſi. 2. Habita conuenticula in agris. 3. Cum armis itum ad hæreticas conciones. 4. Excitati tumultus in ciuitatibus: Et identidem repetitum, *Ad cædes, ad cædes*. 5. Gandaui, Antuerpiæ, Buſciducis, Tornaci, Valencenis, item in Hollandia, Zelandia, Friſia, imagines fractæ ac diſturbatæ. 6. Templa & Monaſteria paſſim vaſtata. 7. Gandaui celeberrima & inſtructiſſima Bibliotheca Abbatiæ Blandinienſis perdita ac diſſipata. 8. Iniuria venerabili Euchariſtię Sacramento irrogata. 9. Franciſcani & Carthuſiani è ſuis Monaſteriis expulſi. 10. Moniales ludibrio & alienæ libidini expoſitæ. Hæc omnia, vno iſto anno. Sequentibus, funeſtiora patrata ſunt. Legantur authores citati, & Theatrum crudelitatis Caluiniſtarum.

NONVS

NONVS TITVLVS.

HVGONOTÆ.



CAluiniſtæ in Gallia vocantur Hugonotę vel Hugonoti. 1
Vnde acceperint hunc titulum, non certo conſtat. Aliqui putant accepiſſe ab Hugone Comite: alij, quod veriſimilius eſt, ex alia occaſione, quam refert Florimundus Remundus in libro de Antichriſto, cap. 3. Ait milites Caluinianos, qui in coniuratione Ambianenſi, in mortem Regis totiuſq; familiæ Regiæ cõſpirauerant, habuiſſe hanc teſſeram, vt obuios quoſque alloquerentur his verbis; *Allez vous à Nantes?* Et ſi rogati reſponderent, *Huc nos*, intelligerentur eſſe conſcij & ſocij conſpirationis. Hinc factum eſſe, vt ex illa voce, *Huc nos*, frequenter repetita & vſurpata, ſocij omnes Hugonotæ appellati ſint. Vt vt ſit, Caluiniſtæ de hoc titulo gloriari non poſſunt.

Nam

Nam si illum ab Hugone Comite acceperunt, meminerint à factioso & rebelli homine se accepisse, quales & ipsi sunt. Si autem à tessera fœdissimæ conspirationis, quid aliud cogitare debent, quàm quod res est, suo scelere se hunc titulum comparasse?

2 Porro, Hugonotarum in Gallia mores & ingenium, aptissimè depinxit Ludouicus Richeomus in doctissimo opere, quod *Idololatriam Hugonoticam* inscripsit, & Henrico Quarto Francorum & Nauarræorum Regi Christianissimo dedicauit. Ibi distinguit duplicem idololatriam: Vnam materialem & externã, qualis fuit olim Gentilium & Samaritanorum, qui Solem, Lunam, Venerem, Iouem, Martem, Vitulos, & similia idola adorabant: Alteram spiritualem & internam, cuius Notæ ac qualitates sint hæ. 1. Fastus & superbia. 2. Luxuria. 3. Mendacium. 4. Calumnia. 5. Vana Scripturarum ostentatio. 6. Fraus & crudelitas. 7. Odium Sedis Apostolicæ. 8. Discordia. 9. Pertinacia. Has omnes Notas o-

stendit

ſtendit Hugonotis perfectiſſimè con-
uenire. Et, vt taceam de aliis, triplici
argumento confirmat, crudelitatem,
maximè domeſticam ac familiarem,
ipſis eſſe.

Primo, quia crudeles ſunt in animas 3
infantium, qui ſine baptiſmo ex hac
vita decedunt. Perſuadent enim po-
pulo hæc duo falſa principia. 1. Filios
fidelium ſine baptiſmo ſaluari poſſe.
2. Filiis infidelium non prodeſſe ba-
ptiſmum. Et, quod ex vtroque ſequi-
tur, parentes de baptizandis infanti-
bus minimè ſolicitos eſſe oportere. Ex
qua perſuaſione fit, vt plurimi infan-
tes moriantur ſine baptiſmo, & æter-
næ damnationi ſint obnoxij. Certè
immanis hæc crudelitas eſt: Et maior
ſine dubio, quam olim crudelitas He-
rodis, qui in corpora duntaxat, non
autem in animas infantium à ſe occi-
ſorum ſæuiebat.

Secundo, Etiam in animas aliorum 4
fidelium, qui poſt baptiſmum, adulta
ætate, migrant ex hoc mundo, crude-
litatem exercent. Nam conſtantiſſimè

 vrgent,

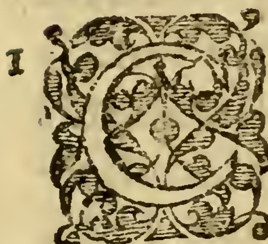
vrgent, non esse orandum pro fidelib⁹ defunctis, nec in altera vita vllas Purgatorij pœnas superesse, quæ ab ipsis subeundæ sint. Ex quo similiter fit, vt animæ fidelium defunctorum priuentur multis precibus ac suffragiis, eoq; diutius cogantur Purgatorij flammam sustinere.

5 Tertio, Nec minus in corpora Catholicorum desæuiunt. Hoc ostendit variis exemplis, quæ in Gallia contigere. Nam *Primo*, in Delphinatu, Rupellæ & alibi, multos Catholicos propter fidem & religionem ex altissimis rupibus & editissimis turribus, in saxa præcipitarunt. *Secundo*, multos item, præter omnem misericordiam & legem, in Bazatenses & Nemausenses puteos aceruatim contruserunt. *Tertio*, Engolismæ corpora Sanctorum Eutropij & Benigni effossa, flammis concremarunt. *Quarto*, Similiter, capite Sancti Eparchi, tanquã globo missili, ad metas petulantissimè colluserunt. *Quinto*, Vzestæ in agro Bazatensi, corpus Clementis V. extractum è tumulo, eadem

dem barbarie tractarunt. *Sexto*, Alibi etiam variis in locis, incredibili cum impietate, capiti Sancti Matthię Apostoli, Barberiaci: parti cranij Sancti Ioannis Baptistę, in oppido, cui à Sanctis Angelis nomen est: portioni sanguinis eiusdem Præcursoris, quæ Vasati asseruabatur: reliquiis etiam Sancti Hilarij, Pictauis; Sancti Martini, Turonis; Sancti Aniani, Aureliæ; Sancti Irenæi, Lugduni; Sancti Iuliani, Cenomanis; Sancti Eutropij, Strausicæ, infinitas contumelias intulerunt. *Septimo*, Induti sacris vestibus, & portantes sacra Sanctorum corpora, per iocum cantillarunt, *Requiem æternam dona eis Domine*. Postremo, ne quid crudelitati deesset, in sepulchra Regum ac Principum, immanissimè debacchati sunt. Quæ omnia fusè prosequitur citatus author, lib. 2. Idololatriæ Hugonoticæ, cap. 26. & sequentibus.

DECIMVS TITVLVS.

PVRITANI.

1 Aluiniſtæ in Scotia & Anglia vocantur Puritani, quia puram Caluini doctrinam per omnia ſequuntur. Hic titulus non tantum à vulgo, ſed ab ipſo quoque Sereniſſimo Rege Iacobo illis tribuitur, vt patet ex Monitoria ipſius Præfatione. Porro, quid lateat ſub hoc titulo, vel potius, qui & quales ſint, qui paſſim Puritani appellantur, ex eodem Sereniſſimo Rege, cuius ipſi authoritatem reſpuere non audent, clariſſimè intelligi poteſt. Is igitur in citata Præfatione, ita de illis ſentit. Primo eſſe homines furioſos & incendiarios. Secundo, plus ſe fidei reperiſſe in efferis latronibus, quàm in Puritanis. Tertio, ſe non ſolùm à natiuitate continuo vexatum fuiſſe à Puritanis, ſed etiam in vtero materno propemodum exſtinctum, antequam naſceretur. Quarto, ſe in ſuo libro ad filiú,

multo

multo acrius ac vehementius in Puri-
tanos, quàm in Pontificios inuectum
esse. Deniquè se eidem libro prolixam
in odium Puritanorum Præfationem
Apologeticam præfixisse.

Hæc & similia habet Rex de Purita- 2
nis. Qui tamen alibi monet, se loqui de
Puritanis sibi subiectis, non de extra-
neis. Sic enim scribit in Appendice ad
monitoriam Præfationem; *Puritanorũ
nomine non alios intelligo, quàm subditos,
qui sub Imperio meo degentes, legum impe-
riis reluctari, animis obstinauerunt*. Et in-
fra; *Quidquid inibi de Puritanis dixi, de
iis solis accipiendũ, qui intra ditionis meæ
fines peruicaci huic disciplinæ se tradide-
runt. Mihi enim alioqui est decretissimũ,
rebus alienis me non immiscere, sed alias
reformatæ religionis Ecclesias Christianæ
suæ libertati committere*. Et ibidem; *Ab-
sit itaq; à me, vt eos iudicem, quos Deus à
iurisdictione mea voluit esse immunes.*

Itaquè ex sententia Regis, Puritani, 3
qui in Anglia & Scotia degunt, sunt in-
cendiarij, regicidæ, perfidi, peruica-
ces, obstinati, legum imperiis relu-

ctantes. De aliis Puritanis (id est, Caluinistis) qui extra Angliam & Scotiam sunt, non vult Rex iudicare, an sint similes illis, necne; quia non sunt ipsius iurisdictioni subiecti. Quod si essent, etiam de illis sententiam ferret.

4 Sacellanus videtur aliter sentire, quàm Rex. Nã in Tortura sic loquitur de Puritanis; *Quos verò Puritanos appellat, si Regiũ Primatũ detestentur, detestandi ipsi. Profitentur enim, subscribũt, iurant indies. Sed & illi, quod faciunt, ingenuè faciũt*, id est, ingenuè profitentur Primatũ Regis, ingenuè subscribunt, ingenuè iurãt. Itáne verò? At Rex dicit esse homines peruicaces, obstinatos, legũ imperiis reluctantes, in quib⁹ minus fidei ac fidelitatis sit, quàm in latronibus.

5 Hanc dissensionem inter Regem & Sacellanũ memini me alias notasse & obiecisse. Sed eam conantur excusare Burhillus & Thonisonius. Et quidem Burhillus in Responsione pro Tortura Torti, dicit Regem loqui de Puritanis in Scotia; Sacellanum de Puritanis in Anglia. Hos ingenuos, illos perfidos

esse:

esse: Non vitio religionis, cùm eandem vtriq́ue sectentur religionem; sed quia alios mores hi, alios illi. Multo aliter Thomsonius in Elencho. Distinguit enim duo genera Puritanorum in Anglia, qui non moribus tantum, sed etiam religione inter se distent. Alios vocat *factiosos homines, puros putos Pharisæos, antiquitatis osores.* Alios, *bonos quidem & probos viros, qui summam doctrinæ Anglicanæ probant, sed tamen in disciplina & praxi Ecclesiæ quædam desiderant, quæ dicere non possunt.* Addit, Regem loqui de prioribus; Sacellanum de posterioribus.

Vtri credam, Burhillo an Thomsonio? Neutri potius. Vtrunq́ue enim fefellit Rex. Nam, vt paulo ante notatum, disertè dicit, se loqui de Puritanis suæ ditioni ac imperio subiectis, & eos solos excludere, qui ab ipsius iurisdictione immunes sunt. Nec eorum, qui in Anglia sunt, distinguit duo genera; alterum proborum, alterum factiosorum hominum: sed simpliciter affirmat, quotquot intra ditionis 6.

ſuæ terminos, peruicaci Puritanorum diſciplinæ ſe tradiderunt, eſſe homines perfidos, incendiarios, legum imperiis reluctantes, ac efferis latronibus deteriores.

7 Et ſanè; res ipſa loquitur, ita eſſe. Primo, quia conati ſunt hunc ipſum Regem in vtero materno exſtinguere, antequam lucem aſpiceret. Secundo, quia Sereniſſimam matrem eius Mariam, primùm quidem diuturno carcere, deinde etiam capitis ſupplicio multarunt. An non vtrunq; extremæ perfidiæ & crudelitatis exemplum eſt? An plus à latronibus ſperare poſſis? Tertio, infinitos prope Catholicos, cuiuſcunque ſexus aut conditionis, vario tormentorum genere perſecuti ſunt. *Non ignota loquor*. Exſtant tabulæ & teſtes. Ex his vnum producam, qui quatuor annis, & eo amplius, in Turri Londinenſi, propter fidem Catholicam detentus fuit, & Diarium ſeu Indiculum earum rerum, quæ tunc contigerunt, poſteritati reliquit. Nomen illi eſt, Edouardus Rishtonus.

Diarium

Diarium eius habetur ad finem operis Nicolai Sanderi *de Schismate Anglicano*, his ferè verbis;

Anno 1580. die 15. Iunij, Guilielmus Tiruitus, clarissimi viri Roberti Tiruiti, Equitis Aurati filius primogenitus, religionis catholicæ causâ comprehensus, quod in Sororis nuptijs missam audiuisse diceretur, in turrim coniectus est. Die 18. Robertus Tiruitus, Guilielmi frater, eadem de causa captus: Et licet vehementer ægrotaret, nulla tamen intercessione aut fidei sponsionē obtinere potuit, vt in turrim non conijceretur: vnde paulo post mortuus est. Erant hoc ipso tempore, in hoc eodem carcere, Hiberni Proceres Catholici, Archiepiscopus Armacanus, Comites Kildarensis & Claudicarensis, Baro Deluinus, Nugentus idem Menusque Nobiles. 8

Die 5. Decembris, Rodolphus Cerinus, Thomas Cotamus, Robertus Ionsonus, Lucas Kirbæus presbyteri; Nicolaus etiam Roscarocus, & Henricus Ortonus laici Nobiles, ex alijs car- 9

ceribus in Turrim perducti. Die 10. eiusdem, Thomas Cotamus, & Lucas Kirbæus torturam passi: Rodolphus Ceruinus & Robertus Ionsonus equulei tormento grauissimè vexati. Die 19. Ceruinus iterum equuleo subiicitur.

10 Anno 1581. in Ianuario, Christophorus Thomsonus & Nicolaus Roscarocus, equuleo torti. In Martio, Alexander Briantus, acutissimis aciculis sub vngues immissis, iubetur confiteri, quo in loco P. Personium vidisset, quod tamen fateri constantissimè recusauit. Postea in lacum conijcitur, ac deinde grauissimo subiectus equuleo, martyrium passus est.

11 In Iulio, P. Emundus Campianus, cum multis alijs in carcerem tractus, & ter postea equuleo tortus, ac tãdem in Decembri, patibulo affixus, martyrium consummauit.

12 Anno 1582. Ioannes Hartus & Arturus Pittus presbyteri, ad aliquot dies in lacum dimissi. Antonius Fugatius, post duorum annorum incarcerationem, &

em, & grauiſsimos equulei crucia-
us, exſtinctus eſt. Ioannes Paynus
artyrio coronatus. Eum ſecuti Tho-
as Fordus, Ioannes Shirtus, Rober-
is Ionſonus, Guilielmus Filhæus,
ucas Kirbæus, Laurentius Richard-
onus, Thomas Cotamus.

Anno 1583. in carcerem compin- 13
untur Ioannes Mondinus, Ioannes
Iartus, Stephanus Brincklæus, Io-
nnes Someruilus, Hugo Hallus,
ranciſcus Trogmortonus, D. Ioan-
is Trogmortoni, Equitis Aurati
rimogenitus, & multi alij, quorum
lerique etiam equuleo ſubiecti ſunt.
). Edouardus Ardenus ſuſpendio in-
eremptus.

Anno 1584. Guilielmus Carterus, 14
Georgius Haddocus, Ioannes Mon-
enus, Iacobus Fennus, Thomas He-
erfordus, Ioannes Nutterus, Fran-
ſcus Trogmortonus, martyrium paſ-
: plurimi alij capti & crudeliſsimè
orti. Vide plura apud eundem au-
orem, & apud Sanderum de Schiſ-
ate Anglicano: itemq; in cõcertatio-
ne Ec-

ne Ecclesiæ Catholicæ in Anglia, & in Theatro crudelitatis Caluinistarum.

VNDECIMVS TITVLVS.

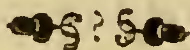
PICARDITÆ.

1 
Aluinistæ in Bohemia vocantur Picarditæ. De origine huius Tituli non satis mihi constat. Probabilis coniectura est, ex Picardia sumptum esse, eo quod Caluinus, Caluinistarum parens, Nouioduni in Picardia natus sit. Sed nolim de re incerta temerè quicquam affirmare. Si tamen ita est, rari exempli est. Nam apud Augustinum in libro de hæresibus, vix vllos reperias hęreticos, qui à loco vel Prouincia nomen sortiti sint, nisi Cataphryges & Pepuzianos. De quibus sic scribit; *Cataphryges sunt, quorum authores fuerunt, Montanus tanquam paracletus, & duæ Prophetissæ ipsius, Prisca & Maximilla. His nomen prouincia Phrygia dedit, quia ibi extiterunt, ibique vixerunt.* Et paulo

aulo post; *Pepuziani à loco quodam no-*
inati sunt, quam ciuitatem desertam di-
t Epiphanius. Hanc autem isti diuinum
liquid esse arbitrantes, Hierusalem vo-
nt: tantum dantes mulieribus principa-
m, vt sacerdotio quoque apud eos hono-
ntur. Dicunt enim Quintillæ & Priscil-
in eadem ciuitate PepuZa, Christum spe-
e fæminæ reuelatum. His igitur annu-
erari possunt Picarditæ, si à Picardia
omen hoc mutuati sunt.

Vnum superest, vt quæ hactenus fu- 2
explicata sunt, compendio repeta-
us. Igitur Caluinistarum tituli sunt
. 1. Euangelici, quia solo Euangelio
ontenti sunt: vel potius, quia repu-
ato Euangelio, Confessionem Belgi-
m & catechismum Heidelbergen-
m pro Idolo habent. 2. Reformati,
ia Ecclesiam catholicam reforma-
nt: vel potius, quia nouam Ecclesi-
n formarunt & finxerunt, erigentes
tare contra altare; sicut olim Sama-
ani. 3. A Deo docti, quia à Deo suam
ctrinam acceperunt: Vel potius à
octurno monitore, qui ater an albus
fuerit

fuerit; non audēt affirmare. 4. Orthodoxi, quia de fide ac religione rectè ſentiunt: vel potius, quia nō rectè ſentiunt, ſed multa paradoxa & atheiſmos introducūt. 5. Suingliani, quia à Suinglio, ſicut Ariani ab Ario, originem trahunt. 6. Sacramentarij, quia de Sacramento Euchariſtiæ nouum dogma excogitarunt. 7. Caluiniſtæ, quia Caluinus eorum Sectam propagauit. 8. Geuſij, quia in Belgio pro mendicis & abiectis hominibus habiti ſunt. 9. Hugonotæ, quia in Gallia, pro teſſera proditionis vſurparunt illam vocem, *Huc nos*. 10. Puritani, quia in Anglia puram Caluini doctrinam profitentur. 11. Picarditæ, quia ipſorum propagator Caluinus in Picardia natus eſt.





INDEX

LOCORVM SCRIPTVRÆ, QVÆ HIC EXPLICANTVR.

Cant.

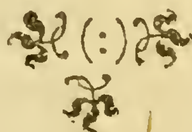
INDEX RERVM.

Liberum

FINIS.

Errata sic corrige.

Pagina 69. linea 1. lege modis. pag 142. lin.16. quid. 46 lin.3. & alibi lege pouellus, pro ponellus. p. 179. .6. Christo. p 173. l. ult. commendabunt. p.164. lin. doctrinam. p 236. lin.12. secuti. p.275. lin.24. de- bar. p.846. lin.20. 5. Beza. p.342. lin. 2. & p. 340. .9. Vinum.



IN CALVINISTAS
ORTHODOXOS.

DVm noctis meditullio, silentes,
Vt fit, semisopitus inter vmbras,
Oberro; vigiliq; mentis ausu
(Quod curis mora fugerat diurnis)
Mecum dissero, Sintne, quod videri
Noui Euangelici, noui Catones
Iampridem meditantur, ORTHODOXI?

Mox latratibus ecce somniantem
Herilis procul increpans Lycisca:
Sic Ætnæus ego Cyclops vocari;
Sic Pellæus, ait, vel ipse possim
Esse Bucephalus, ratum suomet
Si tanti modo Nominis sigillum.
Appresso velit annulo Imperator.

Risi scilicet, ac latrare plura
Parantem, digito silere iussi.
Ohe, si malè vos Lycisca mordet,
Saxis parcite; somnium est caninum.

W. R.